

**Міністерство освіти і науки України
Регіональний навчальний центр
Всесвітньої митної організації**

Університет митної справи та фінансів

**“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРАВА І ДЕРЖАВИ
В УМОВАХ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ”**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

25 листопада 2016 р.

Дніпро

**Міністерство освіти і науки України
Регіональний навчальний центр
Всесвітньої митної організації**

Університет митної справи та фінансів

**“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРАВА І ДЕРЖАВИ
В УМОВАХ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ”**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

25 листопада 2016 р.

**Дніпро
2016**

Актуальні проблеми розвитку права і держави в умовах міжнародних інтеграційних процесів : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2016. – 210 с.

Матеріали науково-практичної конференції, які включено до збірника, присвячено актуальним проблемам розвитку права і держави в умовах міжнародних інтеграційних процесів, дослідженню політико-правових аспектів міжнародних інтеграційних процесів і результатів реформування адміністративного права, напрямків формування митного права, аналізу проблем розвитку цивільного, господарського, екологічного права в умовах міжнародних інтеграційних процесів, а також проблемам реалізації механізмів запобігання та протидії правопорушенням у сфері забезпечення економічної та митної безпеки.

Збірник матеріалів може зацікавити науковців, викладачів, студентів, аспірантів, а також фахівців у галузі права та зовнішньоекономічної діяльності.

Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України;
Регіональний навчальний центр
Всесвітньої митної організації;
Університет митної справи та фінансів

Склад редакційної групи: Куземко В. А., Ченцов В. В., Приймаченко Д. В.,
Гармаш Є. В., Колесников К. М., Барабаш Ю. В.,
Марценюк О. О., Дерев'янка Т. П.

ISBN 978-966-328-120-9

© Колектив авторів, 2016

© Університет митної справи та фінансів, 2016

ЗМІСТ

Секція 1. Політико-правові аспекти міжнародних інтеграційних процесів

Romanenko Ye. A., Chaplay I. V. International legal aspects of european integration of Ukraine	9
Ключник Р. М. Политико-правовые аспекты украинско-белорусских отношений	10
Сидоренко О. О. Деякі політико-правові аспекти міжнародних інтеграційних процесів	12
Яценко І. С. Сучасна конституційна криза поділу влади в Республіці Польща в контексті захисту правової держави в Європейському Союзі	14
Данченко Л. О., Коваленко Н. В. Технічні бар'єри як основний захід нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі Європейського Союзу	16
Гуртовий І. І. Правові аспекти інтеграційних процесів України: досвід Австрії	18
Калініченко З. Д. Стратегічні альянси: теоретичні та політико-правові аспекти формування і розвитку	21
Приймаченко Д. В. Реалізація концепції м'якого права у процесі адаптації митного законодавства України до законодавства ЄС	23
Грищенко І. В. Роль Служби безпеки України в процесі міжнародного співробітництва у сфері охорони державної таємниці	25
Reshetnichenko A. V., Chechelnytska H. V. Theory of international relations: vision and revision	27
Антонов К. В., Герєга К. М. Поняття, типи та функціональна характеристика лідерів організованих злочинних угруповань	29
Єфімова І. В. Щодо забезпечення безпеки працівників митниці: окремі аспекти законодавства Молдови та Білорусії	31
Шейко Д. І., Антонов К. В. Зарубіжний досвід застосування довічного позбавлення волі та можливості його впровадження в Україні	33
Квеліашвілі І. М. Створення зон вільної торгівлі як сприятлива форма міжнародної економічної інтеграції	35
Тертишник В. М. Логіка і мова законодавчих актів	37
Собакарь А. О. Актуальні проблеми реформування державної служби в контексті євроінтеграційних процесів України	42
Chentsov V. V., Isaac Tendai Bamusi Customs administration in Zimbabwe	44
Lothar Gellert The reform of the ukrainian customs law as a means of international integration	46

**Секція 2. Реформування адміністративного права
та напрями формування митного права**

Малишко Д. В. Завдання адміністративно-правового регулювання перевезення пасажирів муніципальним транспортом в умовах європейської інтеграції України	50
Билименко К. А., Коваленко Н. В. Фінансово-правові аспекти бюджетної децентралізації	52
Копійко Ю. С. Проблеми забезпечення нагляду за додержанням законодавства органами місцевого самоврядування	54
Коваленко Н. В. Про значення адміністративно-правових режимів	56
Литвинова Є. В. Видатки на утримання центральних органів виконавчої влади: компаративний аналіз	58
Копотієнко І. М. Запровадження адміністративної процедури як напрям адміністративної реформи	60
Аліманова А. О. Проблемні питання категорії посади заступника керівника апарату суду	62
Голубова Д. В. Створення інституту префектури в Україні в контексті євроінтеграційних процесів	64
Коросташова І. М. Механізм адміністративно-правового регулювання (процесуальний та діяльнісний аспекти)	66
Журавльов А. В. Щодо ознак судового прецеденту	68
Харайн І. І. Проблемні аспекти переміщення особистих речей громадянами на митну територію України	69
Москаленко О. Ю. Механізм реалізації використання книжки CPD на території України	71
Омелян В. О. Поняття і зміст адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації	73
Козленко А. І. До питання про визначення поняття “митний брокер”	75
Старченко Л. В., Мазур А. В. Захист права інтелектуальної власності засобами митного регулювання	77
Дорофєєва Л. М. Реформа української митниці: вдосконалення або трансформація?	79
Горлов Є. В. Окремі питання щодо реформування органів внутрішніх справ в Україні	81
Кийда Л. І. Сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України	82

Радченко Ю. В., Горлов Є. В. Окремі питання щодо правового статусу адвоката в Україні	84
Захарова Г. О., Горлов Є. В. Адміністративно-правове забезпечення організації та діяльності нотаріату в контексті зарубіжного досвіду	86
Задесенець В. В., Горлов Є. В. Окремі погляди на інститут адвокатури у судовій системі України	88
Дяченко С. В., Горлов Є. В. Деякі ознаки розмежування злочинів та адміністративних проступків	89
Кувакін С. В. Принцип гласності під час провадження у справах про порушення митних правил	91
Мазур А. В. Призначення митних органів: правова норма та орієнтир інституційної реформи	93
Шевченко П. Ю. Щодо місця і ролі визначення країни походження товару	95
Прокопенко В. В. Щодо назви форми митного контролю – огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі	97
Прокопенко В. В. Відповідальність за порушення порядку переміщення брухту через митний кордон України	99
Алфьорова Т. М., Коба Я. О. Теоретико-правові питання адміністративної відповідальності неповнолітніх	101
Васильєва Л. О. Межі адміністративно-правового регулювання банківської діяльності	103
Курінний Є. В. Про сутність соціоцентристської стратегії реформування адміністративного права України	105
Шевченко О. М. Сертифікат походження як інструмент захисту економічних інтересів	107
Миронюк Р. В. Міжнародні стандарти і зарубіжний досвід діяльності патрульної поліції та напрями його впровадження в Україні	109
Гармаш Є. В., Єрохіна Н. А. Перспективи розвитку інституту уповноваженого економічного оператора в Україні	112
Балабан С. М. Програмне забезпечення публічного адміністрування сферою фізичної культури та спорту в Україні	113
Корольов Ю. О. Організація та діяльність ВНЗ в Україні як об'єкт адміністративно-правового регулювання на сучасному етапі	115

Секція 3. Запобігання та протидія правопорушенням у сфері забезпечення економічної та митної безпеки

Шишацька В. В. Особливості кримінологічної протидії наркозлочинності в Україні	117
Ліпинський В. В. Особливості кваліфікації дій, пов'язаних із користуванням чи розпорядженням транспортними засобами особистого користування, ввезеними на митну територію України в митному режимі “транзит”	120
Карнаухов О. В. Криміналістичне забезпечення запобігання та протидії кримінальним правопорушенням у сфері економічної та митної безпеки	122
Рубцова А. К., Скляр Н. М. Актуальні проблеми контрабанди тютюнової продукції на українсько-польській ділянці державного кордону	124
Касьяненко Л. М., Сластьоненко О. О. Митна безпека як складова економічної безпеки держави	126
Батраченко Т. С. Кримінально-правове регулювання економічної безпеки в Україні	128
Кунєва З. Ю. Публічно-адміністративні формальності: сутність і значення ...	130
Леонова Т. О. Деякі проблемні питання профілактики митних правопорушень	131
Кунєв Ю. Д. Адміністративна процедура: сутність і зміст поняття	133
Варава В. В., Варава А. В. Сутність і система кримінальних правопорушень у митній сфері як елемент їх оперативно-розшукової характеристики	135
Овчаренко А. М. Провокація підкупу працівників митних органів: проблеми кримінальної відповідальності	137
Будник Г. В. Вплив процесу глобалізації на міжнародні відносини	139
Корольов В. О. Оперативно-розшукова діяльність ДПСУ як складова щодо протидії транскордонній злочинності на державному кордоні України	141

Секція 4. Проблеми розвитку цивільного, господарського, екологічного права в умовах міжнародних інтеграційних процесів

Карацюпа Г. Г. Зарубіжний досвід використання поліцією засобів масової інформації під час запобігання та розкриття злочинів	143
Кунцик Г. А. Запобігання злочинності неповнолітніх	146
Пилипенко А. А., Агапова В. В. Деякі питання комерціалізації інтелектуальної власності	149

Філіпп І. Ю., Дон О. Я. Об'єкт незавершеного будівництва: проблеми захисту майнових прав	151
Обушенко Н. М. Особливості першої стадії правозастосування в трудовому праві	153
Білоусова Я. О. Проблеми визначення змісту дистриб'юторського договору	157
Стрижак І. В. Представництво інтересів у суді адвокатами – гарантія прав осіб чи їх обмеження?	159
Пришляк О. В. Практичні проблеми розвитку цивільного та господарського права у вирішенні справ, пов'язаних із господарською діяльністю обслуговуючих і житлово-будівельних кооперативів	161
Бурденюк С. І. Значення практики Європейського суду з прав людини в контексті гарантій права власності	163
Лохманов М. С. Smart-contracts, або юридична революція у сфері міжнародного договірного права	165
Савлук Д. О., Мінченко А. О. Погляд на природу терміна “міжнародне приватне право”	168
Чеховська І. В. Аліментні зобов'язання на утримання дитини: напрями вдосконалення законодавства	170
Зуєва О. А., Тихий П. В. Порядок відновлення втраченого провадження в господарському судочинстві	172
Яценко С. С. Поняття націоналізації	174
Харайн М. І. Проблеми правового регулювання транскордонного банкрутства	176
Зіньків В. В., Савич А. В. Щодо проблеми імунітету держави у міжнародному приватному праві в законодавстві України	177
Новікова В. С. Правові засади здійснення державної політики з реконструкції економіки в умовах міжнародних інтеграційних процесів	179
Чабаненко М. М. Принцип екологізації аграрного виробництва як галузевий принцип аграрного права	181
Скачко Д. П., Жолудь А. Ю. Межі здійснення суб'єктивного права на використання технічних засобів захисту комп'ютерної програми	183
Євстігнєєв А. С. Характеристика попередньої оцінки екологічної безпеки окремих планів і програм відповідно до положень Директиви ЄС № 2001/42/ЄС ..	185
Іванов С. О., Сніцар І. В. До питання змісту цивільної правоздатності юридичних осіб публічного права: сучасний стан і перспективи	187
Коваленко А. В., Круглова О. О. Про деякі зміни у цивільному праві в умовах євроінтеграційних процесів	190

Позняк Е. В. Еколого-правова культура в контексті міжнародних інтеграційних процесів	191
Старосуд І. М. Проблеми реалізації екологічних цілей і пріоритетів у процесі формування правника (на прикладі суддівського корпусу)	193
Суєтов Є. П. Екосистемний підхід у рішеннях нарад Конференції Сторін Конвенції про біологічне різноманіття	195
Зуєв В. А. Інституційні можливості органів місцевого самоврядування у розв'язанні проблем поводження з побутовими відходами	197
Устименко В. А. Модернізація господарського законодавства в контексті євроінтеграційних процесів	199
Кірін Р. С. Новели законодавства про надра: євроінтеграційний аспект	201
Макушев П. В., Лукомський А. О. Перешкоди на шляху міжнародної інтеграції України	203
Нестерцова-Собакарь О. В. Цивільно-правове регулювання патронатного виховання в Україні	205
Іменний покажчик	208

**INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF EUROPEAN INTEGRATION
OF UKRAINE**

Ye. A. Romanenko, I. V. Chaplay

(Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ)

Global transformations as reality and strategic perspective, growing of the influence of factors of global integration, which is the main law of world development, all of this leads us to consider a new approach to the problem of evolution and historical role of the state and the nation state as an international institution.

At the end of XX century in the mainstream of the global transformation inevitably appeared there are known dilemma of priorities of the developments – the state or the society, nation state or some new form of statehood. Many researchers have concluded that the state is transitory historical phenomenon, and now it is late in its history. Moreover, these findings are specific not only to the Western researchers who are under the higher influence of integration, and researchers of the East Europe, where the disintegration transformation processes are prevailed.

In the study it's proposed to consider the term “european integration” as the creation of European institutions and policies that evolve towards the formation of a certain supranational center around which a common European space must constitute.

Whereas the state of the European Union (further – EU) set up common institutions and delegated some of their national powers so that decisions in certain areas of general interest it's possible to make democratically at European level, the term “European integration” sometimes briefly interpret as “socialization of sovereignty”. In this sense, European integration is determined as convergence on a voluntary and peaceful basis of the societies, states and economies that goes beyond existing at this time national, political and economic boundaries [1, 36–37].

The concept and practice of integration development of the EU are based on three principles. The first principle – integration is a means and not the purpose. This means that integration involves mutual benefit and is not a panacea, but another tool for solving social problems.

The second principle – the integration needs continuity and movement “step by step”: free trade zone – customs union – the single market – a monetary union with a single currency and a common economic, monetary – credit and monetary policy.

The third principle – integration requires adequate mechanism which would allow, on the one hand, perceive the current conflict as a source of further development of the integration processes, and on the other, to take a balanced regarding the interests of various parties solutions and bring them to fulfillment [2, 30–31].

In relations between Ukraine and the EU, in addition to the base – the Agreement on Partnership and Cooperation, there re exist a number of agreements regulating various aspects of bilateral cooperation. In particular, the following acts are:

1. Agreement between the European Community and Ukraine on Trade of the Textile Products (signed 05.05.1993);

2. Agreement between Ukraine and the European Commission about the establishment of representative offices of the Commission of the European Communities Ukraine and about its Privileges and Immunities (signed 17.09.1993);

3. Agreement between Ukraine and the European Commission about creation of the Contact Group on coal and steel (signed 08.06.1994);

4. Agreement between the European Community of Coal and Steel Community and the Government of Ukraine about the trade of steel products (signed 15.07.1997)

5. Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the European Atomic Energy Community in the field of controlled thermonuclear fusion (signed 23.07.1999);

6. Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the European Atomic Energy Community in the field of nuclear safety (signed 23.07.1999) and other documents relating to the fields of scientific and technological cooperation, peaceful use of nuclear energy, including trade by the nuclear materials etc [3, 128–129].

References:

1. Воронцова Н. А. Правовое обеспечение эволюции интеграционных процессов в рамках государств – членов Евразийского Экономического Сообщества / Воронцова Н. А. – Бишкек, 2003. – 219 с.

2. Линотт Д. ГУУАМ: Соглашение о создании зоны свободной торговли (Предварительные итоги) / Д. Линотт, Л.-Э. Оун // Центральная Азия и Кавказ. – 2003. – № 1 (25). – С. 32–39.

3. Интеграция науки и производства / под ред. Ю. С. Ширяева. – М., 1988. – 240 с.

ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ УКРАИНСКО-БЕЛОРУССКИХ ОТНОШЕНИЙ

Р. М. Ключник

(Днепропетровский университет им. Альфреда Нобеля, г. Днипро)

Республика Беларусь на протяжении десятилетий была и остаётся одним из ведущих партнёров нашего государства. Это обусловлено и географическим положением обеих стран, и их общей историей: пребывание в составе Российской империи и СССР большей части каждого из государств обусловило схожесть экономических, социальных и культурных условий. Отсутствие языкового барьера также способствует поддержке тесных контактов в сферах бизнеса, образования, культуры, науки.

Украина стала первым государством, с которым Беларусь установила дипломатические отношения 27 декабря 1991 г. Анализируя отношения между двумя странами в первые годы независимости, белорусский исследователь А. Тихомиров отмечает, что в это время их взаимодействие сводилось прежде всего к попыткам сохранить сложившиеся в СССР экономические связи, придав им при этом более утилитарный характер [1, 43]. Начало же политическому

диалогу было положено в 1995 г. во время официального визита украинского президента Л. Кучмы в Беларусь. За последующее десятилетие президенты обеих стран встречались 19 раз. Однако количественные показатели, по мнению Т. Польового, так и не переросли в качественные [2, 161].

Фактором, осложняющим двусторонние отношения, является существенное различие во внешнеполитической ориентации. В данный момент украинско-белорусские отношения рассматриваются либо в контексте инициатив ЕС (“Восточное партнерство”), либо с точки зрения влияния России на политику обеих стран. Заслуживает внимания мнение украинского исследователя Г. Макаса, “наличие двух мощных центров влияния (ЕС+НАТО и Россия) заставляла правительства Украины и Беларуси за основу внешней политики принимать т.н. многовекторность, заключающуюся в балансировании между центрами влияния в процессе реализации своих национальных интересов” [3, 8].

Серьёзной проблемой, осложнявшей украинско-белорусские отношения, стал отказ Беларуси ратифицировать Договор о государственной границе, подписанный в 1997 г. и тогда же ратифицированный Украиной. Проблему удалось частично разрешить после подписания президентом Беларуси закона “О ратификации Договора между Республикой Беларусь и Украиной о государственной границе” в 2010 г. Тем не менее, критическая позиция Украины относительно выборов того же года в Беларуси не способствовала дальнейшему политическому сближению. Как и ОБСЕ, Украина придерживается последовательного мнения, что волеизъявление в Республике Беларусь не соответствует демократическим стандартам. В то же время экономические взаимоотношения между двумя странами развивались довольно активно: по результатам 2013 г. (последнего мирного года в Украине) Беларусь среди торговых партнеров Украины заняла шестую позицию [2, 163].

Особое внимание следует уделить позиции белорусской политической элиты по отношению к событиям в Украине после 2014 г. В отличие от России, Беларусь заняла позицию, которую (с определёнными оговорками) можно назвать нейтральной. Именно в Минске проходят переговоры, цель которых – гарантировать мир и прекратить боевые действия на территории Украины. Стоит, однако, отметить, что Минские соглашения, несмотря на заявления всех подписантов, постоянно нарушаются сторонами конфликта, и перспективы его урегулирования кажутся нам довольно призрачными. Сложность и противоречивость Минского процесса обуславливают необходимость рассмотрения всего комплекса подписанных соглашений в рамках отдельного исследования.

Кроме экономических и политических связей, важную роль в международных отношениях играют также культурные контакты. Так, белорусский исследователь В. Касович, рассматривая проблемы обеспечения потребностей национальных меньшинств, приводил пример Брестского государственного университета, в котором тогда изучался украинский язык [4, 166]. Так, в 1995 г. в Минске был создан центр украинской культуры “Січ”. А в 2007 г. украинское посольство и общественная комиссия по увековечению памяти Пилипа Орлика, родившегося на территории современной Минской области, организовали

празднование 335-летия со дня рождения выдающегося гетмана [5, 210]. В Украине в 2000 г. с целью сохранения белорусского языка, культуры и традиций был создан Всеукраинский союз белорусов.

Таким образом, украинско-белорусские отношения, пройдя длительную эволюцию, являются крайне важными для обеих стран. Если экономическая и культурная составляющая взаимоотношений демонстрируют устойчивую положительную тенденцию, то политический аспект несколько более многогранен и противоречив. С одной стороны, официальный Минск заявляет о поддержке процесса урегулирования конфликта в восточных регионах Украины. Однако, с другой стороны, украинские и белорусские политические элиты расходятся во взглядах на внешнюю (а часто и внутреннюю) политику. Дальнейшее развитие отношений между Киевом и Минском будет зависеть прежде всего от стремления политических элит обеих стран наладить эффективный международный диалог.

Список использованных источников:

1. Тихомиров А. Белорусско-украинские отношения в 1991-2009 гг. / А. Тихомиров // Белорусский государственный университет. Труды факультета международных отношений. Выпуск I. – Минск : Тесей, 2010. – С. 43–46.

2. Польовий Т. Є. Україна – Республіка Білорусь: особливості міждержавного діалогу на сучасному етапі / Т. Є. Польовий // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: “Політологія”. – 2015. – № 1. – С. 160–168.

3. Максак Г. Україна-Білорусь: горизонт 2020. Особливості розвитку зовнішньої політики України щодо формування українсько-білоруських відносин на довгострокову перспективу / Г. Максак // Компас 2020. Україна у міжнародних відносинах: цілі, інструменти, перспективи. – К. : Фонд ім. Фрідріха Еберта. Представництво в Україні. – 13 с.

4. Касовіч В. Ф. Забеспячэнне адукацыйных патрэб нацыянальных меншасцей у Рэспубліке Беларусь / В. Ф. Касовіч // Нацыянальная палітыка і міжнацыянальныя адносіны на Беларусі ў XX стагоддзі. – Мінск : БДПУ імя М. Танка, 1997. – С. 161–169.

5. Пушкін І. Дзейнасць грамадскіх арганізацый украінскай супольнасці ў Рэспубліцы Беларусь (1991–2014 гг.) / І. Пушкін // Українознавчий альманах. – 2015. – Вип. 8. – С. 208–211.

ДЕЯКІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

О. О. Сидоренко

(Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, м. Харків)

Ідея європейської інтеграції завжди мала місце у політичній, економічній і правовій думці Європи. Її втілення в життя відбулося лише після Другої світової війни. Поштовхом до об'єднання європейських країн були економічні інтереси і питання безпеки Європи. Крім того європейські держави прагнули досягнути свободи і мобільності, зокрема свободи пересування осіб, товарів, послуг

та капіталу. Також важливим фактором стало бажання європейців на самоствердження у відносинах з новими супердержавами і посилення європейського потенціалу у рамках співтовариства.

Об'єднання держав сприяє досягненню таких цілей, яких держава не в змозі досягнути самотійно. Наслідком є створення нових механізмів і форм співпраці. По мірі розвитку співпраці між державами виробляються нові його форми. Сучасною тенденцією є поява якісно нових інтеграційних об'єднань, таких, як, наприклад, Європейський союз, а також аналогічних наднаціональних утворень на інших континентах планети. При цьому важливим є той факт, що інтеграція починається з міждержавного співробітництва. Держави, що укладають міжнародні договори про співтовариство у певних сферах міжнародних відносин, закладають фундамент до подальшої інтеграції. Отже, можна стверджувати, що інтеграційний процес відбувається вже на стадії співробітництва, а не в межах окремих інтересів.

У розвитку світових інтеграційних процесів нині спостерігаються дві основні тенденції. По-перше, одержала широке визнання концепція так званого "відкритого регіоналізму", тобто регіональної інтеграції, підґрунтям якої є низькі митні бар'єри та відкритість для світового ринку. По-друге, модель розвитку, орієнтована на досить ємні національні ринки з одночасною реалізацією на зовнішньому ринку стратегії багатосторонніх відносин. Орієнтація на загальну диверсифікацію торгівельних зв'язків сьогодні досить обмежена, що спричинено передусім істотним посиленням міжнародної конкуренції, зростанням державної підтримки експорту, протекціоністськими заходами стосовно національних товаровиробників у ряді зарубіжних країн, труднощами переговорів.

Історично інтеграція еволюціонує, бо проходить кілька стадій, кожна з яких свідчить про ступінь її зрілості. Процес включає три основні стадії: стратегія, яка передуює приєднанню, переговори і ратифікація.

Важливим фактором для існування Європейського Союзу є баланс двох інтеграційних процесів. Це розширення з однієї сторони, і поглиблення – з іншої. Важливу роль відіграють національні і особливі інтереси держав-членів в окремих сферах, а також бажання Європейського союзу захистити національні економіки від погрози конкуренції.

27 квітня 2015 р. у Києві відбувся XVII саміт Україна – ЄС, де Президент держави П. Порошенко наголосив, що перспектива членства у ЄС є стратегічним орієнтиром українських прагнень до перетворення і ключовою метою, заради якої проводяться реформи. Уперше Україна брала участь у саміті в статусі держави, яка уклала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом.

Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Політичні переваги інтеграції України у ЄС пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог – інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство у ЄС відкриє шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективнішу координацію дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дасть змогу активізувати співробітництво в боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо.

Інтеграція України в західну економіку вкрай проблематична, оскільки яскраво простежується відносна відокремленість країн з розвинутою ринковою економікою від інших. Розвинуті країни дедалі більше “замикаються” одна на одну. Низка чинників стимулює їх внутрішньо групове співробітництво, увійти в яке непросто. Західні країни вже поділили або встановили сфери впливу на світових ринках, створили досить стійкі структури міжнародного поділу праці й технологічної взаємодії. Крім того, через низьку якість і застарілість основної маси промислового потенціалу України не завжди можливо застосовувати у виробництві сучасні західні технології, досягати високих якісних характеристик виробів. Вони відрізняються від західних стандартів якості продукції, системи метричних стандартів.

Подальший розвиток відносин України з Європейським Союзом потребує: підвищення ефективності економіки нашої держави; впровадження європейських норм і стандартів в економіку, соціальну політику, освіту, науку та техніку; адаптації і гармонізації українського законодавства до правових норм ЄС; розвитку та поглиблення регіональної інтеграції тощо.

СУЧАСНА КОНСТИТУЦІЙНА КРИЗА ПОДІЛУ ВЛАДИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

І. С. Яценко

(Міжнародний правовий центр ЄУКОН, м. Варшава, Польща)

Після завершення президентських та парламентських виборів у 2015 р. вперше в новітній історії Польщі виникла ситуація, коли уся повнота законодавчої та виконавчої влади зосередилася у однієї політичної сили, а саме партії “Право і Справедливість”. Тільки судова гілка влади залишається поза безпосереднім політичним впливом партії “Право і Справедливість”. Створилася унікальна ситуація, в якій питання поділу влади, дієвості механізмів стримування і противаг, рівноваги гілок влади, яка становить в Польщі конституційну засаду реалізації поділу влади, перестало бути тільки теоретичним постулатом.

У листопаді 2015 р. розпочалися спроби нової влади встановити, якщо не контроль, то нейтралізувати судову гілку влади, а саме Конституційний трибунал (КТ). Ці спроби реалізовувалися у вигляді: 1) відмови Президента РП приймати присягу у суддів КТ, які були обрані Сеймом ще попередньої каденції; 2) обрання Сеймом нової каденції “нових” суддів КТ та прийняття у них

присяги Президентом РП; 3) ухвалення змін до Закону “Про Конституційний трибунал”, які: а) збільшують можливість впливу законодавчої та виконавчої гілок влади на КТ, зокрема, шляхом більшого впливу на формування складу КТ, притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів; б) утруднюють або блокують можливість виконання КТ своїх функцій, зокрема, шляхом встановлення правил щодо розгляду справ в порядку їх надходження, необхідності розгляду більшості справ у повному складі, правила прийняття рішень кваліфікованою більшістю у 2/3 голосів (хоча ч. 5 ст. 190 Конституція РП [2; 42] передбачає просту більшість при прийнятті рішень КТ); 4) відмови публікувати рішення КТ про визнання такими, що суперечать Конституції РП положень змін до Закону “Про Конституційний трибунал”.

Ситуація, що склалася навколо КТ стала також предметом розгляду та оцінки Європейської комісії за демократію через право (Венеційська комісія), яка 11 березня 2015 р. затвердила “Висновок № 833/2015 в справі новелізації закону від 25 червня 2015 р. про Конституційний трибунал Республіки Польща” [1]. У цьому висновку Венеціанська комісія, зокрема, неодноразово звертає увагу на те, що спроба законодавчої влади в Польщі внести зміни до закону про Конституційний трибунал у тому вигляді, як вони сформульовані в законодавчих актах, безпосередньо впливає на порушення балансу рівноваги влад в закріпленому в конституції Польщі поділі влади. “Наслідки новелізації – особливо в контексті їх загального значення – загрожують не тільки законності, але також функціонуванню усього демократичного ладу, що впливає з можливості нейтралізувати істотний елемент належного функціонування згаданої системи поділу влади” [1; 16].

Польська конституційна криза поділу влади стала також предметом розгляду та застосування правових механізмів захисту правової держави у Європейському Союзі. Наслідком цього стало порушення процедури захисту правової держави, передбаченої ст. 7 Договору про Європейський союз [6] (ДЄС), яка застосовується в разі наявності ризику істотного порушення державою-членом спільних цінностей, зокрема, таких як демократія та правова держава. Згідно з ч. 3 ст. 7 ДЄС результатом застосування цієї процедури може стати рішення про призупинення деяких передбачених ДЄС прав держави-члена, включаючи право голосу уряду держави члена в Раді Європи [6; 19]. Ця процедура ще ніколи не застосовувалася в історії ЄС і ситуація в Польщі може стати першим таким випадком [4]. Для застосування цієї процедури необхідно пройти три попередні етапи, передбачені Новою правовою структурою захисту правової держави [3], які складаються з: 1) оцінки Європейської Комісії (ЄК): ЄК збирає, аналізує і оцінює інформацію щодо наявності підстав для ствердження загрози для правової держави; 2) рекомендації ЄК: ЄК публікує “Рекомендації у справі правової держави” для держави-члена щодо вирішення виявлених проблем у визначений строк та інформування ЄК щодо дій, які були виконані країною-членом на виконання цих рекомендацій; 3) заходів, які були виникли на виконання рекомендацій ЄК: моніторинг заходів країни-члена, скерованих на виконання рекомендацій. В разі відсутності задовільних заходів протягом встановленого строку ЄК може скористатися механізмом передбаченим ст. 7 ДЄС.

На сьогодні справа конституційної кризи у поділі влади в Польщі знаходиться на третьому етапі. Оцінка ЄК була підготовлена 1 червня 2016 р. [4]. Рекомендації ЄК були затверджені 27 липня 2016 р. [7] і передбачають трьохмісячний термін (тобто до 27 жовтня 2016 р.) на виправлення ситуації в Польщі. Однак, враховуючи набуття 16 серпня 2016 р. чинності нового Закону від 22 липня 2016 р. “Про Конституційний трибунал” [5], який зберігає більшість з норм, які стали підставою для підготовчої процедури захисту правової держави в ЄС вірогідність застосування до Польщі процедури, яка передбачена ст. 7 ДЄС є дуже високою.

Список використаних джерел:

1. European commission for democracy through law (Venice Commission). Opinion On Amendments To The Act Of 25 June 2015 On The Constitutional Tribunal Of Poland, Adopted by the Venice Commission at its 106th Plenary Session (Venice, 11–12 March 2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)001-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)001-e)
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483
3. Ochrona państwa prawnego w Unii Europejskiej – Komisja Europejska przedstawia nowe ramy prawne. Komunikat prasowy Komisji Europejskiej z dnia 11 marca 2014 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-237_pl.htm
4. Opinia Komisji w sprawie praworządności w Polsce i ram na rzecz praworządności Pytania i odpowiedzi z dnia 1 czerwca 2016 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-2017_pl.htm
5. USTAWA z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym. Dz.U.2016.1157 z dnia 2016.08.01
6. Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana). – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej. C 202. Tom 59. 7 czerwca 2016. – С. 13–46.
7. Zalecenie Komisji z dnia 27.7.2016 r. w sprawie praworządności w Polsce. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/recommendation-rule-of-law-poland-20160727_pl.pdf

ТЕХНІЧНІ БАР'ЄРИ ЯК ОСНОВНИЙ ЗАХІД НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Л. О. Данченко, Н. В. Коваленко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Останніми роками спостерігається тенденція до розширення практики використання нетарифних заходів регулювання. Для міжнародної торгівлі в її сучасному стані набагато актуальнішою проблемою є технічні бар'єри.

Ця проблема знайшли відображення в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених і спеціалістів, зокрема, І. Дюмулена, В. Ідрісової, А. Мазаракі, Т. Мельник, В. Гейця, А. Шишаєва та ін.

Технічні бар'єри в торгівлі (далі – ТБТ) – обов'язкові технічні регламенти та добровільні стандарти, що визначають такі специфічні характеристики, які повинен мати продукт (розмір, форма, дизайн, маркування/позна-чення/упаковка, функціональність та продуктивність); конкретні процедури, які використовуються для перевірки, чи відповідає продукт цим вимогам (процедури оцінки відповідності – процедури тестування продукту, інспекція та сертифікація).

Система технічного регулювання в ЄС вважається найбільш ефективним та успішним прикладом усунення технічних бар'єрів у торгівлі. Європейська технічна модель базується на принципах “Нового” та – “Глобального” підходів, вперше сформульованих у 1985 та 1989 рр.

Основні ідеями нового підходу полягають в тому, що лише за наявності певного ступеня ризику до продукції застосовуються технічні бар'єри (приблизно 25 видів продукції, що починаються від електричних побутових приладів до достатньо складних машин, медичних приладів тощо) Об'єкт регулювання не спирається безпосередньо на принципи того як продукція має бути виготовлена та спроектована, а встановлює вимоги щодо безпечної експлуатації продукції. Стандарти розробляються незалежними органами зі стандартизації з мінімальним втручанням з боку держави та є добровільними. Якщо виробник використовує стандарти, то вважається, що його продукція відповідає встановленим вимогам щодо безпеки. Не виключається можливість того, що виробник може використовувати власні технології, але в такому випадку він повинен довести відповідність продукції вимогам щодо безпеки. Оцінку відповідності та її підтвердження можуть здійснювати органи з оцінки відповідності приватної форми власності.

Питання технічних бар'єрів є особливо важливим після скасування ЄС ввізного мита майже на усі товари походженням з України, це мало б призвести до значеного зростання експорту продукції українських виробників на ринок ЄС. Але українські експортери зіштовхнулися з проблемою невідповідності продукції вимогам технічних регламентів, що діють у ЄС, саме тому дана продукція не може бути реалізована на ринку ЄС.

Загальний порядок та умови розміщення продукції на внутрішньому ринку ЄС, проведення робіт з оцінки відповідності та акредитації, а також механізм ринкового нагляду викладені у Регламенті Ради ЄС № 765/2008 від 9 липня 2008 р. та Рішенні Європейського Парламенту та Ради ЄС № 768/2008 від 9 липня 2008 р.

Співробітництво України та ЄС у сфері технічного регулювання здійснюється в рамках Порядку денного асоціації Україна – ЄС, через реалізацію програми бюджетної підтримки, певних спільних проектів між Україною та окремими державами-членами ЄС. Головною метою співробітництва є наближення законодавства України у сфері технічного регулювання до вимог ЄС та СОТ, що включає перехід від обов'язкової сертифікації до оцінки відповідності, прийняття технічних регламентів, узгоджених з Директивами ЄС. Важливим кроком є заміна старих стандартів (ГОСТ) на стандарти ISO (International Organization for Standardization) та європейські стандарти якості. Також передбачається створення системи ринкового нагляду.

Відчутним результатом даної співпраці мало б стати укладення з ЄС Угоди про оцінку відповідності та взаємну прийнятність промислових товарів (Угода АСАА). Кабінет міністрів України виділив 141,5 млн. грн. зі спеціального фонду державного бюджету на усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС. Відповідно до постанови дані кошти будуть використовуватися для захисту прав споживачів, стандартизації, метрології, сертифікації, підтвердження відповідності та управління якістю.

Спроби реформування системи технічного регулювання в Україні шляхом спрощення та лібералізації вимог щодо сертифікації та впровадження технічних регламентів були повільні, несистемні, та часто здійснювались за принципом “крок вперед і два назад”.

Натомість головними цілями інфраструктури якості в ЄС є, зокрема забезпечення виробника та споживача продукцією, що відповідає системі оцінки якості. Споживач повинен мати переконання в тому, що продукція на ринку безпечна, а маркування відповідності відповідає дійсності. Виробнику в свою чергу може працювати в середовищі, що не обмежує конкуренцію та інноваційні ідеї, крім цього не обкладає підприємців невикористаними зобов'язаннями. Сам ринок, в свою чергу за базується на справедливих, зрозумілих та чесних правилах гри.

Україні необхідно виконати умови для укладення угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Goods), що дасть можливість українським експортерам вийти на ринок ЄС без проходження додаткових процедур оцінки відповідності та призведе до зменшення бар'єрів у торгівлі, що дозволить заощадити значні кошти та створити справжню зону вільної торгівлі між Україною і ЄС.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ: ДОСВІД АВСТРІЇ

І. І. Гуртовий
(Верховна Рада України, м. Київ)

Будучи європейською країною, наша держава від моменту здобуття незалежності визначила своєю стратегічною метою приєднання до ЄС та робила для цього практичні кроки, найбільш значущим з яких зараз є підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Проблеми європейської інтеграції України все більш активно дискутуються вченими і політиками, для чого є економічні, політичні, етнічні, культурні приводи та питання цивілізаційного вибору [1–10]. Тривалий шлях України до ЄС не є чимось унікальним, оскільки багато сучасних членів пройшли тривалий процес інтеграції до Союзу через поступове зближення національної правової системи з правом Союзу. Досвід розвинутих європейських країн, які вже завершили процес євроінтеграції, може стати у пригоді Україні.

Сьогодні процес структуризації інтеграційних формувань європейських країн, що розташовані на захід від кордонів Російської Федерації, Білорусі,

України та Молдови, насамперед, Європейського Союзу, практично досягає точки насичення. *De jure* не членами ЄС залишаються Ісландія, Норвегія, Швейцарія, ряд європейських держав, які, тим не менш, *de facto* досягли стану системної сумісності з Європейським Союзом та беруть активну участь в стрижневих процесах його життєдіяльності, а також Балканські країни, що претендують на членство в ЄС у найближчій перспективі [5].

Специфічною формою взаємопроникнення права ЄС та національного права є прецедентного характеру рішення Європейського суду з прав людини.

Європейський суд з прав людини, – за визначенням В. М. Тертишника, – загальноєвропейський судовий орган, в компетенцію якого відповідно до Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини та протоколів до неї належить розгляд спорів у правовідносинах між громадянами і державами з метою забезпечення верховенства права та захисту прав і свобод людини; міждержавний, загальноєвропейський судовий орган, в юрисдикції якого є встановлення справедливих компенсацій; суд, рішення якого отримують обов'язковий та прецедентний характер для держав – учасниць Конвенції, виступають джерелом права на території держави Україна та виконують важливу роль для врегулювання юридичних прогалин, тлумачення та вдосконалення національного законодавства [8, 7]. Характерно, що рішення ЄСПЛ винесені щодо позовів громадян Австрії теж отримують значення загальноєвропейського прецедентного права, обов'язкового й для України.

Право є потужним інструментом, що сприяє оформленню відносин, допомагає їх розвитку, виконує прогностичну функцію. Однак глибоке дослідження інтеграційної сфери уможливорюється з урахуванням мотивів, які спонукають міжнародних акторів до інтеграції, а також її наслідків. Відповідно, для вивчення інтеграції необхідне запозичення методів інших наук, зокрема економіки, політології, соціології [6].

Для участі Австрійської Республіки у внутрішньому ринку ЄС основне значення мало не стільки приєднання до політичних структур Союзу, скільки можливість участі у внутрішніх ринкових механізмах, серед яких є найважливішими Європейський митний союз та Європейський економічний та валютний союз. Повне членство в ЄМС означало необхідність повної імплементації європейського митного законодавства до правової системи Австрії, заміну митного кодексу країни на Митний кодекс ЄС та приєднання до митних політик ЄС. Унаслідок імплементації національне митне законодавство Австрійської Республіки, фактично, перестало існувати як галузь національного права та було замінено єдиним законом про імплементацію норм права ЄС, яким в країні була запроваджена пряма дія Європейського митного кодексу, а також директив та регламентів ЄС у митній сфері. Показано характер участі Австрії в формуванні Європейського митного союзу [6].

Австрійський досвід інтеграції до внутрішнього ринку ЄС України у багатьох аспектах збігається із завданнями європейської інтеграції України; Зокрема, обидві країни тривалий час існували між двома більш потужними політичними блоками, декларуючи свою відданість політиці нейтралітету. В обох випадках ринковій інтеграції передувала довгий діалог та участь у спільних проєк-

тах, що дозволило інтегруватися до внутрішнього ринку Євросоюзу, ґрунтуючись на попередній гармонізації законодавств та набутому досвіді. Як Україна, так і Австрійська Республіка проводили протекціоністську політику, забезпечену високими митами та тарифами для іноземних товарів. Для обох держав має велике значення підтримка сільськогосподарського виробництва та експорт продовольства. Нарешті, їх спіткали подібні проблеми у структурній та регіональній політиці через наявність регіонів з несприятливим положенням, потребу в забезпеченні екологічних стандартів, а також у зв'язку з тим, що як Україна, так і Австрія, є транзитними країнами, через які проходить великий транспортний потік з інших країн [3].

Австрійський досвід правового регулювання інтеграції до внутрішнього ринку Європейського Союзу може бути використаний Україною, враховуючи “такі спільні риси двох держав як тривалий процес наближення до ЄС, протекціонізм у зовнішній торгівлі та високий рівень субсидування сільськогосподарських виробників. Із підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Україна опинилася приблизно у тому ж стані інтеграції з ЄС, в якому Австрія перебувала наприкінці 1970-х рр. Можна окреслити два напрями використання австрійського досвіду: міжнародний та національний. З міжнародного досвіду доцільно, за прикладом Австрії, підписати та ратифікувати європейську Конвенцію про спрощення формальностей у торгівлі товарами. У внутрішній політиці варто звернути уваги на австрійський досвід реформування ринкового законодавства, зокрема в аграрній політиці, конкурентній політиці, екології та підготовці державних службовців. Сприйняття та застосування австрійського досвіду може бути забезпечене в рамках існуючих двосторонніх угод між Австрією та Україною в ринковій галузі.

Список використаних джерел:

1. Брус Т. Аналіз державної політики: проблеми походження, теорії та перспективи розвитку / В. Романов, Т. Брус // Вісник УАДУ. – 2001. – С. 250–257.
2. Головаха Е. Можновладці і маси в умовах “класово-станового суспільства”: сучасні реалії і можливі зміни / Е. Головаха // Філософська думка. – 2016. – № 1. – С. 26–28.
3. Кіш Є. Регіональна політика Європейського Союзу: стратегічні імперативи для України / Є. Кіш // Незалежний культурологічний часопис “І” – 2002. – № 23. – С. 133–157.
4. Михальченко М. Стратегічний курс України між Сцилою і Харибдою / М. Михальченко // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. – 2014. – № 3. – С. 25–36.
5. Мовчан Ю. В. Інтеграційний процес у державах – членах Європейського Союзу: політико-правові аспекти розширення / Ю. В. Мовчан // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: “Право”. – 2008. – Вип. 11. – С. 63–65.
6. Мовчан Ю. В. Законодавче забезпечення євроінтеграційного процесу в Україні / Ю. Мовчан // Університетські наукові записки. – Хмельницьк, 2009. – Вип. 3 (31).

7. Тертишник В. М. Реалізація правових позицій та прецедентної практики Європейського суду з прав людини в розв'язанні проблем кримінально-процесуального права України / В. М. Тертишник // Правова позиція. – 2016. – № 1 (16). – С. 7–13.

8. Тертишник В. М. Цивілізаційний вибір правової парадигми в контексті політичного та гуманітарного виміру євроінтеграції України / В. М. Тертишник // Безпековий, політичний, економічний та гуманітарний виміри сучасного етапу європейської та євроатлантичної інтеграції України : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 70-ій річниці створення ДВНЗ “Ужгородський національний університет” (м. Ужгород, 5 грудня 2015 р.). – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2015. – С. 212–214.

9. Ченцов В. Концептуальні проблеми державотворення та сучасні проблеми реалізації ідей правової держави в Україні / В. Ченцов, В. Тертишник // Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (11–12 березня 2016 р., м. Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ : Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, 2016. – С. 68–71.

10. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union // Official Journal of the European Union. – 2008. – С 115. – Р. 1–388.

СТРАТЕГІЧНІ АЛЬЯНСИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ

З. Д. Калініченко

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро)

Процес становлення вітчизняної теорії й практики стратегічного управління вимагає урахування найважливіших тенденцій розвитку об'єктів у світовому просторі. До найважливіших тенденцій слід віднести поширення глобалізації та глобального управління.

У загальному випадку під глобальною корпорацією розуміється об'єднання підприємств у цілісну систему зі спільними завданнями й стратегією розвитку. Для формування й успішного функціонування глобальних корпорацій необхідні принципові зміни у стратегії розвитку, пов'язані з орієнтацією на довгострокову перспективу.

Основними складовими системи глобального управління слід назвати:

- формування єдиної стратегії для всіх підприємств і підрозділів, що входять у глобальну корпорацію;
- розробку й реалізацію гнучкої глобальної стратегії розвитку, орієнтованої на довгострокову перспективу;
- використання єдиних принципів і технологій управління для підприємств, що входять у глобальну корпорацію;
- використання в рамках глобальної корпорації новітніх технологій виробництва й систем збуту продукції (послуг).

Найбільш простою й перспективною формою глобальної корпорації є стратегічні альянси. Стратегічний альянс – це відносно новий термін, який використовується в економічній теорії й практиці. Він характеризує особливий тип співробітництва підприємств і формування їх коаліцій, що ґрунтуються на взаємних потребах. Донедавна створення стратегічних альянсів був засобом, за допомогою якого підприємства (підприємства) середніх розмірів одержували можливість найбільш успішно конкурувати з великими підприємствами. Крім того, стратегічні альянси використовуються на практиці для подолання торговельних обмежень для швидкого проникнення підприємства на ринки.

Останнім часом стратегічні альянси стали розглядатися як найбільш прийнятний шлях відновлення балансу конкурентоспроможності. У сучасному світі традиційна конкурентоспроможна модель, по суті, не завжди доступна, оскільки більш перспективні в конкурентній боротьбі співробітництво й кооперування, а не прагнення знищити всіх конкурентів.

При спробі розкрити сутність стратегічного альянсу виникає ряд проблем. По-перше, необхідно осмислити характер розподілу майнових прав учасників стратегічного альянсу, оскільки на перший погляд важко зрозуміти, як рівна власність може бути альянсом і як у рамках останнього не використовується відмова від елемента автономії для всіх учасників. У стратегічному альянсі всі партнери рівноправні при виході з нього. По-друге, іноді не визнають існування стратегічних альянсів в інших ринкових сферах, крім ринку праці. По-третє, у рамках стратегічного альянсу передбачається рівність вигід, яка забезпечується для всіх його учасників.

З урахуванням необхідності вирішення перерахованих вище проблем можна визначити стратегічний альянс як коаліцію двох або більше підприємств, створювану для досягнення стратегічно важливих цілей, які є для них взаємовигідними.

Разом з тим існує й інша точка зору, що пояснює створення стратегічних альянсів не тільки за технологічними причинами. Її прихильники вважають, що “перехід транснаціональних корпорацій від конкуренції до співробітництва пояснюється насамперед зниженням темпів економічного росту й падінням темпів росту продуктивності праці, що небезпечно для ТНК насамперед з погляду можливої втрати позицій у світовій економіці” [1].

Цілком зрозуміло, що для входження будь-якої організації до складу стратегічного альянсу необхідні спонукальні мотиви. У якості початкового мотиваційного чинника виступає недолік інших альтернатив, застосовуваних для досягнення стратегічних цілей.

У сучасних умовах дія всього спектру мотиваційних чинників і умов навколишнього середовища підштовхує підприємства до необхідності формування стратегічних альянсів. Разом з тим учасники альянсу повинні розв’язати питання про найбільш прийнятну й ефективну його форму.

Альянси рівних партнерів укладаються між рівними партнерами по ресурсному забезпеченню, розміру, фінансових можливостях. Подібного роду альянси укладаються переважно для підтримки або збільшення конкурентоспромож-

ності партнерів. Разом з тим у рамках альянсу рівних партнерів, де останні є однаково сильними, винятково важливе значення набуває визначення правил функціонування й характеру розподілу вигід, одержуваних від його діяльності. Альянси цього виду є відносно стабільними й можуть активно функціонувати досить тривалий час. Така стабільність пояснюється рівністю влади й ресурсів, якими володіють партнери.

Стратегічні альянси слабких партнерів, які не мають у своєму розпорядженні передових технологій й не мають необхідних коштів для їхньої розробки й впровадження, створюються з метою виживання. Як правило, партнери в рамках таких альянсів зливаються в одну юридичну особу.

Змішані альянси формуються між партнерами різної чинності.

Найбільш складним завданням, яке повинне вирішуватись при формуванні змішаних альянсів, є визначення ступеня незалежності й автономії більш слабого партнера, що входить в альянс.

Разом з тим, як свідчить практика зарубіжних країн, функціонування більшості альянсів завершується поглинанням більш слабого партнера. Необхідно відзначити, що альянс може бути відносно стабільним і функціонувати тривалий період часу тільки в тому випадку, якщо в його рамках передбачається слухний характер обігу з більш слабким партнером.

Список використаних джерел:

1. Гапоненко А. Л. Стратегическое управление / А. Л. Гапоненко, А. П. Панкрухин. – М. : Омега, 2014. – 385с.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ М'ЯКОГО ПРАВА У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Д. В. Приймаченко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Одним із дієвих інструментів поступової адаптації національного митного законодавства до *acquis* ЄС є реалізація концепції м'якого права. Аналіз сучасних наукових розвідок, присвячених досліджуваній проблематиці свідчить про те, що м'яке право як сукупність певних нормативно-правових положень, що мають здебільшого рекомендаційний, не обов'язковий характер, а відтак не передбачають конкретних зобов'язань та заборон для суб'єктів їх реалізації. Невиконання, неналежне виконання або часткова реалізація припису, що міститься в нормі м'якого права не передбачає застосування санкцій. Особливо актуальним це є за умови коли Україна взяла на себе значний обсяг зобов'язань, які досить важко своєчасно виконати за умови поглиблення політичної та економічної кризи в середні країни, зростання соціальної напруги та існування низки інших негативних факторів, що мають місце на сучасному етапі державотворення.

Переконані, що уніфіковане митне регулювання суспільних відносин в рамках ЄС та в Україні неможливе без використання м'якого права. Передусім,

цього результату може бути досягнуто за допомогою застосування таких інструментів м'якого права, як:

а) Укладення політичних домовленостей (їх використано як у процесі інтеграції України до ЄС, так і у уніфікації окремих питань щодо митного регулювання). Прикладом може бути підписання Спільної стратегії Європейського Союзу щодо України, схваленої Європейською Радою 11.12.1999 р.

б) Дотримання рекомендаційних норм, яких прийнято органами ЄС (способом гармонізації в цьому разі є транспозиція директив ЄС до національного законодавства асоційованих держав через посилення на ці акти, наприклад застосування положень Технічного регламенту TACHUD/2006/1450, яким закріплено Authorized Economic Operators Guidelines та EU Programme for Authorised Economic Operators або їх внесення до додатків до Угоди про створення зони вільної торгівлі (Додаток III "Список законодавства для адаптації із зазначенням термінів для його здійснення" Розділу IV "Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею" Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яку ратифіковано Законом від 16.09.2014 № 1678-VII).

в) Дотримання та трансформація норм, які містяться в рішеннях міжнародних митних організацій, наприклад, Рамкових стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі, схвалених резолюцією ВМО від 01.06.2005 р.

Норми м'якого права, що є результатом здійснення правотворчої та правозастосовної діяльності публічної адміністрації відіграють значну регулюючу роль в реалізації державної митної справи в Україні та в ЄС. Використання м'якого права являється одним із інструментів виконання Угоди про асоціацію України з ЄС.

Теперішній стан правового регулювання митних відносин в Україні відмінний від загальноприйнятих міжнародних стандартів та потребує внесення суттєвих змін у національне законодавство. Для практичної реалізації формально закріплених новел МК України вбачається необхідним використовувати норми м'якого права, які є важливим регулятором митних відносин у ЄС.

Проте, роль та значення норм м'якого права є досить вагомою для гармонізації міжнародного та національного законодавства, незважаючи на рекомендаційний характер норм м'якого права. За їх допомогою усуваються прогалини в національному законодавстві, вже існуючі норми права приводяться у відповідність до вимог міжнародних організацій. Вважається, що основним завданням норм м'якого права є спрощення, полегшення процесу адаптації національного законодавства до міжнародних договорів і угод та приведення їх у відповідність із мінімальними міжнародними стандартами. Вони є невід'ємним інструментом адаптації національного митного законодавства до міжнародного права.

У контексті реалізації Угоди про асоціацію України з ЄС в Україні була здійснена оцінка відповідності власних інституційних спроможностей положенням даного міжнародного акта. В результаті було встановлену певну невідповідність національного митного законодавства міжнародним нормам та стандартам, що вимагає від української влади здійснення невідкладних кроків щодо

його гармонізації. За умови складної політичної та економічної ситуації, що склалася в державі, реалізація саме концепції м'якого права є вигідною для України, адже вона дає легальні можливості адаптувати митне законодавства України до законодавства ЄС, міжнародних актів поступово, з визначенням певних пріоритетів на конкретних етапах, дозволить оптимізувати зусилля національних правотворчих та правозастосовних органів у цьому напрямку.

При цьому реалізація концепції м'якого права дозволить застосовувати прогресивні міжнародні стандарти при здійсненні митної діяльності; створити найбільш сприятливі умови для розвитку міжнародної торгівлі; підвищити безпеку міжнародного торговельного ланцюга постачання; поліпшити здатність виявляти і контролювати вантажі, які підпадають під критерії ризику; збільшити ефективність управління рухом вантажо- та пасажиропотоків; спростити та скоротити тривалість митних процедур; ефективно співпрацювати з іншими державними органами та митними адміністраціями іноземних держав; налагодити партнерські стосунки з громадянами та суб'єктами господарювання.

Результати, які можна отримати внаслідок адаптації національного митного законодавства до законодавства ЄС повною мірою відповідатимуть тим очікуваним сподіванням, наслідком яких буде інтеграція України до Європейської та світової спільноти.

РОЛЬ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

І. В. Грищенко

(Національна академія Служби безпеки України, м. Київ)

Українським законодавством передбачено створення мережі державних органів, які забезпечують функціонування системи охорони державної таємниці. У законі України “Про державну таємницю” зазначено, що спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері забезпечення охорони державної таємниці є Служба безпеки України, яка відповідно до своїх основних завдань зобов'язана брати участь у розробці і здійсненні заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та конфіденційної інформації, що є власністю держави.

Служба безпеки України відіграє провідну роль і в процесі міжнародного співробітництва у сфері охорони державної таємниці. І. Божков зазначає, що обмеження оприлюднення, передачі іншій державі або поширення іншим шляхом секретної інформації є однією зі складових забезпечення охорони державної таємниці. Чинним законодавством передбачено, що під час підготовки матеріалів для переміщення їх через кордон органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами обов'язково здійснюються заходи з визначення наявності в цих матеріалах відомостей, що становлять державну таємницю. У разі виявлення таких відомостей – матеріали не підлягають переміщенню через кордон.

У ст. 32 закону України “Про державну таємницю” вказано, що секретна інформація та її матеріальні носії можуть бути передані іноземній державі чи

міжнародній організації лише на підставі міжнародних договорів, згода на які надана Верховною Радою України, або письмового мотивованого розпорядження Президента України з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки України на підставі пропозицій Ради національної безпеки і оборони України.

Відповідно до Указу Президента України від 14 грудня 2004 р. № 1483/2004 “Про деякі питання передачі державної таємниці іноземній державі чи міжнародній організації” (зі змінами, що були внесені Указом Президента № 828/2014 від 27 жовтня 2014 р.), Служба безпеки України долучається до процесу узгодження питання між органами державної влади щодо підготовки й передачі секретної інформації іноземним сторонам.

Якщо інформація передається іноземній стороні на основі розпорядження Президента України, то саме Служба безпеки України погоджує процедуру здійснення цієї передачі. Зокрема вона порушує перед Радою безпеки й оборони України питання про подання Президенту України пропозиції щодо видання розпорядження про передачу секретної інформації іноземній стороні. З цією метою Служба безпеки України має розглянути отримані пропозиції, проекти виконавчих договорів та погодити їх із зацікавленими центральними органами виконавчої влади, установами й організаціями. На основі проведеної роботи Служба безпеки України має підготувати проект відповідного розпорядження Президента України.

Окрім того, Служба безпеки України бере активну участь в підготовці проектів міжнародних договорів України з іноземними сторонами про взаємну охорону секретної інформації. Так, саме Служба безпеки України має забезпечувати введення до зазначених договорів таких положень: про порядок взаємної охорони секретної інформації відповідно до законодавства сторін, актів міжнародної організації, узгоджених правил; зобов'язання сторін щодо забезпечення охорони одержаної секретної інформації, зокрема недопущення до неї третьої сторони, а також недопущення використання секретної інформації з метою, що не відповідає цілям передачі такої інформації; порядок надання доступу до секретної організації представникам сторін; зобов'язання щодо засекречування, зміни ступеня секретності, розсекречування такої інформації; порядок передачі секретної інформації; зобов'язання щодо взаємного інформування у випадку порушення вимог стосовно охорони секретної інформації та вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності винних у цьому осіб; строки, протягом яких сторони зобов'язуються забезпечувати взаємну охорону секретної інформації; вимоги до виконання договорів, що укладаються між уповноваженими суб'єктами сторін, про передачу секретної інформації; порядок вирішення спірних питань; визначення державних органів, які здійснюють співробітництво за договором.

Служба безпеки України бере також безпосередню участь і в передачі секретної інформації іноземній стороні на основі відповідного міжнародного договору. Вона видає державному органу, органу місцевого самоврядування, підприємству, установі дозвіл на передачу секретної інформації іноземній стороні та погоджує проект виконавчого договору.

Отже, проведений аналіз законодавчої бази у сфері охорони державної таємниці дав підстави для висновку, що Служба безпеки України є спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері забезпечення охорони державної таємниці, зокрема і в процесі міжнародного співробітництва. Водночас зовнішні та внутрішні загрози, що постали на сьогодні перед українською державою потребують узгодження національної політики у сфері охорони державної таємниці з міжнародними стандартами, удосконалення системи формування та реалізації державної політики у міжнародних відносинах у сфері обміну секретною інформацією; урегулювання функцій і обов'язків різних органів державної влади у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Божков І. Державна таємниця та система її охорони / І. Божков // Проводе, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. – 2002. – № 4. – С. 7–10.

2. Про державну таємницю [Електронний ресурс] : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-ХІІ. – Режим доступу : www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3855-12

3. Про деякі питання передачі державної таємниці іноземній державі чи міжнародній організації [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 14 грудня 2004 р. № 1483/2004. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1483/2004>

THEORY OF INTERNATIONAL RELATIONS: VISION AND REVISION

**A. V. Reshetnichenko, H. V. Chechelnytska
(University of Customs and Finance, Dnipro)**

Modern theories of international relations suggesting traditional paradigms and schools only establish anarchical character of definite relations which formed historically. As an example there are basic paradigms: realistic (classical realism and neo-realism); liberal (traditional liberalism and neo-liberalism); neo-Marxist and etc. The classification which was proposed for instance by such authors as Slaughter is based on them: Realism, Institutionalism, Liberalism, Constructivism, The English School, Critical Approaches [4].

Unfortunately on the modern stage we can establish the fact that the analysis of society globalization pace and connected with it contradiction exacerbation of practically all without exception institutional factors of regulation of intergovernmental, continental, world and cosmological components of civilization development evoke an issue of changing paradigmatic constructions both as a system of learning and process management of development of a human, country and society, international relations. As long as the system of international relations is directly connected with political regime inside the country, correspondingly cluster analysis gives us a chance to diagnose the extent of domestic system readiness to appeal to the principle of international relation management which reconsiders the theory of international relations as itself.

Speaking about management of international relations it is automatically necessary to take into consideration impermissibility of any antihumanistic trends in this process. Simultaneously it is supposed to make any illusions impossible, which ignore various systems of values which are inherent in state systems, cultures, confessions, social groups that can propagandize, prove and justify aggressive forms of authorities.

Here is given a well known cluster architectonics of gnoseological mechanisms of society development, but with psychological supplements of educational types [1, 3].

Traditionally the subjects of international relations are considered to be establishments which according to international law and state agreements have international juridical personality (rights and obligations) in this system. But on the modern stage of international relations the issues which have a legal character of not only a unitary state itself but its components are very actual as some authors remark [2]. The extent of such connections is increasing between twin cities, administrative-territorial units etc. So here we can speak about quasi- subjectivity in order to prevent a conflict of theory and practice. For example in Dnipropetrovsk region the development program of international cooperation, eurointegration of processes and formation of a positive image of Dnipropetrovsk region for 2016–2020 years.

Character of historical process	Type of views	Education type	Type of Law	Type of Management	Type of politics	Type of political system
Protosociety	Anemic-fetishistic	Infantile/Sensitive	Compulsive	Charismatic	Ochlocratic	–
Antiquity	Naturalistic	Exposing/harmonious	Common	Authoritarian	Aristocratic	Monarchy
The Middle Ages	Theocratic	Ambivalent/Scholastic	Patriarchal	Ideological	Absolutistic	Absolute Monarchy
Renaissance and Modern age	Rationalistic	Obtrusive/Naturalistic	Administrative	Bureaucratic	Bourgeois	Constitutional Monarchy
Сучасність The Present Time	Pluralistic	Socializing/Utilitaristic	Civil	Dtmocratic	Oligarchic	Republic
Future	Humanocentric	Assisting/Globalised	Universal	Humanistic	Public	Civil Society

There is a list of laws and documents at the heart of the Program, which testify to the fact of a qualitative transformation of the region into the field of international relations through gaining quasi-subjectivity: there are laws of Ukraine “About Municipal Government in Ukraine”, “About local state administrations”, decree of Ukrainian President from 18th September 1996 №841, “About measures concerning the improvement of action coordination of executive body in the field of foreign relations” (with alterations), from 5th March 2002, №217/2002, “On the procedure for Foreign Relations Council of the Autonomous Republic of Crimea, by local state administrations” as amended by Presidential Decree, from 2nd November, 2000 year № 343/2000, “ About improvement of exhibition and fair activities in Ukraine” (with

alterations) the Concept of exhibition and fair activity is amended by Cabinet of Ministers of Ukraine from 22nd August, 2007 №1065, “About improvement of exhibition and fair activities in Ukraine” (with alterations) as amended Cabinet of Ministers of Ukraine from 17th September 2014 № 847, “About the implementation of the Association Agreement between Ukraine, on one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand”. Thus we speak about.

1. The necessity of principle changes of international relations implementations from anarchic to the controlled based on the humanistic background.

2. The opportunity to change identified subjects and quasi-subjects of international relations, which makes alterations to the theory of international relations.

References:

1. DeMause L. Psychohistory [Електронний ресурс] / DeMause L. – Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Lloid

2. Proniuk N. V. Derzhavopodibni utvorennya yak sub'yekty mizhnarodnoho prava [Електронний ресурс] / Proniuk N. V. – Режим доступу : westudents.com.ua/.../69234-derjavopodbn-utvorennya-yak

3. Reshetnichenko A. V. Hnoseolohichni aspekty upravlinnya protsesamy rozvytku tsyvilizatsiy [Електронний ресурс] / Reshetnichenko A. V. – Режим доступу : www.dbuapa.dp.ua/konf/konf_dridu/2015_material_fsdu_PUSGR.pd

4. Slaughter A.-M. International Relations, Principal Theories [Електронний ресурс] / Slaughter A. M. – Режим доступу : https://www.princeton.edu/.../722_IntlRelPrincipalTheories_

ПОНЯТТЯ, ТИПИ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІДЕРІВ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ

К. В. Антонов, К. М. Герєга

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Складові організованої злочинності – явища взаємозалежні, взаємодоповнюючі, вони перетворюються на реальну соціальну силу, активність якої неможливо надовго стримувати й тим більше викоринити, використовуючи можливості правоохоронної системи. У період здійснення реформ ця система видозмінилася, головним чином, за рахунок втрати різного роду інститутів суспільного контролю, що активно сприяли правоохоронним органам, але й у силу різних причин істотно ослабнула. У результаті, значна частина кримінальної сфери вийшла з-під контролю держави й суспільства.

Кількісний склад організованих злочинних формувань продовжує збільшуватися, причому за рахунок осіб, які раніше не мали контактів із кримінальним середовищем. Водночас, каталізаторами цих негативних процесів є лідери та активні учасники кримінального середовища, що формують ідеологію злочинного світу.

Загальні проблеми боротьби з організованими формами злочинної діяльності, у тому числі й вивчення учасників організованих злочинних угруповань

здійснювались у дослідженнях таких учених, як Ю. М. Антонян, О. Я. Баєв, Р. С. Белкін, В. М. Биков, М. П. Водько, І. А. Возгрін, Р. Р. Галіакбаров, Ф. В. Глазирін, А. І. Гуров, А. І. Долгова, О. Ф. Долженков, Л. Я. Драпкін, В. М. Дрьомін та інших науковців.

Не применшуючи значення проведених наукових розробок, відзначимо, що ця складна й багатогранна тема до кінця не досліджена. Усе вищевикладене в цілому зумовило підвищену актуальність і необхідність дослідження даної проблеми.

У теперішній час боротьба зі злочинністю значним чином зорієнтована на протидію організованим формам злочинної діяльності, що власне й актуалізувало необхідність наукового дослідження рольових функцій учасників злочинних груп. Питання про функції лідера залишається значною мірою дискусійним і маловивченим. У зв'язку із чим функції лідера в злочинних групах заслуговують спеціального висвітлення.

Внутрішній стрижень генезису злочинної діяльності складається з двох етапів.

Перший етап: а) формування й актуалізація потреби; б) виникнення й становлення конкретного мотиву; в) визначення мети; г) ухвалення рішення про вчинення злочину.

Другий етап: д) вибір шляхів, засобів і способів досягнення мети; е) прогнозування можливих наслідків, у тому числі й кримінального покарання; ж) здійснення контролю й корекції дій; з) вироблення захисного мотиву; і) аналіз наслідків, що настали, порівняння досягнутого з бажаним.

Із неодноразовістю вчинення заздалегідь запланованих злочинів (однорідних, різнорідних), що становлять загальну злочинну програму групи, пов'язаний процес виникнення й розвитку елементів організації, у якій поступово за окремими особами закріплюються постійні функції, пов'язані зі здійсненням дій, спрямованих на вчинення злочинів; і діяльністю з управління злочинною групою як цілісною системою. Підкреслимо, що з появою автономних управлінських функцій, тобто функцій, що мають винятково організаційний характер, і осіб, які їх здійснюють, підвищується ступінь суспільної небезпеки злочинних формувань.

Подібні функції найчастіше покладають на себе лідери злочинних груп. Багато в чому зусиллями лідера злочинної групи й завдяки його організаційно-управлінській діяльності відбувається перетворення безформного ("примітивно" організованого) злочинного формування на організоване, системно згуртоване, спонукуване потребою спільної злочинної діяльності. На відміну від групової злочинності, де роль лідера зводиться до висування ідеї вчинити конкретний злочин, в організованій груповій злочинності лідер злочинного формування визначає загальну програму, спрямовану на систематичне вчинення злочинів. Тому, поряд із характером спільної злочинної діяльності як об'єктивним фактором групової організації свою роль відіграє й суб'єктивний фактор – керівництво організованою злочинною групою. Це вносить у спільноту злочинців організуюче, координуюче начало. У процесі переходу від не пов'язаних між собою в одне ціле групових дій до їх плановості, послідовності й перетворенню спі-

льної злочинної діяльності на систематичну й цілеспрямовану відбувається еволюція функцій лідера. Ці функції в дедалі більшому ступені набувають організаційно-управлінський характер.

Аналіз літературних даних показує, що відсутня яка-небудь певна класифікація функцій лідера в злочинних групах. Лідер злочинної групи впливає на всю її протиправну діяльність. Лідерство в злочинних групах має свої особливості, які містять: специфіку висування лідера в злочинній групі; наявність особливих якостей особистості лідера; виконання лідером певних функцій; рольову діяльність лідера в різних ситуаціях функціонування злочинної групи; характер взаємин лідера з іншими членами злочинної групи; механізм переростання лідера в організатора злочинів.

Залежно від типу лідера злочинної групи можуть бути розроблені тактичні прийоми розслідування, спрямовані на роз'єднання членів групи й одержання від них правдивих свідчень. Якщо злочинна група очолюється сильним, авторитарного типу лідером, то при ізоляції від лідера вона багато в чому втрачає свою здатність до ефективної діяльності. Тому своєчасний арешт і ізоляція авторитарного лідера є одним із засобів, що приводять до розпаду й роз'єднання злочинної групи й сприяють успішному розслідуванню її злочинної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Водько М. П. Кримінально-правова регламентація протидії організованій злочинності : [монографія] / М. П. Водько, О. О. Подобний ; Одеський держ. ун-т внутрішніх справ. – Одеса : Юридична література, 2010. – 192 с.
2. Голіна В. В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом: соціально-правове і кримінологічне дослідження : монографія / В. В. Голіна. – Х. : Регіон-інформ, – 2014. – 212 с.
3. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства : монографія / В. М. Дрьомін. – Одеса : Юридична література, 2009. – 616 с.
4. Єфремов С. Організованість у злочинності та рівні організованої злочинності / С. Єфремов // Право України. – 2013. – № 1 – С. 23–25.

ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИЦІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВСТВА МОЛДОВИ ТА БІЛОРУСІЇ

І. В. Єфімова

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

У науковій літературі України і країн ближнього зарубіжжя акцентується увага на тому, що останнім часом прийнятий ряд нормативних актів, які створюють нормативну базу державного механізму забезпечення безпеки суддів, працівників суду і правоохоронних органів, і осіб які беруть участь в кримінальному судочинстві. В Україні це Закони “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів”, “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь в кримінальному судочинстві”, відповідні положення Законів України

“Про статус суддів”, “Про прокуратуру”, “Про Національну поліцію”, “Про Службу безпеки України”, “Про оперативно-розшукову діяльність”, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів України.

Опитування практичних працівників митниці України дозволяє підкреслити важливість забезпечення особистої безпеки при виконанні службових обов’язків, оскільки практично усі опитувані працівники вказують на те, що стикаються із загрозами фізичної дії. Тому, постало питання розгляду положень які торкаються забезпечення безпеки співробітників митних органів і в тих державах, що знаходяться по сусідству з Україною для узагальнення позитивного досвіду.

Митна служба Республіки Молдови є центральним адміністративним органом, який забезпечує економічну безпеку держави, здійснює митну політику і безпосередньо керує митною діяльністю.

У цілі митної служби входить забезпечення відповідно до міжнародних стандартів економічної безпеки держави, спрощення процедур торгівлі в співпраці з суспільством і бізнес-співтовариством, з метою розвитку міжнародної торгівлі і створення клімату, що сприятиме залученню інвестицій.

У 1998 р. в Державному митному комітеті був утворений відділ власної безпеки (ВВБ). Коло завдань, що стоять перед співробітниками ВВБ досить широкий: організація забезпечення захисту посадовців митних органів у зв’язку з виконанням ними посадових обов’язків, захисту об’єктів митної інфраструктури; виявлення і припинення посадових правопорушень, а також протиправній діяльності осіб, які примушують посадовців митних органів до вчинення злочинів проти інтересів держави; забезпечення інформаційної безпеки.

У Білорусії Митна служба як вид професійної діяльності означає безперервне, спадкоємне і компетентне забезпечення виконання відповідних повноважень особами, що знаходяться на посадах в митних органах. Службові стосунки співробітників митних органів і митних організацій регламентуються законодавством про державну службу Республіки Білорусь.

Одним з основних принципів служби в митних органах є принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина, їх безпосередньої дії, обов’язок визнання, дотримання і захисту прав і свобод людини і громадянина. Митна служба ґрунтується на принципі гласності.

У Митному кодексі Республіки Білорусь (розд. XI) закріплений обов’язок посадовців надавати інформацію про рішення, що приймаються, дії, бездіяльність митних органів, інформацію про митне законодавство. Основні завдання відділу власної безпеки митної служби Білорусії є організація і здійснення роботи по забезпеченню власної безпеки митниці; попередження, виявлення і припинення здійснення правопорушень посадовцями митних органів Республіки Білорусь; здійснення контролю за дотриманням чинного законодавства посадовцями митних органів Республіки Білорусь під час виконання службових обов’язків; проведення попереджувально-профілактичної роботи, спрямованої на виявлення і усунення передумов, причин і умов, сприяючих порушенню чинного законодавства посадовцями митних органів Республіки Білорусь під

час виконання службових обов'язків; організація захисту митних органів Республіки Білорусь від проникнення і посягань злочинних елементів.

Підсумовуючи, хотілося б відмітити, що діяльність із забезпечення особистої безпеки працівників митниці безпосередньо пов'язана з усіма елементами управління персоналом: відбір і прийом кадрів, оцінка їх діяльності, винагороди, навчання. Виходячи з цих положень, сутність управління безпекою персоналу митних органів можна визначити як здійснення системи заходів, спрямованих на зниження рівня професійного ризику до реально можливого мінімуму. Обов'язковою умовою ефективності цієї діяльності є врахування ряду чинників, які у своїй сукупності визначають особисту безпеку працівників митних органів: специфіку умов, змісту і форм професійної діяльності; ступінь професійної захищеності працівника, у тому числі наявність спеціальних заходів матеріального технічного, управлінського характеру, цілеспрямованої роботи з особовим складом в цьому напрямі; ступінь загальної підготовленості працівника і наявність у нього спеціальних знань і умінь відносно забезпечення особистої безпеки під час вирішення професійних завдань або в ситуаціях, які пов'язані з професійною діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М. Стратегія і тактика протидії злочинності : монографія / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов. – Х. : Ніка Нова, 2012. – С. 50.
2. Державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів – Правовий портал України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukr-pravo.at.ua/index/rozdil_4_derzhavnij_zakhist_suddiv_pracivnikiv_sudu_ipravookhronnikh_organiv/0-54
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mold.su/novosti-v-moldove/deni-vama-moldova>
4. Должностные лица в таможенных органах [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://2dip.ru/%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%8B/810036>
5. Собственная безопасность таможни [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://oshmiany.customs.gov.by/index.php/sobstvennaya-bezopasnost-tamozhni/44-obstvennaya-bezopasnost-tamozhni>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Д. І. Шейко, К. В. Антонов

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Із отриманням Україною незалежності перед нею постав ряд важливих завдань, які вона має виконувати в ім'я перетворення на демократичну державу, що є повноправним учасником міжнародних правовідносин та прагне мати істотний вплив на світовій арені. Не випадково уряд України розробляє багато програм, в основі яких лежить світова інтеграція та які спрямовані на міжнародне співробітництво та розвиток дружніх відносин із різними країнами світу.

Одним із кроків, який раціонально змінив національне законодавство у зв'язку із адаптацією до міжнародних правових норм, стало скасування смертної кари, як найтяжчого покарання в історії людства та уведення нового виду покарання довічного позбавлення волі. Проте, як показала практика, запровадження довічного позбавлення волі викликало низку серйозних проблем.

Загально визнано, що одним із завдань науки кримінально-виконавчого права є вивчення законодавства та практики зарубіжних держав у сфері виконання покарання, оскільки наукове осмислення зарубіжного досвіду правового регулювання та практики виконання кримінальних покарань і поводження із засудженими дає можливість краще зрозуміти і вдосконалити вітчизняне кримінально-виконавче законодавство. Міжнародний досвід зазвичай дозволяє уникнути помилок при вирішенні відповідних питань у національному законодавстві й практиці його застосування. Враховуючи прагнення України приєднатися до європейського співтовариства, можемо стверджувати, що найбільш цікавим із зазначених позицій для України є досвід правового регулювання та практики виконання покарання у виді довічного позбавлення волі саме в європейських країнах. Однак при цьому з метою порівняльного аналізу варто звернутися й до практики інших країн.

Довічне позбавлення волі є найбільш суворим покаранням, яке може застосовуватись у тих країнах, де відсутня смертна кара або вирішено її не застосовувати, яке полягає у безстроковій (до кінця життя) ізоляції засудженого від суспільства у спеціально призначених для цього установах, передбачених кримінальним законодавством й інших держав, хоча називається по-різному. Так КК Республіки Польща (ст. 32), КК ФРН (§ 38), КК Чеської Республіки (§ 29) іменують це покарання так само, як і КК України – *довічне позбавлення волі*. КК Республіки Білорусь (ст. 48, 58), КК Республіки Болгарія (ст. 37–38 а), Кримінальний Закон Латвійської Республіки (ст. 38) – *довічним ув'язненням*; КК КНР (ст. 33) і КК Японії (ст. 12, 13) – *безстроковим позбавленням волі*; КК Франції (ст. 131-1) – *довічним кримінальним ув'язненням і довічним кримінальним замкненням*; КК Швейцарії (ст. 35) – *довічною каторжною тюрмою*. Незважаючи на відмінності у розумінні поняття “довічне позбавлення волі” у різних країнах, загальною його ознакою є невизначеність строку вироку. Проте у багатьох країнах лише невеликий відсоток засуджених до покарання у виді довічного позбавлення волі залишається в установах виконання покарань до кінця життя, оскільки переважна більшість таких осіб повертається в суспільство, в тому числі й під різні форми нагляду.

Не всі держави вважають доцільним покарання у виді довічного позбавлення волі. Наприклад, в Португалії цей вид покарання відмінений у 1989 році. Немає такого покарання й в Іспанії, Норвегії, Словенії, низці південноамериканських країн, зокрема, Бразилії. По-різному ставляться й до визначення строку відбування цього виду покарання. Наприклад, в Австрії середній термін довічного ув'язнення становить 22 роки, в Англії та Уельсі – 14,4 роки, Швеції, Бельгії – 10 років, Франції – 18 років, Хорватії – від 20 до 40 років, Данії та Нідерландах – максимально 20 років, Фінляндії – від 10 до 15 років, Угорщині – від 15 до 30 років. Питання про звільнення може бути розглянуте в Шрі-Ланці після 6 років відбування покарання, Японії – 10 років, Німеччині та Люксембурзі – після 15 років.

Законодавство всіх зарубіжних країн у галузі застосування довічного позбавлення волі має свою специфіку. Проте в цілому для всіх країн характерно розуміння того, що виконання цього виду покарання повинно здійснюватися при дотриманні балансу таких факторів, як попередження втеч, підтримання належного порядку і дисципліни в пенітенціарних установах, забезпечення відповідного режиму і соціальних можливостей для такої категорії засуджених.

Питання виконання покарання у виді довічного позбавлення волі в Україні перебуває під постійним контролем та наглядом з боку міжнародних інституцій, проте це не гарантує своєчасного впровадження реформ та міжнародних стандартів у цій сфері.

Таким чином, можемо зробити висновок, що в сучасних умовах невідкладним завданням органів законодавчої та виконавчої влади повинно стати приведення умов тримання засуджених до довічного позбавлення волі відповідно до прогресивних рекомендацій міжнародних інституцій.

Також наголосимо, що аналіз виконання покарання у виді довічного позбавлення волі у зарубіжних країнах дозволяє зробити висновок щодо необхідності проведення виховної та психологічної роботи із засудженими, які відбувають цей вид кримінального покарання, а також використати позитивні підходи до умовно-дострокового звільнення й подальшої соціальної адаптації засуджених.

Список використаних джерел:

1. Европейские пенитенциарные правила [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032
2. Дуюнова Т. В. Сучасний стан наукової розробки проблем виконання покарання у виді довічного позбавлення волі / Т. В. Дуюнова // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 2. – С. 326–330.
3. Смертна кара – за чи проти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smertnakara.blogspot.com>
4. Хорошун О. В. Кримінально-виконавчі засади виконання покарання у виді довічного позбавлення волі відповідно до міжнародних стандартів [Електронний ресурс] / О. В. Хорошун // Вісник Запорізького національного університету. – Режим доступу : <http://www.stationline.org.ua/filologiya/79/13370-kriminalno-vikonavchi-zasadi-vikonannya-pokarannya-u-vidi-dovichnogo-pozbavlennya-voli-vidpovidno-do-mizhnarodnix-standartiv.html>

СТВОРЕННЯ ЗОН ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ ЯК СПРИЯТЛИВА ФОРМА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

І. М. Квеліашвілі

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Ефективному торговельному співробітництву сприяють міжнародні процеси, при реалізації яких встановлюються та застосовуються механізми, що набувають різних організаційно-правових форм. Взаємовигідна співпраця держав і міжнародних організацій ґрунтується на економічній інтеграції, однією з форм якої є створення зони вільної торгівлі. Зони вільної торгівлі зберігають незалежність держав у формуванні митної політики щодо третіх країн, дають можли-

вість уникнути питання членства в межах митних союзів, спільних ринків, економічних союзів та розвивати прості форми міжнародної інтеграції. До того ж вони сконцентровані на питаннях доступу до стратегічних ринків. Географічна близькість партнерів часто не є обов'язковою на відміну від складніших форм міжнародної інтеграції, які, у принципі, передбачають наявність спільних кордонів. Водночас зони вільної торгівлі є проміжним етапом міжнародної економічної інтеграції, механізмом переходу до більш складних і розвинутих форм економічної взаємодії країн.

Через створення за участю України зон вільної торгівлі (Free Trade Agreements) реалізується зняття торговельних бар'єрів у взаємній торгівлі, за яких застосовуються національні преференційні правила.

Деякі принципи застосування правил походження товарів для преференційної торгівлі погоджені Спільною декларацією з питань преференційних правил походження, складеною до Угоди СОТ про правила походження.

Принципи правил походження у преференційних угодах або односторонніх заходах щодо надання преференційного режиму передбачають такі вимоги, як публічність, зрозумілість, точність, незастосування змін, що мають зворотну силу, право виробника на подання обґрунтованих запитів щодо попередньої оцінки, можливості застосування преференційного режиму до його товару.

Преференційні правила походження досить різноманітні, застосовуються в рамках конкретних угод та безпосередньо викладені в міжнародних угодах.

За період незалежного розвитку Україна набула статусу активного члена світової економічної інтеграції, що полягає, поряд з іншим, в утворенні спільно з економічними союзами та окремими країнами зон вільної торгівлі. На теперішній час діють створені за участю України Угоди про вільну торгівлю з країнами Європейського Союзу (DCFTA), СНД, ЄАВТ (EFTA), Чорногорією, Македонією, Грузією.

У II півріччі 2016 р. уряд України розпочав процедуру приєднання до конвенції про пан-Євро-Середземноморські преференційні правила походження (конвенція Пан-Євро-Мед).

Зобов'язання щодо приєднання до конвенції Пан-Євро-Мед передбачені для України Угодою про асоціацію з ЄС. В Протоколі 1 щодо визначення концепції "походження товарів" і методів адміністративного співробітництва до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, містяться положення, засновані на правилах походження, визначених у конвенції Пан-Євро-Мед.

Конвенція Пан-Євро-Мед замінює мережу близько 60 двосторонніх протоколів про правила походження в країнах Пан-Євро-Мед зони і являється єдиним правовим документом. Наявність такого єдиного правового документу дозволяє у разі необхідності у короткі терміни вносити зміни або доповнення до нього, ніж проводити аналогічні процедури через складну мережу протоколів.

Головною концепцією конвенції Пан-Євро-Мед є запровадження у торгівлі між усіма країнами – учасниками конвенції уніфікованих правил визначення походження товарів.

Країни-учасниці конвенції Пан-Євро-Мед в рамках угод про вільну торгівлю використовують ідентичні преференційні правила походження товарів, се-

ред критеріїв походження яких застосовування кумуляції. Управління системою Пан-Євро-Мед кумуляції походження можливо вважати основною метою конвенції Пан-Євро-Мед, яка направлена на забезпечення більш ефективного товарообігу між країнами та дозволяє договірним сторонам краще реагувати на мінливі економічні реалії.

Слід зазначити, що поняття торговельної кумуляції існує не тільки у практиці ЄС і Пан-Євро-Середземноморської системи кумуляції. Аналогічні норми існують у всіх зонах вільної торгівлі, які мають офіційний статус у світовій організації торгівлі.

Запровадження режиму вільної торгівлі з перспективним торговельно-економічними партнерами дозволить Україні диверсифікувати географію та номенклатуру національного експорту за рахунок лібералізації ринків таких країн у довгостроковій перспективі. Разом з тим, уніфікація правил, за якими визначається країна походження товарів, повинна бути серед пріоритетних напрямів роботи національної законотворчості. Гармонізація та уніфікація процедур та правил не позбавляє самоідентифікації національних вимог, але сприяє полегшенню здійснення зовнішньоторговельних операцій, безперешкодному просуванню на світовий ринок національного продукту.

Список використаних джерел:

1. Угода про правила визначення походження Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981013>
2. Конвенція про пан-Євро-Середземноморські преференційні правила походження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.efta.int/media/documents/legal-texts/free-trade-relations/montenegro/pem-convention-on-origin.pdf>
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page

ЛОГІКА І МОВА ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ

В. М. Тертишник

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Дієвість правових інститутів і юридичних норм багато в чому залежить від їх ясності, змістовності та чіткої юридичної визначеності, логічного викладення та лінгвістичної досконалості, на що звертають увагу дослідники проблем права, законодавчої діяльності та мови закону [1–21].

Гармонізація інститутів права і юридичних норм в умовах судово-правової реформи потребує їх узгодження в залежності від юридичної сили, предмету і методу правового регулювання, мінімізації конкуренції правових норм, удосконалення їх логічних зав'язків та лексичних засобів правових приписів.

Уже в ст. 1 КПК України закріплюється норма, яка не узгоджена як з іншими нормами даного джерела права, так і з положеннями Конституції Украї-

ни. В даній нормі зазначається, що “порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України”. Разом з тим у ч. 5 даної норми зазначається, що “кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини”. Більш того в Законі України “Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини” зазначено, що законодавство України має приводитись у відповідність до практики ЄСПЛ.

У ст. 42 КПК України законодавець замінює поняття обвинувачений на досудовому слідстві на поняття “підозрюваний”, міняючи на досудовому слідстві акт “пред’явлення обвинувачення” на акт “повідомлення про підозру” (ст. 276 КПК України). В українській мові термін “підозрювати” означає допускати причетність кого-небудь до чогось негативного, здогадуватися про що-небудь, припускати щось. Часто ним позначається не стільки об’єктивний факт, скільки суб’єктивне відношення. Синонімами слова “підозра” є слова “припущення” та “сумнів”. “Сумнівний” учасник процесу – це гірка реальність сьогодення, яка нагадує всім відомі часи, коли припущення часто видавалось за істину. В законі мають використовуватись стилістично нейтральний тон мовлення без засобів образності, а з усіх лексичних синонімів вибирається слово, яке є найбільш точним і має мінімальну експресію, є домінантою синонімічного ряду. Поняття “підслідний” в даному випадку має меншу експресивність і більшу точність.

Ст. 32 Конституції України веде мову про те, що “ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя”, з чого можна робити різні висновки, в тому числі і про те, що “особисте життя” і “сімейне”, це різні, “сумісні” або “несумісні” речі. Ст. 15 КПК України слушно вживає більш широке поняття “приватне життя”, але так повністю і не відмовилась від старого штамп, говорячи, що “під час кримінального провадження кожному гарантується невтручання у приватне (особисте і сімейне) життя”. В даному випадку достатньо буде терміну “приватне життя”.

Забезпеченню якості правового регулювання взагалі бракує розуміння принципів права та їх системи. Наприклад, у ст. 3 Закону України від 12 листопада 2015 р. “Про Державне бюро розслідувань” передбачені принципи “справедливості”, “неупередженості”, “незалежності”, “політичної нейтральності і позапартійності”. В законі України від 14 жовтня 2014 р. “Про Національне антикорупційне бюро України” згадується новий принцип “відкритість для демократичного цивільного контролю”.

У ст. 4 Закону України від 2 червня 2016 р. “Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів” в системі принципів діяльності названих органів названі засади “справедливості, неупередженості та об’єктивності”, “фіксування технічними засобами”, “розумності строків виконавчого провадження”, а також принцип пропорційності, який визначений тут як принцип “співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями”.

Законом України від 2 липня 2015 р. “Про Національну поліцію” декларуються такі принципи, як “відкритість та прозорість”, “дотримання прав і свобод

людини”, “політична нейтральність”. Але в цьому законі чомусь не закріплюються такі важливі принципи як принципи “справедливості, неупередженості та об’єктивності”, “розумності строків провадження”, та “пропорційності” (співмірності застосування засобів примусу), не знайшлося місця тут і для принципу поваги до честі, гідності та репутації особи.

Принципи політичної нейтральності, справедливості та пропорційності досі ще не знайшли належного притулку, визначення та належного розкриття і забезпечення в КПК України.

Стаття 26 КПК України робить спробу закріпити нову засаду кримінального провадження під назвою “диспозитивність”. Але ні в самому тексті названої статті, ні в словниках мови, ні в ст. 3 КПК України під назвою “визначення основних термінів кодексу”, ні в сучасних наукових виданнях досі не дано чіткого тлумачення і розкриття змісту даного нового для закону терміну. Така “загадкова невідомість” не може претендувати на принципову ідею, та ще й піднесена до основних (непорушних) правових засад юридичної діяльності.

Аналіз норм КПК України показує багато як логічних так і лінгвістичних недоліків при викладенні окремих законодавчих приписів.

Мова – рушійна сила закону. Закон має бути викладений доброю мовою офіційно-ділового стилю. Законодавець не тільки не забезпечив чітку юридичну визначеність процедури провадження негласних слідчих дій, а й засіяв юридичну термінологію бур’янистими словами-трутнями, а тим самим новою плутаниною.

Звернемо увагу на опорне поняття самої глави 20 КПК України – “слідчі (розшукові) дії”. Який сенс має тут термін “розшукові”, коли зрозуміло, що при всякому пізнавальному процесі взагалі і при провадженні слідчих дій, зокрема, шукають нові знання. Сам термін “шукати” означає намагатись знайти, виявити щонебудь, знаходити, відкривати зміст, збирати, прагнути чогось, відкривати зміст речей, дізнаватись про щось. Все це притаманно слідству взагалі і слідчим діям, зокрема. Як не дивно, але більшість розробників нового кримінально-процесуального кодексу самі не можуть чітко пояснити в чому ж різниця між “слідчими” і “слідчими (розшуковими)” діями. “Лишні” терміни в законі (“слова-паразити”) можуть тільки шкодити як виконанню закону, так і спричиняти зайві витрати типографської краски і паперу на друк законів та їх коментарів.

Чинним КПК України передбачені схожі за предметом регулювання три окремі негласні слідчі дії: “аудіо-, відеоконтроль особи” (ст. 269 КПК України), “спостереження за особою, річчю або місцем” (ст. 269), “аудіо-, відеоконтроль місця” (ст. 270). Незважаючи на те, що в основу їх провадження покладений загальний і єдиний для них метод пізнання, законодавець замість однієї слідчої дії регламентував зразу три. Вірніше не регламентував, а лише назвав, та зробив спробу дати їх дефініції. Останні виявились неспроможними навіть для чіткої диференціації названих дій, не кажучи уже про необхідність дотримання принципу юридичної визначеності при їх застосуванні. Можливо доречніше в КПК України закріпити та регламентувати, замість названих трьох, одну універсальну слідчу дію “Безпосереднє спостереження, контроль і технічне документування юридично значимих дій і фактів”.

В аспекті термінологічних недоліків “кидається в очі” така новела, як “зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж” (ст. 263 КПК України). Знову питання – до чого тут прилаштований термін “транспортні”, коли саме поняття “телекомунікації” розуміються як процес дистанційного передавання даних на засадах інформаційних технологій. Телекомунікації, на відміну від пошти, яка перевозить листи чи бандеролі транспортними засобами, є новим унікальним засобом передачі інформації від одного адресата іншому, без спілкування віч-на-віч через використання електромагнітних хвиль та інших інформаційних технологій. Застосування терміну “транспорт” тут можливе хіба що в мультимедійних картинках, образно ілюструючи схему, як “нейтрон тягне візочок з мішком інформації”. Та й термін “зняття інформації з телекомунікаційних мереж”, можна було б викласти зрозумілішою і сталою мовою – “зняття інформації з технічних каналів зв’язку”.

Положення ч. 4 ст. 95 КПК України “суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них”, не вписується ні в теорію пізнання, ні в теорію доказів, ні в визначене цим же кодексом доказове право в цілому. За такого припису суд не може посилатись на показання особи дані при впізнанні злочинця (слідча дія яка не може бути повторена), ні на показання дані при слідчому експерименті, а тим більше при спеціальному слідчому експерименті. Фактично під сумнівом є усі негласні слідчі дії, які сам суд не може провести, а зазвичай при їх потребі надає окреме доручення слідчому. Закон пропонує спрощену до неможливості формалістику, а фактично не розв’язує якусь проблему, а штучно її створює.

Мова законодавчих актів має бути простою, зрозумілою, витонченою та гармонічною. Мову закону не слід ні прикрашати “нісенітницями з блиском новизни”, ні “припудрювати” наукоподібністю, ні розбавляти водичкою розпливчастих канцеляризмів, ні збагачувати” неоднозначними, не завжди чи не зразу зрозумілими пересічному громадянину термінами запозиченими зі словника іноземних мов. Наприклад, “ініціація провадження” (термін “ініціація” взагалі то означає “процедуру обрізання”), “сервітут”, “лізинг”, “консенсус”, “диспозитивність”, “ексгумація” тощо. Законодавцю доцільно використовувати усталену, загальноновизнану, загальновідому та апробовану термінологію, і не варто експериментувати з нововведеннями, оскільки це ускладнює як розуміння закону так і ефективність його дії.

Законодавчий акт має бути гармонізований з усією системою права, викладений добротною літературною мовою в офіційно-діловому стилі з додержанням правил логіки, граматики та синтаксису. Переважно використовуються стилістично нейтральний тон мовлення без засобів образності, нейтральна з точки зору емоційного забарвлення літературна лексика. Закону мають бути властиві системність, логічна послідовність, стислість, грамотність, ясність викладення та культура мовлення. Подібно до того, як щодо архітектури застосовується формула Вітрувія: “Міцність – користь – краса”, до мови закону може бути застосована формула: “Точність – доцільність – елегантність”. Елегантність мови – це здібність викладеної думки в простій одежі слів виглядати вагомо і в вишуканій оправі слів бути простою і зрозумілою.

Список використаних джерел:

1. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія / Артикуца Н. В. – К. : СтілоС, 2004. – 277 с.
2. Иеринг Р. фон. Юридическая техника / Рудольф фон Иеринг. – СПб., 1905. – 105с.
3. Кацавець Р. С. Мова у професії юриста : підруч. / Кацавець Р. С. – 2-ге вид. – К. : Центр учб. л-ри, 2007. – 304 с.
4. Лікарчук Д. С. Основні способи вирішення парламентських конфліктів у сучасній Україні / Д. С. Лікарчук // Суспільно-політичні процеси. – 2016. – Вип. 3. – С. 95–150.
5. Любченко О. Мова і право: питання співвідношення / О. Любченко // Вісник Національної академії правових наук України. – 2015. – № 2. – С. 36–44.
6. Нелюба А. Професійна мова юриста / Нелюба А. – Х. : Прапор, 2002. – 208 с.
7. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень” / І. І. Онищук. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 224 с.
8. Петришин О. В. Модельні правові акти: теорія та практика реалізації : монографія / О. В. Петришин, О. А. Колодій. – К. : Алерта, 2016. – 204 с.
9. Правова доктрина України : у 5 т. – Т. 2: Публічно правова доктрина України / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, М. П. Кучерявенко та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка. – Х. : Право, 2013. – 864 с.
10. Рязанов М. Про слов'янську юридичну термінологію та її використання у сучасному українському праві / М. Рязанов // Право України. – 2013. – № 1/2. – С. 401–406.
11. Семченко О. А. Політична модернізація як чинник державної іміджевої політики / О. А. Семченко // Суспільно-політичні процеси. – 2016. – Вип. 2. – С. 125–140.
12. Систематизація законодавства України: проблеми та перспективи вдосконалення / кер. авт. кол. В. Ф. Сіренко. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – 220 с.
13. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Загальна частина : підручник. Академічне видання / Тертишник В. М. – К. : Алерта, 2014. – 440 с.
14. Тертишник В. М. Мова в діяльності юриста / В. М. Тертишник, А. М. Поповський // Право і суспільство. – 2010. – № 4. – С. 16–22.
15. Усенко І. Б. Українська юридична термінологія / І. Б. Усенко // Українське державотворення: невитребуваний потенціал : словник-довідник / [за ред. О. М. Мироненко]. – К. : Либідь, 1997. – С. 493–498.
16. Чорнобай О. Л. Філософія фольклорного права : [монографія] / О. Л. Чорнобай. – Львів : ТЗОВ “Західно-український консалтинг центр”, 2013. – 228 с.
17. Цивільне право України : підручник. Особлива частина / за заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. – К. : Ліра, 2015. – 1024 с.

18. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. – 4-те вид., виправ. і допов. / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2014. – 696 с.

19. Шутак І. Д. Юридична техніка : навч. посібник для ВНЗ / І. Д. Шутак, І. І. Онищук. – Івано-Франківськ, 2013. – 496 с.

20. Юридична енциклопедія : в 6 т. [Електронний ресурс] / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2002. – Режим доступу : <http://leksika.com.ua/legal>

21. Якимчук Б. Мова, якою здійснюється кримінальне провадження / Б. Якимчук // Віче. – 2013. – № 2. – С. 30–31.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

А. О. Собакарь

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро)

Ключовим елементом системи публічного управління, від ефективного функціонування якого залежить додержання конституційних прав і свобод громадян, послідовний і сталий розвиток країни, є державна служба. В умовах здійснення комплексу системних перетворень та створення реальних (внутрішніх) передумов для вступу України до Європейського Союзу особливо актуального значення набуває наближення державної служби до загальноприйнятих її засад для країн-членів ЄС. І це має бути пріоритетом на найближчу перспективу, адже від ефективного функціонування інституту державної служби залежить не тільки додержання законних прав і свобод громадян, а й розвиток країни в цілому. При цьому необхідно побудувати власну модель державної служби, яка виправдає і задовольнить сподівання і потреби суспільства в частині, зокрема, надання доступних і якісних публічних, в тому числі, адміністративних послуг, а також буде спроможна забезпечити план проведення державних реформ та успішний розвиток всієї країни.

Важливим кроком на шляху створення в Україні ефективного інституту державної служби стало прийняття довгоочікуваного (і доволі революційного, як зазначають окремі експерти) Закону України від 10 грудня 2015 р. “Про державну службу”, який визначив принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях.

Названий закон містить багато позитивних новел, а саме (і найголовне) змінено погляд на призначення державної служби, виходячи з якого остання має сприйматись не як суто допоміжний інститут держави щодо функціонування його органів, а передусім як механізм забезпечення реалізації прав і свобод людини та інтересів суспільства. Крім того, законом розмежовано політичні та адміністративні посади державної служби; змінено систему класифікації посад державних службовців; закладено суттєве розмежування трудового законодавства та законо-

давства про державну службу; запроваджено процедуру відкритого конкурсного відбору; визначено вичерпний перелік підстав для звільнення, що є захистом від свавілля керівників; деталізовано регулювання низки процедурних питань, пов'язаних із вступом на державну службу та її проходженням, зокрема в частині випробування при призначенні на посаду, оцінювання службової діяльності, підвищення професійної кваліфікації, притягнення до юридичної відповідальності, передачі справ і майна при звільненні тощо; вперше підвищено питому вагу посадового окладу в структурі зарплати та запроваджено залежність його мінімального розміру від встановленого розміру мінімальної зарплати; закріплено гендерний принцип рівності прав на державній службі, що передбачає однаковий для жінок і чоловіків граничний вік перебування на службі (65 років); передбачено заходи щодо суттєвого скорочення загальної чисельності державних службовців, насамперед шляхом виключення з інституту державної служби посад допоміжного персоналу і т. ін.

Попри перелічені позитивні ключові новели цього закону, інститут державної служби допоки рано назвати досконалим і головне ефективним. У самому законі багато незрозумілих речей, які викликають багато запитань.

По-перше, здавалось би, гаслом “прозорості” пронизано весь текст нового закону “Про державну службу”, що, насамперед, пов'язано із запровадженням процедури проведення відкритих конкурсів під час призначення державних службовців (гл. 2 закону). Однак законодавець не звертає достатньо уваги ані на суб'єктний склад конкурсних комісій, ані на незалежність процедури їхнього формування. Закон фактично дозволяє формувати конкурсні комісії на розсуд керівництва органу, забезпечуючи “свої правила гри”. Підтвердженням тому слугує ч. 1 ст. 27, де зазначено, що конкурс на зайняття вакантної посади державної служби категорії “Б” проводить комісія у складі не менше п'яти осіб, утворена керівником державної служби в державному органі. При цьому участь представників громадських об'єднань взагалі є необов'язковою, вони “можуть” залучатися до складу комісії та й лише на конкурсній основі.

По-друге, заміна атестації та оцінки виконання державним службовцем покладених на нього обов'язків і завдань щорічним оцінюванням результатів службової діяльності державного службовця виглядає недоречним, адже суть при цьому залишиться незмінною (ст. 44 закону). Крім цього законодавцем не передбачено чітких критеріїв оцінювання результатів службової діяльності.

По-третє, залишається відкритим питанням так званий “політичний нейтралітет”, адже тепер усім державним службовцям (крім службовців категорії “А”) дозволяється не зупиняти членство в політичній партії та суміщати державну службу з виконанням повноважень депутата місцевої ради.

По-четверте, законом скасовано так би мовити “неефективний” інститут кадрового резерву. Дійсно, ефективність останнього в Україні є неоднозначною. Його формалізація обумовила ситуацію, коли особа, включена до кадрового резерву, лише у виняткових випадках може її зайняти. Сам же інститут кадрового резерву став сумнівним способом заходження на державну службу поза конкурсом. Тобто, функція кадрового рекрутингу, що мала втілитись в інституті кадрового резерву, на сьогодні не діє. Проте, на наше переконання, названий інститут ще не вичерпав свій потенціал і має бути модернізованим до вимог сьогодення.

Більш того, в умовах конструктивного використання європейського досвіду підготовки державних службовців у новому законі проігноровано питання здійснення наставницької діяльності, реалізація якого у вітчизняній практиці є вкрай необхідною.

По-п'яте, викликає критичні зауваження і соціальний захист державних службовців, адже в законі передбачається нарахування пенсії на загальних засадах та відсутня норма про можливість підвищення заробітної плати.

По-шосте, встановлена законом система дисциплінарної відповідальності державних службовців (глава 2) з вичерпним переліком підстав щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності (ст. 65 Закону) та порядком накладення стягнень за дисциплінарні проступки, з одного боку є позитивним зрушенням у розв'язанні цієї проблеми, але з іншого, – сумнівною видається можливість передбачити всі підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності.

До того ж, в законі передбачено створення в органах державної влади постійно діючих дисциплінарних комісій, що розглядатимуть дисциплінарні справи працівників та визначено порядок створення таких комісій. Водночас, викликає відвертий подив “постійний” склад таких комісій та “компетентність” одних і тих же членів щодо професійного та об'єктивного розгляду дисциплінарних справ.

Названими застереженнями не вичерпуються проблеми реформування інституту державної служби. Новий Закон України “Про державну службу” викликає ще чимало актуальних запитань, серед яких, наприклад, що робити з держслужбовцями, які підпадуть під скорочення, що робити з працевлаштуванням таких осіб та ще багато інших. Однак для того, щоб так звана “реформа” не стала надалі черговим “косметичним ремонтом”, необхідно, щоб ці процеси базувалися на науковообґрунтованій концепції. Це означає, що така концепція повинна бути законодавчо зафіксованим відображенням світоглядної позиції вищого політичного керівництва держави в питаннях про соціальне призначення державної служби, її місце і роль в суспільстві, цілях, завданнях. Зрозуміло, що механічна зміна одного закону на інший не може стати панацеєю від усіх лих, що мають місце у зазначеній сфері. Потрібна злагоджена системна робота на всіх рівнях, кінцевою метою якої може стати створення принципово нового інституту державної служби європейського зразка.

CUSTOMS ADMINISTRATION IN ZIMBABWE

V. V. Chentsov, Isaac Tendai Bamusi

(University of Customs and Finance, Dnipro)

Customs procedures have attracted attention of many nowadays, as there is increased trade among nations. Countries have designed laws and procedures as to the treatment of various traded goods. Countries have entered into various trade agreements and some have formed customs unions, just to reduce difficulties in movement of goods from one place to another. This paper discusses the basic customs procedures, customs laws and customs administration. The relevant laws are explored to equip traders and travelers with basic knowledge, expectations in various borders and consequences of not following stipulated customs laws of various countries.

Zimbabwe, like many developing nations do rely on revenue from taxes. Customs do so provide revenue collection from import duties levied to various goods. Customs also ensure security in the nation, by barring entry of restricted goods in the market.⁶ Trade facilitation is another function of Customs department; this is in the form of processing for goods in transit to other countries. Customs do collect statistics for the nation for policy making. Every transaction is recorded and classified accordingly by customs. Customs also act as an advisor to government ministries through the information gathered and observed. Revenue contributions of customs is a crucial function as it provides for the fiscus. Government spending does need to be financed.

Customs laws in Zimbabwe are stipulated by the Customs and Excise Act CAP 23:02, and Statutory Instrument 154 of 2001 (Regulations). All procedures are outlined in these two documents and the treatment of all various issues that arise from customs business. However, as a matter of control of the economy, various other statutory instruments are issued by the relevant authorities and they override, for example suspension of duties for some goods as a way to promote their importation or raising of duties to ban importation of some goods.

Customs Laws are enforced by Zimbabwe Revenue Authority (ZIMRA). ZIMRA is a semi-autonomous body that collects revenue on behalf of the state. Important to note are customs offences as they attract penalties and forfeiture of goods. ZIMRA has a websites that is rich with various procedures and requirements that individuals should follow. The company has also various offices all over the country that one can visit to acquire information about customs issues. It is of crucial importance of individuals to equip themselves with customs knowledge especially those in trade departments. Customs laws should be well understood to avoid fines, penalties, seizures and prosecution. Many companies nowadays have enrolled a customs department which deals with importation issues, and this avoids hussles and losses from fines and penalties when exporting or importing. The departments do liase with relevant authorities for changing procedures, required documents, changing tariffs among other customs issues. Some companies engage clearing companies, who will import or export on their behalf, or will do clearance documents and procedures. Engaging clearing companies will enable customs compliance and smooth flow of goods and avoid unnecessary delays.

Failure to properly comply with customs rules can result in severe penalties including seizure of the imported goods, as well as civil and criminal penalties against those involved. All goods entering Zimbabwe are subject to search by Customs. Anyone who intentionally attempts to conceal materials entering into the country could face civil or criminal penalties. However, business people use various tactics to avoid duty payment or to bring in restricted goods for their benefit. Such act is termed smuggling. The Customs act outline penalties related to smuggling and defines smuggling.

The paper has managed to reference the underlying aspects of customs administration, customs law, and customs procedures referencing to the customs and Excise Act. It has identified the basic needs in the customs area, what is expected to be observed, the dos and don'ts, and the consequences of not observing the required

procedures. People passing through the customs area are expected to declare goods in their possession, be advised by customs officers on the duty due to them if any and provide accurate information. People should avoid various customs offences outlined in the customs Act. Consultation to relevant authorities is emphasized when someone wants to import certain goods, as it is necessary to have information of the required procedures. This emanates because some goods are restricted, prohibited or require permits and license. Smuggling of goods is a serious offence that leads to seizures and/or prosecution. Each country has its own way of handling customs issues, though there are similarities in some procedures, hence it is crucial to note the differences for each country.

References:

1. Dhaerah Nellie (2013), “The Impact On Customs Of The Development, Implementation And Administration Of Regional Integration Initiatives: The Case For Zimbabwe Revenue Authority”.
2. CHAPTER 23:02, CUSTOMS AND EXCISE ACT.
3. Maonera Felix (2007), “Zimbabwe Which Way: COMESA or SADC Customs Union?” Trade and Development Studies Centre-Trust.
4. Tadashi Yasui (2014), Customs Administrations Operating Under Customs Union Systems. WCO Research Paper No. 29.

THE REFORM OF THE UKRAINIAN CUSTOMS LAW AS A MEANS OF INTERNATIONAL INTEGRATION

Lothar Gellert

(German Governmental University for Administrative Sciences, German)

I. Background.

Between the Federal German Chancellery and the State Fiscal Service in Kiev 2 years ago agreements were made that Germany should help Ukraine on its way to reform the State Administration and the Ukrainian Law. For this support duration of 6 months were agreed between Germany and Ukraine.

After internal discussion it was decided that one area of bilateral support should be the area of Customs Law.

So both administrations agreed that the German Ministry of Finance should directly support the Head of the SFS in customs matters. For that reason it was decided to ask me as a member of the Customs Administration and as a Professor of Customs Law and Customs Tariff Law within the German Federal University of Administrative Sciences whether I could imagine delivering such a support for the duration of 6 months. So I should be seconded directly to the Head of the SFS as personal advisor and not the SFS as such.

In internal talks with the Head of the State Fiscal Service we came to the decision that I should stay 2 weeks of each month within the SFS and two weeks in my University to do any follow-up steps and to prepare the next visits.

This consultancy project started in February 2016 and was envisaged to last for 6 months until end of July 2016.

Advices should be given only in customs matters. Issues like human resources and fight against corruption were excluded from the beginning.

For a coordination of the German engagement in the context of the technical cooperation I have been always in close contact with other parties being involved in any consulting activities inside and outside the customs administration. It had to be taken into consideration that at time being there is a Twinning Project in place at Kiev and it had to be absolutely avoided that two different projects were working on the same issue.

Next to that it turned out shortly after my arrival that Germany was not the only country which had been asked for any support of the SFS.

II. Fields of support.

The SFS had mentioned in advance 3 areas in which a support was desirable:

- Customs value
- Post audit controls
- Risk analysis

In the context of the support it was however established that the advices should be given in a broader scope and other field of the customs law, like e.g. customs debts should be dealt with.

III. Type of support.

In the framework of the project meetings have taken place with different units of the SFS and of customs offices as well at the border to Belarus as in Kiev. Next to that a visit took place to the Department for Specialised Training and Canine Services of the State Fiscal Service to exchange views.

Next to that a one week seminar on customs procedures and simplifications was held by me in the premises of the SFS.

IV. Specific proposals made to the SFS.

As a result of the meetings mentioned under III the following proposals were made to the SFS:

1. Drafting all provisions relating to customs law in ONE single law. Currently provisions are to be found in the Customs Code AND in the Tax Code of Ukraine. However I learnt that this proposal however had some obstacles in the national law.

2. Amending the Customs Code to implement legal provision on remission and repayment, comparable to EU-customs-law. A draft of the relevant provisions was submitted to the SFS. It was agreed within the SFS to consider this idea.

3. Arrangement on political level to give up the so called moratorium in order to allow post clearance audits in ALL companies.

4. Establishing a central office for issuing Binding Tariff Information to avoid different classifications of goods within the customs territory of Ukraine. A draft of the necessary provisions was submitted to SFS. Next to that different visits were carried out to different customs houses to see how Advance Rulings in classification matters are issued. It was found out that there are two different tools in place. On the one hand there is a General Customs Database, which is an internal database. This

DB contains in general the same information like the European Binding Tariff Information-Database. However there is only restricted access to it. In particular economic operators do not have the possibility to consult this database.

Next to that there is a collection of Advance Rulings on Classification on the website of the SFS. This is however not a database but different excel-files. Each file contains information for a quarter of a year and the information is limited to the description of the goods and the classification. No pictures or photos are included.

A search function is given only for the single excel-file but not over the whole amount of files. That means that in case an economic operator wants to search for a specific classification he has to open 12 different files to see whether or not an Advance Ruling has been included. It has to be considered whether or not this procedure can be made easier for the economic operator, taking into account that the customs law foresees that the economic operator is obliged not only to enter the correct description of the goods but as well the correct classification into the customs declaration. Here it seems that help is needed for the economic operator. Otherwise economic operators could argue that the Customs Administration insist on information in the customs declaration which operators cannot find out themselves without strong efforts.

To meet these requirements it would be better to give them all information in an easy way to find.

For that reason a proposal was made

- either to create a new INTERNET-database similar to the European Binding Tariff-Information Database

or

- to open the classification part of the General Customs Database with a limitation concerning information relating on names of persons and companies or producing procedures which has been submitted already shall be maintained.

Now, how could such a database be managed?

The Database on classification could be fed by a new customs office for Advance Rulings on Classification or to use the EU-terminology for Binding Tariff Information. Local Customs Offices could forward the applications which they have got from the economic operators to the new office which decides for the whole territory of Ukraine. Given the fact that in some cases checks or examinations are needed for a proper decision the law could foresee, that starting from the date where this further checks or examinations were ordered by the new office, the delay for a decision on an Advance Ruling or BTI would be suspended until that day where the results of the checks or examination arrive at the new office.

As to the concerns that the economic operator shall not see all details concerning the applicant and producing procedures, it has to be taken into account that in the EU as well differences are made between economic operators and customs offices. The IT-System can be built up in that way, that the customs offices can see all information of the hit after a search whereas economic operators can only see non-secret information.

5. Amendment of the Customs Code to align the definition of “Cabotage” to the EU-definition. Whereas the European definition of Cabotage covers all means of transports, the Ukrainian definition covers only vessels.

Concerning post audit controls and Risk analysis short term experts from Germany evaluate a questionnaire answered by the SFS. Unfortunately until the end of my job at the end of July no further actions were taken in that area.

V. Feedback of the SFS.

Now, what happened to the proposals made by me? The proposals made by me were examined by a new office within the SFS, the Reform Office. Two meetings of this office were organised during my stay within the SFS.

At the end it turned out that more or less between 1/3 and one half of my proposals were considered to be implemented, which I think is a rather good result.

In particular within the 2nd meeting a presentation was made which showed an overview of main streams of customs related reform efforts.

In that context I proposed to consider to draft a new Ukrainian Customs Code first before drafting implementing provisions and to take into consideration that the EU has a totally new customs law since 1.5.2016.

Therefore my idea was that it should be thought about to redraft the Ukrainian Customs Code first to align it with the EU-legislation and THEN create the secondary level law, based on this new Ukrainian Customs Code.

This, by the way, was the order which was taken within the EU as well. In a first step the new Union Customs Code was created and afterward the implementing rules were drafted.

To facilitate work a working group could be built up which would be in charge of comparing the Union Customs Code and the existing Ukrainian Customs Code. The structure of the new Ukrainian Customs Code could be the same like the Union Customs Code and proposals for a comparison of both provisions were submitted.

Unfortunately after I left the SFS I have never heard again anything concerning this proposal or anything related to my work in the SFS at all.

On the other hand such an exercise would not be necessary if the Ukrainian Customs Administration would take over the whole Unions Customs Code as such. But I can imagine that there will be some parliamentary obstacles to do that.

VI. Conclusion.

Certainly the Ukrainian Customs Administration is on the right way to reform its law in the context of an international integration. But that will not be done within a short duration of time but will take quite a long time. The reason for that is that there are many bureaucratic burdens and obstacles in place which have to be overcome. And in any case reforms can only be implemented if not only the hierarchy on top is in favor of them but all levels of the administration.

I wish the administration that the will for reforms will be present in due course in the whole administration and that all reforms which are envisaged can be carried out in that way that all team-players are satisfied with them.

*Секція 2. Реформування адміністративного права
та напрями формування митного права*

**ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ МУНІЦИПАЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ
В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

Д. В. Малишко

(Запорізький національний університет, м. Запоріжжя)

Об'єднання економічного й політичного простору України та ЄС наразі залишається самим масштабним міжнародним інтеграційним процесом, у якому коли-небудь брала участь наша країна. Незважаючи на безпрецедентно великий обсяг юридичних документів, який супроводжує цей процес, питанням покращення стану пасажирських перевезень в межах населених пунктів і/або муніципальним транспортом (далі – МТ) уваги не приділено. В Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 вказаної проблеми побіжно стосується тільки положення ч. 2 ст. 368, де вказано, що співробітництво також спрямовується на покращення руху пасажирів та вантажів, зростання плинності транспортних потоків між Україною, ЄС і третіми країнами регіону за рахунок усунення адміністративних, технічних, прикордонних та інших перешкод, покращення транспортної мережі та модернізації інфраструктури, зокрема на головних транспортних осях, які з'єднують Сторони. Тобто вдосконалення пасажирських перевезень МТ до рівня країн ЄС хоча й логічно передбачається змістом паритетної інтеграції України до ЄС, проте в юридичних документах, які її супроводжують, вона вичерпується концептуальним зауваженням про необхідність виконання завдання з “покращення транспортної мережі та модернізації інфраструктури, зокрема на головних транспортних осях, які з'єднують Сторони” і то тільки в рамках забезпечення руху пасажирів та вантажів, зростання плинності транспортних потоків між Україною, ЄС і третіми країнами регіону. Відповідно порушена у цій роботі тема актуальна. Її вивчали О. Доценко, О. Фалатюк, Є. Циба, О. Черномаз та інші вітчизняні вчені, залишивши проте деякі питання недостатньо повно розкритими.

За слушною думкою В. Развадовського, адміністративно-правове регулювання (далі – АПР) здійснюється комбінацією способів, у якій переважають зобов'язання й заборони. Ця комбінація формується через наділення учасників правовідносин суб'єктивними юридичними правами та покладанням на них обов'язків шляхом визначення та закріплення в правових актах певних правил поведінки внаслідок правотворчої діяльності уповноважених на це органів [1, 25–26]. Враховуючи зазначене, серед завдань АПР перевезення пасажирів муніципальним транспортом задля успішної інтеграції України до ЄС на умовах повного паритету, виділяємо розробку й впровадження у життя правових норм, які відповідають позитивно-перспективній сутності соціальних відносин, та забезпечують: 1) безпечні для здоров'я і життя пасажирів та усіх інших учас-

ників руху швидкість руху та конструкція транспортного засобу (автобусу тощо), аналогічні стандартам країн Західної Європи, зручна для людей різних фізіологічних характеристик (високих, з надлишковою вагою та ін.), особливо для соціально вразливих верств населення – дітей, вагітних жінок, інвалідів, людей похилого віку, людей з вадами зору; 2) стимули для якісного сервісу МТ – виплата заробітної плати на рівні, що дозволяє відтворення і розвиток трудових ресурсів, наприклад, місячна заробітна плата працівника громадського транспорту в Норвегії складає близько 4 600 євро (дані 2014 р.) [2, 24]; 3) цілодобові графіки перевезення пасажирів засобами МТ; 4) диференційовані тарифи для перевезення пасажирів МТ за критеріями – а) час доби – стандартний тариф у денний час і збільшений від стандартного рівня на 50 % – 100 % у нічний час (з 23-00 до 5-00), наприклад, згідно з Додатком № 2 до Галузевої Угоди між Мінінфраструктури України, Федерацією роботодавців транспорту України, спільним представницьким органом Профспілки працівників автомобільного транспорту та шляхового господарства України і Всеукраїнської незалежної профспілки працівників транспорту у сфері автомобільного транспорту на 2013–2015 рр., доплата за роботу в нічний час складала 35–40 % відсотків годинної тарифної ставки (окладу, посадового окладу) за кожну годину роботи в цей час; б) дистанція перевезень і складність маршруту (за ознакою витрат палива та зносу транспортного засобу), наприклад, розрізняти громадський транспорт близького сполучення, середньої та довгої дистанції (за прикладом Німеччини [2, 10]); 5) завчасне аудіо- й відеоінформування (на моніторі) пасажирів про наступну зупинку (за прикладом, вітчизняних метро і МТ країн ЄС); 6) відеоінформування на основних маршрутах і зупинках в межах міст про час прибуття конкретного маршруту МТ; 7) дотримання графіків перевезень і як мінімум одну вільну від іншого транспорту смугу для МТ (особливо у містах мільйонниках) і перевагу МТ на дорозі у русі в межах населеного пункту; 8) безпеку водіїв та кондукторів МТ, особливо в нічний час, засобами національної поліції, зокрема, моніторинг ситуації за допомогою відеокамер у кожній одиниці МТ; 9) енергетичну оптимізацію витрат палива – зменшення викидів парникових газів і смогу (за прикладом використання автомобілів з гібридним двигуном національною поліцією); 10) невідворотність адміністративної та кримінальної відповідальності за умисне пошкодження МТ і/або об'єкта його інфраструктури; 11) податкові та інші адміністративні преференції для МТ і вітчизняних виробників транспортних засобів для МТ.

Отже, окреслені завдання трансформації АПР пасажирських перевезень МТ складають змістовну ознаку механізму АПР в межах реалізації мети нашої країни – паритетної інтеграції до транспортної та інших систем ЄС, що, з-поміж іншого, означає збереження і нарощування власного виробництва засобів МТ.

Список використаних джерел:

1. Развадовський В. Й. Адміністративно-правове регулювання правовідносин у транспортній сфері України : [монографія] / Віктор Йосипович Развадовський. – Х. : НУВС, 2004. – 284 с.

2. Minifacts about Norway 2015 [Електронний ресурс] / Norwegian Ministry of Foreign Affairs. – Режим доступу : <https://www.ssb.no/en/befolkning/artikler>

3. Шиманке Д. Реформа державного управління в Україні [Електронний ресурс] / Дітер Шиманке. – К. : 2008. – Режим доступу : <http://www.ims-ukraine.org/sites/default/files/%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%20%E2%84%96%2012.pdf>

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

К. А. Билименко, Н. В. Коваленко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Місцеві бюджети є дуже важливою ланкою бюджетної системи будь-якої держави. Вони є максимально наближеними до людей, що проживають у певній місцевості і потребують фінансового забезпечення окремих сфер свого життя, видатки на які відповідно до законодавства повинні здійснюватись за рахунок коштів місцевих бюджетів. На місцях найкраще видно, які саме видатки необхідно визначити як пріоритетні, які саме заходи та заклади фінансувати першочергово для того, щоб населення певної території отримало найнеобхідніше. У цьому зв'язку дуже важливе значення має забезпечення реальної доходної бази місцевих бюджетів.

Бюджетна децентралізація – це процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і місцевим органом управління. Проголошена урядом у грудні 2014 реформа бюджетної системи, спрямована на децентралізацію бюджетних коштів, розподіл видаткових повноважень між рівнями влади, джерел їх фінансування стала важливим кроком до зміцнення доходної бази місцевих бюджетів.

Таблиця 1

Бюджетно-податкові зміни в Україні

Джерела наповнення доходної частини місцевих бюджетів, %	Чинні до 2015 р.			Чинні з 2015 р.		
	Бюджет об'єднаної громади, району, міста обласного значення	Обласний бюджет	Державний бюджет	Бюджет об'єднаної громади, району, міста обласного значення	Обласний бюджет	Державний бюджет
1	2	3	4	5	6	7
ПДФО	75	25	0	60	15	25
ППП			100		10	90
Екологічний податок, %	<i>Зараховувався до доходів спецфонду (бюджет розвитку)</i>			<i>Зараховується до доходів загального фонду</i>		
	35		65	25	55	20
Акцизний податок з реалізації підакцизних товарів	–	–	–	100		

1	2	3	4	5	6	7
Плата за надання адмінпослуг			100			
Державне мито			100	100		
Єдиний податок	<i>Зараховувався до доходів спецфонду (бюджет розвитку)</i>			100		
Податок на майно	100			100		

Джерело: розроблено автором за [1].

Попри позитивні напрацювання слід зауважити таке:

– зміни до ст. 71 БКУ (про перенесення єдиного податку та податку на нерухомість з бюджету розвитку та включення до місцевих податків і зборів загального фонду (ст. 64 БКУ) позбавили бюджет розвитку ключового джерела його наповнення, а тому таку норму слід переглянути;

– ст. 64 п. 36 БКУ передбачає, що “до доходів місцевих бюджетів відноситься плата за надання інших адміністративних послуг”. Видається, що в пропонованому пункті слід визначити чіткий перелік доходів, які б зараховувалися до відповідного бюджету; зазначене стосується і п. 44 ст. 64 Кодексу, згідно з яким до доходів повинні зараховуватися “інші доходи, що підлягають зарахуванню до бюджетів територіальних громад, районних, міських бюджетів відповідно до законодавства”;

– ст. 64 п.17 БКУ передбачає, що 10 % податку на прибуток підприємств зараховується до обласного бюджету. На сьогодні органи місцевого самоврядування не зацікавлені в пошуку можливостей щодо стимулювання суб’єктів господарювання на власній території стосовно збільшення перерахування від податку на прибуток. У сучасних умовах місцеві органи виступають посередниками між платниками податків та органами державної влади, не отримуючи вигоди від результатів власної діяльності 10% податку на прибуток підприємств, що на сьогодні передбачено зараховувати до місцевих бюджетів – занадто мала сума коштів. Отримуючи більшу суму коштів у власне розпорядження, місцеві органи влади будуть більше зацікавлені у створенні комфортного клімату для ведення бізнесу на власній території, бо будуть розуміти, що в разі збільшення обсягу виробництва та реалізації товарів (робіт, послуг), вони збільшать надходження до власної “скарбниці”.

– за даними Бюджетного моніторингу спостерігаємо зростання частки трансфертів у доходах місцевих бюджетів. У 2013 р. на трансферти припадало 52,4 %, у 2014 р. – 56,4 %, у 2015 р. – 59,1 %, що говорить про зниження рівня самостійної фінансової спроможності території України.

Отже, в Україні процес бюджетної децентралізації відбувається послідовно, з достатньо повною нормативною законодавчою розробкою цього процесу. Правове регулювання фінансової діяльності місцевих органів самоврядування в умовах змін міжбюджетних відносин потребує в подальшому розвитку й до-

слідження з метою створення чіткого фінансового правового механізму фінансової системи України.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України (зі змінами та доповненнями) від 02.12.2010 р. №2755-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Фінансово-правові аспекти процесу децентралізації державного управління в Україні в сучасних умовах / І. П. Устинова // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 3. – С. 77–83.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Ю. С. Копійко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Проведення масштабної децентралізації, реформування органів державної влади призвели до різкого зростання управлінського значення муніципальних структур у галузевому управлінні, що вимагає поряд із прирощенням владного потенціалу цих суб'єктів налагодження дієвої системи державного нагляду за додержанням ними Конституції та законів України.

Довгий час функція нагляду за додержанням законодавства органами місцевого самоврядування була однією з провідних напрямів діяльності прокуратури, проте сьогодні вона не має нормативного закріплення і механізму реалізації. Так, ст. 2 Закону України “Про прокуратуру” не містить жодної згадки про нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, яку вважають логічним продовженням, або трансформацією функції нагляду за додержанням і застосуванням законів. Натомість Конституція України у п. 5 ст. 121 прямо покладає зазначену функцію на прокуратуру України. Це породжує не тільки колізію нормативно-правових актів, а й неузгодженість правового визначення діяльності державних органів. У п. 9 розділу XV Перехідних положень Конституції вказується, що прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію нагляду за додержанням і застосуванням законів та функцію попереднього слідства – до введення в дію законів, які регулюють діяльність державних органів щодо контролю за додержанням законів, та до сформування системи досудового слідства і введення в дію законів, що регулюють її функціонування. Таким чином, сьогодні внаслідок реформування прокуратура наблизилася до стандартів Ради Європи, до яких прямувала ще з 1995 р., коли взяла на себе обов'язок щодо трансформації органів прокуратури.

Позбавлення прокуратури функції загального нагляду породило чимало дискусій серед науковців. Так, критики даної реформи стверджують, що особливо гостро відсутність функції загального нагляду може позначитися на діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Відсутність належним чином інституціоналізованого нагляду порушує і вимоги Європейської хартії місцевого самоврядування, ст. 8 якої передбачає запровадження адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування з метою забезпечення дотримання закону та конституційних принципів.

На усунення зазначеної прогалини інституційного характеру були спрямовані положення законопроекту “Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)” (реєстр. № 2217а), п. 1 ст. 119 якого передбачається, що префект на відповідній території має здійснювати нагляд за додержанням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування. На відміну від вузькогалузевого та адміністративного характеру контрольної діяльності центральних органів виконавчої влади, на даного державно-владного суб’єкта має покладатися здійснення нагляду загального характеру за додержанням законів муніципальними суб’єктами. Функціонуючи на територіальному рівні районів, областей, міст Києва, Севастополя, префекти повинні здійснювати виконавчу владу і під час реалізації своїх повноважень – бути відповідальними перед Президентом України, підзвітними та підконтрольними Кабінетові Міністрів України. У такий спосіб наглядова діяльність за законністю функціонування органів місцевого самоврядування від самостійної системи органів прокуратури має бути передана до системи органів виконавчої влади.

Даний підхід у цілому відповідає європейській практиці державного та муніципального будівництва. У переважній більшості унітарних європейських країн суб’єкт адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування входить до системи виконавчої влади і призначається її вищим органом. Протівники даного впровадження переконують, що інститут префектури добре працює в Європі і це не означає, що подібні інститути відразу ж добре запрацюють у нас. У результаті реформ, штучно створеної непотрібності насправді необхідних суспільству наглядових функцій – втрачимо й об’єктивно необхідну діяльність, і безцінні прокурорські кадри. Так, новоявлені префекти будуть довго освоювати функції нагляду і не факт, що не стануть зловживати наділеною владою.

Таким чином, реформування прокуратури відповідає побажанням Ради Європи і має служити наближенню української прокуратури до міжнародних стандартів. Проте на сьогодні не запроваджено ефективних інституційних механізмів здійснення нагляду за додержанням та застосуванням Конституції та законів України органами та посадовими особами місцевого самоврядування та не усунуто колізій правового регулювання наглядової діяльності органів державної влади.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 24. – Ст. 718.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (з наст. змін.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

3. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII (з наст. змін. та доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2–3. – Ст. 12.
4. Сердюченко О. В. Проблеми та перспективи трансформації функцій прокуратури України відповідно до міжнародних стандартів / О. В. Сердюченко, А. С. Бульба // Порівн.-аналіт. право. – 2015. – № 2. – С. 304–307.
5. Скрипник В. В. Інституційно-правові проблеми забезпечення нагляду за додержанням Конституції та законів України органами місцевого самоврядування / В. В. Скрипник // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2015. – Вип. 30. – С. 129–139.
6. Ткаченко В. Нова українська прокуратура: спроби аналізу / В. Ткаченко // Юрид. газ. – 2014. – № 48/49. – С. 18–21.
7. Юлдашев О. Х. Контроль за господарською діяльністю з боку прокуратури / О. Х. Юлдашев, В. О. Баганець // Наукові праці МАУП. – 2014. – Вип. 43 (4). – С. 68–74.

ПРО ЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

Н. В. Коваленко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Суспільство та влада, стрімко пройшовши перші етапи демократизації, певним чином призупинені реаліями сьогодення (серед яких зниження рівня життя, безпеки у суспільстві та ін). Фахівці з філософії права підкреслюють, що сутність права має розглядатись у безпосередньому зв'язку з процесами соціалізації індивідів, особливостями менталітету та національної правової культури, демократизацією політичного життя. Відсутність стабільності й достатньої визначеності у політичному житті суспільства та держави, неефективність механізмів реалізації та гарантування прав людини значною мірою обумовлені незавершеністю конституційної, виборчої, адміністративної, адміністративно-територіальної, та інших правових реформ. Вагомою причиною такого стану речей є недостатня теоретико-методологічна обґрунтованість відповідних державотворчих і правотворчих процесів в Україні.

Одним з елементів механізму правового регулювання держави є правовий режим. Проте, складається враження, що при визначенні поняття “адміністративно-правовий режим” значна кількість науковців згадала риторику Аристотеля “В разі... коли є неможливим надання чіткого визначення, а між тим необхідно видати законодавчу постанову, в таких випадках слід застосовувати загальні вирази”.

В теорії права, і адміністративного в тому числі, повинна існувати система взаємоузгоджених максимально узагальнених категорій та ієрархічно підпорядкованих ним понять, кожне з яких мало б чітке загальноприйняте означення. Згідно догмам аналітичної юридичної науки, поняття – це інструменти для отримання більш чіткої системи законів. В разі, якщо система понять недорозвинута, закон стає непрозорим, та навіть теоретичне юридичне дослідження не може “схопити” його. Саме тому лише чітка система понять, вільних від протиріч, допускає надійну інтерпретацію юридичної норми, що задовольнятиме навіть конфліктуючі юридичні інтереси.

Законодавче визначення термінів “правовий режим”, “адміністративно-правовий режим” відсутнє. Якщо втрачається увага до загальних доктрин, розуміння сутнісних характеристик закону також губиться – та, що ще гірше, втрачається відчуття того, що є правильним та неправильним в людських (юридичних) відносинах.

У юридичній доктрині поняття правового режиму розроблялося в основному в рамках загальної теорії права. Воно дозволяє виявити особливості юридичного регулювання певної ділянки діяльності, специфіку правового інструментарію, що опосередковує існування і функціонування тих або інших об’єктів управлінської дії (роботи С. С. Алексєєва, А. В. Малько, Н. І. Матузова, Е. Ф. Шамсумової і ряду інших авторів).

Протягом останнього десятиріччя в Україні захищено більше 30 дисертаційних робіт про різного роду правові режими. Наукові кола сприйняли за належне роздрібненість критеріїв виокремлення такої кількості правових режимів, за які одні здобувачі визначали суб’єктів (наприклад, правовий режим фонду гарантування вкладів фізичних осіб), інші – території (морські простори Чорноморсько-Азовського басейну; землі міжнародних автомобільних транспортних; зони надзвичайних екологічних ситуацій; національні природні парки; Арктику), види діяльності (“Засоби та правовий режим забезпечення кредитних зобов’язань”), майно (правовий режим майна, що є в комунальній власності; іменних пайових цінних паперів; акредитиву; власних надходжень бюджетних наукових установ; майна суб’єктів підприємницької діяльності, майна селянських (фермерських) господарств; земельних ділянок для садівництва громадян) та ін.

Переконані, що потребує розвитку позиція С. С. Алексєєва щодо існування первинних режимів, тих, що лежать в самій основі правової дійсності, у глибинах правової матерії.

Відсутність законодавчого визначення поняття адміністративного режиму, плюралізм думок дослідників права зумовлює необхідність і відповіді на питання про те, чи не можна через категорію адміністративно-правового режиму індивідуалізувати правове регулювання будь якого виду суспільних відносин; чи може конструкція адміністративно-правового режиму виходити за рамки адміністративних правовідносин та ін.

Адміністративне право є галуззю, що сьогодні знаходиться в динаміці, і завданням науки адміністративного права є направлення її руху у бік розвитку, що сприятиме встановленню дієвих демократичних засад управління в країні. На нашу думку, механізм правового регулювання в державі змінюється, що є поштовхом до розвитку якісно нових правових регуляторів, які в своєму арсеналі матимуть важелі впливу на новостворені публічні суспільні відносини. І, на нашу думку, адміністративно-правові режим є одними з таких регуляторів.

Відповідь на питання чому наукова еліта десятиріччями не знаходить узгодженої позиції щодо змістовного наповнення терміну “адміністративний правовий режим”, можливо, дасть змогу вказати і на ті основні розбіжності в розумінні призначення та змісту адміністративного права, як галузі права, що стоять на заваді впровадження в життя основних ідей реформи адміністративного права.

Список використаних джерел:

1. Лосев А. Ф. История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика [Электронный ресурс] / Лосев А. Ф. – История античной эстетики, том IV. – М. : Искусство, 1975. – Режим доступа : <http://www.philosophy.ru/library/losef/iae4/index.htm>

ВИДАТКИ НА УТРИМАННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Є. В. Литвинова

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро)

Теоретичні пошуки в галузі законодавчого регулювання бюджетних видатків на утримання центральних органів виконавчої влади являють собою законний відгук на виклики сучасності. За роки незалежності Україна пройшла нелегкий шлях від новонародженої держави, яка не знала варіанту державного управління окрім успадкованого від радянського минулого тоталітаризму, до демократичного політичного утворення, що прагне посісти належне місце в колі держав Європейського Союзу. Для цього насамперед потрібен аналіз правового забезпечення контролю та регулювання державних видатків у вказаній галузі в розвинених країнах світу, що мають багаторічні традиції й усталені механізми функціонування бюджетного законодавства.

Передусім слід вказати на багаторівневу структуру правової основи фінансового планування в зазначених країнах. Найбільш загально схему цієї структури можна окреслити в такий спосіб:

1. Конституція (за винятком Великої Британії, де, як відомо, не існує конституції як єдиного правового акта найвищої юридичної сили і дотримуються традицій загального права).

2. Закон про управління бюджетно-фінансовою діяльністю (тобто закон, де визначено загальні принципи державного фінансового планування; в деяких країнах романської системи права (Франція, Іспанія, Португалія) має назву “органічний закон про бюджет”).

3. Закони про річний бюджет (про асигнування).

4. Закони про спеціальні асигнування, фінансові приписи та інструкції.

Основні загальні принципи функціонування бюджетно-фінансової системи країни традиційно викладено в конституціях. Аналітик МВФ Б. Аллан визначає три найважливіші аспекти бюджетного фінансування, передбачені більшістю конституцій:

– по-перше, це вимога проходження усіх державних коштів через спеціальні рахунки і витрачання їх виключно на підставі передбачених законом повноважень;

– по-друге, окреслення фінансових відносин між загальнодержавним і субнаціональними рівнями управління;

– по-третє, визначення повноважень законодавчої та виконавчої гілок влади у сфері державних фінансів [1, 5].

Законодавче забезпечення бюджетно-фінансової діяльності в Україні вибудовано за схожою моделлю: 1) Конституція України визначає найбільш

загальні принципи і положення діяльності в цій сфері; 2) Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI закріплює структуру законодавчого регулювання бюджетної галузі, напрями фінансової діяльності та повноваження управлінських органів і осіб; 3) щорічний закон про Державний бюджет України фіксує поточні доходи й видатки, визначає основні напрями й конкретні програми державного фінансування; 4) рішення й постанови КМУ, органів виконавчої влади, рішення про місцевий бюджет, рішення органів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування призначені регулювати передбачені Бюджетним кодексом конкретні бюджетні відносини.

Аналіз законодавчої бази контрольно-фінансової діяльності органів державної влади дозволяє припустити доцільність їх теоретичного поділення на органи загального забезпечення контрольно-фінансової діяльності та органи безпосереднього забезпечення зазначеної діяльності. Система органів загального забезпечення контрольно-фінансової діяльності, на наш погляд, має включати Верховну Раду України – єдиний законодавчий орган, що має право затверджувати бюджет держави; Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади, що розробляє проект бюджету й відповідає за реалізацію державної фінансової політики; Президента України як главу держави, який наділений правом скасовувати або накладати вето на правові акти, що визначають бюджет або зміни до нього.

Система органів безпосереднього забезпечення контрольно-фінансової діяльності держави як в Україні, так і в європейських державах включає такі органи: 1) вищий орган державного фінансового контролю (рахункова палата), що відповідає за загальний контроль за дохідною та видатковою частинами бюджету; 2) податкове відомство, що здійснює контроль за дохідною частиною бюджету; 3) контрольно-ревізійні підрозділи в міністерствах і відомствах, до функцій яких належить контроль за правильністю витрачання бюджетних коштів.

Серед недоліків законодавчих засад діяльності Рахункової палати України можна вказати те, що вона позбавлена виконавчих повноважень і не має власного процесуального адміністративно-правового механізму для реалізації своїх рішень. Вважаємо, що наділення Палати такими повноваженнями й розробка відповідного механізму сприятимуть справі захисту державних інтересів у контрольно-фінансовій сфері, гарантуючи швидкість, своєчасність і відповідність відшкодування спричинених державному бюджету збитків.

Список використаних джерел:

1. Контроль і регулювання державних витрат і бюджетне законодавство: про структуру бюджетного законодавства країн з перехідною економікою : робочий документ МВФ / Білл Алан ; поширення з дозволу Л. Гарамфалві [грудень 1994 р.] // IMF WORKING PAPER, 1994 International Monetary Fund, WP/94/149, INTERNATIONAL MONETARY FUND, Fiscal Affairs Department, Public Expenditure Management and Budget Law, Toward a Framework for a Budget Law for Economics in Transition. Prepared by Bill Allan. Authorized for distribution by L. Garamfalvi, December 1994. – P. 5.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ ЯК НАПРЯМ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ

І. М. Копотієнко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

22 липня 1998 р. Указом Президента України покладено в основу здійснення реформування системи державного управління основні положення Концепції адміністративної реформи в Україні. Одним з найважливіших серед них є радикальне оновлення адміністративного законодавства, результатом якого має стати запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади та місцевого самоврядування як діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод ізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб.

Серед науковців, які присвячували свої праці поняттям “адміністративна процедура”, “адміністративне провадження”, “публічно-правова процедура”, “адміністративна реформа” варто зазначити наступних: Ю. Д. Кунєв, В. Б. Авер’янов, Ю. М. Фролов, Д. М. Бахрахов.

В адміністративному законодавстві України саме процедурна частина є найменш розвиненою. Тому серед завдань реформування виконавчої влади, як найбільш наближеної до людини гілки влади, надзвичайно важливим є завдання запровадження у сферу державного управління раціональних та демократичних адміністративних процедур.

Сферою дії норм адміністративної процедури має охоплюватись широке коло суспільних відносин, де людина зустрічається з державою з метою отримати від останньої, так звану, адміністративну послугу. Вчиняючи адміністративну формальність, таку як звернення до ДМС із заявою про видачу паспорту, або реєстрація як платника податків в органах ДФС, або подання митної декларації, фізична або юридична особа має бути захищеною зрозумілими та справедливими нормами адміністративної процедури, в яких закріплено не лише права посадової особи та обов’язки заявника, а взаємні права та обов’язки.

Запровадити адміністративну процедуру, як фундамент для побудови можливо, наприклад, шляхом уніфікації великої кількості НПА у сфері публічного права, що діють в Україні, до єдиного акту. Наразі діє велика кількість актів, що регулюють публічно-правову діяльність, кожен з яких закріплює різні принципи, встановлює власні “правила гри” для кожного державного органу, до яких, до того ж, постійно вносяться зміни. Такий “порядок” породжує умови для виникнення багатьох негативних явищ, серед яких: корупція, адміністративне “мовчання”, охоплення публічним правом приватної сфери, свавілля посадових осіб органів публічної влади по відношенню до прав та законних інтересів громадян, що звертаються до цих органів та неможливість громадянину захистити свої права та інтереси в порядку адміністративного оскарження.

Результатом уніфікації законодавства у публічно-правовій сфері може стати Адміністративно-процедурний кодекс України або ЗУ “Про адміністративну процедуру”. Такий законодавчий акт має встановлювати базові принципи пуб-

лічного-правової діяльності в державі: законність, рівність учасників адміністративного провадження перед законом, використання повноважень з належною метою, неупередженість адміністративного органу, прозорість адміністративного провадження, мовчазна згода, право громадянина вимагати здійснення адміністративної діяльності та інші.

Більшість з країн, на які орієнтується Україна, реформуючи сферу державного управління, побудували публічно-правову систему саме через запровадження адміністративної процедури, як основоположного елемента, який визначає базові принципи, права та обов'язки сторін адміністративної діяльності, розмежовує сферу публічного та приватного права. Серед таких країн є країни Західної Європи, Північної Америки, а також деякі з країн колишнього СНД. Наприклад, Закон про адміністративні процедури ФРН від 23.01.2003 р., Адміністративний процедурний акт США, Загальний адміністративний кодекс Грузії, Закон Киргизької Республіки про основи адміністративної діяльності та адміністративних процедурах.

Таким чином, прийняття Адміністративно-процедурного кодексу України або іншого акту, яким буде запроваджено інститут адміністративної процедури, дозволить на законодавчому рівні врегулювати багатоманітні процесуальні відносини в управлінській діяльності держави, яка має бути спрямована на утвердження і забезпечення прав і свобод людини і громадянина, та сприятиме обмеженню проявів бюрократизму і свавілля з боку державних службовців. При цьому, варто працювати над проблемою праворозуміння адміністративної процедури як складної теоретико-правової категорії. Необхідним також буде запозичення досвіду проведення адміністративної реформи, шляхом запровадження адміністративної процедури, у країн, яким вдалось побудувати зрозумілу, прозору та справедливу систему співпраці між державою та громадянином”.

Список використаних джерел:

1. Про адміністративну процедуру [Електронний ресурс] : проект Закону України. – Режим доступу : http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/consult/old/show_bill/3457
2. Кунєв Ю. Д. Адміністративна процедура: загальна проблематизація праворозуміння та правозастосування [Електронний ресурс] / Ю. Д. Кунєв, Л. Р. Баязітов // Вісник Академії митної служби України. Серія: “Право”. – 2015. – № 2. – С. 79–93. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2015_2_14
3. Фролов Ю. М. Адміністративні процедури: зміст та особливості [Електронний ресурс] / Ю. М. Фролов // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 692–698. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
4. Сборник законов об административных процедурах – Москва : Инфотропик Медиа, 2016. – 444 с.
5. Administrative Procedure Act (5 U.S.C. Subchapter II) / The U.S. National Archives [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.archives.gov/federal-register/laws/administrative-procedure>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КАТЕГОРІЇ ПОСАДИ ЗАСТУПНИКА КЕРІВНИКА АПАРАТУ СУДУ

А. О. Аліманова

**(Товариство з обмеженою відповідальністю
“Українські Радіотелекомунікації”, м. Київ)**

Закон України “Про державну службу” встановлює три категорії посад державних службовців: “А”, “Б” та “В”. В рамках теми дослідження цікавим є формулювання наступної групи працівників, які входять до категорії “Б”: зокрема, категорія “Б” включає “посади керівників апаратів апеляційних та місцевих судів, керівників структурних підрозділів апаратів судів, їх заступників”.

В даному реченні займенник “їх” вживається після двох іменників чоловічого роду множини - керівників (апаратів апеляційних та місцевих судів), керівників (структурних підрозділів апаратів судів) – через що зміст речення сприймається неоднозначно. Чи є означуваним словосполученням в даному реченні лише посада керівників структурних підрозділів апаратів судів, чи займенник “їх” вказує на обидві посади і в такому випадку посади заступників керівників апаратів апеляційних і місцевих судів також відносяться до категорії “Б”?

Наявність аргументів на користь кожного з підходів викликає впевненість щодо необхідності законодавчого внесення змін до даного речення закону для усунення існуючої двозначності у сприйнятті фрази.

Розглянемо факти, які дозволяють обмежено тлумачити зміст даної норми закону, не відносячи до категорії “Б” заступників керівників апаратів апеляційних і місцевих судів.

Теорія права виділяє наступні способи тлумачення норм права:

– граматичний спосіб тлумачення норм права. Полягає в граматичному, лексичному, морфологічному та синтаксичному аналізі тексту норми права і з’ясуванні на цій основі її змісту;

– логічний спосіб тлумачення норм права полягає у з’ясуванні змісту норми права на основі правил логіки. Такий спосіб тлумачення норм права використовується в тих випадках, коли зміст правової норми неможливо визначити шляхом використання граматичного способу тлумачення норм права;

– системний спосіб тлумачення норм права полягає у з’ясуванні змісту конкретної норми права шляхом дослідження її зв’язків з іншими нормами;

– історичний спосіб тлумачення норм права полягає в з’ясуванні змісту норми права на підставі історичних умов та обставин її прийняття;

– функціональний спосіб тлумачення норм права ґрунтується на знаннях факторів та умов, в яких функціонує, діє та застосовується норма права, що тлумачиться;

– цільовий спосіб тлумачення норм права полягає в з’ясуванні змісту норми права на основі виявлення її цілей.

Розпочнемо з граматичного тлумачення, яке є початковим та відповідним серед усіх способів тлумачення. Безумовно, порядок розташування частин в реченні несе стилістичне і смислове навантаження. В нашому випадку підрядним

терміном є “їх заступників” і нам необхідно визначити, з яким з іменників він співвідноситься, на яку керівну посаду вказує. Оскільки норма закону викладає опис керівних посад у вигляді однорідних конструкцій, то оперуючи лише граматичним способом тлумачення, неможливо вирішити цю задачу, оскільки залежне слово – займенник “їх” – узгоджене з кожним з цих іменників.

Тому необхідно скористатися системним способом тлумачення норм права, звернувшись до іншого абзацу цієї ж статті закону. Зокрема, до цієї ж категорії посад відносять також “керівників структурних підрозділів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та інших державних органів, їх заступників, керівників територіальних органів цих державних органів та їх структурних підрозділів, їх заступників”. В даному реченні підрядний термін “їх заступників” повторюється після зазначення кожної з керівних посад, що виключає будь-які розбіжності в інтерпретації даної норми закону. Це нашоє вихує нас на думку, що інша конструкція речення в одній і тій же статті закону, інше розташування підрядного терміну викликане наділенням його іншим змістом. Адже за правилами лексико-граматичного тлумачення логіка тлумачення норми права зумовлюється мовною формою її побудови. Оскільки змінилася форма, то повинен змінитися і зміст.

Розширене ж тлумачення даної норми досягається шляхом використання історичного та функціонального способів. Так, якщо ми звернемося до Розпорядження Кабінету Міністрів України N 88-р від 24 лютого 2003 р

“Про віднесення посад працівників апарату судів загальної юрисдикції до відповідних категорій посад державних службовців”, що регулювало присвоєння категорії посад державних службовців працівникам апарату судів загальної юрисдикції до вступу в силу Закону України “Про державну службу” №889-VIII від 10.12.2015 р., то ми побачимо, що раніше законодавство ставило заступників керівників апарату суду на один щабель із помічником голови, помічником заступника голови, начальниками відділів відповідного суду.

Викликає сумнів, що законодавець свідомо визначив статус посади заступників керівників апарату суду нижче статусу посад керівників структурних підрозділів апарату суду, оскільки такий стан речей порушує принцип ієрархічності, що відноситься до загальних принципів управління. Принцип ієрархічності передбачає вертикальний поділ управлінської праці, тобто виділення рівнів управління і підпорядкування нижчих рівнів управління вищим. Цей принцип враховується при формуванні організаційних структур управління, при побудові апарату управління, при розстановці кадрів. За таких факторів та умов, в яких функціонує, діє та застосовується норма права, що тлумачиться, неможливо уявити, що статус заступника апарату суду може бути нижчим, ніж статус керівника структурного підрозділу відповідного суду або навіть його заступника.

Список використаних джерел:

1. Теорія держави та права : підручник / Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін. ; за заг. ред. Є. О. Гіди. – К. : ФОРУМ, 2011. – 576 с.
2. Осовська Г. В. Основи менеджменту : навч. посібник / Осовська Г. В. – К. : Кондор, 2006. – 664 с.

СТВОРЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕФЕКТУРИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Д. В. Голубова

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Питання регіонального управління в контексті євроінтеграційних процесів є доволі актуальним на даному етапі розбудови держави. Тому адміністративна та розпочата конституційна реформи в Україні спрямовані на модернізацію чинної в країні системи державного управління, децентралізацію державної влади й створення ефективної моделі місцевого самоврядування. Особливої уваги заслуговує питання доцільності введення інституту префектів в Україні та особливостей правового статусу вказаних посадовців.

Враховуючи той факт, що подальша реалізація політики децентралізації в Україні має розглядатися саме в контексті європейського вибору нашої держави, досвід децентралізації зарубіжних країн, зокрема Франції та Польщі, пропонує цілу низку відповідних прикладів для вивчення і використання їх для потреб українського сьогодення. Однак, не дивлячись на те, що європейський досвід свідчить про ефективність такого посадовця у забезпеченні законності в межах певної території, слід відмовитися від сліпого копіювання зарубіжних норм та враховувати особливості системи державного управління та моделі місцевого самоврядування нашої держави.

Інститут префектів в Україні як елемент публічного управління передбачено проектом закону “Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)”. Законопроект передбачає введення замість голів місцевих державних адміністрацій інституту префектів, що, очевидно, запозичено з французького права. Пропоновані законопроектом зміни повністю відповідають європейським та міжнародним стандартам, враховують відповідні висновки і зауваження Венеціанської комісії. Конституційні новели викликали чимало критичних зауважень, тому великі очікування покладаються на профільний закон про префектів, який має деталізувати форми та порядок реалізації префектами їхніх контролюючих повноважень. Однак, аналізуючи проект закону “Про префектів”, одразу стає зрозуміло, що ряд питань висвітлено занадто поверхнево. Тому законодавцю слід звернути увагу й чіткіше визначити такі питання, як співвідношення повноважень регіональних (обласних) і районних префектів, співвідношення повноважень префектів і територіальних органів центральних органів виконавчої влади на місцях, співвідношення повноважень префектів і голів виконкомів обласних та районних рад і голів обласних і районних рад, уточнення правової природи повноважень префектів щодо забезпечення виконання державних програм.

Головна мета нововведення – створення ефективного нагляду за конституційністю та законністю рішень органів місцевого самоврядування. Тобто ідея запропонованих змін до Конституції України в плані децентралізації державної влади полягає в тому, щоб передати реальну владу органам місцевого самовря-

дування, а префектів залишити як наглядовий орган, майже за аналогією з його французьким колегою. Зокрема, у підготовленому Конституційною комісією законопроекті змін до Основного Закону України передбачено, що префекти будуть призначатися на посаду та звільнятися з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України. Тому перевагою введення цього інституту є те, що посада префекта буде адміністративною, а не політичною. Префекти будуть на відповідній території здійснювати нагляд за додержанням Конституції й законів України органами місцевого самоврядування, координувати діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади та здійснювати нагляд за додержанням ними Конституції й законів України, забезпечувати виконання державних програм, спрямовувати й організовувати діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади та забезпечувати їх взаємодію з органами місцевого самоврядування в умовах воєнного або надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації.

На увагу заслуговує і те, що сьогодні за законодавством органи місцевого самоврядування фактично безконтрольні. Після скасування загального прокурорського нагляду не було визначено на яку інституцію ляжуть ці функції. При внесенні змін до Основного Закону контроль за діяльністю рад здійснюватимуть майбутні префекти та їх апарати.

Якою насправді буде ситуація із префектами в Україні, сьогодні складно прогнозувати. У будь-якому разі місцеве самоврядування у нашій державі має бути здатним забезпечити ефективне прийняття рішень у межах визначеної компетенції і в рамках закону. Також слід пам'ятати, що місцеве самоврядування за всієї його самостійності не можна повністю ізолювати від державних органів влади.

Таким чином, можна вважати, що інститут префектів при його запровадженні справить позитивний вплив, про що свідчить і європейський досвід. Префектури стануть тією інституцією, що забезпечить взаємодію центру та органів місцевого самоврядування, і тим самим посприє якнайефективнішому виконанню завдань і функцій держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (з наст. змін.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) [Електронний ресурс] : проект Закону України від 1 липня 2015 р. № 2217а. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812
3. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.]; Центр політико-правових реформ. – К. : Москаленко О. М., 2012. – 212 с.
4. Марцеляк О. В. Інститут префекта у Франції як досвід для України / О. В. Марцеляк. // Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія: Право. Частина II. Том 1. – 2015. – № 35. – С. 113–117.

5. Ткачук А. Хто такий префект і навіщо він потрібен Україні? [Електронний ресурс] / А. Ткачук // Сприяння конституційній реформі. – Режим доступу : <http://www.spa.ukma.edu.ua/konst/article.php/2007112313120650>

6. Ворона П. В. Зарубіжний досвід діяльності префектур та українські реалії (досвід для України) / П. В. Ворона, М. І. Дрогомирецька // Вісник НАДУ при Президентові України. – 2016. – № 1. – С. 111–117.

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ (ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ТА ДІЯЛЬНІСНИЙ АСПЕКТИ)

І. М. Коросташова

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Протягом певного періоду часу в Україні відбувається реформування адміністративного права. Цілком природним є те, що саме в цей період, постають питання щодо недостатньої наукової розробки низки найважливіших для адміністративного права (базових) тем. Однією з таких тем – є механізм адміністративно-правового регулювання.

Дослідженню окремих питань, пов'язаних з механізмом адміністративно-правового регулювання присвячено праці: В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, Т. О. Коломєць, С. Г. Стеценка, Ю. С. Шемшученка та ін. науковців-адміністративістів. Однак, сьогодні, на думку автора є нагальна потреба у комплексному дослідженні даної теми.

Механізм адміністративно-правового регулювання (далі – МАПР) – це комплекс (система) основних та супутніх правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права. Його розглядають у чотирьох аспектах: функціональному, структурному, процесуальному та діяльнісному. Розглянемо МАПР в процесуальному та діяльнісному аспектах.

У процесуальному аспекті МАПР відображає стадійність (основні етапи) впливу адміністративного права на суспільні відносини в означеній сфері. У діяльнісному аспекті МАПР являє собою правові форми (організаційні сторони) діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, осіб, що надають публічні послуги та ін органів, що здійснюють правове регулювання у сфері адміністративного права.

Процесуальний аспект МАПР характеризується стадійністю та складається з чотирьох стадій, остання з яких є факультативною.

На першій стадії відбувається регулювання суспільних відносин на нормативно-правовому рівні, тобто регулювання всіх відносин даного виду, які виникають й існують, за допомогою встановлення певної правової норми. На цій стадії відбувається формування (розробка, прийняття, оприлюднення тощо) і дія норм адміністративного права, що нерозривно пов'язана з основним елементом МАПР – адміністративно-правовими нормами та супутніми елементами механізму адміністративно-правового регулювання – нормативно-правовими актами, юридичною технікою, правосвідомістю.

Друга стадія МАПР передбачає індивідуалізацію певної правової норми щодо вимог певного конкретного випадку. На цій стадії правозастосувальні акти закріплюють за суб'єктом правовідносин певні суб'єктивні права чи юридичні обов'язки. На цій стадії відбувається виникнення прав та обов'язків (юридичні факти), що є нероздільними з такою категорією як правовідношення.

Третя стадія МАПР – це реалізація адміністративно-правової норми, а також прав і обов'язків суб'єктів адміністративних правовідносин. На цій стадії відбувається реалізація норм адміністративного права, тобто досягається безпосередній результат дії механізму правового регулювання. Реалізація норм адміністративного права, прав і обов'язків суб'єктів безпосередньо пов'язана з основним елементом МАПР – актами реалізації та супутніми елементами – актами тлумачення норм, а також правовою культурою.

Четверта стадія (факультативна), полягає у виданні та реалізації захисних індивідуальних актів спрямованих на казуальне регламентування, що мають на меті владну примусову реалізацію юридичних обов'язків. Видання та реалізація індивідуальних охоронних (захисних) актів МАПР пов'язана, як з актами реалізації, так і з актами тлумачення адміністративного права, а також правосвідомістю і правовою культурою суб'єктів.

Супутні (допоміжні) елементи МАПР не завжди жорстко прив'язані до тієї чи іншої стадії процесу правового регулювання (наприклад, акти тлумачення права, правосвідомість, правова культура, можуть включатися в процес правового регулювання на різних його стадіях).

Діяльнісний аспект механізму адміністративно-правового регулювання проявляється у таких правових формах (організаційних сторонах) діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування тощо, які здійснюють адміністративно-правове регулювання: нормотворча діяльність; правозастосовча та правовстановлююча (охоронна) діяльність; захист прав та законних інтересів суб'єктів адміністративно-правових відносин.

Нормотворча (правотворча) діяльність є державною діяльністю що завершує процес формування права й означає зведення державної волі в закон, іншими словами це безпосередня правоустановча діяльність повноважних державних органів.

Правозастосовча та правовстановлююча (охоронна) діяльність полягає в розгляді суб'єктами владних повноважень, органами місцевого самоврядування, іншими особами, які надають публічні послуги звернень, інших передбачених законодавством документів фізичних та юридичних осіб щодо реєстрації, оформлення, посвідчення прав, що передбачені законодавством та виконання ними формальностей передбачених законодавства направлених на встановлення (реєстрацію), посвідчення чи оформлення прав, що виникають в будь-якій сфері, що де здійснюється адміністративно-правове регулювання (наприклад, проведення нотаріусами реєстрації прав на нерухомість; здійснення реєстраційними органами поліції реєстрації транспортних засобів та видача відповідних реєстраційних документів, а в ряді випадків видання рішень судами у справах про установаження прав тощо).

Захист прав здійснюється спеціально уповноваженими на виконання таких функцій суб'єктами (судовими, правоохоронними та контролюючими органами

держави), що мають повноваження щодо припинення, усунення та поновлення прав фізичних та юридичних осіб, права яких порушено і покарання порушників.

Отже, механізм адміністративно-правового регулювання є багатоаспектним складним явищем, від ефективності якого залежить успішність запровадження та реалізації реформ, на які сьогодні сподівається суспільство. Зазначене свідчить про наявність потреби у проведенні комплексного дослідження механізму адміністративно-правового регулювання.

ЩОДО ОЗНАК СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ

А. В. Журавльов

(Запорізький Національний університет, м. Запоріжжя)

Ознаки судового прецеденту відображають його сутність як особливого джерела права. Розкриття таких ознак та розуміння їх витоків дозволяє визначити місце судового прецеденту в різних правових системах світу. Не зважаючи на усталене розуміння романо-германської правової системи як такої, що не визнає судовий прецедент джерелом права, саме за часів Риму, як прецеденти, виступали едикти преторів (рішення або розпорядження з конкретних питань). І по суті, римське право дійшло до сучасності у вигляді збірників судових рішень, які вже німецькі вчені-“пандектисти” вивчили та систематизували преторське право у загальну та особливу частину римського права.

У більш класичному розумінні судовий прецедент з'явився і отримав розвиток в Англії. Ще в XIII столітті в цій країні були утворені і діяли так звані роз'їзні королівські суди. У своїй діяльності вони керувалися в основному звичаями, а також практикою місцевих судів. В результаті судді виробляли загальні норми, принципи і підходи в розгляді суперечок з різних сфер суспільного життя. Таким чином, складалося так зване загальне право (загальне право), яке спочатку було неписаним. Слід відзначити ту обставину, що англійське феодальне право практично не підпало під вплив римського права.

У зв'язку з цим прецедентне право традиційно визначається як право, що складається з норм і принципів, створених і прийнятих англійськими суддями в процесі виконання ними судових рішень. В даний час даний тип правових систем існує у Великобританії, США, Канаді, Австралії, Новій Зеландії, Північній Ірландії та ряді інших країн.

Однією з найважливіших ознак судового прецеденту є його обов'язковість (імперативність). У 1854 р. спеціальним парламентським статутом була офіційно визнана обов'язковість судових прецедентів. При цьому були встановлені наступні принципи прецедентного права:

- нижчий суд зобов'язаний слідувати висновків вищого суду;
- вищі суди не залежать від рішень нижчих судів;
- суд першої інстанції не пов'язаний рішенням іншого суду цього ж рівня;
- наступні рішення палати лордів (як вищої судової інстанції) не повинні суперечити своїм же попереднім рішенням [1, 295].

Таким чином, прецеденти встановлюються тільки вищими судовими інстанціями, а не всіма судами. При цьому з усієї судової практики прецедентами мо-

жуть бути тільки ті рішення відповідних судів, які винесені більшістю голосів членів суду. У разі, якщо думки суддів розділяються, то кожен суддя викладає свою думку, проте така думка не має правової сили прецеденту. Але практикуючі юристи вивчають і подібні позиції, так як іноді такі думки стають думкою більшості через деякий час.

Отже, суди відповідної інстанції приймають рішення, які володіють наступними ознаками:

- загальнообов'язковість – йому повинні слідувати суди тієї ж або нижчої інстанції;

- мають загальний характер, так як поширюються на всі аналогічні випадки;
- формально визначені, так як закріплені у відповідному документі.

До цього додамо, що дане рішення прийнято компетентним державним органом і за його невиконання стоїть можливість державного примусу.

Відтак до ознак судового прецеденту в класичному вигляді відносяться:

- обов'язковість;

- прецеденти встановлюються тільки вищими судовими інстанціями, а не всіма судами. При цьому з усієї судової практики прецедентами можуть бути тільки ті рішення відповідних судів, які винесені більшістю голосів членів суду;

- прецедент можуть бути тільки ті судові рішення, які включають в себе сутність рішення (положення або принципу, або основи, на якій приймається рішення) – тієї частини рішення, яка викладає прецедентну норму і є обов'язковим до виконання;

- сутність рішення (прецедентна норма) повинна ґрунтуватися на природних правах людини і відображати норми моралі і такі реалії, як звичаї і традиції народу.

На підставі даних ознак дамо визначення класичного судового прецеденту. Судовий прецедент – це судові рішення вищих судів, прийняте більшістю голосів його членів на підставі прецедентної норми по конкретній справі, що володіє імперативним характером і застосовується в якості джерела права при розгляді аналогічних справ.

Список використаних джерел:

1. Васильева Т. А. Понятие и признаки судебного прецедента как источника права [Электронный ресурс] / Т. А. Васильева // Вектор науки ТГУ. – 2010. – № 3 (13). – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-i-priznaki-sudebnogo-pretsedenta-kak-istochnika-prava.pdf>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПЕРЕМІЩЕННЯ ОСОБИСТИХ РЕЧЕЙ ГРОМАДЯНАМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

І. І. Хараїн

(Університет митної справи та фінансів, м Дніпро)

Одним із ключових завдань митниці є створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та збільшення пасажиропотоку через митний кордон України. Останнім часом кількість громадян, які перетинають митний кордон України суттєво збільшилася, що відповідно збільшує кількість товарів, які ввозяться ними на митну територію України. Особистими речами, відповідно

до п. 36 ст. 4 Митного кодексу України (далі МК України), є товари, нові і такі, що були у вжитку, призначені для забезпечення звичайних повсякденних потреб фізичної особи, які відповідають меті перебування зазначеної особи відповідно в Україні або за кордоном, переміщуються через митний кордон України у ручній поклажі, супроводжуваному та несупроводжуваному багажі і не призначені для підприємницької діяльності, відчуження або передачі іншим особам. Якщо розглядати особисті речі з даного аспекту визначення, то можна побачити основну відмінність між визначенням особистих речей, що містилася до прийняття МК України 2012 р. Так, відповідно до Закону України “Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України”, який втратив чинність, до особистих речей віднесені предмети першої необхідності, призначені, в першу чергу, для забезпечення життєдіяльності власника – громадянина, які являються власністю такого громадянина та призначені виключно для власного користування такого громадянина, не є товаром та не можуть відчужуватися або передаватися іншим особам, відповідають меті та цілям перебування за кордоном. Тобто явною відмінністю під визначенням особистих речей стало те, що в чинному законодавстві особисті речі набули статусу товару, тобто будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі. У чинному МК України визначення поняття “особисті речі” дещо звужене, що дозволяє громадянам переміщувати на митну територію України під виглядом особистих речей, товари у комерційних цілях, у дозволеному вартісному та ваговому еквіваленті та як правило кожного дня (раз на 24 години).

Особисті речі, що переміщуються (пересилаються) громадянами через митний кордон України, підлягають декларуванню шляхом учинення дій, усно, або, за бажанням власника чи на вимогу митного органу, письмово, не оподатковуються митними платежами та звільняються від подання документів, що видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, а також від застосування до них видів державного контролю, визначених частиною першою статті 319 МК України. Досить часто на практиці зустрічаються, що громадяни переміщують нові товари в повному переліку передбаченому ст. 370 МК України, що дозволяє їм ухилитися від сплати митних платежів, адже вони заявляють їх як особисті речі. Звісно, можна посилатися на ознаку, що міститься у визначенні “особисті речі”, а саме про мету: “відповідають меті перебування зазначеної особи відповідно в Україні або за кордоном”, однак ст. 370 МК України нечітко визначає перелік товарів, які можуть бути віднесені до особистих речей.

Отже, виникає потреба у створенні умов, що унеможливлять ввезення громадянами на митну територію України комерційних партій товарів без оподаткування митними платежами під виглядом товарів, що ввозяться громадянами на митну територію України як особисті речі.

Аналіз вищевикладеного свідчить, про необхідність запровадження механізму контролю за переміщенням товарів у комерційних цілях у наступних напрямках:

- визначення критеріїв подрібненої партії товарів, які будуть враховані при переміщення громадянами товарів через митний кордон України;
- створення передумов для взаємодії органів охорони державного кордону та працівників митниці у процесі здійснення контрольно-аналітичних функцій;
- налагодження інформаційного обміну між працівниками митниці та правоохоронними органами;
- усунення колізій, прогалин митного та податкового законодавства, уточнення термінів і понять.

Крім того, необхідно розглянути питання щодо внесення змін до Митного кодексу України, зокрема до ст. 369 та доповнити її частиною 3 і викласти її у такій редакції: “У випадку переміщення (пересилання) товарів через митний кордон України під виглядом особистих речей, які не відповідають меті перебування громадянина за кордоном, переміщення таких товарів здійснюється в порядку визначених главою 54 та 55 цього Кодексу”.

Виконання вищезазначених пунктів унеможливить ухилення від сплати митних платежів громадянами, що переміщують на митну територію України товари не для власних потреб, а у комерційних цілях.

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ КНИЖКИ СРД НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

О. Ю. Москаленко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Відповідно до Додатка А Конвенції про тимчасове ввезення (1990 р.) (далі – Стамбульська конвенція), до якої Україна приєдналась у червні 2004 р., на національному рівні затверджено використання книжки АТА та книжки СРД. З 1 березня 2008 р. Україна запровадила на своїй митній території обіг карнетів АТА, однак щодо книжки СРД, яка використовується для тимчасового ввезення транспортних засобів, даний механізм відсутній.

До прийняття Стамбульської конвенції тимчасове ввезення транспортних засобів регламентувалось двома міжнародними актами: Митною конвенцією про тимчасове ввезення приватних дорожніх перевізних засобів (1954 р.) та Митною конвенцією про тимчасове ввезення комерційних дорожніх транспортних засобів (1956 р.) (далі – Конвенції транспортних засобів). Відповідно до положень даних конвенцій і видавалися “carnets de passages en douane”. Гарантуючими організаціями, які оформляли книжки СРД та здійснювали контроль за їх використанням були клуби та асоціації, афілійовані з Міжнародним Туристським Альянсом (далі – МТА) і Міжнародною Автомобільною Федерацією (далі – МАФ). Тому фактично Стамбульська конвенція увібрала в себе положення Конвенцій транспортних засобів, адже і модель книжки СРД, і асоціації-гаранти автоматично стали такими ж як і в цих

конвенціях. Слід зазначити, що Україна не ратифікувала жодну з Конвенцій транспортних засобів. Так, 17.08.1959 р. СРСР приєднався до Митної конвенції про тимчасове ввезення приватних дорожніх перевізних засобів, однак Україна в 1991 р. вийшла зі складу союзу. Конвенція так і не була ратифікована. До Митної конвенції про тимчасове ввезення комерційних дорожніх транспортних засобів входить 42 члени (41 держава-член ООН та ЄС). Зокрема, міжнародна мережа CPD діє в Африці, Америці, Азії та Близькому Сході, Австралії, Новій Зеландії та Європі (зокрема, Австрії, Бельгії, Німеччині, Італії, Румунії, Росії, Великобританії, Польщі, Швейцарії тощо).

У країнах, де використовується система CPD існують явні переваги як для власників книжок, так і для митних адміністрацій. Книжки CPD виключають необхідність у використанні готівкових розрахунків і поверненню застави, внесеної власником на час перебування в країні. Зокрема: 1) книжки CPD є міжнародно-визнаною гарантією; 2) легко впізнаваний документ для тимчасового ввезення приватного і комерційного транспорту усіма співробітниками митних адміністрацій; 3) книжки CPD сприяють мінімізації митних правопорушень країни перебування; 4) книжки CPD обмежують митні адміністрації у введенні додаткових правил і вимог; 5) МТА і МАФ можуть надати всю необхідну інформацію про власника транспортного засобу, в разі якщо транспортний засіб не було вивезено з країни перебування в запропонований термін, або при виникненні інших проблем; 6) для індустрії туризму книжки CPD сприяють мінімізації формальностей при перетині кордонів без внеску застави на транспортний засіб [1].

На жаль, на сьогоднішній день Україна не належить до кола тих країн, в яких діє міжнародна мережа CPD, що, в тому числі, й підтверджується відсутністю вказівки на Україну на зворотному аркуші книжки CPD. Не визначена і асоціація-гарант, афілійована з МТА і МАФ, що видаватиме книжки CPD та виступатиме поручителем по них. Наприклад, для Італії такою організацією є Автомобільний клуб Італії (Automobile Club d'Italia).

Разом з тим, аналіз сучасної судової практики відображає позицію суду щодо наявності книжки CPD, як обов'язкової умови, що засвідчує право на тимчасове ввезення в Україну ТЗ. Так, зокрема, в постанові Закарпатського окружного адміністративного суду від 19.08.2014 р. № 807/2472/14 встановлено наступне: "...позивачем не було оформлено та подано митному органу України при перетині митного кордону України книжку CPD, що засвідчує право на тимчасове ввезення на територію України даного ТЗ..." [2]. Аналогічна позиція відображена у рішенні Тернопільського міськрайонного суду від 18.04.2012 № 1915/4810/2012, апеляційного суду Тернопільської області від 12.06.2012 № 33/1990/94/12 та Тячівського районного суду у справах за №№ 711/10557/2012 та 711/10439/2012 від 19.02.2013. Вищевказані судові рішення набрали законної сили.

Отже, де-юре Україна приєдналась до Стамбульською конвенції та Додатків А, С, а відтак повинна забезпечити на митній території використання книжки CPD на тих же умовах, що й використання книжки АТА, для якої передбачена і асоціація-гарант і відповідні нормативні документи. Проте, де-

факто констатуємо відсутність реального механізму реалізації використання міжнародного митного документа на тимчасове ввезення ТЗ. Вважаємо, що виявлена прогалина потребує нагального вирішення як правовими, так і організаційними засобами. По-перше, необхідно, щоб Україна приєдналась до Конвенцій 1954 та 1956 рр., що безпосередньо регламентують процедуру тимчасового ввезення транспортних засобів як приватного, так і комерційного використання; по-друге, визначити в Україні та обрати асоціацію-гаранта, яка буде видавати книжки CPD, гарантувати їх застосування та здійснювати контроль за їх використанням, наприклад Автомобільну федерацію України; по-третє, підготувати та прийняти відповідну постанову КМУ “Про порядок видачі книжок (карнетів) CPD” за аналогією з використанням книжки АТА. При виконанні умов можна вести мову про реальну можливість використання книжки CPD на території України як міжнародної гарантії сплати митних платежів, що сприятиме прискоренню євроінтеграційних процесів в Україні.

Список використаних джерел:

1. The carnet de passages en douane (CPD) system / Офіційний сайт Міжнародної Автомобільної Федерації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fia.com/travel-documents>
2. Постанова Закарпатського окружного адміністративного суду від 19.08.2014 року № 807/2472/14 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40238919>

ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСУДУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

В. О. Омелян

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Особливістю діяльності органів публічної адміністрації є те, що ця діяльність повинна здійснюватися у суворій відповідності нормативними приписами держави з одночасним її пристосуванням до реальних обставин життя. Так, здійснюється поєднання правових конструкцій із різноманітними їх проявами в існуванні суспільства. Однак, жодна ідеальна конструкція не може абсолютно повно передати все розмаїття фактичних обставин, які досить часто просто залишаються за межами правового регулювання. Тому органи та посадові особи публічної адміністрації вимушені постійно здійснювати оцінку та кваліфікацію фактичних обставин і діяти на власний розсуд.

Актуальність пропонованої теми виявляється в необхідності здійснення заходів із боротьби та попередження корупції, яка, як правило, є наслідком необмеженості розсуду публічної адміністрації та свавіллям посадових осіб на всіх рівнях.

Дослідженню поняття адміністративного розсуду присвятили свої наукові праці такі вітчизняні вчені як В. Б. Авер'янов, В. М. Бевзенко, І. П. Голосніченко, Л. В. Коваль, І. Б. Коліушко, А. П. Коренев, В. В. Лазарев, Ю. П. Соловей, В. П. Тимошук, М. М. Тищенко та інші.

Разом з тим, досі не вироблено єдиного підходу щодо визначення поняття адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації. Відсутність єдності на теоретичному рівні, у свою чергу, зумовлює відсутність належних законодавчих ініціатив, які сприяють подоланню корупції при застосуванні адміністративного розсуду. Більше того, досі дослідники у сфері адміністративного права недостатньо уваги приділяли проблемі необмеженого адміністративного розсуду, що приводило до відсутності суттєвих змін в антикорупційному законодавстві та свавілля посадових осіб органів публічної адміністрації.

Деякі вітчизняні юристи заперечують існування адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації, розуміючи такий розсуд як самовільну, необґрунтовану та не підкріплену нічим незаконну активність відповідних органів, що межує із корупційною діяльністю. Тим не менш, всі вони одностайно визнають той факт, що органи публічної адміністрації володіють та повинні володіти певною долею свободи для виявлення їх самостійності, мають свободу вибору найбільш доцільної форми вирішення питання на підставі та у виконання закону або в межах повноважень, наділених законодавством.

Аналіз спадку радянської адміністративно-правової науки свідчить про неоднозначність розуміння та тлумачення поняття “адміністративний розсуд”.

Позиції, сформульовані Б. М. Лазаревим та Ю. А. Тихомировим, в яких зазначають, що термін “розсуд” позначає визначений законодавством ступінь оперативної самостійності органу публічної адміністрації в прийнятті рішення про те, чи вступати чи не вступати в дію, у виборі моменту вступу в дію та найбільш доцільного, на думку органу, рішення питання із декількох варіантів, що допускається законодавством. Ю. П. Соловей під адміністративним розсудом розуміє оцінку фактичних обставин, підстави (критерії) якої не закріплені в правових нормах достатньо повно чи коректно, яка здійснюється органом публічної адміністрації (посадовою особою) при виборі в межах, що допускається нормативними актами, оптимального варіанта вирішення конкретного управлінського питання. У свою чергу, Ю. М. Старілов розкрив сучасне розуміння досліджуваного поняття найбільш повно та об’єктивно, зазначивши, що адміністративний розсуд полягає у встановленні визначеного порядку дій, у забороні або обмеженні конкретних дій під загрозою санкцій, у наданні можливості обирати один із варіантів відповідної поведінки, передбачених адміністративно-правовою нормою, у наданні можливості діяти чи утриматися від дій на власний розсуд. Це визначення, на відміну від інших, розкриває не лише сутність адміністративного розсуду, але й пояснює умови, обставини та правила, за якими має здійснюватися цей розсуд.

Так, на наш погляд, **адміністративний розсуд** – це сучасний правовий підхід щодо можливості органів публічної адміністрації та їх посадових осіб здійснювати аналітично-інтелектуальну оцінку фактичних обставин, підстави (критерії) якої не закріплені в правових нормах достатньо повно, з подальшим вибором оптимального рішення в межах, що допускається нормативними актами, з метою вирішення управлінського питання на принципах справедливості та верховенства права.

Отже, застосування адміністративного розсуду включає в обсяг повноважень відповідних суб’єктів можливість обрання найоптимальнішого рішення в

конкретній адміністративній справі з огляду на фактичні обставини цієї справи, але в загальних межах, визначених нормативно-правовими актами держави.

Список використаних джерел:

1. Лазарев Б. М. Компетенция органов управления / Лазарев Б. М. – М., 1972.
2. Соловей Ю. П. Усмотрение в административной деятельности советской милиции: дисс. ... к.ю.н. / Ю. П. Соловей. – М., 1982 г. – 229 с.
3. Стариков Ю. Н. Административное право. История. Наука. Предмет. Нормы. Ч. 1. / Стариков Ю. Н. – Воронеж : Изд-во Воронежского университета. – 1998 г. – 392 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “МИТНИЙ БРОКЕР”

А. І. Козленко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Інститут митного брокера в Україні є досить новим, що потребує проведення ґрунтовних наукових пошуків щодо визначення оптимального рівня правового забезпечення діяльності цієї групи представників декларантів в рамках митно-правових відносин.

З'ясуванню проблеми правового статусу митного брокера присвячено невелика кількість наукових публікацій. Головно наукові пошуки зосереджено на з'ясуванні проблем правового регулювання статусу суб'єктів митних правовідносин та особливостей реалізації їхніх прав та обов'язків. Дослідженням особливостей правового статусу суб'єктів митного права, у тому числі і митного брокера, присвячені праці Є. В. Додіна, С. В. Ківалова, С. Степанюка, Д. В. Приймаченко та ін.

Д. В. Приймаченко характеризує митного брокера як учасника митних відносин, який вступає у відносини з фіскальними органами з приводу переміщення товарів, предметів, транспортних засобів. Оскільки вважає митного брокера професійним учасником ринку митних послуг, підтримує необхідність отримання кваліфікації та спеціальних знань у такій сфері. Таким чином, отожднює діяльність митного брокера з агентом з митного оформлення. До основних функцій митного брокера, зокрема відносить декларування [8]. В. І. Данелюк визначає митного брокера як суб'єкта підприємницької діяльності, яка полягає в наданні посередником (представником) послуг суб'єктам ЗЕД шляхом посередництва від імені, в інтересах, під контролем і за рахунок суб'єкта у сфері митних відносин. У цілому аналіз наукової літератури свідчить про розмаїття поглядів на визначення поняття “митний брокер” [1].

Міжнародною конвенцією про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 р. в редакції Протоколу 1999 р. (оновлена Кіотська конвенція) та рядом інших міжнародних угод установлені базові стандартні правила для спрощення трьох основних елементів національних митних процедур: митного контролю, митного оформлення, справляння передбачених національним законом податків та зборів. У цій конвенції термін “митний брокер” визначається як “третя сторона”, тобто будь-яка особа, що безпосередньо взаємодіє з

митною службою в інтересах або від імені іншої особи з питань увезення, вивезення, перевезення або зберігання товарів. [4]

Що ж до еволюції цього терміна у законодавстві, то вперше його було визначено у Постанові Ради Міністрів СРСР від 7 березня 1989 р. № 203 “Про заходи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності” : уповноважена особа декларанта – особа, якій декларантом надано повноваження на здійснення декларування – радянська організація, що визнана митницею як декларант [7].

У затвердженому ДМКУ Положенні “Про діяльність митних брокерів на території України” (1992) з’являється такий термін як митний брокер, під яким розуміли будь-яку українську чи іноземну особу, зареєстровану як суб’єкт зовнішньоекономічної діяльності на території України [5].

Через п’ять років у Положенні про діяльність підприємств, що здійснюють декларування на підставі договору, затвердженому Наказом ДМСУ від 22 липня 1997 р. № 340 йшлося, що підприємство, яке здійснює декларування вантажів на підставі договору – це підприємство, яке зареєстроване на території України і здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України [6].

Вже у Митному кодексі України від 11 липня 2002 р. № 92-IV надавалось таке поняття митного брокера як підприємства, що здійснює декларування товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України, і має ліцензію на право здійснення митної брокерської діяльності, видану спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи [2].

У чинному Митному кодексі України від 13 березня 2012 р. маємо таке поняття митного брокера – це підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України. [3]

Термін “митний брокер”, а також тлумачення цього терміну вченими знає змін, проте незаперечним є факт зближення їх із загальноприйнятими міжнародними стандартами, а саме приписами Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур. Звідси постає завдання слідом за термінологічною уніфікацією вітчизняного митного законодавства про митних брокерів із міжнародними митними стандартами запровадження правового механізму цивілізованого виконання ними посередницьких функцій.

Список використаних джерел

1. Данелюк В. І. Адміністративно-правові засади контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної справи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. І. Данелюк. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2011. – 20 с.
2. Митний кодекс України : Закон України від 11 липня 2002 р. № 92-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38–39. – Ст. 288.
3. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-1 // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–45, № 46–47, № 48. – Ст. 552.
4. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) від 18.05.1973.

5. Положення про діяльність митних брокерів на території України : Затверджено наказом ДМКУ від 4 вересня 1992 р. № 173.

6. Положення про діяльність підприємств, що здійснюють декларування на підставі договору : Затверджено наказом ДМСУ від 22 липня 1997 р. № 340.

7. Про заходи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності : Постанова Ради Міністрів СРСР від 7 березня 1989 р. № 203.

8. Приймаченко Д. В. Щодо діяльності митних посередників у процесі реалізації митних формальностей / Д. В. Приймаченко // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 802–807.

ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗАСОБАМИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Л. В. Старченко, А. В. Мазур

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Митним кодексом України переміщенню через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, присвячено XIV розділ. Загалом законодавство в сфері інтелектуальної власності розвивається одночасно із розвитком технологій та науки. Основною метою правового регулювання у цій сфері є забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності. Крім того, без врегулювання питань щодо створення, використання та захисту прав інтелектуальної власності будуть неможливими ані міжнародна співпраця у галузі культури, ані наукові дослідження практично у всіх сферах людських знань.

Відтак, питання захисту права інтелектуальної власності в рамках галузевого законодавства, в тому числі митного, є вкрай актуальним. Про це свідчить і ступінь його наукової розробки такими вченими як Н. В. Волкова, Б. М. Габричидзе, В. А. Жаров, В. М. Гаращук, Є. В. Додін, С. В. Ківалов, О. М. Козирін, Б. А. Кормич, Т. В. Корнева, С. І. Пахомов, К. К. Сандровський, О. М. Тропіна, М. Г. Шультга, С. С. Терещенко та ін.

Ми ставимо собі за мету дослідити саме проблемні питання, що постають в процесі переміщення через митний кордон товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності.

Звертаючись до даних реєстру об'єктів права інтелектуальності власності (митного реєстру) можна побачити, що їхня кількість зростає з кожним роком. Отже, можна припустити, що і кількість посягань на встановлений порядок транскордонного переміщення товарів, що містять такі об'єкти зростатиме. Тому законодавець має потурбуватися аби удосконалити приписи Митного кодексу України та інших нормативно-правових актів, покликаних врегулювати порядок переміщення даного роду товарів.

З огляду на зацікавленість держави у захисті прав інтелектуальної власності ближчим часом можна очікувати посилення адміністративного тиску у цій сфері.

Але і тепер, переміщуючи товари, що містять об'єкти інтелектуальної власності через митний кордон України, особа повинна виконувати передбачені митним законодавством приписи: зареєструвати об'єкт, повідомити достовірну

інформацію про товар, у протилежному випадку митні органи на підставі даних митного реєстру або за власною ініціативою приймають рішення про призупинення митного оформлення даного товарів, а за наявності ознак його контрафактності навіть про їх знищення.

Україна як держава має в своєму розпорядженні чималий потенціал об'єктів права інтелектуальної власності. Проте недоліки галузевого законодавства, відсутність ефективної системи охорони прав інтелектуальної власності, перешкоджають ефективному використанню об'єктів права інтелектуальної власності. Це означає, що є проблеми, без вирішення яких, неможливо докорінно змінити існуючу на даний момент ситуацію.

Основними проблемами, на наш погляд, є: нігілістичне ставлення до охорони прав інтелектуальної власності; недобросовісна конкуренція, пов'язана з неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності; потужні стимули до придбання та споживання продукції, виготовленої з порушенням прав інтелектуальної власності, що діють в умовах обмеженої платоспроможності широких верств населення.

В Україні подолання проблеми щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення через митний кордон є можливим шляхом запровадження більш дієвого механізму державної реєстрації та захисту прав інтелектуальної власності, а також розроблення єдиної концепції співвідношення вітчизняних та міжнародних реєстрів прав інтелектуальної власності.

Зарубіжний досвід у сфері захисту прав інтелектуальної власності свідчить про високу ефективність взаємодії митних органів з іншими державними органами. На жаль, в нашій країні відсутня така ефективна взаємодія. Це пояснюється, зокрема, розбіжністю у компетенції між митними та іншими органами державної влади.

Насамкінець зауважмо, що Україна має в своєму розпорядженні чималий ресурс об'єктів права інтелектуальної власності, проте значно поступається розвинутих країнам у їх комерційному використанні. Для подолання відставання слід ввести об'єкти інтелектуальної власності в господарський обіг та створити для них цивілізований ринок. Без ефективного механізму митного регулювання даних питань зробити це буде неможливо.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012, № 4495-VI // Верховна Рада України.
2. Про затвердження Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які [...] : Наказ // Мінфін України // Наказ, Порядок, Форма типового документа [...] від 30.05.2012, № 648.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/pereliki-/100237.html>

РЕФОРМА УКРАЇНСЬКОЇ МИТНИЦІ: ВДОСКОНАЛЕННЯ АБО ТРАНСФОРМАЦІЯ?

Л. М. Дорофєєва

(Закарпатська митниця ДФСУ, м. Ужгород)

В успішній роботі митниці, як відзначають спеціалісти, зацікавлені багато хто: міжнародні організації, керівництво конкретної країни, інші установи державної влади, митні служби інших країн, учасники зовнішньоекономічної діяльності, фізичні та юридичні особи, представники різних соціальних верств населення, групи за різними інтересами [3, 126].

В цілому погоджуючись з позитивною оцінкою системних перетворень у здійсненні митної справи та відмічаючи активне впровадження рекомендацій Всесвітньої митної організації та Ради Європи [4], хочемо відмітити, що за період з грудня 2012 р. вітчизняні митні органи зазнали реформ, які не завжди вдосконалювали (в розумінні покращували, підносили на вищий щабель, змінювали в бік поліпшення), а скоріше трансформували їх структуру. Виходячи з семантики цього терміну трансформацію розглядають як зміну, перетворення виду, форми, істотних властивостей чого-небудь, а синонімами є переродження, руйнація, перевтілення, злам.

У хронології розвитку української митниці за останні 25 років, можна виділи період 1991–2012 рр., в який зміни в структурі, підпорядкуванні та внутрішній організації діяльності проводились у цілком однозначно визначеному напрямку вдосконалення, з урахуванням вимог щодо поступової адаптації до стандартів діяльності, рекомендованих ВМО. При цьому, у 2008 р. на думку науковців тогочасні тенденції функціонування світового співтовариства поставили низку нових завдань перед митною службою України, які вимагали проведення докорінної та нарешті, як сподівались вчені, остаточної модернізації системної діяльності митної служби [1, 7]. Через сім років – у 2015 р., ситуація вже не здавалась такою оптимістичною, а реорганізація митниць ДФС тим же автором характеризувалась як цілком затягнута та заплутана, яка більше нагадує не їх реструктуризацію, а навпаки – оптимізацію, яка помножена на безкрайній ротаційний процес, що поволі спричиняє тотальну розгубленість та деморалізацію особового складу [2, 41].

У 2012 р. була принципова змінена структура та підпорядкування територіальних митних органів: із складу митниць були передані до Головних управлінь Міндоходів в областях структурні підрозділи, безпосередньо задіяні в митному контролі та оформленні (інформаційних технологій, статистики, митних платежів, аудиту), на 80 % скорочені підрозділи правової роботи, повністю – по протидії корупції. Непродумана та організаційно погано забезпечена реформа, яку керівництво Міндоходів намагалось позиціонувати як кращий досвід європейських та світових податково-митних служб, не призвела до колапсу в роботі митниці в 2013 р. лише тому, що в переважній більшості органів продовжували працювати посадові особи, де-юре переведені до штату Головних управлінь

Міндоходів в областях. Територіально залишились в митницях та “напівлегально” функціонували підрозділи (або окремі посадові особи), що забезпечували безперебійну роботу програмного забезпечення та супутникового зв’язку, обслуговування комп’ютерної техніки, адміністрування митних платежів, вели статистику зовнішньоекономічної діяльності. Передання функцій проведення документальних перевірок (як форми митного контролю) підрозділам Голових управлінь, в структурі яких були створені відділи податкового та митного аудиту, помножене на введений мораторій щодо перевірок бізнесу, фактично знищило систему пост-аудитконтролю, яка традиційно вважається належною протипагою спрощенню та прискоренню митних процедур.

За останні чотири роки так і не вирішено яким чином реформувати митні органи: чи робити це в складі ДФС, чи відновлювати (або створювати заново) самостійну інституцію. На фоні невизначеності із стратегічним курсом реформ, дістають розвитку занадто різнопланові ідеї: 2013 р. – об’єднання податкових та митних органів з врахуванням досвіду Великобританії; 2014 р. – ліквідація Міністерства доходів і зборів та відновлення самостійності митних органів змінюється перетворенням міністерства на Державну фіскальну службу; 2015 р. – повна ліквідація митниць як юридичних осіб та передача окремих митниць на аутсорсинг іноземним компаніям; 2016 р. – створення самостійної Національної митної служби України і Міжвідомчого цільового центру та мобільних груп для боротьби з корупцією на митниці, запрошення для напрацювання плану реформи митної служби України спеціалістів США, де на відміну від Великобританії митні органи об’єднані не з податковими органами, а з прикордонною службою.

Складається ситуація, коли замість завершення одного варіанта реформи руйнується достатньо ефективно функціонуюча система і запроваджується новий. Через таку незавершеність змін ні суспільство, ні персонал митних органів не відчують позитивних зрушень, а нестабільність системи призводить до зміщення пріоритетів через відсутності перспективи, що, безперечно, є поганим мотиватором до сумлінної роботи.

Список використаних джерел:

1. Додін Є. В. Сучасна система та структура митних органів України : навч. посібник / Є. В. Додін, О. П. Федотов // Спеціальний випуск журналу “Митна справа”. – 2008. – 168 с.
2. Федотов О. П. Концепція здійснення державної митної справи в площині організації митного оформлення за принципом “єдиного вікна” / О. П. Федотов // Митна справа. – 2015. – № 3. – С. 28–44.
3. Чеверс А. Определение таможенных функций в условиях экономической интеграции и глобализации / Чеверс А. // Таможенный научный журнал. – 2013. – № 2. – С. 123–134.
4. Ченцов В. Этапы институционального развития таможенной системы Украины: на пути к стандартам Европейского Союза [Електронний ресурс] / В. Ченцов, Е. Гармаш // Таможенный научный журнал “Таможня”. – 2015.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УКРАЇНІ

Є. В. Горлов

**(Кременчуцький національний університет
ім. Михайла Остроградського, м. Кременчук)**

Безпека є основоположним правом особи та суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз. Конституція України визнає безпеку найвищою соціальною цінністю. Забезпечення державної безпеки покладаються на правоохоронні органи. Адже, від ефективної діяльності останніх залежить безпека суспільства і держави в цілому. Саме тому реформуванню правоохоронних органів в Україні приділяється значна увага як науковців так і практиків. Важливе місце у реформуванні правоохоронних органів належить реформуванню органів внутрішніх справ (далі – ОВС).

За часів незалежності України реформувати ОВС до стандартів які на сьогодні вимагає суспільство, так і не вдалося. ОВС по суті завжди працювали за радянською системою. Однак, накопичений досвід реформування не тільки ОВС, а й взагалі, правоохоронних органів, можна використати для врахування допущених помилок.

Необхідно вказати, що в основу Стратегії розвитку ОВС були покладені принципи реформування, характерні для більшості європейських поліцейських систем: верховенство права; деполітизація; демілітаризація; децентралізація; підзвітність та прозорість у роботі; тісна співпраця з населенням та місцевими громадами; професійна підготовка персоналу. Далі формувалися цілі реформування, заходи, спрямовані на виконання цих цілей, та очікувані результати, які мають бути отримані після здійснення заходів. Всі заходи та результати ділилися на першочергові та довгострокові. Таким чином, було створено гнучку систему діяльності, яка дозволяла додавати будь-які дії, що сприяли реалізації принципів реформування, і відкидати дії, які суперечили цим принципам.

Євген Захаров вважає, що певні успіхи у проведенні реформ щодо вдосконалення діяльності ОВС після зміни влади у 2014 р. були досягнуті завдяки:

1. Розробленню досить важливого стратегічного документу, а саме – Стратегії розвитку ОВС, у якому чітко було визначено мету, принципи, завдання реформування та очікувані результати, напрями розвитку, план дій по реалізації цієї стратегії.

2. Діяльності повністю нової команди реформаторів, які спиралась на європейський досвід у проведенні реформ щодо вдосконалення діяльності правоохоронних органів.

3. Проведенню реформи у тісному зв'язку із суспільством. Команда реформаторів складалась не тільки з державних службовців, а й з громадських активістів.

4. Залученню до проведення реформи представників середньої ланки службовців ОВС, які бачили недоліки старої системи, прагнули кращих змін і внести суттєві пропозиції щодо покращення діяльності ОВС.

5. Проведенню пілотних проектів, які проводились з метою перевірки основних ідей стратегії реформ, визначення вартості цих змін та підготовки їхнього запровадження в усій країні.

б. Використанню не тільки бюджетних коштів на реалізацію всіх пунктів плану щодо реформування ОВС, а й залучення додаткового фінансування завдяки міжнародним спонсорам.

Таким чином, реформа ОВС продовжується і потребує обговорення громадськості і залучення міжнародних експертів як консультантів.

Список використаних джерел:

1. Національна поліція. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1221365>

2. Реформування органів внутрішніх справ / колектив авторів ; упоряд. Є. Ю. Захаров ; ГО “Харківська правозахисна група”. – Х. : Права людини, 2016. – 480 с.

СПРИЯННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Л. І. Кийда

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

У процесі вступу України до Світової організації торгівлі була проведена повноцінна робота по вдосконаленню законодавства, що регулює питання контролю за переміщенням товарів, які містять об’єкти інтелектуальної власності до стандартів СОТ. У подальшому вдосконалення процедури контролю за переміщенням товарів, що містять об’єкти інтелектуальної власності, відбулося під час прийняття оновленої редакції Митного кодексу України.

Органи доходів і зборів сприяють захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України відповідно до Митного кодексу та інших законів України.

Митний контроль і митне оформлення товарів, що містять об’єкти права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, та ввозяться на митну територію України або вивозяться з митної території України, здійснюються в загальному порядку з урахуванням особливостей, встановлених цим Кодексом та іншими законами України.

Заходи, пов’язані з призупиненням митного оформлення відповідно до положень цього розділу, застосовуються органами доходів і зборів щодо товарів, які ввозяться на митну територію України для вільного обігу або вивозяться для вільного обігу за межі митної території України, за винятком:

- 1) особистих речей громадян;
- 2) товарів, які містять об’єкти права інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону, та які переміщуються через митний кордон України для власного використання громадянами і не призначені для виробничої чи іншої підприємницької діяльності, сумарна вартість та/або вага яких не перевищує обмежень, встановлених ч. 1 ст. 374 Митного Кодексу;
- 3) припасів.

4. Вивезення з митної території у незмінному вигляді товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, забороняється до завершення процедури такого призупинення.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, веде митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, на підставі заяв правовласників.

Правовласник, який має підстави вважати, що під час переміщення товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені його права на об'єкт права інтелектуальної власності, має право подати до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності шляхом внесення відповідних відомостей до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону.

Для сприяння захисту прав інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, під час митного контролю товарів, що переміщуються через митний кордон України, інформація про об'єкти права інтелектуальної власності, зареєстровані в митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, надсилається всім органам доходів і зборів України. Для реєстрації ОПВ у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, необхідно подати форму заяви, перелік інформації та документів, які додаються до заяви. Порядок подання і розгляду заяви та ведення реєстру визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Після реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності в митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, органи доходів і зборів на підставі даних такого реєстру вживають заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України контрафактних товарів.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, забезпечує оприлюднення переліку об'єктів права інтелектуальної власності, включених до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, на своєму офіційному сайті.

Правовласник зобов'язаний повідомити центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, про припинення чинності чи визнання недійсним права інтелектуальної власності, а також про часткову або повну передачу прав на об'єкт права інтелектуальної власності, відомості щодо якого внесені до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. №4495-VI в редакції 2016 р.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

**Ю. В. Радченко, Є. В. Горлов
(Кременчуцький національний університет
ім. Михайла Остроградського, м. Кременчук)**

Стаття 59 Конституції України кожному гарантує право на правову допомогу. Основний Закон України закріплює інститут адвокатури, як з основних, який повинен надавати правову допомогу громадянам через спеціальних суб'єктів – адвокатів.

На сьогодні діяльність адвокатів в Україні переживає складні часи і стоїть на порозі суттєвих змін, через проведення відповідних реформ в рамках адаптації до європейських стандартів.

Незважаючи на значну кількість наукових робіт, що з'явилися останнім часом, статус адвоката, як основного суб'єкта права, який повинен захищати права громадян на нашу думку є недостатньо дослідженим і вимагає подальшого комплексного розгляду.

Щодо проаналізованих аспектів варто зазначити, що по-перше, більшість досліджень було проведено до прийняття Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, який було підписано у 2012 р., по-друге, більшість досліджень здійснено у старих суспільно-економічних умовах та у межах раніше діючого законодавства і досі багато питань потребують свого наукового дослідження з врахуванням євроінтеграційних прагнень України.

Саме тому ми вважаємо за необхідне вирішити завдання щодо визначення правового статусу адвоката як основного суб'єкта забезпечення конституційного права на правову допомогу в сучасних умовах розвитку країни та в рамках змін до Конституції в частині правосуддя.

Як відомо, Конституція України є базою, фундаментом усього законодавства України. Тому, коли наша країна обрала проєвропейський вектор розвитку, постало гостре питання загальної реанімації законодавства України. У результаті, Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 було схвалено стратегію сталого розвитку “Стратегія – 2020”, де особливу увагу приділено меті та способам реалізації вітчизняної конституційної реформи. На основі визначення основних етапів конституційного процесу в Україні, проводиться аналіз розвитку відповідного масиву законодавства та порівняння останнього з напрацюваннями європейських держав. За результатами розгляду основних положень Конституції України та можливостей внесення змін до них, надаються рекомендації щодо проведення конституційної реформи, котра не суперечила б чинному в державі конституційному порядку.

2 червня 2016 р., після обговорення та дискусій депутати ухвалили зміни до Конституції в частині правосуддя. Нові зміни до Конституції набрали чинності через три місяці з дня, наступного за днем опублікування Закону “Про внесення змін до Конституції України щодо правосуддя”, тобто 30 вересня

2016 р. Однак не всі його положення почнуть діяти у цей термін. Для деяких передбачено перехідний період і відтермінування на кілька років.

Враховуючи, що вказані зміни спрямовані на реалізацію в Україні судової реформи, дехто помилково вважає, що вони торкнулися лише професійних суддів або тих, хто сподівається стати суддею. Проте, насправді зміни до Основного закону стосуються практично усієї юридичної спільноти України і, перш за все, тих правників, до професійної діяльності яких наразі належать функції із представництва інтересів у судах.

Справа у тому, що прийнятими до Основного закону змінами, окрім організаційно-правових засад діяльності судової влади, суттєво змінені й засади діяльності адвокатури, зокрема, запроваджена так звана “монополія адвокатури” на представництво в суді інтересів будь-якої особи, у тому числі усіх без виключення юридичних осіб.

Ще однією новелою Основного закону на користь адвокатів є повне виключення представництва в суді інтересів громадянина із функцій органів прокуратури (до цього часу органи прокуратури за наявності певних обставин здійснювали в суді представництво найбільш вразливих категорій населення, таких як неповнолітні, недієздатні або обмежено дієздатні особи).

Таким чином, основним суб’єктом забезпечення конституційного права на правову допомогу залишається адвокат. Варто зазначити, що вказані зміни до Конституції, передбачають виключне право адвоката здійснювати представництво іншої особи в суді. Водночас у Законі зазначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Представництво виключно адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року, у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 р., у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 р.

Актуальність реформування адвокатури наразі вже ні в кого не викликає сумнівів. Проте, як показує європейський досвід: адвокатську монополію треба вводити не революційним, а еволюційним шляхом.

Крім того, ми погоджуємось з практиками та науковцями, які вважають, що з одночасним наданням певної “автономії” адвокатам слід посилити вимоги не тільки до їхнього професійного рівня, а також й до відповідальності.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку суспільства і держави виникла необхідність консолідації учених-юристів, практиків, представників відповідних гілок влади, громадськості, окремих громадян щодо вдосконалення правового статусу адвоката, як основного суб’єкта захисту прав громадян. Тільки через комплексний та системний підхід можна досягти подальшої демократизації суспільних відносин та забезпечення реалізації громадянами України конституційного права на правову допомогу.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІАТУ В КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Г. О. Захарова, Є. В. Горлов

(Кременчуцький національний університет
ім. Михайла Остроградського, м. Кременчук)

Одним із завдань держави, у зв'язку з обранням Україною курсу на європейську інтеграцію є приведення вітчизняного законодавства та практики його реалізації до міжнародних стандартів. Удосконалення адміністративно-правового забезпечення організації та діяльності системи нотаріату в Україні, що потребує вивчення зарубіжного досвіду організації діяльності сучасного нотаріату та тенденцій його розвитку з метою запозичення позитивних здобутків і врахування негативних аспектів, є складовою цього процесу. Такий підхід дасть змогу удосконалити адміністративно-правове забезпечення організації та діяльності нотаріату й на високому професійному рівні виконувати покладені на нього завдання в умовах сучасних потреб суспільства, підвищить престиж професії нотаріуса і відкриє дорогу вітчизняному нотаріату до міжнародної спільноти.

В юридичній науці виокремлюють систему нотаріату в країнах “common law”, де роль нотаріату незначна та країн “civil law” (латинської системи), в якій нотаріат посідає чільне місце серед публічних інститутів, та які об'єднані в Міжнародний союз латинського нотаріату. На нашу думку, проведений аналіз організації та діяльності нотаріату в країнах, досвід яких, має враховуватись в процесі адаптації вітчизняного законодавства у сфері нотаріату до міжнародних стандартів. Окремо, проаналізовано організаційно-правові засади діяльності нотаріату в Литовській Республіці, Грузії, Республіці Польща та Російській Федерації.

У Литовській Республіці нотаріуси працюють самостійно і є економічно незалежними особами. Відповідно до затвердженої міністром юстиції Литовської Республіки методики оцінки потреб в юридичних послугах, що надаються населенню нотаріусами, встановлюються кількість, місцезнаходження та територія їх діяльності. Також, міністр юстиції Литовської Республіки призначає осіб, які здійснюють службовий нагляд за діяльністю нотаріусів та органів їх самоврядування. Нотаріальною палатою закріплюється обов'язок нотаріусів щодо підвищення своєї кваліфікації, та проведення атестації.

На основі самофінансування у Грузії функціонує єдиний нотаріат, тобто немає розподілу нотаріусів на державних і приватних. Особа звільняється від складання кваліфікаційного іспиту в разі наявності у неї академічного ступеня доктора наук або ототожненого з ним наукового ступеня за спеціальністю цивільне, міжнародне та приватне право або цивільне процесуальне право, це є особливістю грузинського нотаріату. З дозволу міністерства юстиції, нотаріуси мають право створювати спільні бюро не тільки з іншим нотаріусами, але і з адвокатами, перекладачами, приватними виконавцями або аудиторами.

У Польщі, спостерігається тісна взаємодія держави, зокрема органів юстиції й органів професійного самоврядування нотаріату. Особливим, при цьому є те, що механізмом його управління є розподіл управлінських функцій між органами юстиції та органами нотаріального самоврядування, складна система нотаріального самоврядування, нотаріуси об'єднуються за територіальною ознакою в нотаріальні палати, які очолює Національна нотаріальна рада, наявність двоетапної процедури зайняття посади нотаріуса, проходження апікації та робота нотаріальним асесором та спрощення порядку зайняття посади нотаріуса певним категоріям осіб.

Специфікою організації та діяльності нотаріату в Російській Федерації є те, що до осіб, які претендують на посаду помічника нотаріуса ставляться певні вимоги, а саме здача кваліфікаційного іспиту, першочергове здійснення судового контролю за нотаріальною діяльністю, розмежування контрольних повноважень між відповідними органами. Контроль за виконанням професійних обов'язків нотаріусів, що працюють в державних нотаріальних конторах, покладається на федеральний орган виконавчої влади та його територіальні органи, а за нотаріусами, що займаються приватною діяльністю, на нотаріальні палати.

Отже, в умовах євроінтеграційних перетворень вітчизняний нотаріат набуває рис латинської моделі нотаріату. Вступу до Міжнародного союзу латинського нотаріату, передбачає приведення у відповідність вітчизняного законодавства, до основних ознак латинського нотаріату у сфері адміністративно-правового забезпечення організації та діяльності нотаріату. Існування єдиного нотаріату, без поділу на державних та приватних нотаріусів є однією із основних ознак латинського нотаріату. Задля забезпечення нотаріальними послугами всіх верств населення та дотримання принципу соціальної справедливості перехід вітчизняного нотаріату до такої моделі потребує поступових і виважених кроків.

Список використаних джерел:

1. Гулевська Г. Ю. Організаційно-правові аспекти державного регулювання нотаріальної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ганна Юрійвна Гулевська. – Запоріжжя, 2004. – 206 с.
2. Основы законодательства Российской Федерации о нотариате от 11 февраля 1993 г. № 4462-1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=144683>
3. Базовые принципы латинского нотариата ; пер. с англ. [Электронный ресурс] // Нотариальный вестникъ. – 1998. – № 10. – Режим доступа : <http://mirnot.narod.ru/latnot.html>

ОКРЕМІ ПОГЛЯДИ НА ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

В. В. Задесенець, Є. В. Горлов

(Кременчуцький національний університет
ім. Михайла Остроградського, м. Кременчук)

За своєю конституційною природою і соціально-правовим змістом інститут адвокатури знаходиться в тісному взаємозв'язку з інститутом судової влади. Відповідно до ст. 59 Конституції України законодавець справедливо відносить до основних конституційних гарантій права доступ до правосуддя. У свою чергу, згідно ст. 124 Конституції, правосуддя в Україні здійснюється виключно судами.

Ефективність судової системи значною мірою зумовлюється і залежить від рівня правової допомоги, яка забезпечується інститутом адвокатури. Можна погодитись з думкою Т. Г. Морщакова, який вказує, що право на допомогу професійного юриста – одна з процесуальних гарантій, що сприяє забезпеченню справедливого судового розгляду. На нашу думку ефективна діяльність інституту адвокатури є гарантією забезпечення прав і законних інтересів всіх учасників судочинства, а також суспільства і держави в цілому.

Зв'язок інституту адвокатури і судової системи є необхідною умовою належної реалізації правового захисту прав і свобод людини та громадянина в судах. Визнання такого зв'язку вимагає вирішення ряд важливих питань щодо взаємодії інституту адвокатури та судової системи. Ці питання можуть мати не тільки правовий а й морально-психологічний аспект. Вирішення проблемних питань, а також надані на них відповіді матиме значення щодо розвитку та ефективної діяльності як для інституту адвокатури, так і для всієї судової системи.

Таким чином, важливість дослідження ефективних шляхів взаємодії між судовою системою влади та інститутом адвокатури у сфері забезпечення конституційних прав та свобод людини та громадянина, з'ясування місця і ролі інституту адвокатури як одного з правозахисних правових інститутів суспільства, який одночасно є невід'ємною частиною державного механізму здійснення правосуддя.

Філіпп Буайа зазначив, що верховенство права не може існувати без незалежної і професійної судової системи, а остання не може функціонувати належним чином без добре організованої та незалежної адвокатури, заснованої на сумлінному і професійному ставленні до справи. Крім того, Т. Р. Шакіров досить суттєво зауважив, що разом із суддями і прокурорами адвокати є тією основою, на якій ґрунтується принцип верховенства закону та захисту прав людини.

С. А. Фурса наголошує, що адвокатура необхідна так, як і правосуддя. С. Е. Лібанова стверджує, що судова влада завжди потребувала адвокатури, яка забезпечує конституційний принцип рівності сторін у змагальному судовому процесі. С. В. Прилуцький вважає, що саме адвокатура має бути надійною опорою судової влади та правосуддя. С. Ф. Сафулько зазначає, що одним з аспектів (стандартів), який сповідує більшість адвокатур світу і які Україні слід ще втілювати, є потреба в адвокатурі, її визнання в суспільстві як інституту, що своїм призначенням має винятково забезпечення незалежного і високопрофесійного захисту, представництва і правової допомоги.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що інститут адвокатури ефективно захищає права і свободи людини та громадянина тільки тоді, коли він є частиною державного механізму, що охороняється правом. Уявити нинішні демократії без належно розвиненого інституту адвокатури, який тісно взаємодіє з судовою системою, було б дуже складно. У свою чергу, незалежна судова система може бути ефективно функціонувати лише за наявності дійсно незалежного інституту адвокатури.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 59.
2. Лібанова С. Є. Адвокатура у механізмі забезпечення прав людини у Російській Федерації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.02 / С. Є. Лібанова ; Урал. гос. юрид. акад. – Екатеринбург, 2013. – 58 с.
3. Прилуцький С. В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10 / Сергій Валентинович Прилуцький; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2013. – 433 с.
4. Профессия адвоката [Электронный ресурс] : доклад / Рабочая группа “Профессиональные судебные системы” ; предисл. Филиппа Буайа. – Страсбург, 2012 // Совет Европы. – Режим доступа : http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/capacitybuilding/Source/judic_reform/Eastern_Partnership_Report_on_the_Profession_of_Lawyer_rus.pdf
5. Сафулько С. Ф. До питання реалізації світових стандартів адвокатури в українській практиці / С. Ф. Сафулько // Право України – 2011. – № 10. – С. 241–246.
6. Стандарты справедливого правосудия (международные и национальные практики) / кол. авторов; под. ред. Т. Г. Морщаковой. – М. : Мысль, 2012. – 584 с.
7. Фурса С. А. Адвокатура України : навч. посібник / С. А. Фурса. – К. : КНТ, 2007. – Кн. 1. – 938 с.
8. Шакиров Т. Р. Международные стандарты независимости и подотчетности адвокатуры / Т. Р. Шакиров // Евразийская адвокатура. – 2013. – № 6. – С. 11–17.

ДЕЯКІ ОЗНАКИ РОЗМЕЖУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОСТУПКІВ

С. В. Дяченко, Є. В. Горлов

**(Кременчуцький національний університет
ім. Михайла Остроградського, м. Кременчук)**

Реалізація наміченої політики щодо євроінтеграції вимагають від влади соціальних перетворень у вигляді відповідних реформ. На сьогодні особливу роль повинно відігравати зміни саме у адміністративному законодавстві. У свою чергу, необхідно зазначити, що однією з проблем ефективного проведення реформ є теоретичні питання поділу деліктів на злочини та проступки, які у наукових колах між собою неузгоджені.

Для більш повного визначення особливостей зазначених термінів, вважаємо за важливе розглянути деякі наукові погляди на їх дефініції, тобто окремо дослідити поняття “проступок” та “злочин”, як окремі види правопорушення. Крім того, виділимо особливі ознаки щодо розмежування злочинів від адміністративних проступків.

Ми погоджуємось з думкою Д. М. Бахраха, який зазначає, що розмежування злочинів й проступків має велике значення. Класифікація правопорушень на злочини й проступки вирішує тисячі людських долі й визначає моральну фізіологію суспільства.

Злочини, як вид правопорушення, мають підвищений ступінь суспільної небезпеки. Інші правопорушення, тобто проступки, у тому числі й адміністративні, характеризуються “меншою”, “неважкою” мірою і не досягає рівня, з якого починається застосування заходів кримінальної відповідальності.

В ч. 2 ст. 1 Кримінального кодексу (далі – КК) України зазначається які саме суспільно-небезпечні діяння є злочинними. Тобто, впливає обґрунтований висновок, що поняття суспільно-небезпечного діяння значно ширше поняття злочину, тобто не всі суспільно небезпечні діяння є злочинами.

В. Колпаков та М. Шаргородський вказують, що між різними категоріями правопорушень об’єктивно існує лише кількісна відмінність у ступені соціальної небезпеки, а якісну відмінність надає законодавець.

Слід вказати, що ч. 2 ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) визначає адміністративну відповідальність за проступок, передбачений даним кодексом, як таку, яка настає лише в тому випадку, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть кримінальної відповідальності. У свою чергу ч. 2 ст. 11 КК України вказує на найбільш загальний критерій відмежування проступків від злочинів – несуттєвих діянь.

Таким чином, перша ознака, за якою розмежовують злочини й адміністративні проступки, є введення складу проступку в КУпАП, а злочину – в КК України.

Друга ознака: злочин – це діяння, яке передбачене кримінальним законом, а адміністративний проступок – діяння, передбачене нормою адміністративного права. Склад будь-якого злочину може бути встановлений лише законом. Склад адміністративних проступків – як законами, так і підзаконними нормативно-правовими актами.

Третя характерна ознака полягає в тому, що за вчинення адміністративних проступків і злочинів встановлені різні за юридичною природою, характером збитки, які зазнає правопорушник.

Четверта ознака – кримінальні справи розглядають тільки суди, і лише суд визначає та призначає те чи інше покарання за злочин. У свою чергу, право розглядати адміністративні справи КУпАП, крім судів, мають й інші, передбачені законом суб’єкти (ст. 218-244 КУпАП).

П’ята характерна ознака полягає в пріоритеті кримінальної відповідальності. Одне й те саме діяння не буває одночасно і злочином і адміністративним проступком.

Однак правоохоронна практика свідчить, що досягти ідеально диференці-

йованого підходу до розмежування злочину й адміністративного проступку неможливо. Тому законодавець установлює пріоритет відповідно до якого якщо діяння містить ознаки й злочину, й проступку, воно визнається злочином, а винний притягається до більш суворої відповідальності. Разом із тим, притягнення особи до адміністративної відповідальності не перешкоджає порушенню за даним фактом кримінальної справи.

Підсумовуючи вищевикладене можна зробити висновок, що делікт (правопорушення) за ступенем суспільної небезпеки поділяється на злочини та проступки. У свою чергу, проступки бувають адміністративними, які за певними ознаками суттєво відрізняються від злочинів.

Список використаних джерел:

1. Бахрах Д. Н. Административное право : учебник для вузов / Бахрах Д. Н. – М. : Бек, 1997. – 368 с.
2. Бугайчук К. Л. Адміністративні проступки: сутність та організаційно-правові заходи їх профілактики : дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07 / К. Л. Бугайчук. – Х., 2002. – 243 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122 (із змінами та доповненнями).
4. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний феномен : монографія / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
5. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

ПРИНЦИП ГЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

С. В. Кувакін

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Проведення у справах про порушення митних правил повинно базуватися на системі єдиних принципів, які визначають основні засади здійснення зазначеного виду процесуальної діяльності юрисдикційних органів. Проте, ані діючий Кодекс України про адміністративні правопорушення, ані Митний кодекс України не містить вичерпного переліку принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення, зокрема й провадження про порушення митних правил як його різновиду, що суттєво впливає на якість правозастосовної практики, оскільки в разі виявлення колізій, конкуренції відповідних норм права, вирішення проблемних ситуацій тощо слід застосовувати положення основних, керівних засад цього виду процесуальної діяльності.

Розгляду питань принципів провадження у справах про порушення митних правил присвячено праці таких відомих вчених як Ю. П. Битяка, І. П. Голосніченка, Є. В. Додіна, Д. П. Калаянова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, О. В. Кузьменко, О. І. Остапенка, Д. В. Приймаченка та ін. Однак,

необхідно констатувати, що питання визначення системи та змісту принципів провадження у справах про порушення митних правил залишаються на рівні наукової дискусії, проте, не звертаючи увагу на відмінності у поглядах науковців на перелік принципів, які лежать основі адміністративного процесу, ідея про те, що вони, по суті, є похідними від конституційних, не викликає спорів.

Серед принципів провадження, які розглядаються в юридичній літературі, можна назвати такі: законності, охорони інтересів держави і особи, рівності учасників процесу, встановлення об'єктивної істини, публічності, гласності, державної мови, змагальності сторін, простоти і швидкості тощо. Важливість визначення й розкриття змісту зазначених принципів зумовлюється врахуванням багатьох аспектів та чинників, зокрема й специфіки провадження у справах про порушення митних правил.

На думку М. І. Миколенка, принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення, які закріплені в законі є домінуючими в державі політичними і правовими ідеями, основоположними началами або керівними ідеями, що закладені в основу організації та функціонування системи адміністративної юрисдикції та визначають спрямованість і структуру цього провадження в цілому, його форму та зміст. Автор даного положення наголошує на їх первинність, що визначає їх загальну значущість та універсальність для всіх видів проваджень.

Одним із принципів провадження у справах про порушення митних правил визначається принцип гласності, що знаходить своє відображення в тому, що всі справи розглядаються відкрито в органах доходів і зборів або в суді, в залежності від юрисдикції, та відповідний орган або посадова особа зобов'язані своєчасно повідомити зацікавлених осіб про місце і час розгляду справи.

Перше положення впливає із положень ст. 249 КУпАП (Митний кодекс не регулює окреслене питання): “Справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито, крім справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці”.

Однак, відкрите слухання справи про деякі види порушення митних правил може призвести до негативних наслідків щодо здійснення господарської діяльності підприємств, оскільки під час розгляду справи, може мати місце розголошення комерційної таємниці через те, що ч.2 ст. 279 КУпАП визначає, що “головуючий на засіданні колегіального органу або посадова особа що розглядає справу, оголошує, яка справа підлягає розгляду, хто притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснює особам, які беруть участь у розгляді справи, їх права і обов'язки. Після цього оголошується протокол про адміністративне правопорушення. На засіданні заслуховуються особи, які беруть участь у розгляді справи, досліджуються докази і вирішуються клопотання”.

Друге положення принципу гласності провадження у справах про порушення митних правил впливає із ст. 277-2 КУаАП: “Повістка особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, вручається не пізніше як за три доби до дня розгляду справи в суді, в якій зазначаються дата і місце розгляду

справи. Інші особи, які беруть участь у провадженні по справі про адміністративні правопорушення, повідомляються про день розгляду справи в той же строк”. Зазначене положення фактично поширюється тільки на ті випадки, коли слухання справи відбувається в судах.

Виходячи із вищезазначеного, необхідно передбачити випадки, коли слухання справи як в органах доходів і зборів, так і в судах може відбуватися в закритому режимі, а також визначити строки повідомлення осіб, що приймають участь у розгляді справ про порушення митних правил, якщо справи розглядаються в інших юрисдикційних органах, аналогічні як в судах.

Список використаних джерел:

1. Миколенко А. И. Административный процесс и административная ответственность в Украине : учебное пособие / Миколенко А. И. – Х. : Одиссей, 2006. – С. 135.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : прийнятий Верховною Радою Української РСР 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
3. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № 44–45. – № 46–47. – № 48.– ст. 552.
4. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил / за заг. ред. В. В. Ченцова. – К. : Істина, 2010. – 208 с.

ПРИЗНАЧЕННЯ МИТНИХ ОРГАНІВ: ПРАВОВА НОРМА ТА ОРІЄНТИР ІНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ

А. В. Мазур

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

У назву доповіді винесено ключові слова, якими ось уже декілька місяців оперують як прихильники, так і противники тектонічних зрушень у митній системі України, як ті, хто бачать нереалізований внутрішній потенціал до реформ, так і охочі за давньою традицією запросити “варягів” наводити лад у митній справі.

Ідея висловитися з даного приводу виникла у автора одразу, як дискусія у професійному середовищі перейшла з розряду віртуальної в площину нормативно-правових актів різного рівня, а також проектів законів.

Іронічний тон заголовку цієї доповіді насправді дисонує, а можливо й навпаки, підкреслює усю серйозність ситуації, яка склалася в митній системі. Хочеться наголосити на термінові “система”, бо, з одного боку, ідеться про переформатування самої фіскальної служби (внутрішній аспект), з іншого – перебудова відносин “митниця – особа” (зовнішній аспект).

Знак запитання в заголовку пояснюється дуже просто: дискусія триває. Підтвердженням тому є нещодавній візит технічної місії США, результатом якої план реформ, за яким “... найближчим часом розпочнеться модернізація митних органів ДФС” [1]. Вочевидь, документ ураховує досвід, здобутий в

процесі втілення в життя ухваленого 1993 р. Закону про модернізацію митної служби США й відповідної програми, розрахованої на п'ятирічний термін реалізації [2]. В цілому, на думку В.В. Ченцова, надбання США в галузі модернізації митної служби можуть бути зразком для оптимізації діяльності митної служби України [2].

“Одним із ключових принципів суттєвого реформування системи органів виконавчої влади, на яких покладено здійснення державної митної справи та адміністративних процедур їх діяльності, має бути те, що тільки система відповідних органів митного спрямування ДФС України має виключне право впроваджувати в життя на повсякденній, постійній, безперервній основі операційні та функціональні завдання державної митної справи. Це обумовлюється як вимогами національного митного законодавства, так і міжнародно-правовими стандартами у цій галузі, що ставить перед наукою адміністративного та митного права завдання пошуку шляхів та способів здійснення такої реформи” [3, 5–6].

Проте, зовсім не прагненням впровадити здобутки юридичної науки керувалися провідники вказаної реформи. Слід зауважити, що сприйняття митних органів переважно як джерела наповнення державного бюджету спонукало відповідальних за його виконання осіб ініціювати перманентні структурні зміни, спрямовані на концентрацію фіскальних органів у одну виконавчу вертикаль.

Так, 2011 р. з'являється проект утворення Державної служби доходів (*чи не праобраз Міндоходів і зборів? – А. М.*) як результат об'єднання Державної податкової служби України, Державної митної служби України й територіальних підрозділів Пенсійного фонду України. Ініціатива Координаційного центру по впровадженню економічних реформ була підтримана тодішньою Адміністрацією Президента України (лист АП № 03-01/1413 від 17.05.11 р., адресований КМУ). Розробники проекту посилалися на позитивний, на їхню думку, досвід Угорщини, Ісландії, Нідерландів, Великобританії, Аргентини.

Що ж до монопольного повноваження здійснювати митну справу як провідної ідеї для “суттєвого реформування” митних органів, що є “органами спеціальної юрисдикції у зазначеній галузі” [4, 9], то закріплений в чинному МК України (у ст. 8) принцип здійснення державної митної справи на засадах “виключних повноважень органів доходів і зборів України щодо здійснення державної митної справи” (до того ж ч. 1 ст. 543 вказує на безпосередність цього процесу) не завадив свого часу об'єднати податкову й митну службу в єдину структуру, внаслідок чого, за влучним висловом Сьомки С., “псевдореформування” призвело до фактичного інституційного, організаційного та кадрового знищення української митниці в “залізних” обіймах податкової.

За базовий орієнтир, на мій погляд, має правити той-таки МК України, а саме ст. 544 із назвою “Призначення та основні завдання органів доходів і зборів” й закріпленою в ній нормою-декларацією: “Призначенням органів доходів і зборів є створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономіч-

ної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України”. Критерієм ефективності будь-якої трансформації митної системи, точніше того, що від неї лишилося, має визнаватися якість виконання митними органами сервісної функції. Відтак, кожен проект нормативно-правового акту, покликаний врегулювати організаційні митно-правові відносини, слід верифікувати на предмет відповідності його приписів вказаним цілям: організаційній, забезпечувальній, захисній.

Список використаних джерел:

1. ДФС України максимально сприяє місії США (20.09.2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.visnuk.com.ua/ru/news/id/3411>
2. Ченцов В. В. Досвід модернізації митної служби США та можливості його імплементації в Україні [Електронний ресурс] / В. В. Ченцов // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2009. – Вип. 1 (1). – Режим доступу : <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-01/ChentsovStat.pdf>
3. Федотов О. П. Адміністративно-правова концепція здійснення державної митної справи: теорія та практика : дис...д.ю.н. : 12.00.07 / О. П. Федотов. – Одеса, 2016. – 457 с.
4. Мазур А. В. Поняття митної справи: ідея, зміст, законодавче закріплення / А. В. Мазур // Митна справа. – 2008. – № 5. – С. 8–12.

ЩОДО МІСЦЯ І РОЛІ ВИЗНАЧЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ

П. Ю. Шевченко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Правильне встановлення країни походження товару має визначальне значення не тільки для вибору ставок ввізного мита, а й взагалі, для можливості переміщення цих товарів через митний кордон України. Будучи, перш за все, одним із елементів митно-тарифного регулювання країна походження товару відповідно до ч. 1 ст. 36 чинної редакції Митного кодексу України (далі – МК України) визначається з метою застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон України, а також забезпечення обліку цих товарів у статистиці зовнішньої торгівлі. Варто звернути увагу на розрізнення в зазначеному положенні словосполучень “заходів нетарифного регулювання” і “заборон та/або обмежень”, хоча в п. 13 ч. 1 ст. 4 МК України заходи нетарифного регулювання визначаються як встановлені відповідно до закону заборони та/або обмеження.

Отже означені положення щодо мети визначення країни походження товару яскраво обумовлюють всю важливість і цінність такого визначення, і в той же час її різноспрямований характер.

Проте, наявність розширеної мети визначення країни походження товару на практиці, об’єктивно, зумовлює певну диференціацію цілей, перевагу одних над іншими. Тобто певній одній або декільком цілям відводиться чільне місце, саме задля їх досягнення визначається країна походження товару, а інші є дру-

горядними та інколи використовуються. Таке відбувається залежно від встановлених орієнтирів розвитку держави на відповідному відрізку часу втілюваних в митній політиці та засобах її реалізації.

Щодо застосування заходів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон України, зазначених в якості мети визначення країни походження товарів як раз і відбувається ілюстрація такої переваги. Залежно від того, що саме превалює диференціація ввізного мита відповідно до певних країн чи застосування заходів нетарифного регулювання до товарів з певних країн, встановлення заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон. Здебільшого, вітчизняне митне законодавство прагне до однакової важливості всіх зазначених цілей, але попри все це в конкретному випадку переміщення певних товарів через митний кордон прослідковується превалювання якоїсь окремої з них.

Досягнення цих цілей, при визначенні країни походження товару несе важливі, здебільшого негативні наслідки для відповідного суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. Дійсно, правильно визначена країна походження товару впливає на ставку ввізного мита (преференційну, пільгову та повну), застосування заходів нетарифного регулювання, зокрема заборон та/або обмежень до товарів з певних країн. За таких умов не дивною є потенційна можливість, намагання суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності фабрикувати, приховувати дійсну країну походження товару, з різних мотивів, як встановлення преференційної або пільгової ставки (знизити для себе грошовий тягар при сплаті митних платежів), оминати наявні заборони та/або обмеження і так далі. Тому не виникає сумніву, що визначення країни походження товарів потребує виваженості та пильності, як щодо теоретичної, так і щодо практичної складової.

Стосовно забезпечення обліку товарів у статистиці зовнішньої торгівлі, країна походження яких визначається все більш менш зрозуміло. Досягнення цієї мети жодним чином прямо не позначається на пересічному суб'єкті зовнішньоекономічної діяльності, який переміщує відповідний товар і носить суто інформаційний характер, відповідним чином узагальнюється і систематизується, дає уявлення щодо того, з яких саме країн відповідні товари потрапляють на територію України. Більш того дані митної статистики зовнішньої торгівлі оприлюднюються, а тому є загальнодоступними.

Крім того, сьогоднішні орієнтири розвитку України позначаються на місці і ролі країни походження переміщуваних товарів та її визначенні. В сучасних умовах, пов'язаних з розповсюдженням митних союзів, дво- та багатосторонніх договорів про створення зон вільної торгівлі між державами, і навпаки, встановлення різноманітних заходів нетарифного регулювання, заборон та/або обмежень виводять на перший план країну походження товарів. Так складаються обставини, що на шляху свого розвитку наша держава вимушена відкривати для себе нові ринки та відкриватись для інших, закривати інші та закриватись від інших, встановлювати преференції для одних, відмінити їх для інших. Актуально це не тільки в односторонньому порядку, а й в якості відпо-

віді на аналогічні заходи. Саме тому, ефективного впровадження зазначеного неможливо без ефективного працюючого механізму визначення країни походження товарів, здатного своєчасно, чітко і правильно визначити походження будь-якого товару, провести відповідні контрольні заходи та перевірити дійсність заявленої країни походження. Тому, перш за все, потрібне переосмислення значення і місця країни походження товарів в інструментарії митно-тарифного регулювання, супроводження цього процесу змістовними теоретичними напрацюваннями заснованих на практичних моментах визначення країни походження товарів та контролі її визначення.

Підсумовуючи вищезазначене акцентуємо увагу на важливості країни походження товарів в механізмі митно-тарифного регулювання, враховуючи її визначальний вплив і на застосування заходів нетарифного регулювання, заборон та/або обмежень, а також забезпечення обліку товарів у статистиці зовнішньої торгівлі. Таке різноцільове значення визначення країни походження товарів має підкріплюватися відповідним інструментарієм як визначення, так і контролю визначення країни походження товарів.

Встановлено, що підтримання належного рівня зовнішньоекономічних відносин України з іншими державами об'єктивно потребує глибокого теоретичного переосмислення значення і місця країни походження товарів, її визначення, а також контролі, з урахуванням динаміки зовнішньоекономічних відносин, потреб практичної діяльності з цих питань.

ЩОДО НАЗВИ ФОРМИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ – ОГЛЯД ТЕРИТОРІЙ ТА ПРИМІЩЕНЬ СКЛАДІВ ТИМЧАСОВОГО ЗБЕРІГАННЯ, МИТНИХ СКЛАДІВ, ВІЛЬНИХ МИТНИХ ЗОН, МАГАЗИНІВ БЕЗМИТНОЇ ТОРГІВЛІ

В. В. Прокопенко

(Національний університет “Одеська юридична академія”, м. Одеса)

Згідно п. 5 ч. 1 ст. 336 МК України (чинна редакція) огляд територій та приміщень є однією із форм митного контролю, а ст. 343 МК України присвячена деталізації процедури застосування цієї форми. В першу чергу необхідно звернути увагу на громіздкість назви цієї форми митного контролю, у формулюванні якій використовуються масивні конструкції. Так, у назві цієї форми використовується не тільки конкретно “дія”, виконання якої полягає в здійсненні даної форми митного контролю – огляд, а й міститься перелік об'єктів, щодо яких ця форма застосовується. Доцільність такого підходу до формулювання назви доволі сумнівна. Вважаємо необхідним запропонувати спростити назву даної форми, прибравши перелік об'єктів, щодо яких здійснюється такий огляд і закріпити як один із варіантів, наступну назву – огляд територій та приміщень, де знаходяться товари і транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, або проводиться діяльність, контроль за якою покладено на органи доходів і зборів.

Як вже було зазначено вище, основною дією при здійсненні досліджуваної форми митного контролю є огляд. Необхідно звернути увагу, що слово “огляд” застосовується законодавцем у назвах цілої низки форм митного контролю, а саме: огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення; огляду та переогляду ручної поклажі та багажу; особистого огляду громадян; огляду територій та приміщень. Але існує ціла низка розбіжностей між цими формами митного контролю і, перш за все, це стосується різниці в їх змісті та спрямованості.

Якщо звернемо увагу на офіційне друковане видання, в якому здійснюється офіційне оприлюднення законів та інших актів Верховної Ради України – журнал “Відомості Верховної Ради України”, у номерах якого (№ 44-45, № 46-47, № 48 за 2012 р., ст. 552) був опублікований МК України, причому до 1 січня 2016 р. це видання друкувалось щотижня українською та російською мовами, в МК України (українською мовою) вживається поняття “митний огляд” (п. 2 ч. 1 ст. 336, п. 5 ч. 1 ст. 336), а в МК України (російською мовою) вживається поняття “таможенный досмотр” в п. 2 ч. 1 ст. 336 МК України, а в п. 5 ч. 1 ст. 336 МК України – “осмотр”. Констатуємо, що в “російськомовній версії” МК України використовуються різні назви форм митного контролю, в “україномовній” застосовується єдине поняття – “огляд”.

У низці міжнародних договорів з питань митної справи, ратифікованих Україною у встановленому законом порядку, поняттю “таможенный досмотр” відповідає термін “митний огляд”. Це, наприклад, Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 р., Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) 1975 р., Конвенція про тимчасове ввезення від 26.06.1990 р.

Вважаємо, що слово “огляд” в митному законодавстві має два значення. У першому значенні огляд являє собою візуальну (зовнішню) перевірку, (обстеження) відповідних об’єктів, територій і приміщень без порушення цілісності таких об’єктів, без розкриття упаковки.

У другому значенні огляд передбачає, навпаки, не тільки візуальне (зовнішнє) обстеження, але внутрішнє, втручання в цілісність об’єкту, який оглядають, розкриття упаковки, демонтаж тощо для отримання повного уявлення про переміщені об’єкти.

Незважаючи на достатньо активну роботу законодавця у сфері митної справи, до цього часу відсутнє законодавче визначення поняття “митний огляд”. І це незважаючи на те, що вже неодноразово вченими та практиками в галузі митної справи пропонувалось внесення відповідних змін до МК України [1, 100; 2, 15].

Вимагає пояснень озвучена вище пропозиція щодо виключення з назви досліджуваної форми митного контролю переліку об’єктів, щодо яких такий огляд проводиться. Виключаючи їх з назви пропонується перелічити їх безпосередньо в ст. 343 МК України, з деякими зауваженнями. Так, виходячи з положень ст. 343 МК України перелік об’єктів, в яких може проводитися такий огляд не є вичерпним, а свідчить про це використання формулювання “та інших

місць”. Встановлено лише вичерпні ознаки таких територій, приміщень та місць: а) де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю; б) або здійснюється діяльність, контроль за якою покладено на органи доходів і зборів.

Аналіз п. п. 1 і 2 ч. 1 ст. 343 МК України дозволяє зробити висновок, що огляд територій та приміщень застосовується, в основному, по відношенню до товарів, ввезених на митну територію України. Так можна виділити такі випадки перебування товарів, транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем:

1) у разі ввезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України, з моменту перетину митного кордону і до закінчення митного оформлення;

2) поміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у відповідний митний режим, який передбачає їх перебування під митним контролем.

Що стосується митних режимів, які передбачають перебування товарів під митним контролем у напрямку їх ввезення, то відповідно до МК України такими є: митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, транзит, тимчасове ввезення та переробка на митній території.

Список використаних джерел:

1. Дукова Н. М. Адміністративно-правовий статус митної варті : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Наталія Миколаївна Дукова. – Одеса, 2011. – 175 с.

2. Мудров А. А. Адміністративно-примусові повноваження митних органів та порядок їх реалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / А. А. Мудров. – Одеса, 2013. – 20 с.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ПЕРЕМІЩЕННЯ БРУХТУ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

В. В. Прокопенко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Юридична відповідальність за порушення порядку переміщення металобрухту через митний кордон України застосовується внаслідок порушення формально визначених юридичних правил чи заснованих на них індивідуальних приписів, якими врегульовано такий порядок переміщення.

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про металобрухт”, операції з металобрухтом визначено як заготівля, переробка, металургійна переробка брухту чорних і кольорових металів. У такому разі, експорт, імпорт та транзит металобрухту не віднесено до операцій з металобрухтом.

Вищезазначене положення набуває вагомого значення, і для встановлення відповідальності за переміщення металобрухту з порушенням встановленого порядку. По-перше, в такому разі формулювання назви Розділу 2 “Вимоги до

суб'єктів господарювання, які здійснюють операції з металобрухтом” цього ж нормативно-правового акту не відповідає його змісту, адже, у ст. 9 встановлено заборону експорту металобрухту. Також, у ст. 10 цього Закону встановлено, що порядок імпорту (ввезення) та транзиту металобрухту територією України визначається КМ України. Разом з тим, у ч. 2 цієї статті зазначено, що імпорт металобрухту може здійснювати суб'єкт господарювання, який здійснює операції з металобрухтом, є суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності, що не має власних виробничих потужностей для екологічно безпечної переробки, металургійної переробки металобрухту, та яким укладено контракт (договір, угоду) з відповідним підприємством на переробку, металургійну переробку металобрухту на території України. Отже, вказані норми закону встановлюють не вимоги до суб'єктів, які здійснюють операції з металобрухтом, а спеціальні вимоги щодо експорту, імпорту та транзиту металобрухту. По-друге, дія Закону України “Про відходи” не поширюється на відносини, що виникають у процесі здійснення операцій з металобрухтом. Проте, так як імпорт, експорт та транзит не віднесено до операцій з металобрухтом, то до них може бути застосовано положення цього закону.

Особливості порядку експорту, імпорту та транзиту, яких визначено Законом України “Про металобрухт” повинні бути врахованими при встановленні порядку переміщення металобрухту через митний кордон України. В свою чергу, відповідальність за порушення цього порядку різниться в залежності від напрямку переміщення (ввезення, вивезення, транзит).

Доцільним являється градація юридичної відповідальності за порушення порядку переміщення металобрухту через митний кордон України в залежності від напрямку переміщення металобрухту. Відповідно можна виокремити: а) юридичну відповідальність за порушення порядку ввезення металобрухту на митну територію України; б) юридичну відповідальність за порушення порядку вивезення з митної території України; в) юридичну відповідальність за порушення порядку транзиту металобрухту через митну територію України.

Застосування вищезазначеної класифікації дозволить виокремити особливості юридичної відповідальності за порушення спеціальних норм, якими врегульовано порядок переміщення металобрухту через митний кордон. Наприклад, відповідно до ст. 9 Закону України “Про металобрухт”, заборонено експорт (вивезення) списаних на металобрухт агрегатів машин, кораблів, плавзасобів, військової техніки, рухомого складу залізничного транспорту в нерозібраному стані; відповідно до ст. 10 – імпорт (ввезення) металобрухту може здійснюватися не будь-ким, а суб'єктом, який відповідає ознакам визначеним в законі.

Кримінальний кодекс України містить ст. 268 “Незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини”, яку можна інкримінувати як порушення порядку ввезення металобрухту на митний кордон України. Необхідно звернути увагу на об'єктивну сторону – діяння, яке виражається в: переміщенні відходів (металобрухту) з-за кордону через державний кордон України без належного дозволу; або перевезенні відходів через територію України від одного її кордону до іншого з метою вивезення з України без належного дозволу. При цьому, слід звернути увагу, що законодавством не конкретизовано яко-

го роду повинен бути дозвіл, а тому це може стосуватися випадків: коли дозвіл відсутній взагалі, чи він виданий не уповноваженим на те органом, або, коли порушені умови щодо змісту дозволу, не дотримані вимоги щодо строків, місця ввезення, маршруту транзитного перевезення.

Крім кримінальної відповідальності за порушення порядку ввезення металобрухту, у визначених випадках особу може бути притягнуто до адміністративної відповідальності. Необхідно відразу зазначити, що порушень митних правил, пов'язаних із ввезенням на митну територію України металобрухту – одиниці і пов'язані вони, в основному, із заниження фактичної ваги металобрухту. Вивезення металобрухту за межі митної території України доволі часто здійснюється з порушенням митних правил і це обумовлено встановленням вивізного мита на експорт лома та брухту чорних та кольорових металів, яке суб'єкти господарювання із різних міркувань намагаються уникнути. Аналіз судової практики дозволяє стверджувати, що найбільш розповсюдженим способом ухилення від сплати експортного мита є заява митниці щодо коду товару згідно УКТ ЗЕД, який не підпадає під експортне мито.

Слід зазначити, що порушення порядку переміщення металобрухту через митний кордон України може стосуватись порушень митних правил, які включають всі три напрямки переміщення і передбачені ст. ст. 469, 470, 471, 472, 474, 477, 482, 483 МК України.

Притягнення до кримінальної чи адміністративної відповідальності за порушення порядку переміщення металобрухту не виключає можливості настання майнової відповідальності. Так як, умовою імпорту металобрухту являється укладення договору з відповідним підприємством, то у випадку припинення незаконного ввезення металобрухту на митну територію України, суб'єкта ЗЕД діяльності може бути притягнуто до майнової відповідальності. Так само й експорту металобрухту. Згідно до ст. 33 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, до суб'єктів ЗЕД майнова відповідальність застосовується у формі матеріального відшкодування прямих, побічних збитків, упущеної вигоди, матеріального відшкодування моральної шкоди, а також майнових санкцій.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Т. М. Алфьорова, Я. О. Коба

(ВНПЗ “Дніпропетровський гуманітарний університет”, м. Дніпро)

На сьогоднішній день проблема адміністративних правопорушень неповнолітніх потребує посиленої уваги та дієвих шляхів її розв'язання. Злочинний шлях неповнолітнього починається насамперед з виявів девіантної поведінки, а згодом переростає у вчинення адміністративних правопорушень. Недостатнє і не своєчасне реагування на вчинення дітьми адміністративних правопорушень призводить до формування у них відчуття безкарності та всюдозволеності.

Адміністративна відповідальність неповнолітніх є досить гострою та актуальною проблемою. Серед вчених сучасності, які досліджують цю проблему, необхідно назвати таких як А. С. Васильєв, І. П. Голосніченко, С. Т. Гончарук,

Є. В. Додін, В. В. Зуй, Л. В. Коваль, А. Т. Комзюк, В. К. Колпаков, В. Ф. Опришко, О. І. Остапенко, М. М. Тищенко, В. К. Шкарупа.

Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) передбачено, що адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку. Виходячи з зазначеної норми, неповнолітні у віці від 16 років можуть бути притягнені до адміністративної відповідальності. Проте саме поняття “неповнолітній” у ст.ст. 12 та 13 КУпАП відсутнє.

У ст. 24 КУпАП заходи виховного характеру розташовані у послідовності від наростання важкості примусових заходів:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувора догана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам, або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за їх згоди, а також окремих громадян на їх прохання [1].

Як бачимо, специфічною ознакою адміністративної відповідальності неповнолітніх є можливість її перекладення (“трансмисії”) на інших осіб. Деякі адміністративні правопорушення складаються з двох самостійних юридичних фактів, які у своїй сукупності утворюють обов'язкову ознаку об'єктивної сторони – діяння.

В адміністративно-правовій науці наголошується на тому, що у сучасних умовах адміністративна відповідальність не виконує своїх функцій у боротьбі з девіантною поведінкою неповнолітніх, оскільки при притягнення до адміністративної відповідальності останніх застосовуються заходи виховного впливу, які не є адміністративними стягненнями і не призводять до настання юридичних наслідків для правопорушника. Застосування відповідних заходів до неповнолітніх правопорушників не дає бажаного результату, оскільки безкарність призводить до безвідповідальності [2, 3].

Слід зазначити, що не у всіх випадках, у тому числі при наявності фактичних підстав адміністративної відповідальності, неповнолітні притягуються до неї. Так у ст. 17 КУпАП закріплено перелік обставин, що виключають адміністративну відповідальність, таких як крайня необхідність та необхідна оборона.

Ще однією обставиною, що виключає застосування адміністративної відповідальності, є стан неосудності особи, яка чинить певні протиправні проступки.

На нашу думку, адміністративні заходи, що застосовуються до підлітків, мають профілактичний характер і спрямовані, передусім, на досягнення морально-виховної мети.

Таким чином, ми можемо виділити наступні особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх:

– вона має в першу чергу виховний та нематеріальний характер, так як до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, як правило, застосовують заходи впливу, які не є адміністративними стягненнями;

- відповідно до ст. 32 КУпАП до неповнолітніх не застосовується адміністративний арешт;
- вчинення правопорушення неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність;
- можливість перекладання відповідальності на інших осіб.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. // ВВР УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
2. Горбач О. В. Адміністративна відповідальність неповнолітніх, батьків, або осіб, які їх замінюють : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Оксана Володимирівна Горбач. – К., 2006. – 215 с.
3. Багаденко І. П. Поняття та особливості та особливості заходів адміністративного впливу, що застосовуються до неповнолітніх / І. П. Багаденко // Право і суспільство. – 2008. – № 4. – С. 74–78.

МЕЖІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Л. О. Васильєва

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Суспільні відносини в сфері банківської діяльності є достатньо багатограними і підпадають під регулювання правових норм різних галузей права. Слід погодитись з позицією науковців, що розглядають банківське право саме як правовий інститут, що має комплексний характер. Адже саме у комплексних правових утвореннях виражено інтеграцію норм основних галузей (цивільного, адміністративного, фінансового) в єдиний за змістом та цілями сфери діяльності.

В банківській діяльності здійснюється правове регулювання за допомогою норм, що належать до цивільного, адміністративного та фінансового права.

Поміж галузей національного права, адміністративне право є одним з небагатьох, яке прямо чи опосередковано має вплив на більшість правовідносин. У публічно-правовій сфері це пояснюється тим, що в системі правовідносин значною є кількість зв'язків, які виникають з приводу діяльності органів публічної адміністрації, здійснення ними владних повноважень щодо фізичних, юридичних осіб та регулювання суспільних відносин.

В банківській сфері, упорядковане та чітке функціонування якої позначається на стабільності всієї держави, досить широко використовується адміністративно-правове регулювання. Проте в якій частині даних відносин здійснюється адміністративно-правове регулювання, а в якій регулювання здійснюється за допомогою норм інших галузей права? Для відповіді на це питання, перш за все необхідно проаналізувати основні ознаки притаманні адміністративно-правовому регулюванню та нормативно-правові акти, що здійснюють регулювання банківської діяльності.

Основними ознаками адміністративно-правового регулювання є: участь у цих відносинах органу державної вади (національний банк України, в деяких випадках інші державні інституції); юридична нерівність сторін (одна сторона завжди підкорюється вимозі іншої сторони); здійснення регулювання за допомогою норм актів законодавства; імперативний метод регулювання.

Адміністративно-правове регулювання банківської діяльності має місце в ситуаціях, що виникають з приводу *державної реєстрації та ліцензування банківської діяльності* (відносини що складаються між ініціатором створення банківської установи та Національного банку України щодо погодження статуту, внесення змін та доповнень до статуту вже діючого банку, отримання попередньої згоди на створення банку з іноземним капіталом, отримання банківської ліцензії, відкриття філії та представництв банків на території України, акредитація філій іноземних банків, отримання дозволу українськими банками створювати дочірні банки, філії чи представництва на території інших держав); *виконання банками відповідних нормативів та отримання певних дозволів і погоджень* (відносини з приводу виконання банками відповідних нормативів та отримання певних дозволів на здійснення окремих банківських операцій, збільшення істотної участі в статутному капіталі банку, дотримання рівня адекватності капіталу, обов'язкових економічних нормативів і резервів); *здійснення Національним банком України банківського нагляду* (відносини з приводу реалізації системи контролю та активних упорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку); *притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства України про банки та банківську діяльність* (відносини з приводу притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства України про банки та банківську діяльність шляхом застосування Національний банк України передбачених законом заходів впливу щодо порушників банківського законодавства).

Адміністративно-правове регулювання банківської діяльності здійснюється в найважливіших відносинах цієї сфери, які без чіткого правового регулювання не можуть ефективно розвиватись та існувати.

Список використаних джерел:

1. Курс адміністративного права України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух [та ін.] ; за ред. В. В. Коваленка. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 574с.
2. Нагребельний В. Публічно-правове регулювання відносин у банківській сфері // Право України: юридичний журнал: науково-практичне фахове вид. / Міністерство юстиції України; Конституційний Суд України. – К., 2013. – № 1/2. – С. 140–148.
3. Банківське право України : навч. посібник / кол. авт.: Жуков А. М., Юффе А. Ю., Кротюк В. Л. та ін. ; за заг. ред. А. О. Селіванова – К. : Ін Юре, 2000. – 384 с.

4. Оксін В. Ю. Межі адміністративно-правового регулювання банківської системи / В. Ю. Оксін // Митна справа. – 2014. – № 1 (91). – С. 225–231.

5. Старинський М. В. Банки як учасники адміністративно-деліктних відносин у сфері банківської діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / М. В. Старинський ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2009. – 19 с.

ПРО СУТНІСТЬ СОЦІОЦЕНТРИСТСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Є. В. Курінний

(Запорізький національний університет, м. Запоріжжя)

Правильність обраної людиноцентристської стратегії реформування адміністративного права України, підтверджується багаторічним досвідом більшості європейських цивілізацій і не потребує вироблення своєї принципової альтернативи, навпаки необхідно продовжити розпочате В. Б. Авер'яновим “перезавантаження” цього процесу [1], розвиваючи та поглиблюючи відповідний творчий пошук з урахуванням особливостей української сучасності.

Поточний етап реформування адміністративного права України – це нова спроба досягти поставленої раніш мети на підставі висновку про непридатність та застарілість попередньо застосованих підходів у цьому системному заході, та пропозиція продовжити процес оновлення, використовуючи принципово нову теоретичну парадигму якою можна вважати ідеологію людиноцентризму.

Саме зазначена ідеологія повинна відіграти роль того засадничого та відправного елемента, завдяки якому фактично призупинений процес реформування українського адміністративного права може набути такої давно очікуваної інтелектуальної креативності.

Вибір людиноцентризму можна вважати цілком логічним та закономірним з огляду на задекларовані норми статті 3 Конституції України, де людина проголошується найвищою соціальною цінністю, та систематичними завіряннями керівництва української держави про відданість вимогам демократичних загальноєвропейських цінностей.

Зважаючи на низький рівень цивілізаційного розвитку української держави кінця XX та початку XXI ст., використання людиноцентристської ідеології у чистому (рафінованому) вигляді є малоперспективним, тому пропонується оновлення адміністративного права України проводити у трьохвимірній системі соціальних координат – “людина”, “суспільство” та “державна”.

Для успішного запровадження людиноцентризму у соціальному житті будь-якого державного утворення необхідно щонайменше два вагомих чинника – потужні та дієві інститути громадянського суспільства та правової держави. Поки в Україні не з’являться реальні підстави про твердження щодо наявності як першого так і другого, доти самі благі наміри про використання людиноцентристської ідеології залишаться простими намірами.

Як переконає вітчизняний суспільний досвід, дія даної ідеології без відповідної “захисної оболонки” від впливу держави “дикого капіталізму”,

тільки спотворює та дискредитує її, переважно забезпечуючи лише вибірковий формат реалізації відповідних благ для дуже обмеженого числа громадян (передусім тих, які мають безпосереднє відношення до так званих “еліт”). Тому, тільки приналежність або наближеність до касти “вибіркових” може надавати можливість до більш-менш повної та своєчасної реалізації конкретного права у будь-якій соціальній сфері, тим самим підтверджуючи обмеженість дії ідеології людиноцентризму в теперішніх українських цивілізаційних умовах.

У ролі згаданої “захисної оболонки” передусім виступають громадянське суспільство та домінування принципу верховенства права в організації та безпосереднім функціонуванні державного апарату (публічних адміністрацій). Від стану розвиненості громадянського суспільства напряму залежить зміст панівної ідеології функціонування державного апарату, яка може забезпечувати або режим сприяння (ознака дії людиноцентризму) або режим перешкод (ознака домінування чиновницького свавілля). Повноцінне громадянське суспільство здатне утворювати та підтримувати на усій державній території ту сприятливу ауру перемоги правди та справедливості, яка у свою чергу є гарантом безперешкодної та постійної дії принципу верховенства права – головного чинника правової держави.

Без універсального, невидимого але відчутного посередництва громадянського суспільства, “прямі” відносини простої законотворчої людини (звичайного українця) з державою в особі конкретного чиновника, є дуже вразливими, бо під час відповідної правореалізації у непоодиноких випадках ці відносини можуть піддаватись потенційній небезпеці обмеження або повного ігнорування конкретного права (особливо коли у поведінці службовця превалюють прояви невиправданої бюрократичної тяганини або ще гірше – корисливі мотиви особистого інтересу).

За таких умов, подальше оновлення українського адміністративного права має відбуватися в органічному поєднанні та комплексному вивченні природи взаємин трьох головних соціальних елементів – людини, суспільства та держави, що по суті трансформує людиноцентризм у соціоцентризм – тріумфірат соціальних пріоритетів, які за своєю ієрархічною значимістю мають відповідати вищевикладеній послідовності. Тому “соціоцентризм” слід сприймати тільки як модифікований та адаптований до сучасних українських реалій вітчизняний варіант людиноцентристської ідеології, за допомогою якого мають вирішуватися складні та специфічні соціальні проблеми нашої Батьківщини.

Запропонований трьохвимірний соціальний формат не тільки сприятиме інтенсивній інтеграції (фактичному вживленню) оновленого українського адміністративного права у сучасні суспільні процеси, але й гарантованому спрямуванню їх у бажане та необхідне русло соціального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В. Б. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції / В. Б. Авер'янов // Право України. – 2006. – № 5. – С. 11–17.

СЕРТИФІКАТ ПОХОДЖЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

О. М. Шевченко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Одним з ключових елементів митного оформлення товару, що надходить на митну територію України є перевірка країни походження такого товару. Дана теза підтверджується і діючим Митним кодексом України, зокрема статтею 36 передбачено, що країна походження товару визначається з метою оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон України, а також забезпечення обліку цих товарів у статистиці зовнішньої торгівлі.

Отже подання до митного оформлення сертифікату походження може, як правило, забезпечити суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності зниження базової ставки мита або взагалі застосування нульової ставки мита при імпорті (в залежності від умов, які передбачені міжнародними угодами України), застосування спрощеної процедури митного оформлення, не застосування додаткових форм нетарифного регулювання (отримання індивідуальних ліцензій на здійснення операції або не застосування спеціальних заходів захисту ринку). Таким чином, імпортер, що надає митним органам сертифікат походження отримує значні преференції, в тому числі конкуренті, в порівнянні з іншими імпортерами, які не подають сертифікатів походження під час здійснення митної очистки товарів.

Необхідно також наголосити, що в міжнародному митному праві існує не один загальноприйнятий вид документа "сертифікат походження", а ціла низка документів, що відносяться до "сертифікатів походження". Зокрема існують такі сертифікати походження як СТ-1, сертифікат походження форми А, сертифікати з перевезень EUR-1, сертифікати походження EUR 1- MED тощо. Наявність низки сертифікатів походження витікає із порядку їх прийняття та наявності в кожній країні, яка їх застосовує - "суверенітету в прийнятті рішень". Це означає, що будь-яка країна може застосовувати сертифікат походження виключно з доброї волі, яка виражається в укладенні двосторонньої або багатосторонньої міжнародної угоди.

Проте, надання учасниками угод тарифних преференцій також пов'язано із втратами надходжень до національних державних бюджетів. Фінансові втрати внаслідок звільнення від митних платежів при ввезенні товарів, що походять із країн та/або територій – бенефіціарів, лягають на національний бюджет. У зв'язку із чим, адмініструванню походження товарів приділяється достатня увага, особливо це стосується подання підроблених документів про походження товару, що дозволяє отримати суттєві економічні переваги у вигляді пільгових митних ставок.

Найефективнішим методом виявлення та запобігання порушень пов'язаних із декларуванням недостовірних відомостей про країну походження товару є

верифікація (перевірка достовірності) сертифікатів і декларацій про походження товару. Ефективність зазначеного засобу полягає в тому, що відомості щодо країни походження товару можуть бути перевірені виключно документальним шляхом. Зазначене положення є результатом глобалізації виробництва товарів, коли кінцевий товар є результатом кооперації декількох виробників, які виконують лише окремі технологічні операції. Такі виробники можуть знаходитися в різних країнах, а також використовувати сировину третіх країн, що також ускладнює ідентифікацію країни походження товарів.

Хоча угодами про вільну торгівлю та двосторонніми угодами між країнами передбачено, як правило, достатні критерії оброки товарів для визначення походження таких товарів. Однак, враховуючи наявні відмінності в законодавстві щодо обліку товарів наявні прогалини, які дозволяють недобросовісним імпортерам безпідставно отримувати преференції при митному оформленні товарів.

Не виключенням є і Україна, яка також бере участь у глобалізаційних процесах. Так 29.12.2015 набрала чинності постанова Кабінету міністрів України № 1029, якою затверджено порядок верифікації (перевірки достовірності) сертифікатів і декларацій про походження товару з України (далі – Порядок) та встановлено, що з набранням чинності цією постановою втратила чинність постанова № 1861, якою було затверджено попередній порядок верифікації таких сертифікатів.

Прийняття цього Порядку обумовлено необхідністю імплементації положень Угоди, які були укладені за участю України, в частині положень щодо:

- Верифікації (перевірки достовірності) контролюючими органами документів про походження товару з України за запитом митних органів цих країн;
- Строків верифікації та зберігання контролюючими органами документів про верифікацію документів про походження товарів з України;
- Конфіденційності інформації про походження товарів та/або експортерами при верифікації сертифікатів та декларацій.

Із запровадженням Порядку забезпечуватимуться адаптація законодавства України до вимог Світової організації торгівлі, виконання Україною міжнародних зобов'язань, взятих у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, угод про вільну торгівлю з країнами ЄАВТ та Чорногорією, надійна адміністративна співпраця з митними адміністраціями цих країн щодо питань підтвердження українського походження товарів.

Список використаної літератури:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 5595-VI.
2. Угода про вільну торгівлю з країнами ЄАВТ, ратифікована Законом України від 07.12.2011 № 4091-VI “Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ”.
3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 27.06.2014, ратифікована Законом України від 16.09.2014 № 1678-VI
4. Постанова КМУ від 09.12.2015 № 1029 “Про затвердження верифікації сертифікатів і декларацій походження товарів з України”.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Р. В. Миронюк

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро)

Як член Ради Європи, Україна, відповідно до Паризької Хартії для нової Європи від 21 листопада 1990 р., взяла на себе обов'язки приєднатися до міжнародних стандартів у галузі прав людини, створити внутрішньодержавні гарантії їх здійснення, що ґрунтуються на загальноновизнаних міжнародно-правових гарантіях, закріплених у відповідних міжнародно-правових нормах. Тому постає нагальна потреба уніфікувати засади діяльності Національної поліції України (далі – Нацполіція) зі світовими (зокрема європейськими) стандартами. Ідеться, насамперед, про перехід від карального до соціально-сервісного змісту її діяльності. Нагальним завданням є перетворення поліції з карального органу на правоохоронну інституцію європейського зразка, що має надавати правоохоронні послуги громадянам. Авангардним підрозділом Нацполіції, який стоїть на передньому плані протидії правопорушенням та захисту прав і свобод громадян є патрульна поліція. Створенням підрозділів патрульної поліції закладено перші цеглини будівництва Нацполіції в Україні.

Патрульна поліція має формуватись з урахуванням міжнародних стандартів, а саме Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи “Про Європейський кодекс поліцейської етики”, ухваленої Комітетом Міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів, відповідно до якої цілями поліції (в першу чергу патрульної поліції) визначено: підтримка публічного спокою, забезпечення права і порядку в суспільстві; захист і дотримання основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції про права людини; запобігання та подолання злочинності; надання допомоги і послуг суспільству. В розділі V Рекомендацій визначено керівні принципи діяльності патрульної поліції, відповідно до яких: 1) поліція може застосовувати силу тільки у разі суворої необхідності і тільки в обсязі, необхідному для досягнення легітимної мети; 2) поліція завжди повинна пересвідчуватися у правомірності своїх запланованих дій; 3) поліція повинна виконувати свої завдання справедливо, керуючись, зокрема, принципами неупередженості та недискримінації; 4) поліція може втручатися в право особи на недоторканність приватного життя тільки у разі суворої необхідності і тільки для досягнення легітимної мети; 5) поліція у своїй діяльності повинна завжди пам'ятати про основоположні права кожного, такі як свобода думки, совісті, релігії, висловлення поглядів, мирні зібрання, пересування і безперешкодне користування своїм майном; 6) під час поліцейського втручання персонал поліції повинен зазвичай бути в змозі надати підтвердження свого поліцейського статусу і службове посвідчення.

В більшості країн чисельність патрульних становить 60–75 % особового складу поліцейських органів, що вказує на значущість і широке використання такої служби. Функції патрульних різних країн різняться: вони вживають про-

філактичних заходів, запобігають учиненню правопорушень, регулюють та контролюють рух, беруть участь у розшуку злочинців, що втекли з-під варти або переховуються від судових та правоохоронних органів, збирають інформацію, необхідну для інших галузевих служб, надають допомогу громадянам у будь-яких екстремальних ситуаціях.

Працівники патрульної поліції наділені широкими повноваженнями. Вони мають право офіційно попереджати про недопущення подальшої протиправної поведінки, затримувати правопорушників, проводити обшуки, застосовувати заходи фізичного впливу, використовувати гумові кийки, наручники, вогнепальну зброю, гранати зі сльозоточивим газом тощо. Належне технічне супро-водження діяльності патрульної поліції в більшості провідних країн світу робить їх роботу ефективною, основним показником ефективності діяльності патрульної служби є можливість в найбільш короткий термін прибути до місця необхідності надання поліцейських послуг (місця дорожньо-транспортної пригоди, вчинення правопорушення, незаконних масових заходів та ін.). Законодавством більшості цих країн встановлені нормативи прибуття до місця надання поліцейських послуг, і вони складають від 2 до 5 хвилин з моменту отримання інформації про необхідність її надання. Так, наприклад, патруль м. Мюнхена має прибути на ймовірне місце вчинення правопорушення не пізніше 3 хвилин. Для досягнення таких результатів важливе значення має грамотно (з урахуванням кількості патрульних, особливостей території, часу року та доби та інших факторів) розроблені схеми дислокації патрульної служби та раціональний розподіл територій патрулювання. Кордони дільниць патрулювання визначаються так, щоб кожна з них мала приблизно однакові умови та прямокутну конфігурацію. Надається перевага квадрату, що забезпечує коротшу середню відстань між окремими пунктами і надає більше можливостей для зміни маршруту. Розподіл працівників за дільницями залежить від об'єму роботи, яку слід виконати. Відповідно, розмір патрульних дільниць у багатьох містах поступово збільшується в міру віддалення від центру та наближення до околиць, що обумовлено зменшенням чисельності населення на території та кількості вчинених там правопорушень.

Під час розроблення планів дислокації нарядів ураховують постійні і тимчасові фактори, що вирізняють обслуговувану територію: чисельність осілого та транзитного населення, його структуру, расовий і національний склад, вікові характеристики та концентрацію, кількість викликів поліції, засоби, місце та час раніше вчинених злочинів за місяцями, днями тижня та часом доби, місця, що потребують посиленого нагляду (банки, магазини, ресторани, нічні заклади, стадіони та спортивні арени, лісові масиви, пляжі, каменоломні, будівельні майданчики, кінцеві зупинки громадського транспорту тощо). Беруться до уваги й різні дані про відомих поліції осіб, які раніше скоювали злочини, або схильних до вчинення протиправних дій розшукуваних осіб, що переховуються від судових і правоохоронних органів, викрадене майно, зниклих безвісти тощо. Особливо враховується чисельність і професійна кваліфікація персоналу, призначеного нести патрульну службу, та виявлений шляхом опитування та аналізу практики ступінь довіри жителів до поліції, а також упевненість у її можливостях, що

впливає на частоту та характер наданих населенням повідомлень. При цьому сили та засоби групуються так, щоб сконцентрувати їх у місцях підвищеного ризику у найнебезпечніший час, мати можливість маневрувати ними, максимально використовувати персонал залежно від обставин, наявності надзвичайної ситуації і одночасно створювати враження тотальної й постійної присутності поліції.

Графік патрулювання поліції як в США, Канаді, Японії так і країнах ЄС формуються з урахуванням 3-х змін патрулювання, в середньому по 8 годин протягом доби, але нічна зміна не може перевищувати 6 годин, оскільки пильність поліцейського в цей час з урахуванням біометричного ритму стає меншою. Найпоширенішим є види патрулів: піше патрулювання, авто-, мото-, авіо-, водні патрулі, кінне, велосипедне патрулювання і навіть патрулювання на повітряних кулях, наприклад, в Шотландії. Широко практикується “активний” метод патрулювання (в разі вчинення на території обслуговування будь-яких небезпечних злочинів поліцейські ведуть таємне та відкрите спостереження за особами, що раніше вчинювали аналогічні злочини, а також за місцями, де вони можуть з’явитися). Світова практика діяльності патрульної поліції вказує на існування змішаних патрулів, які складаються з штатних поліцейських на представників громадськості, особливо для відпрацювання значних територій під час введення спеціальних режимів перевірки транспортних засобів чи документів у осіб, наприклад, при вчиненні резонансних злочинів.

Великою перевагою в забезпеченні публічної безпеки патрульною поліцією є застосування технічних засобів відеоспостереження. Так, наприклад, у Лондоні за публічним порядком на вулицях, будівлях, транспорті ведуть спостереження більше 500 тис. відеокамер. При цьому вся відеоінформація від них надходить до потужного інформаційного центру поліції, обладнаний більш ніж 50 моніторами, що знаходяться в одному приміщенні. Інформація яка надходить на монітори ретельно аналізується фахівцями в сфері публічної безпеки за допомогою ІТ-спеціалістів. За рішенням фахівця ІТ-спеціаліст збільшує картинку відеонагляду, робить її запис, а фахівець приймає рішення щодо необхідності направлення до даного місця певного виду мобільного патруля поліції, який технічно може прибути на це місце не більше ніж за 3 хвилини після отримання інформації. Отже в місцях зосередження камер відеоспостереження за публічним порядком локалізація сил та засобів патрульної поліції зменшується.

Таким чином структурна побудова підрозділів патрульної поліції повинна здійснюватись з урахуванням вивчення та впровадження передового зарубіжного досвіду та зі збереженням і удосконаленням апробованих ефективних відчужених практик використання сил та засобів, що використовувались міліцією під час охорони громадського порядку. Ця структура має відповідати загальносвітовому стандарту ефективності діяльності патрульної служби – системного, науково обґрунтованого розташування сил та використання засобів охорони публічного порядку при якому кожний громадянин мав упевненість у своїй безпеці, а показником успішності такої діяльності є низький рівень злочинності та задоволення громадськості діяльністю поліції.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА В УКРАЇНІ

Є. В. Гармаш, Н. А. Єрохіна

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Сьогодні ми можемо відмітити, що в зовнішньоекономічній політиці відбулися кардинальні зміни. Практично повністю розірвані економічні відносини з Росією, переважна більшість суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні переорієнтувались на країни Європейського Союзу. У зв'язку з цими змінами існує об'єктивна необхідність у формуванні нових підходів до взаємодії з іноземними партнерами та забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, які практично формують до половини дохідної частини Державного бюджету України, вимагають якнайшвидшої реалізації задекларованого Україною в Угоді про асоціацію з ЄС спрощення для ведення бізнесу та Стратегічного плану євроінтеграції. Одним із елементів формування відносин нової якості між митними адміністраціями та бізнесом має стати впровадження інституту уповноваженого економічного оператора, який засновується на принципах заохочення добросовісності та спрощення торгівлі.

Головною метою запровадження інституту УЕО є зменшення фінансових та часових витрат, пов'язаних з обслуговуванням ланцюга поставок при забезпеченні безпеки зовнішньоекономічної діяльності.

На підставі аналізу чинного митного законодавства України, необхідно відмітити, той факт, що Зараз, в Україні запровадженню інституту УЕО передує розробка Закону України "Про внесення змін до Митного кодексу України", який покликаний формально ввести в дію механізм надання спеціальних спрощень при здійсненні митних процедур суб'єктам ЗЕД, які отримують відповідний статус УЕО. Однак, світовий досвід свідчить, що даним інститутом забезпечується транспарентність механізму митного регулювання ЗЕД і врахування інтересів суб'єктів господарювання з метою усунення причин існування можливих адміністративних бар'єрів, неефективного впливу митних органів на зовнішньоекономічну активність.

Загалом, інститут УЕО функціонує у вигляді окремого блоку – механізму і характеризується усталеними правовими нормами об'єднаними у стійку групу сформованих суспільних відносин. Він формує окрему підсистему митної системи держави, у силу меншої автономності ніж окремі галузі, а в деяких випадках за рахунок регулювання вузької ділянки суспільних відносин [1, 105].

Виділення УЕО у категорію самостійного інституту обумовлено специфікою відносин у різних сферах суспільного життя та існуючими механізмами регулювання зовнішньої торгівлі окремої держави чи групи країн.

Така практика існує з 2005 р., відколи низка провідних економічних гравців світу уклала угоду щодо Рамкових стандартів безпеки і полегшення світової торгівлі ВМО. Згідно з цією угодою і була запроваджена концепція УЕО [2]. Оскільки в Україні інститут УЕО має лише декларативний статус, тому важливо у процесі реформування державної системи митного регулювання в Україні враховувати європейський досвід, який передбачає застосування спрощених

форм митного контролю, що сприяють активізації взаємодії митних органів з суб'єктами ЗЕД. Саме така оптимізація в багатьох країнах світу успішно реалізована шляхом введення інституту УЕО [3, 160].

Відтак, запровадження інституту УЕО – важливий крок у наближенні національних митних правил до світових норм і стандартів, а усунення окремих колізій, бюрократичних перешкод в отриманні суб'єктом ЗЕД статусу УЕО, дозволить побудувати та реалізувати виважений та чіткий механізм функціонування окремої підсистеми митної системи України.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Собрание починений : в 10 т. Специальные вопросы правоведения / С. С. Алексеев. – М. : Статут, 2010. – Т. 2. – 471 с.
2. Паламарчук Т. Уполномоченные экономические операторы: кто они и зачем нужны? [Электронный ресурс] / Паламарчук Т. – Режим доступа : <http://www.epravda.com.ua/rus/columns/2016/04/4/587604>
3. Несторишен И. Концептуализация института уполномоченных экономических операторов: международный опыт и перспективы его внедрения в таможенное законодательство Украины / И. Несторишен, В. Туржанский // Таможенный научный журнал “Таможня”. – 2016. – № 1. – С. 147–165.

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ СФЕРОЮ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ

С. М. Балабан

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро)

Не викликає заперечень той факт, що вдалий розвитку фізичної культури і спорту знаходиться в прямій залежності від ефективності публічного адміністрування зазначеною сферою. Водночас останнє має будуватися на основі взаємопов'язаних довгострокових стратегій, планів і програм розвитку як на державному, так і на адміністративно-територіальному рівні. На сьогодні, значно гальмує розвиток фізичної культури та спорту в країні відсутність законодавчо визначених положень цільового програмування у зазначеній сфері. Хоча саме від якості прогнозування, планування та програмування залежать обґрунтованість державної політики, її цілеспрямованість, реальність, ефективність. “Навіть дрібні погрішності в ході їх здійснення, – слушно наголошує Т.О. Гуржій, – можуть обернутися серйозними проблемами при вирішенні важливих політичних завдань” [1, 161]. Здавалося б на нібито певну зацікавленість держави у стратегічному плануванні заходів щодо розвитку фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, рівень організації та виконання програмно-цільових заходів неадекватний заявленим цілям.

Цікавим є той факт, що за роки незалежності України було прийнято достатню кількість програмно-цільових документів. Проте жодний із заявлених документів не досяг омріяної мети. Локальні здобутки є радше винятком, ніж правилом. Прийняті концепції, стратегії, плани рідко знаходять продовження в цільових програмах, натомість, останні – не мають єдиної концептуальної основи. Всі вони розробляються без чітко визначеної системи, приймаються не

із заздалегідь обумовленою періодичністю, а залежно від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників, містять ефемерні цілі та нереальні завдання, недостатні обсяги бюджетних асигнувань. Зрозуміло, що за таких умов про стовідсоткову реалізацію програмних документів можна лише мріяти.

На цьому тлі з неабиякою гостротою постає також проблема безперервності прогнозування, адже з 2012 р. країна живе без довгострокової державної програми розвитку фізичної культури і спорту. Як наслідок, такий стан прямо впливає на планування не лише на загальнодержавному, але й на регіональному та місцевому рівнях, що є стихійним і неузгодженим. Як у загальнодержавних, так і місцевих програмах присутні шаблонні фрази, які не відрізняються новачністю та мають стандартний зміст. Крім того, у переважній більшості місцевих програм за основу взято положення загальнодержавної програми розвитку фізичної культури і спорту без врахування особливостей території, населення тощо.

Безумовно вихід України на конкурентний світовий рівень вимагає вироблення чітких та обґрунтованих планів, програм, концепцій у сфері розвитку фізкультурно-спортивної галузі. Однак, усталена практика розробки чергової державної програми після закінчення терміну попередньої, навіть за умови її недовиконання, виявилася хибною. Основними вадами такого підходу є: по-перше, великий обсяг програмного документа (фактично створюється величезний за розміром документ, в якому знайти потрібні норми вкрай важко); по-друге, великий ризик того, що не всі потрібні для галузі норми будуть включені в програму; по-третє, відсутність стабільності документу (через велику кількість видів спорту кількість змін до документа стає дуже великою, а з урахуванням того, що програма, як правило, затверджується на рівні закону, внесення цих змін потребуватиме прийняття додаткових законів).

Враховуючи специфіку досліджуваної галузі, доречним є прийняття Стратегії формування та вдосконалення сфери фізичної культури та спорту в Україні, яка визначатиме концептуальні засади поетапного створення ефективної моделі розвитку фізкультурно-спортивної галузі на демократичних та гуманістичних засадах на довгостроковий період, враховуючи що термін дії Національної доктрини розвитку фізичної культури та спорту [2] сплинув ще у 2015 р. Надалі в розвиток стратегії доцільно затверджувати спеціальну програму розвитку для кожного окремого виду спорту, яка стане підставою для бюджетного фінансування відповідних фізкультурно-спортивних заходів та вирішить низку інших актуальних для певної спортивної галузі питань, серед яких: пропаганда й популяризація певного виду спорту серед населення; сприяння підготовці висококваліфікованих спортсменів, тренерів, суддів, забезпеченню успішних виступів України на Всесвітніх Олімпіадах, командних та особистих чемпіонатах світу і Європи, міжнародних змаганнях; організація і проведення в Україні національних та міжнародних змагань з певного виду спорту; розвиток і зміцнення міжнародних зв'язків із національними федераціями спорту інших країн та іншими міжнародними спортивними й громадськими організаціями тощо.

Крім того, в умовах децентралізації влади та популяризації спорту в регіонах доцільним вбачається також планування і затвердження місцевих програм поширення фізкультурно-спортивного руху, які б не виходили за межі

запропонованої вище стратегії та враховували би особливості регіону. Саме за таких умов можна буде розраховувати на те, що спорт в Україні вийде на конкурентоспроможний світовий рівень.

Список використаних джерел:

1. Гуржій Т. О. Державна політика безпеки дорожнього руху: теоретико-правові та організаційні засади : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Тарас Олександрович Гуржій ; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2011. – 553 с.
2. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 28 вересня 2004 р. № 1148/2004. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004>

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ВНЗ В УКРАЇНІ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Ю. О. Корольов

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Нормативно-правове визначення вищого навчального закладу закріпле-но у ст. 1. п. 7 Закону України від 1 липня 2014 року №1556-VII “Про вищу освіту” вищий навчальний заклад - окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей.

Виходячи із визначення про вищий навчальний заклад необхідно підкреслити, що одними із основних суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері надання освітніх послуг є вищі навчальні заклади в Україні.

Основне призначення вищих навчальних закладів в Україні визначено у Законі України “Про вищу освіту” у ч. 1 ст. 4, а саме право на вищу освіту, що визначається за кожною людиною незалежно від її статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, стану здоров'я та інших обставин, забезпечується розгалуженою мережею закладів освіти, заснованих на державній та інших формах власності, відкритим характером навчальних закладів, створенням умов для вибору профілю навчання відповідно до здібностей та інтересів громадян, різними формами навчання.

Чинне законодавство визначає, що вищий навчальний заклад, незалежно від форми власності, тільки через умови здійснення ним освітньої діяльності, одно-часно вказуючи на те, що вищий навчальний заклад є юридичною особою.

Закріпивши за вищими навчальнимикладами в Україні права юридичної особи, таким чином законодавець здійснив організаційно-структурну, майнову і функціональну єдність вищого навчального закладу, установивши межі його правосуб'єктності, форми і порядок створення, реорганізації і ліквідації, а та-

кож цілу низку інших питань, що в загальній сукупності визначають правовий статус вищого навчального закладу як юридичної особи.

Надавши вищим навчальним закладам в Україні права юридичної особи, тим самим закріпив організаційно-штатну структуру, майнову і фундаментальну єдність вищого навчального закладу, встановив межі його правосуб'єктності, форми і порядок виникнення, реорганізації і ліквідації, а також ряд інших питань у загальній сукупності тих, що визначають правове становище вищого на-вчального закладу як юридичної особи.

У процесі організації та діяльності вищі навчальні заклади в Україні самостійно використовують бюджетні та позабюджетні кошти відповідно до загального кошторису, що затверджується органом управління, у порядкуванні якого перебувають вищі навчальні заклади. Тому вищі навчальні заклади в Україні мають право:

– визначати зміст освіти з урахуванням державних стандартів та освітньо-професійних програм, установлених відповідно до рівнів акредитації;

– готувати фахівців за державним замовленням галузевих міністерств, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій та за договорами з фізичними та Юридичними особами;

– надавати фізичним та юридичним особам платні послуги з освітньої діяльності в галузі вищої освіти і науки та пов'язаних з ними інших галузях діяльності;

– видавати документи про вищу освіту державного зразка з акредитованих напрямів (спеціальностей) тощо.

Основними формами організації та діяльності вищих навчальних закладів в Україні є:

а) проведення матеріально-технічних і організаційних дій, що виникають із призначення вищих навчальних закладів;

б) укладання адміністративних і ці вільно-правових угод стосовно управлінських чи майнових інтересів вищих навчальних закладів;

в) видання в межах компетенції нормативно-правових актів управління;

г) здійснення заходів заохочення;

д) застосування на основі закону та нормативно-правових актів примусових заходів у адміністративному порядку.

У процесі організації та діяльності вищі навчальні заклади в Україні діють на підставі власного статуту.

Розглядаючи організацію та діяльність вищих навчальних закладів в Україні як об'єкт адміністративно-правового регулювання, необхідно звернути увагу на те, що адміністративне право регулює адміністративно-правові відносини у сфері організації та діяльності вищих навчальних закладів в Україні щодо забезпечення належного виконання покладених на них завдань, функцій і повноважень.

Таким чином, у процесі організації та діяльності вищі навчальні заклади в Україні покликані стати основними ресурсними центрами (у підготовці фахівців) для суспільства і держави, здійснюючи соціальну функцію. Здійснюючи свої зобов'язання перед спільнотою, вищі навчальні заклади в Україні повинні не тільки займатися навчальною й науковою діяльністю, але й дотримуватися адміністративно-правової етики корпоративної соціальної відповідальності.

*Секція 3. Запобігання та протидія правопорушенням
у сфері забезпечення економічної та митної безпеки*

**ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПРОТИДІЇ
НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ**

В. В. Шишацька

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Побудова правової держави в Україні потребує вирішення питань протидії злочинності. Серйозною проблемою для нашого суспільства є зростання наркозлочинності, яка негативно впливає на економічну і соціальну стабільність, завдає шкоди економічній безпеці держави в цілому, а також викликає невдоволення громадськості. При високому рівні незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів протидія їх незаконному розповсюдженню продовжує залишатися важливою проблемою національної безпеки. Проблема протидії наркозлочинності в Україні не нова, але з огляду на темпи зростання наркоманії стає все більш актуальною в останні роки, що підтверджується науковими роботами дослідників [1–15].

Залишається значною латентність наркозлочинності та її загальний обсяг, що потребує системного аналізу як саме злочинне явище, так і засоби протидії такому.

Контроль за обігом наркотичних засобів і психотропних речовин або їх аналогів та виявлення і розкриття злочинів у цій сфері покладено на співробітників Національної поліції України, Департаменту протидії наркозлочинності України.

На підставі аналізу кримінальної статистики за останні п'ять років підтверджено офіційні дані про зменшення основних показників, що характеризують загальний рівень злочинності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, кількість тяжких та особливо тяжких наркозлочинів, а також кількість виявлених за вчинення наркозлочинів осіб.

Проте, в цілому позитивна статистична картина протидії наркозлочинності ускладнена такими рисами: наявна тенденція стабілізації наркозлочинів за умови постійного зменшення кількості зареєстрованих тяжких та особливо тяжких злочинів (на $-16,8\%$) протягом звітного періоду обумовлена не лише загальною тенденцією до стабілізації рівня злочинності та послабленням реєстраційної дисципліни з метою покращення звітності, але й певною переорієнтацією правоохоронної системи на валові показники, які простіше за все формувати за рахунок саме злочинів невеликої тяжкості [8].

Широке поширення в практиці антинаркотичного виховання молоді отримали Інтернет-уроки, в рамках яких відбувається ознайомлення та навчання школярів роботі з Інтернет-ресурсами антинаркотичної спрямованості. Також дається інформація про небезпечні наслідки вживання наркотичних засобів та психотропних речовин, і ступеня відповідальності громадян, передбаченої нормативними правовими актами, аналітичні матеріали та тематична публіцистика [15, 42].

У вирішенні проблеми поширення наркоманії слід йти по шляху посилення кримінальної відповідальності за збут наркотичних засобів в місцях відбування покарання, навчальних закладах і місцях проведення дозвілля, а також з використанням неповнолітніх в якості посередників при збуті.

Наркозлочини – це кримінально-карні діяння, що полягають у контрабанді, незаконному виготовленні, виробленні, зберіганні, транспортуванні, збуті, придбанні, вживанні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, протиправному заволодінні ними або обладнанням для їх виготовлення, порушенні посадовими особами встановлених правил їх обігу, незаконних операціях з документами на їх отримання або придбання, незаконному культивуванні наркомістких рослин [9, 2–21].

Доволі слушною є думка О. Наден, яка вважає, що встановлення обмежень на добровільну здачу наркотичних засобів залежно від того, в який спосіб їх отримала особа – шляхом виробництва, виготовлення, придбання чи розкрадання, – значно обмежує стимулюючий потенціал норм про звільнення від кримінальної відповідальності, не спонукаючи до добровільної здачі наркотичних засобів осіб, які заволоділи ними шляхом розкрадання. Водночас викрадення відповідних засобів, їх привласнення, вимагання, заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем визнаються законодавцем менш суспільно небезпечними, аніж виробництво, виготовлення чи придбання цих засобів. Адже санкції ч. 1 і 3 ст. 308 КК України м'якші, ніж санкції відповідних частин ст. 307 КК України. Тож, на її думку, заслуговує підтримки пропозиція щодо розширення спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за злочини в сфері обігу наркотичних засобів за рахунок віднесення до них контрабанди, привласнення, вимагання цих засобів, заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем [7, 78–81].

Дане нововведення є використання міжнародного досвіду створення так званих судів у справах з незаконним обігом наркотиків. Зокрема, широко відомий серед фахівців американський підхід до заміни кримінального переслідування страждають на наркоманію злочинців на їх обов'язкове лікування від наркоманії в якості альтернативи покаранню [4, 9].

Найбільш вдалим способом протидії прийому наркотичних засобів може бути введення кримінальної відповідальності за вчинення будь-яких злочинів особою, яка приймає наркотики, або в стані наркотичного сп'яніння. Якщо відбулося вчинення злочину, пов'язаного з наркотиками, слід відмовитися від умовного засудження або амністії.

Також слід звернути увагу на необхідність відновлення інституту примусових заходів медичного характеру для наркоманів. Відсутність системи примусових заходів медичного характеру наркоманів передбачає, що існує добровільна система лікування.

Важливим профілактичним засобом в боротьбі з цим соціальним злом є розумне поєднання заходів репресії і лікувального ефекту щодо наркозалежних злочинців, які вчинили суспільно небезпечне діяння.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М. Парадокси протидії злочинності / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – № 3 (10). – С. 83–90.

2. Вербенський М. Г. Розвиток законодавства України по запобіганню транснаціональному наркобізнесу / М. Г. Вербенський // Право і суспільство. – К., 2006. – № 3. – С. 114–121.
3. Денисов С. Ф. Формування злочинної поведінки молоді через вплив засобів масової комунікації: монографія / С. Ф. Денисов. – Запоріжжя : Просвіта, 2012. – 232 с.
4. Жданова-Заплесвичко И. Г. Потребление алкоголя, наркотиков и табака в Иркутской области: медицинские и социально-экономические аспекты : материалы областной ежегодной научно-практической конференции 16 ноября 2011 года / Жданова-Заплесвичко И. Г., Пережогин А. Н., Зайкова З. А. – Иркутск, 2011. – С. 9.
5. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. / Закалюк А. П. – К. : Ін Юре, 2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 424 с.
6. Кириченко Г. В. Запобігання контрабанді наркотичних засобів / Г. В. Кириченко // Науковий вісник Дніпр. держ. університету внутр. Справ : збірник наукових праць. – 2011. – № 2 (52). – С. 220–227.
7. Наден О. В. Щодо розширення передумов спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів / О. В. Наден // Підприємство, господарство і право. – 2001. – № 12. – С. 78–81.
8. Національна поліція України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу : <https://www.npu.gov.ua/uk>
9. Пономаренко Ю. Г. Кримінологічна характеристика та попередження злочинів у сфері незаконного наркообігу : дис. ... канд. юрид. наук / Ю. Г. Пономаренко. – Х. : НУВС, 2005. – 196 с.
10. Сачко О. В. Безпосереднє виявлення та дослідча перевірка фактів незаконного обігу наркотичних засобів : монографія / О. В. Сачко ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. М. Тертишника. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т. внутр. Справ ; Середняк Т. К., 2013. – 190 с.
11. Теорія доказів : підручник / К. В. Антонов, О. В. Сачко, В. М. Тертишник, В. Г. Уваров ; за заг. ред. В. М. Тертишника. – К. : Алерта, 2015. – 440 с.
12. Тертышник В. Рабыни города без будущего. Проблемы наркомании / В. Тертышник // Вестник 02. – 1992. – № 18. – С. 1.
13. Тертышник В. М. Расследование хищений наркотических лекарственных средств из лечебно-профилактических учреждений / В. М. Тертышник // Правовые и специальные средства охраны социалистической собственности. – 1989. – С. 116–119.
14. Хорошун О. В. Кримінально-правові заходи протидії економічній злочинності // О. В. Хорошун // Захист прав і свобод людини і громадянина в Україні. – 2010. – С. 73–75.
15. Хрисюк А. А. Противодействие организованной преступности на региональном уровне [Электронный ресурс] : учеб. пособие. / Хрисюк А. А. – М. : Юрлитинформ, 2011. – Режим доступа : http://narkotiki.ru/jrussia_6857.html

**ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КОРИСТУВАННЯМ ЧИ РОЗПОРЯДЖАННЯМ
ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ ОСОБИСТОГО КОРИСТУВАННЯ,
ВВЕЗЕНИМИ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ
В МИТНОМУ РЕЖИМІ “ТРАНЗИТ”**

В. В. Ліпинський

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Як свідчить аналіз діяльності Державної фіскальної служби України (далі – ДФС), на виконання завдань, визначених у Митному кодексі України (далі – МКУ), упродовж 2015 р. митницями порушено 17 808 справ про порушення митних правил на суму понад 1787,19 млн грн. Із них у 8529 справах реально вилучено предмети правопорушень на суму понад 628,98 млн грн.

Зокрема, вилучені такі предмети правопорушень: промислових товарів на суму понад 366,85 млн грн; продовольчих товарів на суму понад 106,27 млн грн; валюти на суму понад 102,28 млн грн; транспортних засобів на суму понад 53,57 млн грн [1, 69].

Особи, які переміщують товари на митну територію України, мають дотримуватися митних правил, визначених у МКУ; за порушення (недотримання) цих правил у МКУ передбачено адміністративну відповідальність [2, 47].

Особливості ввезення громадянами транспортних засобів особистого користування з метою транзиту через митну територію України визначені ст. 381 МКУ. Зокрема, громадянам дозволяється ввозити транспортні засоби особистого користування з метою транзиту через митну територію України за умови їх письмового декларування в порядку, передбаченому для громадян, та внесення на рахунок органу доходів і зборів, що здійснив пропуск таких транспортних засобів на митну територію України, грошової застави в розмірі митних платежів, що підлягають сплаті при ввезенні таких транспортних засобів на митну територію України з метою вільного обігу. Зазначені вимоги не поширюються на транспортні засоби, постійно зареєстровані у відповідних реєстраційних органах іноземної держави, що підтверджується відповідним документом. Згідно зі ст. 93 МКУ товари, транспортні засоби комерційного призначення, що переміщуються у митному режимі транзит повинні перебувати у незмінному стані, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування і зберігання; не використовуватися з жодною іншою метою, крім транзиту; бути доставленими у орган доходів і зборів призначення до закінчення строку, визначеного ст. 95 цього Кодексу; мати неушкоджені засоби забезпечення ідентифікації у разі їх застосування.

Згідно зі ст. 292 МКУ, митні платежі не сплачуються при ввезенні товарів на митну територію України, якщо такі товари були поміщені у митний режим, який відповідно до положень Кодексу, Податкового кодексу України (далі – ПКУ) не передбачає сплату митних платежів, – на період дії цього режиму та при виконанні умов, що впливають з такого режиму. Статтею 90 МКУ визначено, що транзит – це митний режим, відповідно до якого товари та/або транспортні засоби комерційного призначення переміщуються під митним контролем між двома органами доходів і зборів України або в межах зони діяльності

одного органу доходів і зборів без будь-якого використання цих товарів, без сплати митних платежів та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 95 МКУ встановлюються такі строки транзитних перевезень залежно від виду транспорту: 1) для автомобільного транспорту – 10 діб (у разі переміщення в зоні діяльності однієї митниці – 5 діб); 2) для залізничного транспорту – 28 діб; 3) для авіаційного транспорту – 5 діб; 4) для морського та річкового транспорту – 20 діб; 5) для трубопровідного транспорту – 31 доба; 6) для трубопровідного транспорту (з перевантаженням на інші види транспорту) – 90 діб. Відповідальність за перевищення встановленого ст. 95 МКУ строку транзитного перевезення передбачена ст. 470 МКУ (Недоставлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів до органу доходів і зборів призначення, видача їх без дозволу органу доходів і зборів або втрата).

Відповідно до ст. 30 ПКУ податкова пільга – це передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі. Податкова пільга надається, зокрема, шляхом звільнення від сплати податку та збору.

Підсумовуючи вищевикладене, поділяючи і підтримуючи позицію ДФС можна констатувати, що при виявленні факту використання транспортного засобу особистого користування, ввезеного на митну територію України у митному режимі “транзит” іншою особою, ніж тою, якою такий транспортний засіб ввезено, а також користування таким транспортним засобом понад передбачений ст. 95 МКУ строк, може мати місце правопорушення, передбачене ст. 485 МКУ (Дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів).

Крім того, необхідно враховувати те, що вказане може стосуватись випадків, коли особу притягнуто до відповідальності за перевищення встановленого ст. 95 МКУ строку транзитного перевезення за ознаками правопорушень, передбачених ст. 470 МКУ, при цьому транспортний засіб особистого користування не вивезено за межі митної території України і продовжує перебувати у користуванні особи, притягнутої до відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Ліпінський В. В. Правові аспекти кваліфікації дій, пов'язаних із користуванням чи розпорядженням транспортними засобами особистого користування, ввезеними на митну територію України в митному режимі “транзит” [Електронний ресурс] / В. В. Ліпінський // Правова позиція. – 2016. – № 1 (16). – С. 68–73. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2016_1_11

2. Ліпінський В. В. Щодо кваліфікації дій, пов'язаних із користуванням чи розпорядженням транспортними засобами особистого користування, ввезеними на митну територію України в митному режимі тимчасового ввезення / В. В. Ліпінський // Вісник Академії митної служби України. Серія: “Право”. – 2015. – № 2 (15). – С. 45–50.

**КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІ
КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ
У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА МИТНОЇ БЕЗПЕКИ
О. В. Карнаухов
(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)**

Історіографія поняття “криміналістичне забезпечення” показує, що вперше це поняття було впроваджено у науковий юридичний обіг В. В. Чурпітою, науковцем-криміналістом з Київської вищої школи МВС СРСР, яке він використав у дослідженні, присвяченому розкриттю та розслідуванню злочинів.

Розробкою теорії криміналістичного забезпечення та її окремих питань, займалися такі відомі вчені, як В. П. Бахін, Р. С. Белкин, Н. С. Карпов, А. В. Старушкевич, Є. Д. Лук'янчиков, В. В. Лисенко, І. О. Ієрусалімов, А. В. Іщенко, А. Ф. Волинський, К. В. Чаплинський та ін.

В етимологічному змісті термін “забезпечення” розуміється в аспектах, які запропоновані авторами Нового тлумачного словника української мови, а саме: 1. Надання чи створення матеріальних засобів. 2. Гарантування чогось. В юридичній науці і практиці поняття “забезпечення” не лише використовується дуже часто, але й несе дуже суттєве навантаження. Так, у цивільному та господарському праві важливе значення надається виконанню цивільно-правових зобов'язань та забезпеченню позову. У кримінальному процесуальному праві врегульовується питання забезпечення цивільного позову у кримінальному провадженні тощо.

На цей час в науці криміналістиці існують різні підходи, що формують уявлення про зміст теорії криміналістичного забезпечення.

За думкою А. В. Іщенка, І. П. Красюка, В. В. Матвієнка про те, що криміналістичне забезпечення розслідування злочинів слід розглядати як складне, багатопланове, комплексне поняття, головним змістом якого є самостійна специфічна діяльність вчених-криміналістів та практиків щодо розробки нових, пристосування відомих науково-технічних досягнень, а також їх впровадження у практику розслідування злочинів з метою оптимального виконання її завдань.

І. О. Ієрусалімов, розглядаючи питання інформаційного забезпечення, використання науково-технічних досягнень при розслідуванні злочинів, відокремив організаційно-правовий, науково-методичний, інформаційний та інші аспекти цього поняття.

Підтримуючи в цілому, інформаційний підхід зауважимо, що такий погляд на забезпечення розслідування злочинів має місце настільки, наскільки все у цьому світі за своєю суттю є інформацією.

Формуючи поняття криміналістичного забезпечення, на думку автора слід застосувати системний підхід. Тому що, саме системний підхід, як специфічне бачення для пізнання змісту, джерел, методів та засобів сприятиме формуванню загальних уявлень перспективи реалізації існуючих методологічних потенцій та вможливіє їх впровадження в запропонованій моделі криміналістичного забезпечення.

Центральним у такому підході є поняття системи, при цьому треба зауважити, що суттєві властивості системи визначаються не стільки властивостями

сукупності елементів, скільки властивостями її структури, системоутворюючими зв'язками об'єкта. Будь-яка система – це не тільки розподіл її складових на групи (тобто не тільки класифікація). Це не просто сукупність складових. Система – це така сукупність складових, їх груп, які мають певні взаємозв'язки між собою та середовищем. Тому, ми розглядаємо “систему”, як не просто впорядковану сукупність підсистем, об'єднаних будь-якими зв'язками, що призначені для досягнення чітко визначеної мети найліпшим чином, а підсистем які взаємодіють одна одній. Системний зв'язок – це комплексне поняття, що обумовлює існування декількох структур, за допомогою яких можна описати особливості будь-якої системи, у тому числі системи криміналістичного забезпечення запобігання та протидії кримінальним правопорушенням в сфері економічної та митної безпеки.

Діяльність з криміналістичного забезпечення запобігання та протидії кримінальним правопорушенням в сфері економічної та митної безпеки має досить складний характер за рахунок її багатогранності, коли тільки одночасна робота у напрямках її нормування, розробки та використання технічних засобів, кадрової, організаційної підготовки та належного методично-інформаційного забезпечення у змозі забезпечити належний результат. Які би діяли на основі принципів, за умови, що вони стосуються не лише і системи і кожній її складовій, а саме: законності, достатньої різноманітності чи криміналістичної достатності, необхідної єдності чи цілісності системи криміналістичного забезпечення та конкретності.

Обов'язковою умовою теоретичної розробки теорії криміналістичного забезпечення є визначення та розмежування понять “мета”, “завдання” та “функції” тому, що: по перше, розмежуванні бажаного від способів його досягнення і визначення майбутньої потреби та результатів від здатностей їх самореалізації; по друге, не зважаючи, що зміст понять завдання та функції можуть збігатися, вони є різними виходячи із належності різним станам.

При цьому, слід розмежовувати поняття “система криміналістичного забезпечення” та “криміналістичне забезпечення” тому, що перше є моделлю чи формалізованим описом всього комплексу взаємно пов'язаних єдиною метою елементів (підсистем), що сприяють одна одній та зв'язків між ними, а друга саме по собі є результатом, тобто спеціальним “станом”, який будучи невід'ємною частиною організації суспільства носить забезпечувальний характер та дає змогу суспільству запобігати та протидіяти злочинним проявам та займатися їх профілактикою.

Таким чином, під поняттям “криміналістичне забезпечення запобігання та протидії кримінальним правопорушенням” ми розуміємо встановлений обов'язок державних органів імперативного характеру, що спрямований на виявлення потреби, розробку, створення та впровадження в діяльність правоохоронних органів різних засобів, а також створення умов та здійснення дій, передбачених законом для доказування, як реалізації владних повноважень у сфері кримінально-процесуальної діяльності.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНТРАБАНДИ ТЮТЮНОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІЙ ДІЛЯНЦІ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

А. К. Рубцова, Н. М. Скляр

**(Донецький національний університет економіки і торгівлі
ім. Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг)**

За даними Всесвітньої митної організації Україна займає перше місце в світі по контрабанді цигарок. Найбільш проблемною ділянкою державного кордону є українсько-польська ділянка. Існує низка сучасних чинників активної діяльності контрабандистів тютюнової продукції на цьому напрямку: по-перше, це велика різниця у вартості цигарок у Польщі з у порівнянні Українськими цінами (майже у 5 разів); по-друге, відсутність належного контролю тютюнової продукції зі сторони українського кордону; по-третє, низькі заробітні плати в прикордонних ділянках України, що стимулює підвищену міграцію в Польщу з метою отримання фінансових прибутків, в тому числі й не законним шляхом; активізація on-line-торгівлі цигарками на території Польщі.

Активність контрабанди тютюнової продукції підтверджується статистичними даними. Лише за 4 місяці 2016 р. було затримано 438 осіб під час спроби незаконного переміщення цигарок через державний кордон України за даними Державної прикордонної служби України та вилучено 15,3 штук цигарок на суму 4,8 млн грн. Прес-секретар Прикордонної служби Польщі повідомила, що за 2015 р. на польсько-українській ділянці державного кордону затримано 291 особу за контрабанду акцизних товарів і 377 осіб за першу половину 2016 р. Найбільш масштабними спробами нелегальних перевезень цигарок в 2016 р. були Долгобичув – партія у 85 000 шт. цигарок, в Дорогуськ – 154 920 шт., Медика – 88 600 шт., Будомерж – 83 400 шт., Зосін – 194 700 шт., Гребене – 257 600 шт., Корчова – 52 000 шт., Крошчечко – 13 800 шт.

Сучасні аспекти незаконного перетину кордону тютюнової продукції визначаються новими засобами перевезення контрабандного товару через державний кордон України, такими як: дрони, літаки малої авіації. За інформацією українських митників, найчастіше тютюнові вироби приховують у конструктивних порожнинах транспортних засобів (у дверях, бамперах, під декоративною обшивкою даху автомобілів, в панелі приладів, в повітряних фільтрах, під сидінням). Цигарки також ховають у запасних колесах до автомобілів. Цигарки намагаються перевозити під виглядом печива, макаронів (в середині коробок продуктів харчування), в пакетах будівельного пінопласту, в коробках з під соку, яким надавали цілісного вигляду.

За даними польських митників найбільш поширеними місцями контрабанди тютюнових виробів є вантажівки, автобуси, середина салону автомобілів, спеціальні тайники, багаж, особисті речі.

Цінова категорія однієї пачки цигарок в Польщі коливається в середньому від 11 злотих (приблизно 71,50 грн) до 18 злотих (приблизно 117 грн), а в Україні від 10 до 15–19 грн. Така різниця у ціні обумовлює активну контрабанду такої продукції і набуття популярності незаконної on-line-торгівлі цигарками на території Польщі.

За інформацією Міністерства фінансів Республіки Польща, згідно зі ст. 65 Податкового кодексу Польщі, за продаж товарів без акцизу правопорушника карають штрафом до 720 денних ставок або позбавленням волі на строк до 3 років, або застосовують обидва покарання одночасно. Розмір запровадженого у 2016 р. штрафу, що складається із 720 денних ставок, не перевищує 17 758 368 злотих за податковий злочин. За нелегальне перевезення цигарок в Польщі загрожує штраф від 185 злотих (1202,5 грн) до 3 700 злотих (24 050 грн), або штраф від 180 злотих до 37 000 злотих за податкове правопорушення, або покарання від 616,66 злотих до 17 758 368 злотих за фіскальний злочин.

Згідно зі ст. 204 Кримінального кодексу України, незаконне придбання з метою збуту або зберігання з цією метою, а також збут чи транспортування з метою збуту незаконно виготовлених тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, караються штрафом від однієї тисячі (17 000 грн) до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (34 000 грн). Але більшість правопорушень кваліфікують за ч.1 ст. 483 Митного кодексу України. Тобто накладається штраф у розмірі 100 % вартості товару – безпосередніх предметів порушення митних правил з конфіскацією товару, а також транспортних засобів зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками).

Для мінімізації загроз від контрабанди тютюнової продукції пропонується застосування комплексного підходу: щорічне підвищення ставок акцизного збору на тютюнові вироби з метою забезпечення зростання реальних цін на такі вироби з одночасним вжиттям заходів для ліквідації всіх форм незаконної торгівлі тютюновими виробами; встановлення заборони щодо поширення будь-якої реклами тютюнових виробів, зокрема шляхом надання їх виробниками спонсорської допомоги, стимулювання продажу таких виробів; створення робочих місць із достатньо високими зарплатами в прикордонних територіях України; встановлення сучасних сканерів на кордоні в зонах митного контролю; посилення адміністративної відповідальності, можливо, кримінальної для контрабандистів та людей, які їх покривають.

Таким чином, зменшення привабливості контрабандного бізнесу тютюнової продукції шляхом поєднання заохочення і покарання, гармонізування ставки акцизів з метою недопущення нелегальної торгівлі в Євросоюз згідно з Угодою про Асоціацію з ЄС є оптимальною пропозицією з удосконалення боротьби з контрабандою на українсько-польській ділянці державного кордону.

Список використаних джерел:

1. Організаційно-правові питання боротьби з контрабандою, предметом якої є тютюнові вироби : навч.-практич. посібник / В. В. Варава, Ш. Б. Давлатов, О. В. Карнаухов, В. В. Ліпінський ; за ред. В. П. Гмирка. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2004. – 88 с.

2. Ліпінський В. В. Правові аспекти протидії незаконному переміщенню тютюнових виробів через митний кордон України / В. В. Ліпінський // Вісник Академії митної служби України. Серія: "Право". – 2014. – № 1. – С. 59–64.

3. Контрабанда цигарок: дорога з Волині у Польщу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ar.volyn.ua/20160615-kontrabanda-tsyharok-doroha-z-volyni-u-polschu>

МИТНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Л. М. Касьяненко, О. О. Сластьоненко

(Університет Державної фіскальної служби України, м. Ірпінь)

На сучасному етапі питання захисту економічної безпеки України потребують ґрунтовних досліджень проблемних питань, що виникають у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Зі становленням України як суверенної, незалежної держави особливого значення набуло забезпечення її економічної стабільності. Упродовж віків митниця була і залишається одним із найсуттєвіших чинників державності і незалежності країни, яскравим свідоцтвом владного і фінансового суверенітету. Практично митниця зароджувалася разом із зародженням любої держави світу. Тому, кордон є ознакою кожної держави, а митниця – свідченням того, як держава захищає свої економічні інтереси.

В сьогоденних умовах протистояння держав найчастіше відображається в економічній сфері. Тому, одним з найважливіших напрямів забезпечення та гарантування державної безпеки є економічна безпека та її складові – зовнішньоекономічна безпека та митна безпеки, які пов'язані із здійсненням зовнішньоекономічної діяльності держави. Конституція України в ст. 17 визначає, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу [1].

Дослідженнями забезпечення державної, економічної, митної безпеки займалися такі автори як: І. Бережнюк, А. Войцещук, С. Володін, С. Галько, С. Гордієнко, О. Гончаренко, С. Жамкочян, А. Мазур, В. Настюк, А. Ніколаєв, А. Опальов, П. Пашко, А. Піджаков, П. Пісной, О. Полтораков, Д. Приймаченко, О. Руренко, С. Терещенко, А. Стельмащук, В. Шлемко та ін.

Зокрема, науковці Національного інституту стратегічних досліджень визначають, що “економічна безпека – це такий стан національної економіки, який надає можливість зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз та здатний задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави” [2]. Також економічна безпека забезпечує захист національних інтересів, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави. Економічна безпека є однією зі складових національної безпеки, яка охоплює також оборонну, екологічну безпеку тощо. Основними завданнями економічної безпеки є: забезпечення економічного зростання, стримування інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки, скорочення дефіциту бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту та підвищення якості життя населення, підтримка стійкості національної валюти тощо. Ці завдання визначають стратегію економічної безпеки як формування та обґрунтування стратегічних пріоритетів, національних інтересів, засобів і механізмів вирішення нагальних проблем. Тому, можемо констатувати, що економічна безпека України – це такий етап економіки держави, який гарантує належний рівень соціального, політичного і оборонного стану, незалежність від можливих зовнішніх і внутрішніх загроз.

Економічна безпека є складною системою, яка містить комплекс підсистем: фінансову, грошову, валютну, продовольчу, сировинну, енергетичну, технологічну, зовнішньоекономічну тощо. Однією із складових економічної безпеки держави є митна безпека.

На думку П. В. Пашка, з однієї сторони, митна безпека, що являє собою комплекс (систему) ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави, суспільства й осіб із захисту інтересів (у тому числі інтересів власності) народу та держави в зовнішньоекономічній сфері і, зокрема, у митній сфері, – впливає із зовнішньоекономічної безпеки та є її складовою, а з іншого боку, митна безпека, яка забезпечується виконанням митної справи, перебуває на стику силових і несилових складових національної безпеки й може бути виділена в окреме поняття [3].

Митний кодекс України, прийнятий в 2002 р. не містив визначення поняття економічної чи митної безпеки. Натомість, прийняття в 2012 р. нового Митного кодексу надало нам визначення поняття “митної безпеки” та відобразило прагнення наблизити чинне законодавство України до міжнародних стандартів, привівши його у відповідність до вимог Генеральної угоди про тарифи й торгівлю, Кіотської конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, Стамбульської конвенції про тимчасове ввезення та деяких інших актів міжнародного права. Ст. 6 Митного кодексу визначає, що “митна безпека – це стан захищеності митних інтересів України”. Також, вказана стаття розкриває і поняття “митні інтереси України” та визначає, що це національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи [4].

Провівши дослідження, можемо констатувати про те, що удосконалення, спрощення і прискорення митних формальностей, створення сприятливих умов для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності, впровадження нових автоматизованих процедур митного оформлення, зменшення негативного впливу людського чинника є визначальними напрямками підвищення якості митного регулювання та забезпечення митної безпеки держави, яка є важливою складовою економічної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // ВВР України. – 1996. – № 30. – С. 141. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Шлемко В. Т. Економічна безпека країни: сутність і напрямки забезпечення : монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Білько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с. – (Сер. “Нац. безпека” ; Вип. 2).
3. Пашко П. Умови та чинники забезпечення митної безпеки / П. Пашко // Митна справа. – 2010. – № 1 (67). – С. 5–16.
4. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Т. С. Батраченко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Зародженню поняття категорії “економічна безпека” в Україні сприяли трансформаційні процеси в економіці країни, що призвели до зміни форм власності підприємств. У сучасних умовах господарювання підприємства мають повну економічну самостійність. З одного боку, такі умови сприяють реалізації власних інтересів підприємства, а з другого – створюють загрозу правопорушень. В зв’язку з цим, актуалізується проблема забезпечення економічної безпеки, що потребує удосконалення системи економічної безпеки в державі. Сьогодні перед більшістю українських підприємств, особливо в сучасних важких умовах господарювання та в умовах євроінтеграції, стоїть проблема створення ефективної системи забезпечення економічної безпеки, яка здатна забезпечити зниження рівня загроз діяльності підприємств від впливу внутрішніх та зовнішніх факторів [1]. Для захисту економіки від злочинних посягань держава використовує різні способи. Одними із найбільш дієвих засобів захисту економічної системи на сьогоднішній день являються засоби кримінально-правової охорони.

Відповідно до чинного КК України економічну злочинність можна класифікувати: 1) злочини проти встановленого порядку здійснення підприємницької й іншої економічної діяльності (ст., ст. 201, 203-1, 203-2-205, 206, 209, 209-1, 213 КК); 2) злочини проти інтересів кредиторів (ст., ст. 218-1-222 КК); 3) злочини проти встановленого порядку обігу грошей і цінних паперів (ст., ст. 199, 200, 216, 223-1, 224 КК); 4) злочини проти встановленого порядку надходження коштів у Державний та місцеві бюджети України та позабюджетні державні цільові фонди (ст., ст. 210-212 КК); 5) злочини, пов’язані з недобросовісною конкуренцією і монополізмом (ст., ст. 229, 231, 232 КК); 6) злочини проти прав і інтересів споживачів (ст., ст. 227); 7) злочини проти встановленого порядку приватизації державного, комунального майна (ст., ст. 233 КК); 8) злочини проти власності в частині, коли об’єктом посягання є власність, задіяна в процесі економічної діяльності господарюючого суб’єкта (ст., ст. 185-198 КК) [2]

Відповідно за статистичними даними МВС більшість норм КК в сфері економічної безпеки залишаються не реалізовані [3]. Таким чином, більшість статей, які передбачають відповідальність за злочини в сфері економіки, не затребувані правозастосовчою практикою. Причиною цього дослідники обґрунтовано вбачають в недбалості законодавця, проявленої як в порушенні правил криміналізації ряду діянь, так і в супутніх їм недосконалої юридичної техніки [4].

На підставі викладеного можна прийти до наступних висновків.

Зважаючи на особливий місця України у світовій економіці, обумовленої застосування нашої держави в якості найбільшого сировинного джерела, країна закономірно виявляється втягнутою в процес глобалізації та відчуває все сліdstва цього процесу, включаючи і негативні. У той же час роль учасника глобалізаційного процесу змушує приймати належні заходи щодо впорядкування еко-

номічної діяльності як в цілях захисту від зазначеного негативного впливу, так і для захисту сфери господарювання від різного роду руйнівних впливів.

Метою кримінально-правової політики в умовах глобалізації є розробка і прийняття заходів щодо забезпечення властивими кримінальному праву засобами економічної безпеки як складової національної безпеки. Економічна безпека означає відсутність небезпеки, так званої реальної загрози життєво важливим інтересам суспільства і держави в економічній сфері. У такому випадку у вітчизняній економіці доцільно було б констатувати високий ступінь економічної безпеки, – завдання, яке вирішується в перспективі, тоді як забезпечення економічної безпеки – проблема нагальна, її рішення не може бути поставлено в залежність від того, коли в суспільстві будуть розроблені та реалізовані необхідні соціально-економічні заходи.

Тому захист економіки від злочинних посягань має бути ефективним, і не в останню чергу – кримінально-правовими засобами, їх ефективність справедливо визнається чинником, від якого залежить вирішення економічних проблем.

Висновок про важливу, якщо але фундаментальну роль кримінально-правових засобів захисту економічної безпеки заснований на все більш розповсюдженості як в Україні, так і в європейських країнах, згідно з яким, по-перше, фундаментальні причини злочинності на сучасному етапі розуміються в ступенем, недостатньою для організації політичного впливу на них, або вони знаходяться за межами реальних можливостей такого впливу і, по-друге, в ході супроводжуваного процесу глобалізації індустріально-економічної модернізації.

Кримінальна політика держави в галузі забезпечення економічної безпеки ґрунтується на постійному аналізі практики застосування кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за вчинення економічних злочинів, з метою визначення їх адекватності цілям і задачам, досягнення яких прагне держава в економічній сфері.

Список використаних джерел:

1. Паламарчук О. І. Класифікація загроз економічної безпеки підприємств : зб. наук. праць Одеського держ. екон. ун-ту / О. І. Паламарчук. – Одеса : ОДЕУ, 2009. – Вип. 1. – С. 65–68.

2. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / Т. 2: Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – Х. : Право, 2013. – 1040 с.

3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за 2014–2015 [Електронний ресурс] / Генеральна прокуратура України : веб-портал. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id2173&libid=100820&c=edit&_c=fo

4. Лукашов А. И. Преступления в сфере экономики: проблемы правового регулирования правоприменения / А. И. Лукашов // Совершенствование деятельности органов государственного управления по предупреждению преступности в экономике и коррупции. – Минск, 2003. – С. 114.

ПУБЛІЧНО-АДМІНІСТРАТИВНІ ФОРМАЛЬНОСТІ: СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ

З. Ю. Кунєва

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Одним із фундаментальних публічно-правових понять є поняття “формальності” та “публічно-адміністративні формальності”, які визначають якість законодавства, результативність діяльності адміністративних відомств та забезпеченість прав і свобод громадян.

У правовій науці України та країн пострадянського простору відсутні наукові праці з питань дослідження особливостей розуміння значення та застосування у законодавстві таких публічно-правових понять як “формальності”, “публічно-адміністративні формальності”. У міжнародному законодавстві та законодавстві країн з більшою демократичною спрямованістю, цим питанням приділялося та приділяється значну увагу тривалий час.

Досліджуючи формальності як публічно-правову категорію у ряді праць вже сформоване визначення поняття та його сутність. Узагальнюючи думки авторів публікацій, оприлюднених раніше, можна зазначити, що формальність є неодмінним транзакційним засобом взаємодії у публічно-адміністративній діяльності з певним функційним призначенням: 1) умова реалізації права, обов'язку та інтересу; 2) фактова передумова для дій іншої сторони взаємодії; 3) надається іншій стороні взаємодії; 4) фіксація обставини, події, факту для перетворення на юридичний факт; 5) встановлює форму взаємодії та кінцевого результату; 6) спрямування – зміна правової дійсності. Тоді логічним є положення, що поза діяльністю “існування” формальності безглузде, вона перетворюється просто на абстрактну обставину, подію, факт. Формальності як обставини, прописані в нормі діяльності, є обов'язковими для надання іншій стороні щодо їх фіксації та перетворення на юридичний факт.

Формальності є неодмінним елементом публічно-адміністративної діяльності й історичні етапи розвитку дуже тісно пов'язані є етапами розвитку сучасного адміністративного права – права регулятивного та захисного, спрямованого не тільки на захист інтересів громадян в публічному управлінні, але й забезпечення балансу інтересів та ефективності виконання функцій держави.

Під час дослідження виокремлено 5 основних етапів змін розуміння, ставлення і застосування формальностей у контексті розвитку адміністративного права:

1. *Несвідоме.* У нормах адміністративного права, відбувалося визначення матеріального складу прав та зобов'язань, але виділення їх як окремої категорії, яка має певну специфічне значення не відбувалося. Формальності як складова певної публічно-адміністративної діяльності наведені в нормах права, але їх не виокремлювали та не визначали як окрему правову категорію, відповідно їх викладення в нормах права було явищем безсистемним.

2. *Свідоме.* Розуміння значення та місця формальностей у діяльності з реалізації прав та інтересів громадян та вказівка на них як “формальності” (“формальність”).

3. *Спрощення формальностей*. Полягає в усвідомленні формальності як критерію захисту прав та інтересів громадян у публічно-адміністративній діяльності. Важливим для розуміння цього етапу є визначення формальностей не лише як складової певної діяльності, а й усвідомлення залежності якостей адміністративно-публічної діяльності від параметрів (кількісного і якісного складу) формальностей.

4. *Автоматичне застосування*. Розуміння залежності забезпечення прав та інтересів громадян від більш загальної правової категорії “адміністративна процедура”, яка гарантує їх реалізацію на більш високому рівні. При цьому формальності визначаються в мінімально необхідному обсязі на рівні законів та вмонтовуються в публічно-адміністративну діяльність, організовану за принципами адміністративної процедури. Тенденція до спрощення формальностей зводиться до залишення основних: початкової та заключної формальності,

5. *Доцільного балансу* інтересів та ефективності виконання функцій держави. Характеризувати цей етап можна за цитатою Е. Шмідта-Ассманна: “До завдання обмежувати адміністративні дії додалося завдання, що має на меті сприяти виконанню адміністративних дій і забезпечувати їх ефективність”.

Відповідно до виділених етапів еволюції поглядів на публічно-адміністративні формальності можна виокремити і стадії(етапи) розвитку сучасного адміністративного права. Дослідження виявило, що на початкових етапах було визначено місце і значення формальностей у механізмі правового регулювання. У наступних періодах ставлення до формальностей не змінилося, змінилися акценти, коли включення формальностей у норми права відбувається автоматично, відповідно до вироблених наукою і практикою стандартів (принципів права), що стосуються організації публічно-адміністративної діяльності загалом та адміністративної процедури, зокрема. Для періодизації розвитку адміністративного права характерним є не тільки усвідомлення змісту формальностей та їх місця і значення в механізмі правового врегулювання (усвідомлення), але їх мінімально необхідна кількість (спрощення) та доцільне їх поєднання в організованому процесі публічно-адміністративної діяльності. Формальності є засобом, який забезпечує задані форми публічно-адміністративної діяльності, задаючи схему орієнтовної основи взаємодій суб’єктів діяльності у зовнішній матеріалізованій формі.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОФІЛАКТИКИ МИТНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Т. О. Леонова

(Адвокатське об’єднання “Юріс Феррум”, м. Одеса)

Нестабільність економічної ситуації в Україні негативно впливає на основні сфери суспільних відносин, призводячи до погіршення криміногенної ситуації в країні. Митна сфера не є винятком: з одного боку, на її стан впливають політичні рішення та явища, з іншого – зміни та реформи, які проводяться не системно та планомірно.

Питання профілактики порушень митних правил стає все більш актуальним, оскільки превентивні дії у теперішній ситуації можуть принести ефективний та дійовий результат.

Загальним питанням профілактики контрабанди та інших видів митних правопорушень присвятили свої дослідження вітчизняні вчені, зокрема: С. О. Баранов, О. А. Борідько, В. В. Голіна, Є. В. Додін, В. А. Журавель, О. В. Константа, А. А. Мудров, Є. Б. Павленко, В. В. Прокопенко, І. М. Романенко, О. В. Серих.

Аналізуючи праці зазначених вчених та існуючу практику, яка склалася на теперішній час у митній сфері, можна виділити наступні проблемні питання.

По-перше, законодавець майже зовсім не приділяє уваги питанням індивідуальної профілактики щодо конкретної фізичної особи, яка виступає у якості порушника митних правил. В сучасній юридичній літературі існують наукові дослідження окремих аспектів індивідуальної профілактики, які підтверджують думку про необхідність впровадження більш ефективних заходів впливу на потенційних порушників митних правил – фізичних осіб (у першу чергу, громадян України).

Слушну думку висловив О. В. Серих, зазначивши, що методами індивідуальної профілактики правопорушень у митній сфері необхідно визнати метод переконання та правозастосування. При цьому, існує необхідність удосконалення заходів, направлених на виявлення осіб, які можуть порушити митні правила. Лише після вірного виявлення кола цих осіб, можна говорити про правозастосування.

Метод правозастосування вбачається більш суворим та може застосовуватися після здійснення дій щодо переконання особи.

Говорити про ефективність індивідуальної профілактики можливо за наявності правових та фактичних підстав, які потребують більш детального закріплення в існуючих законодавчих актах взагалі та у Митному кодексі України зокрема.

По-друге, запобіжна та попереджувальна діяльність митних потребує вдосконалення. З оглядом на існуючу практику, яка склалася у країнах Європи, виникає необхідність адаптування запобіжних заходів: профілактична діяльність у сфері митних правовідносин має багатоаспектний характер, тому повинна розглядатися з огляду на розвиток існуючих технологій. Зокрема, низький рівень роз'яснювальної роботи серед населення щодо митних правил та недопущення митних правопорушень призводить до відсутності правової свідомості у громадян, які охоче купують товари, перевезені через митний кордон з порушенням митних правил. Існує необхідність розробки та впровадження просвітницьких соціальних програм, які б створювалися при підтримці митних органів, спрямованих на роз'яснення наслідків придбання товарів через Інтернет з порушенням митних правил, у осіб, які не сплачують податки при провезенні товарів через кордон та інші порушення.

По-третє, проблеми недоліків у реєстрації джерел інформації про митні правопорушення, про контрабанду та осіб, винних у вчиненні митних правопорушень. Існуюча система обліку поступово змінюється, але особливої уваги потребує невпорядкованість систем, у тому числі, систем обміну інформації щодо осіб, винних у вчиненні митних правопорушень, між митними органами та правоохоронними органами.

Впровадження нових технічних засобів дасть змоги усунути існуючі недоліки та створити надійні бази даних, які б мали найвищий рівень захисту. Цікавим вбачається перейняття досвіду створення електронної митниці у Латвії. Суб'єкт митного контролю у Латвії може самостійно та особисто декларувати свої операції з експорту, імпорту та транзиту, порядок та суми платежів, які він здійснив за цими операціями та інші операції. Декларування здійснюється за допомогою спеціального ключа, який отримує суб'єкт митного контролю, у будь-якій точці Латвії або іншої країни.

Електронна система у Латвії була розроблена у партнерстві Латвійської митниці разом з Lattelesom. Система дозволила автоматизувати існуючі процеси, спростити роботу митних органів, дозволила особам визнавати порушення добровільно та моніторити діяльність осіб, які вже порушували митні правила, з тим, щоб здійснювати на них заходи індивідуальної профілактики.

Список використаних джерел:

1. Додін Є. В. Правоохоронна функція митних органів / Є. В. Додін // Митна справа: науково-аналітичний журнал з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності. – 2009. – № 6. – С. 76–84.

2. Константа О. В. Адміністративно-правові заходи боротьби з порушеннями митних правил : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / О. В. Константа. – Х., 2008. – 20 с.

3. Мудров А. А. Реалізація митними органами адміністративних повноважень у сфері запобігання порушенню митних правил / А. А. Мудров // Вісник Академії митної служби України. Серія: Право. – 2011. – № 1 (6). – С. 84–90.

4. Прокопенко В. В. Реформування митного законодавства України необхідно починати з основ / В. В. Прокопенко, Т. І. Осінь // Митна справа. – 2012. – № 1. – С. 11–19.

5. Серих О. В. Індивідуальна профілактика в системі заходів профілактики порушень митних правил / О. В. Серих // Митна безпека. – 2014. – № 2. – С. 95–101.

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА: СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПОНЯТТЯ

Ю. Д. Кунєв

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Закони, що регулюють адміністративну процедуру в більшості розвинених країн світу, перш за все, спрямовані на зменшення стратегічно слабкого становища громадянина перед публічною владою. Але за всієї різноманітності напрямків розвитку теорії і практики адміністративного права та адміністративного процесу залишається багато нерозв'язаних проблем теоретичного значення без розв'язання яких складно мати якісний інститут адміністративної процедури в Україні.

Узагальнивши погляди вітчизняних науковців, виокремили ознаки, які подаються ними як відмітні для адміністративної процедури. Головне призначення адміністративної процедури – певне, але не конкретизоване у визначеннях, упорядкування чи навіть регламентація окремих різновидів дій суб'єктів, наділених владними повноваженнями. Різновидами таких дій, у межах адміністратив-

ної процедури, визначаються переважно розгляд, вирішення адміністративних справ. Трапляється також посилення на правове підґрунтя таких дій – реалізація прав правомочних суб'єктів. Продуктом, співвіднесеним із завершенням чи то адміністративної процедури, чи то дій, здійснюваних у межах адміністративної процедури, визначається адміністративний акт, адміністративний договір, нормативно-правове регулювання.

Більшість дослідників, подаючи головні відмітні характеристики адміністративної процедури, описують характеристики таких об'єктів: матеріалу, продукту, суб'єктів тощо.

Підсумовуючи, зазначимо, що всі відмітні ознаки адміністративної процедури, які подаються у вітчизняних наукових дослідженнях як головні, належать лише до опису деяких елементів адміністративної діяльності.

Слушний погляд щодо характеристики “радянської” адміністративної процедури, наведений в енциклопедії “Encyclopedia of Soviet Law” наприкінці 1980-х рр. R. Veermann так описує значення і зміст адміністративної процедури в СРСР: *Поняття адміністративної процедури “зовсім не пов’язане з адміністративними процедурами, що визначають діяльність державних органів та/або громадських організацій в цілому, яка може порушувати права громадян або організацій”*. Таке ставлення до адміністративної процедури зберігається в Україні й на теперішній час.

Під час дослідження було зроблено певні висновки щодо опису адміністративної процедури в якості умовно-ідеального об'єкта:

1) “адміністративна процедура”, маючи переважно практичну, ніж теоретичну цінність, не розглядається як самодостатня категорія, а як:

– (за формою) правовий засіб уніфікації (приведення чогось до єдиної форми, системи) правозастосовчої практики або правовий засіб приведення адміністративної діяльності як реалізації державної влади (за обумовленими напрямками та характеристиками), до єдиних стандартів адміністративного права, в якому визначено конкретні загальні принципи (законність, відкритість та прозорість, правова визначеність, право громадян вимагати адміністративної діяльності);

– (за змістом) – встановлений законодавством формальний шлях, за яким повинен слідувати адміністративний захід, формалізація такого шляху полягає у встановленні конкретизованих обов’язків для адміністративного органу;

– (за спрямованістю) – будь-який аспект організації діяльності адміністративного відомства, який може впливати на справедливий розгляд і забезпечення державних та приватних інтересів, справедливість рішень, швидкість її дій, і зв’язок операційних методів із подальшим судовим розглядом;

2) під час порівняння характеристик споріднених (за назвою або змістом), описаних вітчизняними науковцями, теоретичних та практичних категорій з характеристиками прийнятого умовно-ідеального об'єкта виявлено низку проблем, основною з яких є те, що ознаки, які подаються у вітчизняних наукових дослідженнях як відмітні ознаки адміністративної процедури, насправді є ознаками іншої категорії – адміністративної діяльності.

З окреслених проблем праворозуміння впливають проблеми й правозастосування.

Можна спрогнозувати, що наявність означених проблем та відсутність якісної теорії, навіть у випадку запозичення окремих зразків законів з регулювання певних сфер регулятивної діяльності держави, призведе до чергової неякісної імплементації світових стандартів до національного законодавства та збереження, на рівні практики, старих правових (радянських) стандартів організації адміністративної діяльності.

У якості прикладу неправильного підходу до поняття адміністративної процедури нами обрано нещодавно представлений Міністерством юстиції України проект Закону України “Про адміністративну процедуру”. Виходячи з формулювання терміна “адміністративна процедура” у ст. 2, розробники законопроекту використали поширений у вітчизняних теоретичних працях підхід, за якого термін “адміністративна процедура” пропонується розкривати через термін “адміністративне провадження”: “адміністративна процедура – визначений законодавством порядок здійснення адміністративного провадження”. Через такий підхід зміст законопроекту набув властивостей “вузького визначення адміністративної процедури” (за R. Veermann):

Фактично змістом законопроекту передбачається додавання до існуючого обсягу компетенцій (за формою схожого на існуючу компетенцію адміністративних судів (Кодекс адміністративного судочинства України) – провадження в адміністративних справах (за КАСУ – “адміністративний процес”) та видання й супроводження адміністративних актів (за КАСУ – “судові рішення”). Відмітні ж ознаки адміністративної процедури (такі як визначеність у часі, можливість подання доказів та гарантування їх розгляду до моменту видання адміністративного акту, тощо) передбачається втілити у новий вид діяльності “адміністративне провадження”, обумовлений появою нового виду компетенції.

СУТНІСТЬ І СИСТЕМА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У МИТНІЙ СФЕРІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЇХ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

В. В. Варава, А. В. Варава

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Вступ України до СОТ і започаткування зони вільної торгівлі з ЄС сприяли стрімкому розширенню зовнішньоекономічної діяльності та збільшенню числа її суб’єктів, і як наслідок – більш активному імпорту та експорту товарів.

Водночас, це призвело до зростання числа викритих кримінальних правопорушень у митній сфері. Протягом 2015 р. митницями ДФС до правоохоронних органів направлено 1 613 повідомлень про виявлення ознак кримінальних правопорушень, з яких: 211 повідомлень про виявлення ознак злочину, передбаченого ст. 201 КК України; 270 повідомлень про виявлення ознак злочину, передбаченого ст. 305 КК України; 1132 повідомлення про виявлення ознак інших злочинів. Тобто щодня працівниками митниць ДФС виявлялися у середньому 4, 41 кримінальні правопорушення. Відчутний внесок спостерігається з боку відділів викриття кримінальних правопорушень у митній сфері оперативних управлінь ГУ ДФС України в областях. Так, за матеріалами співробітників оперативного

управління ГУ ДФС у Волинській області протягом 10 місяців 2015 р. відносно представників бізнесу, які здійснили незаконні імпорتنі операції, розпочато 10 кримінальних проваджень за ознаками ст. 212, 366, 191 КК; за фактами порушень законодавства при здійсненні експортних операцій зареєстровано 4 кримінальні провадження за ч. 1,3 ст. 212 КК; 2 кримінальних провадження (ст. 204 КК) розпочато за фактами переміщення тютюнових виробів через зелені ділянки державного кордону. У 2016 р. за матеріалами відповідного підрозділу ГУ ДФС України у Дніпропетровській області розпочато 6 кримінальних впроваджень відносно суб'єктів господарської діяльності, імпортерів. У тому числі, 5 за ч. 3 ст. 212 КК – “Ухилення від сплати податків” і 1 – за ч. 1 ст. 205 КК “Фіктивне підприємство”. Також, у зазначеній сфері діяльності активну участь беруть оперативні підрозділи СБУ, Національної поліції та Державної прикордонної служби, однак криміногенна ситуація залишається складною.

Незважаючи на те, що у практиці організації діяльності правоохоронних органів України закріпилося словосполучення “кримінальні правопорушення у митній сфері”, чинний кримінальний закон не вирізняє цю категорію кримінальних правопорушень, як окрему.

На відміну від цього, Фінансовий кримінальний кодекс Республіки Польща містить Розділ 7 “Податкові злочини та податкові злочини проти мит і правил зовнішньої торгівлі товарами та послугами”, у якому налічується 12 складів кримінальних правопорушень у митній сфері. Дефініція митних злочинів також наведена у міжнародному праві, зокрема у Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київській конвенції, 1973) і Додатку Н та Міжнародній конвенції про взаємну адміністративну допомогу в запобіганні, розслідуванні та припиненні митних правопорушень (Конвенція Найробі, 1977), хоча там їх перелік чітко не визначений.

З огляду на це, кримінальні правопорушення у митній сфері доцільно систематизувати у самостійну групу за наступними ознаками: підвищена суспільна небезпека; вчинення в результаті зовнішньоекономічної діяльності; спрямовані на порушення митного регулювання; завдають значної шкоди діяльності органам ДФС; вчиняються переважно організованими злочинними групами; висока латентність.

З метою визначення та подальшого дослідження оперативно-розшукової характеристики, до системи кримінальних правопорушень у митній сфері можна віднести наступні з них, що водночас пов'язані з порушеннями митних правил: ст. 199, 201, 203-1, 204, 205, 212 КК та деякі інші – злочини у сфері господарської діяльності; ст. 268 КК та інші – злочини у сфері громадської безпеки; ст. 300–301 КК – злочини проти громадського порядку та моральності; ст. 305 КК – злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення.

Сучасні проблеми та недоліки оперативно-розшукового викриття кримінальних правопорушень у митній сфері зумовлені, на наш погляд, наступними об'єктивними факторами: високим ступенем їх латентності; ретельною підготовкою до вчинення кримінальних правопорушень з боку їх учасників; складністю механізму їх вчинення; труднощами у виявленні їх слідів. Переважна більшість із зазначених факторів може бути подолана завдяки використанню досягнень науки і техніки у процесі викриття кримінальних правопорушень у заве-

дених оперативно – розшукових справах, що традиційно пов’язують з можливостями використання спеціальних знань.

Список використаних джерел:

1. Інформація про проведення заходів митницями ДФС із запобігання та протидії контрабанді, боротьби з митними правопорушеннями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/borotba-z-ekonomichnoyu-zlochinnisty-ya-informatsiya-pro-vjittya-zahodiv-schodo-bo/231912.html>.

2. Оперативники ГУ ДФС Волині викрили 16 кримінальних правопорушень у митній сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bug.org.ua/news/operatyvnyku-hu-dfs-volyni-vykryly-16-kryminalnyh-pravoporushen-u-mytnij-sferi-67039/>

3. Результати викриття кримінальних правопорушень у митній сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dp.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/265500.html>.

4. Kodeks karny skarbowy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19990830930>

5. Ovchinnikov S. Definition of Customs Offences in International Law [Електронний ресурс] / S. Ovchinnikov // Mediterranean Journal of Social Sciences. MCSER Publishing, Rome-Italy Vol 6. – 2015. – № 356. – P. 219–224. Режим доступу : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2663053

6. Додін Є. В. Митна злочинність: поняття і структура / Є. В. Додін // Митна справа. – 2010. – № 3 (69). – С. 361–375.

ПРОВОКАЦІЯ ПІДКУПУ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ А. М. Овчаренко

Провокація злочинів працівниками правоохоронних органів є однією із проблем функціонування системи органів кримінальної юстиції України. Бажання підвищити статистичну звітність щодо розкриття злочинів призвело до запровадження сумнівних методів здійснення оперативно-розшукової діяльності та проведення досудового слідства, які насамперед порушують права людини та суперечать завдання кримінального судочинства в цілому.

У зв’язку із тим, що за останні роки одним із найпотужніших напрямків державної політики України стала саме боротьба з корупцією, увага працівників оперативних підрозділів та органів досудового розслідування особливо прикута до відповідної проблеми та підвищення статистичних показників в даному напрямку роботи, що, у свою чергу, має наслідком численні спроби провокацій надання, одержання неправомірної вигоди серед службових осіб органів виконавчої та судової влади.

Вказана проблема гостро стосується працівників митних органів, оскільки останні більше за інших знаходяться під пильним наглядом оперативних підрозділів Служби безпеки України.

Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність лише за провокацію підкупу(ст. 370 КК України), хоча такі методи правоохоронної діяльнос-

ті характерні і для “розкриття” інших видів злочинів, зокрема, злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів.

Треба зауважити, що питання провокації злочину на теоретичному рівні розробляється виключно в площині матеріального кримінального права. Окремими теоретичними і прикладними питаннями відповідальності за провокацію підкупу присвячені роботи таких вчених як О. Ф. Бантишев, В. І. Борисов, Б. В. Волженкін, І. А. Гельфанд, Є. С. Дубоносов, Б. В. Здравосміслов, В. Ф. Кириченко, М. І. Мельник, О. В. Навроцький, В. І. Тютюгін та ін.

Проблема кримінальної відповідальності за провокацію підкупу полягає у тому, що стаття 370 КК України, в якій би редакції вона не знаходилась, залишається “мертвою” нормою, так само як окремі злочини проти правосуддя, наприклад, порушення права на захист (ст. 374 КК України). Судова практика не знає випадків притягнення до відповідальності службових осіб правоохоронних органів за відповідною статтею так само, як і за ст. 370 КК України.

Кримінально-правова заборона здійснювати провокацію підкупу працівниками правоохоронних органів, жодним чином не стримує таку діяльність органів кримінальної юстиції, навпаки, судова практика все частіше стикається із відповідною категорією кримінальних справ.

Не зважаючи на це, теоретики кримінального права продовжують активно досліджувати елементи складу злочину та виробляти правила кваліфікації за ст. 370 КК України. Разом з тим, поза увагою наукових досліджень залишається процесуальний аспект проблеми провокації злочинів.

На сьогоднішній день Європейський суд з прав людини в своїх рішеннях послідовно розглядає провокацію злочину як порушення права особи на справедливий судовий розгляд, закріпленого в ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. У відповідних рішеннях йдеться про те, що провокація злочину, яка здійснюється працівниками правоохоронних органів негативно впливає на допустимість доказів, якими обґрунтовується обвинувачення особи у вчиненні злочину, що кореспондується із ч. 3 ст. 271 КПК України та ч. 3 ст. 62 Конституції України, про те, що обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах одержаних незаконним шляхом, у тому числі одержаних шляхом провокування (підбурювання) особи вчинити злочин з метою її подальшого викриття.

Існування кримінальної відповідальності за провокацію підкупу на сьогоднішній день більше виступає стримуючим фактором для суддів, аніж засобом кримінально-правової охорони, адже винесення виправдувального вироку відносно спровокованої особи, автоматично підіймає питання про кримінальну відповідальність особи, яка провокувала. Крім того, більш ніж очевидним є той факт, що провокації злочинів здійснюються виключно за вказівкою службових осіб правоохоронних органів, що у будь-якому випадку теоретично буде тягнути для них кримінальну відповідальність.

Інша ситуація має місце в судовій практиці при розгляді справ про злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, оскільки національними судами все більше виноситься виправдувальних вироків у випадках встановлення доказів провокації з боку працівників правоохоронних органів або за їх вказівкою.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Збірник судових рішень у справах щодо провокації злочину працівниками правоохоронних органів / упоряд. : С. В. Прийма, С. О. Шульгін. – Х. : Право, 2015. – 672 с.
4. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / за ред. М. І. Хавронюка. – К. : Дакор, 2016. – 496 с.

ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Г. В. Будник

(Університет Державної фіскальної служби України, м. Ірпінь)

Досягнення Україною незалежності й подальша розбудова її державності висуває нові вимоги до проблем адаптації та інтеграції нашої країни у сучасних складних міжнародних економічних відносинах.

Сучасні глобальні процеси розвитку повинні передбачати розробку конкретного діючого фективного конкурентноздатного механізму півробітництва нашої держави з глобальним середовищем.

Протягом останніх десятиліть глобалізація виявилась і досліджувалась як ключова тенденція людського розвитку. Сучасні системні трансформації надають їй нові якості – із тенденцій глобалізація переростає у всепоглинаючий процес, що має складну мотиваційну природу, позитивні та негативні впливи системного характеру.

У загальному вигляді якісні ознаки економічної глобалізації відбивають процеси транснаціоналізації, регіоналізації та глобальної інституалізації, а її рушійними силами є принципові науково-технологічні зрушення на основі всеосяжної інформатизації [1].

Процес глобалізації світової економіки об'єктивний, він не на роки, а на десятиліття і має багато позитивного. Глобалізація полегшує господарські взаємодії між державами, стимулює економічне зростання, сприяє прискоренню і збільшенню масштабів обміну передовими досягненнями людства в економічній, науково-технічній і інтелектуальних сферах, що, безумовно, сприяє прогресу всіх країн світу.

Разом з тим глобалізація багата своєю лавиною серйозних негативних наслідків, проблем і ризиків, до основних з яких можна віднести наступні:

1. Зростаюча відкритість процесів відновлення окремих країн негативним зовнішнім впливом. Швидке розповсюдження локальних економічних збоїв, США, ЄС та інші регіони світу.

2. Дестабілізуючий вплив на світову економіку і фінанси трансграничного переливання короткострокових капіталів, дії міжнародних спекулянтів.

3. Скрутності в пристосуванні до глобалізації для розвиваючих країн і країн з перехідною економікою через відсутність у них необхідних засобів, невідповідності і національних економічних, адміністративних і правових систем. Такі країни інколи змушені в збиток собі приймати “правила гри” більш сильніших учасників світогосподарського обміну.

4. Зростаючий розрив в рівні добробуту і ступеню залучення в процеси глобалізації між багатими і бідними країнами. Ризик витіснення бідніших країн на узбіччя світового господарства.

5. Небезпека нав'язувати глобалізацію на основі американоцентристських і євроцентристських моделей, без належного врахування національної специфіки і конкретних умов економічного розвитку різних країн

Стрімкий розвиток процесів глобалізації ставить перед державами проблему формування національно-державних стратегій реалізації своїх конкурентних переваг в нових умовах міжнародної кооперації і спеціалізації. Щоб зрозуміти масштаби і швидкість розвитку процесу глобалізації, можна його уявити як насуваючу хвилю інновацій в технологіях, інформації, торгівлі і фінансах, котра може знести або відсторонити в бік окремі господарські системи, які нездатні адаптуватися до нового рівня гео економічних відносин.

Також, значної складності в дослідження системи міжнародних відносин додає глобалізація міжнародних відносин, що проявляється у зростанні взаємозалежності та взаємного зв'язку різних сфер суспільного життя та міжнародних процесів. За таких умов рішення на міжнародному рівні необхідно ухвалювати швидко та ефективно, без права на помилку.

Щодо економіки України, то пріоритетними напрямками розвитку економіки в умовах глобалізації можна вважати: активізацію руху капіталу; інформаційно-технічну революцію; розвиток інтеграційних тенденцій; реструктуризацію економіки; системну ринкову трансформацію; сприяння руху факторів виробництва; формування відкритої економіки; інтеграцію підприємств до світових комунікаційних мереж; активізацію участі в роботі міжнародних організацій та інтеграційних угруповань [2].

Таким чином, глобалізація – реальність сучасного суспільства і являє собою комплексний процес, що впливає на різні сфери функціонування суспільства, впливає на формування світової економіки із єдиним ринком, в якому вільно перемішуються капітал, товари, послуги та робоча сила[3].

Процес глобалізації міжнародної економіки не оминає і Україну, яка поступово займає своє місце в системі нового міжнародних економічних відносин, і активно впливає на всі аспекти економічного розвитку України.

Потенціал України для участі у глобальних ринках досить високий, але Україна на сучасному етапі недостатньо повно використовує його через незавершені реформи.

Список використаних джерел:

1. Белорус О. Г. Экономическая система глобализма / Белорус О. Г. – К. : ИМЭМ КНЭУ НАНУ, 2003. – 380 с.

2. Біленька Н. О. Пріоритети і напрямки розвитку економіки України в умовах глобалізації / Н. О. Біленька // Економіка України в умовах посилення глобалізаційних процесів: виклики і перспективи : матеріали міжнародної наукової студентсько-аспірантської конференції (Львів, 15–16 травня 2009). – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – С. 15–16.

3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://korrespondent.net/business/economics/1311330-ukraina-zanyala-44-yu-poziciyu-v-rejtinge-globalizacii-mirovyh-ekonomik>

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДПСУ ЯК СКЛАДОВА ЩОДО ПРОТИДІЇ ТРАНСКОРДОННІЙ ЗЛОЧИННОСТІ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ УКРАЇНИ

В. О. Корольов

**(Національна академія Державної прикордонної служби України,
м. Хмельницький)**

У ХХІ ст. проблема транскордонної злочинності є глобальною проблемою, яка не вирішується на рівні окремої держави, правоохоронного органу або нормативно-правового акту.

Правову основу оперативно-розшукової діяльності Державної прикордонної служби України складають: Конституція України, закони України: “Про оперативно-розшукову діяльність”, “Про державний кордон України”, “Про основи національної безпеки України”, “Про Державну прикордонну службу України”, “Про розвідувальні органи України”, “Про організаційно-правові основи боротьби з організаційною злочинністю” та інші нормативно-правові акти та міжнародні угоди і договори до яких приєдналися Україна.

Оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Так, В. О. Білецький здійснюючі аналіз наукових публікацій та нормативно-правових актів дозволяє виокремити сутнісні особливості оперативно-розшукової діяльності, а саме:

- 1) діяльність, спрямована на протидію транскордонним злочинам;
- 2) обов’язкове заведення оперативно-розшукової справи у кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності;
- 3) здійснення оперативно-розшукової діяльності мають право спеціально-визначені Законом України “Про оперативно-розшукову діяльність” суб’єкти (оперативні підрозділи);
- 4) суб’єкти визначені законом, уповноважені виконувати негласні заходи;
- 5) специфічні права, що надаються суб’єктам оперативно-розшукової діяльності;
- 6) чітко визначені цілі використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності;
- 7) необхідним є здійснення комплексу заходів щодо забезпечення безпеки та соціально-правового захисту осіб, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.

Організована транскордонна злочинність – це найскладніше анти суспільне явище, що не має державних кордонів і масштаби якого у сучасних умовах роз-витку України становлять реальну загрозу державі і суспільству.

Тому виокремлюючи напрями запобігання організованої злочинності О. Ю. Шостко зазначає, що головними напрямками є соціальне запобігання, реабілітаційний підхід, ситуаційне запобігання, стратегії правоохоронних органів, спря-мовані на своєчасне виявлення і покарання злочинців.

Виходячи з цього, протидія організованої транскордонної злочинної діяль-ності не зводиться тільки до діяльності прикордонних органів, а обумовлює рі-зноманітність способів, методів та заходів протидії організованої транскордон-ної злочинності.

Так, О. Ю Шостко визначає, що у сфері протидії організованій транскор-донної злочинності можна виокремити два основні підходи:

- першій – традиційний;
- другій – нетрадиційний.

Першій – традиційний, пов'язаний з належним функціонуванням системи кримінальної юстиції охоплює діяльність з розробки:

- 1) незалежного кримінального законодавства;
- 2) процесуального законодавства;
- 3) засобів й ресурсів, що дозволяють адекватно провадити розслідування по цій категорії справ.

Другій – нетрадиційний, охоплює запобіжну діяльність і включає різного роду підходи на рівні громади, а також регуляторну політику.

Г. П. Жаровська пропонує відповідну автоматизовану інформаційну систе-му, яка враховує наступне:

- іноземних громадян та осіб без громадянства, притягнутих до адміністра-тивної відповідальності, а також виселених за межі України;
- злочини кримінального характеру, пов'язані з іноземцями;
- іноземних громадян, які заарештовані та відбувають покарання за злочи-ни, вчиненні на території України;
- іноземців, які перебувають у розшуку;
- іноземців, які беруть активну участь у роботі організацій націоналістич-ного, сепаратистського спрямування.

Така система створить передумови для цілеспрямованого доведення пра-вової інформації до відома практичних працівників, безпосередньо зайнятих у заходах щодо попередження, припинення, розкриття й розслідування транскор-донних злочинів.

Таким чином, основним фактором забезпечення ефективної протидії тран-скордонній злочинності є координація та взаємодія оперативних органів різних держав щодо охорони державного кордону від організованої транскордонної злочинності, яка полягає, в узгоджені оперативно-розшукової діяльності та до-держання до законодавства у світі.

*Секція 4. Проблеми розвитку цивільного, господарського, екологічного права
в умовах міжнародних інтеграційних процесів*

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦІЄЮ
ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ЗАПОБІГАННЯ
ТА РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ**

Г. Г. Карацюпа

(Бердянський морський торговельний порт, м. Бердянськ)

Виконання покладених на правоохоронні органи завдань попередження і розкриття злочинів потребує чіткої юридичної визначеності та удосконалення правових механізмів такої діяльності, на що слушно звертають вчені-юристи в сучасних наукових виданнях [7–9]. Разом з тим, важливу роль в складній діяльності щодо протидії злочинності відіграють засоби масової інформації, використання яких потребує виваженого професійного підходу.

Практика боротьби зі злочинністю у всіх країнах свідчить, що поряд з іншими факторами ефективність правоохоронної діяльності знаходиться в прямій залежності від використовуваних при розкритті злочинів засобів і методів. Одним з таких засобів є використання засобів масової інформації (далі – ЗМІ). На наш погляд, певний інтерес може представити досвід поліції ФРН, Великобританії та США щодо використання ЗМІ у своїй діяльності [1, 46].

Впродовж останнього десятиріччя ХХ ст. характеризується тим, що злочинність знайшла риси організованості. Крім того, в країни Європи “хлинули” жителі В’єтнаму, Лаосу, Туреччини та інших країн Азії. Наслідком цього стало виникнення організованих злочинних угруповань на етнічному ґрунті, які тероризували своїх співвітчизників. У зв’язку з цим певний інтерес викликає досвід використання співробітниками німецької поліції ЗМІ в боротьбі зі злочинними угрупованнями з громадян В’єтнаму [2, 128].

Певний інтерес викликає досвід англійської королівської поліції щодо попередження злочинів, де при підготовці співробітників по попередженню злочинів звертається увага на вміння завж’язувати контакти з представниками міністерства освіти і шкіл – для вирішення проблем, пов’язаних з неповнолітніми, а також з представниками місцевої преси [4, 18]. Таким чином, ЗМІ планувалося використовувати в цілях попередження злочину, але головне – ставили за мету навчити поліцейських роботі із засобами масової інформації.

У Сполучених Штатах Америки одним з видів взаємодії поліції зі ЗМІ є інформаційно-рекламне, коли через них до населення доводяться основні вимоги до кандидата, що надходить на службу в поліцію. Правоохоронними органами використовуються такі форми, як оголошення по радіо, телебаченню, в газетах. До останнього часу вважалося, що кандидати на роботу в поліції переважно отримують інформацію про вакансії, як правило, через оголошення в газетах [5].

У США ЗМІ використовуються для залучення населення до боротьби зі злочинністю, розслідування окремих злочинів. Зокрема, програма “Злочини тижня” охоплює всю країну. Головне в цій програмі те, що в газетах, по радіо і

телебаченню повідомляються деталі і доступні подробиці якого-небудь нерозкритого злочину і міститься звернення до громадян з проханням надати інформацію з даного чи іншого відомого їм злочину. Якщо відомості цінні і допомогли в розкритті злочину, то що повідомив виплачується винагорода, хоча відзначаються і факти безкорисливої допомоги [3, 3].

Сьогодні в США зізнається, що незалежні ЗМІ, включаючи слідчу журналістику, є важливим початковим елементом будь-якого сучасного демократичного суспільства. Вони відіграють вирішальну і фундаментальну роль у заохоченні вільного потоку інформації, забезпеченні контролю за діями уряду і підтримці цих дій, у викритті корупції та інформування громадськості, громадянського суспільства та ділових кіл, а також притягнення їх до дії. Крім того, вони відіграють ключову роль в підтримці роботи, яка часто буває небезпечною і ведеться всією системою правоохоронних органів, включаючи суддів, поліцію, прокурорів і слідчих [5].

ЗМІ є змістовними носіями інформації про злочинність. Використання матеріалів ЗМІ для отримання різних відомостей, що становлять інтерес для слідства, є, як свідчить досвід американської поліції, досить ефективним легальним засобом збору великої інформації.

Радіостанції та телебачення, маючи свої спеціальні програми для передачі судової хроніки, матеріали журналістських розслідувань, найбільш оперативно доводять цю інформацію до населення. Крім того, вони намагаються давати самі гостросюжетні матеріали, які при необхідності можна зафіксувати.

Поліцією активно використовуються газети і журнали, оскільки в них часто можна зустріти статті, що описують діяльність злочинних організацій та їх керівників, повідомлення про досвід боротьби поліції з злочинними організаціями в інших регіонах країни. Співробітники поліції розглядають газети і журнали як надійне джерело інформації ще й тому, що в умовах американської дійсності, де хліб репортера, журналіста – сенсація, кореспонденти змушені ставати “оперативними працівниками”. Більш того, співробітникам підрозділів поліцейської розвідки рекомендується здійснювати регулярний “обмін” інформацією з кореспондентами, яким Ви довіряєте поліцейської розвідки. Найбільш поширеним способом використання газет і журналів в розвідувальних цілях є складання цільових досьє з матеріалів преси. Співробітники поліції не повинні забувати про те, що певна частина населення теж вивчає газети і журнали з метою отримання інформації, що сприяє вчиненню злочинів: дізнається способи вчинення і приховування злочинів, по рекламним додаткам з’ясовує наявність дефіцитних товарів.

У США приділяється також велику увагу поліпшенню взаємодії співробітників поліції з представниками преси, радіо і телебачення.

Здається, цей приклад корисний і для співробітників вітчизняних правоохоронних органів, зокрема для Національної поліції України.

На думку Міністерства юстиції США, несанкціоновані контакти із засобами масової інформації можуть привести, зокрема, до розкриття конфіденційної інформації зі збитком для розслідування [3, 3], і тому рекомендується вживати заходів, спрямованих на збереження таємниці слідства.

Зауважимо, що наявність додаткової спеціальної підготовки у журналістів і поліцейських (крім чисто професійної) допомагає тіснішій встановленню контактів між ними і, як результат, більш об'єктивного висвітлення подій, кращому розумінню проблем один одного. Це йде на користь не тільки засобам масової інформації і поліції, але і всьому суспільству в цілому.

Отже, протягом століть мети звернення поліції до ЗМІ при розкритті злочинів залишилися в основному традиційними. Змінюється характер злочинності, але відправною точкою завжди залишиться вихідна слідча ситуація і кримінальна обстановка.

Використання поліцією, правоохоронними органами будь-яких можливостей ЗМІ при розкритті злочинів може мати як форму профілактики та протидії злочинності, так використовуватись як тактичний прийом в локальних слідчих цілях. Використання слідчими ЗМІ зазвичай спрямовано на вирішення конкретних слідчих ситуацій. Але слідчі органи ще не використали весь арсенал ЗМІ для вирішення стратегічних задач попередження і протидії злочинності.

Список використаних джерел:

1. Гай Віллі. Попередження злочинів / Гай Віллі. – М., 1927.
2. Єрмолович Г. П. Залучення населення до правозастосовчої діяльності поліції США : дис ... канд. юрид. наук / Єрмолович Г. П. – СПб., 1992.
3. Матеріали Регіональної конференції з проблем розслідування і кримінального переслідування корупції на публічній службі. – Будапешт, 15–19 липня 2002 р. – Розділ 9.
4. Боротьба зі злочинністю за кордоном. – 1997. – № 2. – С. 28–35.
5. Кристи Нильс. Борьба с преступностью как индустрия. Вперед к Гулагу западного образца / Кристи Нильс ; пер. с англ. А. Петрова, П. Пророковой. Предисл. Я. Гилинского. – 2-е изд. – М. : РОО “Центр содействия реформе уголовного правосудия”, 2001. – 224 с.
6. Тертишник В. М. Проблеми протидії посяганням на культурні цінності України [Електронний ресурс] / В. М. Тертишник, І. С. Ламанова // Право і суспільство. – 2015. – № 6/2. – С. 161–166. – Режим доступу : http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/6_2_2015/part_1/30.pdf
7. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / В. М. Тертишник. – Вид. 12-те допов. і перероб. – К. : Алерта, 2016. – 810 с.
8. Тертышник В. М. Система слідчих органів України та проблеми вдосконалення їх діяльності / К. В. Антонов, В. М. Тертышник // Вісник Академії митної служби України. Серія “Право”. – 2014. – № 2 (13) – С. 121–125.
9. Ченцов В. В. Реабілітація жертв незаконних кримінальних переслідувань, політичних репресій та зловживань владою. Підручник для слухачів магістратури / В. В. Ченцов, В. М. Тертишник. – К. : Алерта, 2016 – 324 с.

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Г. А. Кунцик

(Організація ТОВ “Вся нерухомисть України”, м. Київ)

Злочинність неповнолітніх становить серйозну проблему, оскільки суб'єктами вчинених злочинів є неповнолітні, по суті, діти, які лише починають своє доросле життя, а в народі не випадково кажуть “розпочинати нову справу завжди непросто”.

Дії неповнолітніх правопорушників останнім часом характеризуються все більшою жорстокістю і цинізмом. Підлітки беруть участь у групових злочинах, часто з використанням спеціальних знарядь (холодної зброї, кастетів, біт), непоодинокі випадки вбивств з особливою жорстокістю, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, зґвалтувань, хуліганських дій, знущань зі своїх ровесників, а також продажу наркотичних засобів.

Аналізуючи несприятливі причини морального формування особистості, В. М. Тертишник слушно зазначає, що слід звертати увагу на ті негативні фактори, які формують у обвинуваченого антисуспільну установку:

– *в родині*: деспотизм, снобізм, фетишизм, безпринципність, лінощі, пияцтво, наркоманія, користолюбство, сексуальна розбещеність, релігійний фанатизм, націоналістичні забобони тощо;

– *у навчальних закладах*: формалізм, показуха, марнославство, фетишизм, хабарництво, неформальні аморальні угруповання та ін.;

– *на роботі*: чинушництво, егоцентризм, підлабузництво, протекціонізм, корупція, приписки, переслідування за критику, мстивість, кар'єризм;

– *у соціальній сфері*: перенасиченість телеєфіру примітивними бойовиками та іншими фільмами і “творчими шедеврами ущербних митців”, деградація багатьох періодичних видань та книговидавництва, які з неповагою відносячись до читача, намагаються підсунути йому для смакування знімки в різних позах еротичних хоч і трохи потертих повій та “шедеври плінтусової творчості графоманствуючих збоченців”, твори де домінує культ насилля, розпусти, аморальності; поганий приклад раніше судимих, особливо представників “сексуальних меншин”, шахраїв та розбещених підприємців і олігархів типа Мавроді-Голубков на інших “нових руських”, розповсюдженість фактів шахрайства серед парламентаріїв та представників виконавчої влади, наркоманія, пияцтво, спекуляція, наявність місць продажу алкогольних напоїв на розлив, домів розпусти, підбурювачів тощо [8, 628].

У скоєнні злочину неповнолітніх також грають роль: довга відсутність певних занять у неповнолітніх, які залишили навчання; бездоглядність неповнолітніх; недоліки навчально-виховної роботи; недоліки в організації працевлаштування та виховання; недоліки в організації дозвілля неповнолітніх.

Боротьба зі злочинністю в середовищі неповнолітніх (як і в середовищі молоді в цілому) є одним з провідних напрямків всієї боротьби зі злочинністю, що відмічають багато дослідників [1–10].

Ефективне попередження злочинів неповнолітніх є суттєвою умовою охорони морального здоров'я підростаючого покоління, що вступає в самостійне життя.

Особистісні якості неповнолітніх злочинців мають свої вікові особливості, які хоча і властиві всім підліткам, але далеко не завжди відіграють вирішальну роль в мотивації злочинної поведінки. У той же час для неповнолітніх злочинців типово знаходження їх в таких сім'ях, можливості яких у вихованні дітей обмежені або які безпосередньо надають на них негативний вплив.

Найбільш поширеними злочинами проти власності, що вчинюються неповнолітніми, тривалий час залишаються крадіжки. Серед предметів крадіжок найчастіше фігурують вироби із чорного і кольорового металу (39 %). На другому місці йдуть крадіжки майна і цінностей із квартир, гуртожитків, складів та інших приміщень (36 %). Більш складні у виконанні і через це менш поширені серед неповнолітніх крадіжки товарів із торговельних об'єктів та мереж (11 %), а також "кишенькові" крадіжки (9 %). Зустрічаються випадки крадіжок майна із транспортних засобів (2 %) [5, 82]. Перша група крадіжок вчиняється спонтанно, під час перманентного збирання металобрухту, а також пошуку вживаних речей, що становлять хоч якусь цінність. Це крадіжки предметів та виробів з металу на занедбаних промислових і сільськогосподарських об'єктах, а також викрадення виробів із металу в результаті розукомплектування залишків промислового обладнання, трубопровідних магістралей, руйнації покинутих приміщень, незаконного проведення розкопок, пошкодження ліній електропередач, пошкодження могил тощо.

Група насильницьких злочинів, що вчинюються неповнолітніми, охоплює нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, умисні вбивства, а також згвалтування. Домінуючими мотивами вчинення умисних вбивств і нанесення тілесних ушкоджень виступають неприязні стосунки (72 %) та помста (7 %), що виникають із конфлікту між злочинцем і потерпілим на вулиці або за місцем проживання останнього [5, 22–23]. Способами вчинення таких злочинів є нанесення ударів руками й ногами у різні частини тіла (57 %), що свідчить про раптово виниклий умисел і межовий із афектом психічний стан неповнолітніх злочинців. Майже кожен п'ятий злочин вчиняється із використанням ножів та інших колюче-ріжучих знарядь. Приблизно стільки ж із використанням предметів, безпосередньо підібраних на місці події [5, 26]. Більшість насильницьких злочинів неповнолітні вчиняють у стані алкогольного сп'яніння чи наркотичного збудження.

Замикаючись в своєму колі спілкування, вони, як правило, вороже ставляться до тих підлітків, які добре вчаться, дотримуються дисципліни, поважають старших за віком.

Необхідно забезпечити застосування такого кримінально-правового засобу передбачено попередження правопорушень підлітків, як відповідальність за невиконання або неналежне використання обов'язків по вихованню неповнолітнього або іншою особою, на яку покладено ці обов'язки, а рівно педагогом або іншим працівником освітнього, виховного, лікувального чи іншого закладу [4, 70–71].

Разом з тим, як показують дослідження, у неповнолітніх, які вчинили злочину, частіше зустрічаються нервово-психічні розлади, ніж у їх ровесників, які дотримуються закону. Ускладнюють боротьбу зі злочинністю та недоліки в застосуванні правових актів про боротьбу з пияцтвом в середовищі неповнолітніх (в тому числі про заборону продавати їм спиртні напої). Значні резерви підвищення ефективності боротьби зі злочинністю неповнолітніх пов'язані перш за все з усуненням недоліків індивідуального попередження злочинів.

Таким чином, система заходів боротьби зі злочинністю неповнолітніх базується на заходах загальносоціального характеру, покликаних забезпечити належний рівень життя, добробуту, культури, виховання і освіти громадян. Усе це не дозволяє здійснювати належним чином профілактику бездоглядності, жебракування дітей і підлітків, підсилює соціальну напруженість, прирікає значну частину дітей на кримінальний спосіб життя, вчинення злочинів.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М. Парадокси протидії злочинності / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – № 3 (10). – 83–90.
2. Денисов С. Ф. Формування злочинної поведінки молоді через вплив засобів масової комунікації : монографія / С. Ф. Денисов. – Запоріжжя: Просвіта, 2012. – 232 с.
3. Дідківська Г. В. Криміногенність сім'ї як фактор злочинності неповнолітніх : монографія / Г. В. Дідківська. – К. : Центр учбов. л-ри, 2016. – 204 с.
4. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства : зб. статей / від. за вип. О. О. Кармазіна. – К. : Держкомстат України, 2015. – 78 с.
5. Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються неповнолітніми : монографія / В. В. Голіна, В. П. Ємеянов, С. Ю. Лукашевич та ін. ; за ред. В. В. Голіни. – Х. : Кроссруд, 2007. – 156 с.
6. Кристи Нильс. Борьба с преступностью как индустрия. Вперед к Гулагу западного образца / Кристи Нильс ; пер. с англ. А. Петрова, П. Пророковой. Предисл. Я. Гилинского. – 2-е изд. – М. : РОО "Центр содействия реформе уголовного правосудия", 2001. – 224 с.
7. Плахотнюк Н. Міжнародно-правові аспекти боротьби з дитячою порнографією в Інтернеті / Н. Плахотнюк // Право України. – 2001. – № 10. – С.104.
8. Тертишник В. М. Кримінально-процесуальне право України : підручник / В. М. Тертишник. – 4-те вид. доп. і перероб. – К. : А. С. К., 2003. – 1120.
9. Юзікова Н. С. Суспільство і злочинність неповнолітніх у розрізі епох (від Давнини і Середньовіччя до ХХІ століття) : монографія / Н. С. Юзікова. – Дніпропетровськ : ЛПРА, 2015. – 328 с.
10. Ягодинський В. Чому підлітки вчиняють тяжкі злочини / В. Ягодинський // Право України. – 1998. – № 2. – С. 46–47.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

А. А. Пилипенко, В. В. Агапова

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Сучасний етап розвитку світового господарства можна назвати “інтелектуальною економікою” або “економікою знань”. Вона характеризується появою і функціонуванням інноваційного підприємництва, тобто “в якому інтелект відіграє провідну роль” [1]. Тут основою постають наукомістке виробництво, використання технологій та інформації на випередження задоволення попиту, формування пропозиції інноваційних продуктів та ін.

Оскільки основною метою організації будь-якого підприємства є отримання прибутку, актуальним є питання створення та використання об’єктів інтелектуальної власності в діяльності суб’єктів господарювання. При цьому доцільно окремо зупинитись на особливостях отримання прибутку від використання об’єктів інтелектуальної власності такими суб’єктами як безпосередній власник та особа, яка отримала право на їх використання. Отже, виникає необхідність визначення сутності такого виду взаємовідносин та їх регулювання.

Існує ряд думок науковців щодо визначення сутності даного явища: одні розглядають його як підприємницьку діяльність; як одну із фаз інноваційного циклу; як процес залучення результатів інтелектуальної діяльності в господарський обіг і тд. [2]. Ми поділяємо думку тих вчених-правників, які вважають, що “комерціалізація інтелектуальної власності – це система правовідносин щодо забезпечення умов сприйняття цих прав як товару та отримання правоволодільцями прибутку від його використання іншими особами” [3]. При цьому прихильники соціально-економічного погляду притримуються думки, що: “процес впровадження результатів наукової, інтелектуальної та творчої діяльності у господарський обіг з метою отримання прибутку та/або забезпечення соціальної користі” [2].

Основні способи комерціалізації об’єктів права інтелектуальної власності [4]:

– використання об’єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві;

– передача (продаж) прав на об’єкти права інтелектуальної власності: передача прав використання об’єктів інтелектуальної власності здійснюється шляхом укладання ліцензійних угод, угод лізингу та комерційної концесії (франшизи);

– внесення прав на об’єкти інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства.

Проблеми, що мають місце у процесі комерціалізації наступні [5]:

– нормативно-законодавча база – суперечності та колізії трьох нормативних галузей: права, оподаткування та бухгалтерського обліку;

– проблема оцінки об’єктів інтелектуальної власності – відсутність єдиного національного стандарту оцінки об’єктів у нематеріальній формі;

– кадрова проблема – відсутність висококваліфікованих спеціалістів з питань інтелектуальної власності;

– антиринкова ментальність значної частини населення, за стереотипами якої наука і НДДКР – це не об’єкти ринкових відносин, а елементи так званої “невиробничої сфери”.

Як показують дослідження вітчизняних науковців, сфера науково-технічної діяльності в Україні – одна з найбільш складних проблем з точки зору нормативно-законодавчого забезпечення, досі державою не зроблені кроки, необхідні для перетворення науково-технічної діяльності в повноцінну галузь народного господарства, не розроблені чіткі механізми по залученню та використанню результатів науково-технічної діяльності, тобто інтелектуальної власності в господарський обіг [6].

Під державним регулюванням комерціалізації інтелектуальної власності І. С. Невінчаний [7] пропонує розуміти комплекс дій та заходів, що запроваджуються державою через відповідні органи та нормативне регулювання і державні цільові програми, з метою визначення основних економічних процесів для отримання доходів від приватних і державних об'єктів інтелектуальної власності.

Для підприємств найважливішими завданнями є формування нових конкурентних переваг на засадах ефективного нагромадження інтелектуального потенціалу, розвиток інтелектуальної активності персоналу та удосконалення управлінського циклу [8].

Перехід України до інформаційного суспільства вимагає суттєвого переосмислення ролі інтелектуальної власності, яка перетворюється на механізм створення конкурентних переваг та формування потенціалу виробничо-економічних відносин на національному та міжнародному рівнях [9].

Таким чином, керівництво держави має активізувати науково-технічну діяльність, що сприятиме комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок:

- створення та розвиток інноваційної інфраструктури, завданнями об'єктів яких є розробка, трансферт та впровадження технологій;
- поглиблення участі держави в інноваційній діяльності, шляхом створення державного венчурного фонду (який досі не функціонує);
- мотивація та створення технопарків, як реалізація прикладу успішної співпраці бізнесу та наукових установ;
- розробка нормативно-правових актів, що регулюють питання участі держави у страхуванні ризиків діяльності у науково-інноваційних сферах;
- подальша гармонізація національної системи бухгалтерського обліку із Міжнародними стандартами з метою уникнення маніпулювання розбіжностями

При цьому важливо переймати успішний досвід інших країн, укладаючи міжнародні договори про співробітництво та інформаційно-технічну допомогу.

Список використаних джерел:

1. Поляков М. В. Розвиток концепції економіки знань [Електронний ресурс] / М. В. Поляков // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 4. – С. 34–38. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb_2014_4_9.

2. Вікулова А. О. Інтелектуальна власність як об'єкт комерціалізації / А. О. Вікулова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Економічні науки”. – 2015. – Вип. 3.

3. Майданик Л. Поняття та механізм комерціалізації інтелектуальної власності в праві України [Електронний ресурс] / Л. Майданик // Юридична Україна. – 2014. – № 7. – С. 39–45. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2014_7_10.

4. Цибульов П. М. Основи інтелектуальної власності : навч. посібник / Цибульов П. М. – К. : Інст.інтел.власн.і права, 2005. – 108 с.

5. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти : навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 276 с.

6. Борзенко В. І. Проблеми комерціалізації інтелектуальної власності в Україні [Електронний ресурс] / В. І. Борзенко, О. Р. Мірошніченко // Вісник Національного технічного університету “ХПІ”. Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2014. – № 32. – С. 128–132. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vscrtp_2014_32_25

7. Невінчаний І. С. Державне регулювання інтелектуальної власності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.03 “Економіка та управління національним господарством” / І. С. Невінчаний. – К., 2011. – 20 с.

8. Ситник Й. С. Вплив інтелектуалізації на процес менеджменту інноваційних підприємств / Й. С. Ситник // Вісн. Нац. ун-ту “Львів. політехніка”. – 2012. – № 725. – С. 372–378.

9. Дегтяр А. О. Зарубіжний досвід державного регулювання процесу комерціалізації інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / А. О. Дегтяр, М. В. Гончаренко // Державне будівництво. – 2013. – № 2. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2013_2_25

ОБ’ЄКТ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ

І. Ю. Філіпп, О. Я. Дон

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

У період економічної нестабільності, коли новобудови перетворилися у “довгобудови”, а постійне знецінення національної валюти робить неможливим придбати нерухомість за вже сплаченою сумою, поширеною стала судова практика щодо визнання права власності, майнових прав на об’єкти незавершеного будівництва.

Така судова практика накопичила достатньо суперечностей для того, щоб Верховний суд України, здійснюючи аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ, приділив значну увагу і проблемам захисту майнових прав власників об’єктів незавершеного будівництва.

Спробуємо виявити сутність та правову природу визнання права власності/майнових прав на об’єкти незавершеного будівництва за допомогою аналізу найновішої судової практики на основі правової позиції Верховного суду України.

Право власності є відомою константою як правомочності власника щодо володіння, користування, розпорядження майном.

Майнове право – це обмежене речове право, за яким власник цього права наділений певними, але не всіма правами власника майна, та яке засвідчує правомочність його власника отримати право власності на нерухоме майно чи інше речове право на відповідне майно в майбутньому. Щодо такого майнового права, яке на рівні постанови ВСУ визначено як “право очікування”, встановлено, що воно є складовою частиною майна як об’єкта цивільних прав [4].

Відповідно до ч. 2 ст. 331 ЦК України право власності на новостворене нерухоме майно (житлові будинки, будівлі, споруди тощо) виникає з моменту завершення будівництва (створення майна). Якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до експлуатації, право власності виникає з моменту його прийняття до експлуатації. Якщо право власності на нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації, право власності виникає з моменту державної реєстрації.

Новостворене нерухоме майно стає об’єктом цивільних правовідносин з моменту завершення будівництва, прийняття до експлуатації або державної реєстрації без урахування того, яким суб’єктом правовідносин здійснено такі дії та на якого суб’єкта цивільних правовідносин або сторону договору зареєстроване новостворене майно.

Таким чином, до прийняття об’єкта новоствореного нерухомого майна до експлуатації та його державної реєстрації право власності на цей об’єкт не виникає.

Про це свідчить і положення чинного ЦК України, де встановлено, що до виникнення права власності на новозбудоване нерухоме майно право власності існує лише на матеріали, обладнання та інше майно, що було використано в процесі будівництва (абз. 1 ч. 3 ст. 331 ЦК).

Таким чином, статтею 331 ЦК не передбачено можливості визнання права власності на недобудоване нерухоме майно в судовому порядку.

Відповідно до цивільного законодавства, виконавши належним чином всі умови інвестиційного договору (сплативши 100 % вартості майна) право власності на об’єкт незавершеного будівництва не виникає, а відтак, відсутнє порушення прав власника та необхідність його судового захисту шляхом застосування правового механізму, передбаченого ст. 392 ЦК України.

У зв’язку із цим виникає питання: як забезпечити свої права у майбутньому і бути впевненим, що у даного об’єкта не виявиться декілька “власників”?

У цьому випадку, відповідно до роз’яснень ВСУ, в особи, яка профінансувала будівництво об’єкта виникає “право очікування” на майно в майбутньому, що є його майновим правом. Саме з такою позовною вимогою як визнання майнових прав на об’єкт незавершеного будівництва і є коректним звертатися до суду.

Проте слід зазначити і наступне. Особа може отримати майнові права за договором інвестування, не набувши права власності на сам об’єкт майнових прав (нежиле приміщення) після введення цього об’єкта в експлуатацію та оформлення на нього правовстановлюючих документів. Існує два нетотожних моменти: момент набуття покупцем майнових прав на об’єкт незавершеного будів-

ництва (об'єкт інвестування) та момент виникнення права власності на новостворене нерухоме майно, завершене будівництвом та прийняте до експлуатації. Тим більше, чинне цивільне законодавство не вимагає від покупця здійснювати державну реєстрацію права власності на майнові права на об'єкт інвестування, як це передбачено ч. 2 ст. 331 ЦК України стосовно нерухомого майна.

Таким чином, ми приходимо до висновку, що особа, яка виконала всі умови інвестиційного договору отримує майнове право ("право очікування") на об'єкт інвестування а-пріорі. Законодавством не встановлено зобов'язального припису щодо здійснення державної реєстрації права власності на майнові права на об'єкт інвестування.

Вважаємо, що звернення до суду із визнанням своїх майнових прав на об'єкт незавершеного будівництва буде юридично доцільним у випадку, коли такі майнові права не визнаються чи оспорюються іншими особами. Наприклад, особі стало відомо про порушення її майнових прав шляхом невизнання "права очікування" на цей же об'єкт іншою особою, яка також заявляє майнові права. У разі спору про право – Феміда має стати на захист. У випадках неоспорюваності майнових прав, вони вважаються закріпленими за особою без винесення додатково про це рішення суду.

Список використаних джерел:

1. Постанова ВСУ від 12.11.2014 у справі № 6-129цс14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/3>
2. Постанова ВСУ від 24.06.2015 у справі № 6-318цс15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>
3. Постанова ВГСУ від 29.03.2016 у справі № 917/2015/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56812873>
4. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ [Електронний ресурс] : лист Верховного суду України від 01.07.2013. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/1207B66D24762C1DC2257D0E004CC419](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/1207B66D24762C1DC2257D0E004CC419)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРШОЇ СТАДІЇ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ В ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Н. М. Обушенко

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро)

Правозастосування являє собою складну юридичну діяльність спрямовану на вирішення конкретних справ у різних сферах людської життєдіяльності, зокрема у сфері реалізації людиною свого невід'ємного права на труд. Застосування норм трудового права реалізується через систему певних дій, що вчиняються суб'єктами правозастосування у необхідній послідовності. Це дає змогу виділити у правозастосуванні певні стадії (блоки).

Для того, щоб більш детально зрозуміти сутність стадій правозастосування проаналізуємо дефініцію поняття "стадія". У словниковій літературі стадія ви-

значається як: певний момент, етап, період у житті, розвитку когочого-небудь, які мають свої якісні особливості [1, 445].

У юридичній літературі дуже часто застосовується категорія процесуальної стадії. У кримінально-процесуальному праві під стадією розуміють порівняно самостійні частини кримінального процесу, водночас, вони взаємопов'язані та становлять єдину систему кримінального процесу. Кожна зі стадій має свої конкретні завдання та особливості, які характеризуються певною сукупністю процесуальних дій та визначеним колом учасників [2, 10–11]. В сфері цивільного процесу стадія розуміється як сукупність процесуальних правовідносин і дій, об'єднаних найближчою метою [3, 256].

Отже, спираючись на вищевикладене можемо зробити висновок, що стадія правозастосування це певна сукупність однорідних дій, що вчиняються у певній послідовності та поєднані єдиним завданням, на виконання якого вони спрямовані. Враховуючи той факт, що правозастосування має бути оперативним та раціональним, тобто здійснюватись у найкоротші строки (але без втрати якості) та максимально відповідати ситуації, що склалася. Правозастосовна діяльність у кожному конкретному випадку має складатися лише з тих етапів (групи дій) які є необхідними для адекватного вирішення того чи іншого юридичного питання. Тому, з нашої точки зору, очевидно, що інколи процес застосування норм права, може і не мати якоїсь однієї або декількох яскраво виражених стадій, особливо коли ситуація не вимагає від правозастосовного органу заглиблення у сутність справи і може бути вирішена у три етапи, тобто: встановлюється фактичні обставини справи, потім підбирається необхідна юридична норма та приймається відповідний правозастосовний акт. При цьому суб'єкт правозастосування діє, так би мовити, автоматично, не вдаючись до глибинного аналізу юридичної ситуації та норми права, що застосовується.

З нашої точки зору, дії, спрямовані на забезпечення виконання положень правозастосовного акту слід віднести до допоміжних чи факультативних дій. Адже по-перше, як правило суб'єкти, що здійснюють застосування норм права та контролюють виконання його наслідків – це різні суб'єкти. Тобто правозастосовна функція відповідного компетентного органу завершується винесенням відповідного акту. У цей же час активізуються відповідні контрольно-наглядові повноваження інших суб'єктів, що повинні спостерігати за виконанням цих актів, зокрема у сфері трудових правовідносин. Звісно можна вказати на той факт, що коли роботодавець, як суб'єкт правозастосування та у більшості випадків зацікавлена особа, самостійно здійснює контроль за виконанням правозастосовних актів. Однак такі дії мають як ми вже зазначали допоміжний характер, оскільки весь правозастосовний процес вже відбувся, а нагляд та контроль спрямовані на забезпечення його наслідків. Крім того процес забезпечення виконання положень правозастосовних актів також може супроводжуватись випадками застосування правових норм, наприклад, притягнення особи до відповідальності в разі порушення нею розпорядження роботодавця чи невиконання рішення суду. З урахування всього вище викладеного, вважаємо, що немає об'єктивних підстав для включення дій щодо забезпечення виконання акту правозастосування до правозастосовного процесу в якості окремої стадії.

Отже, на підставі вищевикладеного матеріалу, вважаємо, що в сфері трудового права слід виділити наступні стадії правозастосування:

I) встановлення та вивчення фактичної основи справи;

II) встановлення юридичної основи справи:

а) обрання тих нормативно-правових актів та норм трудового права, які мають бути застосовані у даному випадку;

б) аналіз відібраного з метою використання у правозастосовній діяльності нормативного матеріалу;

III) винесення рішення, його документальне оформлення до доведення до відома зацікавлених осіб.

Перша стадія є дуже важливою, оскільки саме від того наскільки правильно правозастосовний орган встановить усі фактичні обставини, багато у чому залежить якість усієї подальшої правозастосовної діяльності. Фактичні обставини являють собою певну сукупність життєвих обставин, які або прямо передбачаються гіпотезою тієї чи іншої норми трудового права, та вимагають владного втручання компетентного органу, або не вказуються у ній, проте в силу своєї специфіки вимагають від суб'єкта правозастосування визнання їх як юридичного факту та вчинення у зв'язку із цим відповідних правозастосовних дій. З цього можна зробити цілком закономірний висновок, що саме наявність певних фактичних обставин є першоосновою правозастосовної діяльності, адже якщо їх не буде, відпаде й необхідність здійснювати усі подальші дії: обирати необхідні норми, аналізувати їх та ін.

Дана стадія за своєю сутністю дещо нагадує те, що називають у кримінальному чи цивільному процесі доказуванням.

Доказування – це пізнавальна і розумова діяльність суб'єктів доказування, яка здійснюється в урегульованому правом порядку і спрямована на з'ясування дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін, встановлення певних обставин шляхом ствердження юридичних фактів, зазначення доказів, а також подання, прийняття, збирання, витребування, дослідження і оцінки доказів. Отже, мета доказування – з'ясування дійсних обставин справи [4, 128]. Під предметом доказування слід розуміти те, що треба доводити по кожній конкретній справі, тобто ті обставини, що свідчать про дійсні права і обов'язки сторін у справі.

Складність першої стадії правозастосування полягає ще й у тому, що суб'єкт правозастосування, як правило, не може спостерігати фактичні обставини справи безпосередньо, тому що вони, як правило, належать до минулого. Тому вони підтверджуються доказами – слідами минулого, які мають матеріальний чи нематеріальний характер і зафіксовані в документах (показання свідків, протокол огляду місця події, висновок експерта та ін.). В свою чергу, докази повинні відповідати таким вимогам, як: вірогідність – залучення і аналіз лише тих фактів, які мають значення для справи, що розглядається; обґрунтованість – використання лише зазначених процесуальними нормами засобів доведення; повнота – встановлення всіх даних, які мають значення для справи, що розглядається [5, 66–67].

З нашої точки зору, фактичні дані можна поділити на головні (чи основні) та факультативні. Головні фактичні обставини – це ті які в обов'язковому по-

рядку тягнуть вчинення тих чи інших правозастосовних дій, тому їх чітке визначення має найбільше значення. Як правило коло таких обставин прямо передбачається гіпотезою норм трудового права.

Положення приведених норм надають досить чітке уявлення про те, які ж саме обставини слід встановити, для того щоб сформувати фактичну основу справи та здійснити на їх підставі відповідної правозастосовні дії.

Що ж стосується факультативних обставин, то вони, як правило мають допоміжний характер, і можуть встановлюватися суб'єктом правозастосування з метою уточнення та конкретизації тих чи інших основних обставин. В основному такі обставини прямо не передбачаються у нормах трудового права, необхідність їх встановлення визначається суб'єктом правозастосування на власний розсуд.

Визначивши певне коло фактичних обставин правозастосовний суб'єкт починає їх зіставлення з нормою трудового права. Тобто спочатку він окреслює коло фактичних обставин та аналізує їх окремо від норм трудового права, що будуть застосовуватись, а вже наступним кроком є їх поєднання (зіставленні) з конкретною нормою (нормами) трудового права, для того, щоб встановити чи відповідають зібрані фактичні дані (обставини) справи юридичним ознакам, що закріплює та чи інша норма трудового права.

Отже, якщо описати першу стадію кількома словами, то можна сказати, що на ній компетентний орган встановлює, що ж власне сталося на справді, якого роду ситуація склалася і чи потребує вона для свого адекватного вирішення втручання компетентного суб'єкта правозастосування.

У зв'язку із цим можемо виділити такі основні кроки, що здійснює правозастосовний орган на першій стадії правозастосування: 1) визначення кола основних (головних, обов'язкових), фактичних обставин справи; 2) встановлення спеціальних та в разі необхідності факультативних даних, що можуть мати значення для вирішення ситуації по суті; 3) збір та фіксація доказового матеріалу; 3) вивчення та аналіз встановлених фактичних даних окремо від норми трудового права, у поєднанні із нею та виокремлення на підставі цього обставин, що є суттєвими для вирішення конкретної юридичної ситуації.

При цьому, вважаємо за необхідне ще раз наголосити на важливості для якості правозастосовної діяльності такої властивості як достатність фактичних даних. Надмірність фактичних даних суттєво ускладнює роботу суб'єкта правозастосування, позначається на її ефективності, що часом призводить до порушення строків розгляду трудових справ, свавілля, порушення суб'єктивних прав працівників. Однак з іншого боку, неповнота та недостатність все тих же фактичних даних, сприяють формуванню помилкового уявлення правозастосовного суб'єкта про дійсні обставини справи. Тому включення до юридичного складу фактів, які не мають до нього відношення, тобто юридично незначущих фактів, призводить до неправильних висновків, а, отже, і до неправильного застосування правових норм.

Завершується перша стадія прийняттям суб'єктом правозастосування певного відповідного рішення, яке стосується тільки його (тобто він приймає його для самого ж себе), і є підсумком його діяльності щодо встановлення обставин та даних по конкретній справі, які становлять її фактичну основу. Підкреслимо, що це рішення не у якому разі не є завершальним актом правозастосовного процесу.

Список використаних джерел:

1. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови / Івченко А. О. – Х. : Фоліо, 2002. – С. 543.
2. Кучинська О. П. Кримінальний процес України : навч. посібник / О. П. Кучинська, О. А. Кучинська. – К. : Прецедент, 2005. – 202 с.
3. Цивільний процес : навч. посібник / А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук та ін. / за ред. Ю. В. Білоусова. – К. : Прецедент, 2005. – 172 с.
4. Теліпко В. Е. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України / В. Е. Теліпко ; за ред. Притики Ю. Д. – К. : ЦУЛ, 2011. – 696 с.
5. Пунько О. В. Правозастосовна діяльність міліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Пунько О. В. ; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2005. – 193 с.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ДИСТРИБ'ЮТОРСЬКОГО ДОГОВОРУ

Я. О. Білоусова

(Харківський апеляційний господарський суд, м. Харків)

Одним з найбільш поширеним способом здійснення господарсько-торгівельної діяльності не тільки в Україні, а й у світі, є дистрибуція. У національному законодавстві положення про дистрибуцію та дистрибуторську діяльність зустрічаються лише у декількох підзаконних нормативних актах, в яких їх ототожнено з оптовою торгівлею [1]. Однак навіть в цих актах не визначається ні поняття дистрибуції та дистрибуторської діяльності, ні їх суб'єктів, також відсутні посилання на правові підстави здійснення дистрибуторської діяльності тощо.

Сутність дистрибуторської діяльності полягає в наданні суб'єктом господарювання – виробником певного товару виключного права на реалізацію свого товару іншому суб'єкту господарювання – дистрибутору. [2, 73] Правовою підставою надання такого виключного права є договір. Звісно, з огляду на правовий статус його сторін, цей договір є господарським.

Найбільш важливим питанням, що постає при укладанні дистрибуторського договору є вирішення які саме суттєві умови йому притаманні, адже згідно з ч. 2 ст. 180 ГКУ, господарський договір вважається укладеним, якщо між сторонами у передбачених законом порядку та формі досягнуто згоди щодо всіх його істотних умов. Істотними є умови, визнані такими за законом чи необхідні для договорів даного виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї із сторін повинна бути досягнута згода [3]

Зміст договору дистрибуції залежить від виду самої дистрибуції. Так, виділяють три типи дистрибуції:

1) інтенсивна дистрибуція полягає в пропозиції товарів у найбільшому числі каналів збуту і можливих торговельних точок;

2) ексклюзивна дистрибуція – обрані дистрибутори зобов'язуються не продавати товари конкурентів на зазначеній території, або надання прав просування продукції виробника лише одному ексклюзивному дистрибутору на зазначеній території;

3) селективна дистрибуція полягає у відборі каналів збуту і дистрибуторів без надання їм ексклюзивного права продажу на зазначеній території, але й без нав'язування вистрибуторам обмежень за “неконкуренцією” [4, 153–154].

Кожному з цих видів властиві свої особливості, які мають бути врегульовані законом. В господарській практиці умови відносин вистрибуції формуються на підставі договорів поставки або купівлі-продажу. Однак, обидва ці види господарських договорів не забезпечують повністю врегулювання всіх аспектів дистрибуторської діяльності.

Також до договору дистрибуції можна включати умови просування товару виробника на ринку дистрибутором. Однак через відсутність законодавчого врегулювання дистрибуторської діяльності на практиці необхідно укласти окремий договір на надання таких послуг тощо.

Найбільше спірних моментів при укладанні договору дистрибуцію виникає у випадку, коли ним регулюються відносини ексклюзивної дистрибуції. З огляду на це сторони мають внести у договір відповідні умови: утримання сторін або однієї з сторін від укладання таких само договорів з іншими суб'єктами господарювання на визначеній території. Контрагент сторони, яка прийняла на себе це зобов'язання вправі вимагати його виконання належним чином. Втім у випадку порушення умови договору про ексклюзивність відповідною стороною, управнена має право вимагати відновлення свого порушеного права. Так, наприклад, у випадку укладання постачальником ще одного, на таких само умовах, договору дистрибуції з іншим суб'єктом господарювання на тій самій території, дистрибутор за першим договором має право оспорювати цей договір. Однак, оскільки в законодавстві не передбачено договір дистрибуції, його види та умови, а натомість закріплено принцип свободи здійснення підприємницької діяльності (ст. 6 Господарського кодексу України) [1]. В межах цього принципу суб'єкти господарювання вільні у виборі також і контрагентів, з якими мають намір укласти господарські договори. Тобто, при оспорюванні факту укладання з іншими господарюючими суб'єктами подібних до дистрибуторських договорів, будуть виникати певні проблеми, оскільки законом не передбачено такої можливості.

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що договору дистрибуції притаманні ознаки декількох видів господарських договорів, таких як поставка, купівля-продаж, агентський і так далі. Додаткові умови дистрибуції, які мають бути включені до договору дистрибуції, доводиться закріплювати іншими договорами.

Таким чином, у відповідному нормативному акті, а саме у Господарському Кодексі України потрібно закріпити визначення договору дистрибуції, його можливі види та перелік істотних умов договору вистрибуції.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку проведення сертифікації підприємств, які здійснюють оптову реалізацію (дистрибуцію) лікарських засобів [Електронний ресурс] : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.08.2005. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1013-05>

2. Зуєва О. А. Правове регулювання дистрибуторської діяльності в Україні / О. А. Зуєва // Вісник Академії митної служби України. – 2015. – № 1. – С. 71–76

3. Господарський Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.

4. Бащук Т. О. Аналіз потенціалу збутового ланцюга через поділ функцій дистрибуції на різних рівнях мережі / Т. О. Бащук // Механізм регулювання економіки. – 2007. – № 4 – С. 151–154.

ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНТЕРЕСІВ У СУДІ АДВОКАТАМИ – ГАРАНТІЯ ПРАВ ОСІБ ЧИ ЇХ ОБМЕЖЕННЯ?

І. В. Стрижак

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Демократичний розвиток нашої держави ознаменувався суттєвими реформами. На вимогу Європейської спільноти та маючи на меті забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд справи незалежним і безстороннім судом, Україна почала реформування системи правосуддя. У цьому році було прийнято низку законодавчих актів у цій сфері: щодо прокуратури, судоустрою, органів та осіб, що здійснюють примусове виконання рішень суду. Суттєві зміни було внесено в Основний закон України, що вступили у дію 30 вересня.

Найближчим часом на нас чекають деякі новели судового процесу. Ч. 3 ст. 131 оновленої Конституції України встановлює, що: “Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення”. Наступна частина містить деяке відступлення: “Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у мало-значних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена”.

На підставі змін до ст. 59 Конституції адвокатура, фактично, визнається єдиним гарантом отримання “професійної правничої” допомоги. Термін “правова” допомога, відповідно, був замінений. Отже, юридичні особи, що мають у своїй структурі юристів, юрисконсультів, юридичні відділи тепер мають звертатися до адвокатів для представництва своїх інтересів у суді. Адже адвокат не може бути штатним співробітником юридичної особи, окрім адвокатських бюро та адвокатських об’єднань (ст. 13–15 ЗУ “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”). Щодо фізичних осіб, то з огляду на обмеженість адвокатів у порівнянні із юристами, вартість таких послуг буде зростати.

Такі зміни викликали жваву дискусію у правовій спільноті України. Адже обмеження участі фахівців у галузі права (юристів, юрисконсультів) у цивільних, господарських та адміністративних справах, як представників інтересів фізичних та юридичних осіб вбачається суттєвим обмеженням прав цих осіб.

Позиція держави з цього питання фактично викладена у Висновку, який надав Конституційний Суд України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20.01.2016 № 1-в/2016 (Справа № 1–15/2016). Де зазначе-

но, що “Конституційний Суд України виходить з того, що адвокат має необхідний професійний рівень та можливість забезпечити реалізацію права особи на захист від кримінального обвинувачення та представництво її інтересів у суді. У той же час кожна особа є вільною у виборі захисника своїх прав серед адвокатів”. І тому стаття 131, кореспондуючи із ст. 59, “не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина”.

Така позиція виглядає якнайменше – дивною. Про непослідовність таких висновків зазначає і суддя Конституційного Суду України С. Л. Вдовиченко, який виклав свої міркування в Окремій думці. З огляду на попередню практику Конституційного Суду, С. Л. Вдовиченко вважає редакцію ст. 131 такою, що звужує права людини і громадянина. І вважає, що: “Суд повинен був дослідити легітимність мети законодавця і співмірність засобів для її досягнення”.

Про що тут йдеться мова? Мабуть про реалії кризи суспільно-політичного життя України. Мабуть про те, що за інформацією неофіційних джерел корупційна вартість отримання адвокатського посвідчення, включаючи успішне складання кваліфікаційного іспиту у Дніпропетровській області дорівнює 3 000 умовних одиниць. Приблизно така ж ситуація і в інших областях України, різниця – у ціні. Окрім цього адвокати офіційно зобов’язані вносити і щорічні членські внески. Адвокатура, відповідно до закону, є недержавним самоврядним інститутом, що ускладнює процес контролю цієї сфери діяльності. Отже, вважати, що адвокат у сучасних умовах є більш професійним юристом, який відповідно до Конституції, забезпечуватиме “професійну правничу” допомогу підстав немає.

Для українського суспільства – це не секрет. Громадська думка, висловлена у Висновку громадської антикорупційної експертизи законопроекту “Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)” від 23 грудня 2015 р., проведеної Центром політико-правових реформ, займає позицію, згідно з якою: “Ця норма не лише порушує базові конституційні права громадян в частині вільного вибору захисника своїх прав, а й є дискримінаційною (щодо фізичних та юридичних осіб (клієнтів) і фахівців у сфері права, які не є адвокатами) та корупційною по суті. Її головне призначення – задовольняти майнові інтереси адвокатури і змушувати інших фахівців у сфері права отримувати статус адвоката (і сплачувати гроші за це)”.

Таким чином, за умови сучасної суспільно-політичної кризи в Україні, конституційне закріплення представництва інтересів осіб у суді майже виключно адвокатами є обмеженням прав осіб на правову допомогу. Таке положення не сприяє якості та доступності правової допомоги та фактично обмежує доступ до правосуддя широкої верстви суб’єктів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>
2. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про

внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України, 20 січня 2016 року № 1-в/2016, Справа № 1–15/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

3. Окрема думка судді Конституційного Суду України С. Л. Вдовіченка стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ng01d710-16>

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

5. Висновок громадської антикорупційної експертизи законопроекту “Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)” від 23 грудня 2015 р. [Електронний ресурс] / Центр політико-правових реформ. – Режим доступу : http://pravo.org.ua/img/zstored/files/Z-p_3524.pdf

ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА У ВИРІШЕННІ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОБСЛУГОВУЮЧИХ І ЖИТЛОВО-БУДІВЕЛЬНИХ КООПЕРАТИВІВ

О. В. Пришляк

(ТОВ “Науково-виробниче підприємство “Опті”, м. Дніпро)

За останні десять років житлово-будівельні кооперативи пройшли реформи та перетворення:

– з переліку організаційно-правових форм було виключено пункт “житлово-будівельні кооперативи”;

– існуючі житлово-будівельні кооперативи (далі – ЖБК), які вже побудувалися переєструвалися або в обслуговуючі кооперативи (далі – ОК), або в об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (далі – ОСББ). Причому ОСББ набуло популярності в останні кілька років, в ОК були реорганізовані ЖБК, побудовані переважно у 70-ті роки;

– внесення змін у Закон України “Про кооперацію” та пов'язані нормативні акти.

Сильною стороною кооперативу є те, що усі питання вирішуються загальними зусиллями, коштами. Також це є і його слабким місцем, оскільки фактично мало-де має місце групове вирішення справ, усім байдуже що і як робиться, мало-хто намагається цивільно вирішити проблеми кооперативу та його членів, йдучи на компроміси. Враховуючи такий соціальний момент діяльності кооперативів досить частим є зловживання посадовими повноваженнями та виникають конфлікти в кооперативі, вирішення яких громадяни шукають через прокуратуру, поліцію та суд, а члени правління – у суді.

1. Аналізуючи судові справи із сторонами, де з одного боку виступає ОК чи ЖБК, можна виокремити наступні проблеми таких кооперативів:

- наявність боржників із оплати членських внесків та за послуги з утримання прибудинкової території та ремонтні послуги кооперативу;
- правління не надає будь-яких документів, протоколів членам кооперативу про діяльність та посадових осіб кооперативу;
- правління здійснює обкрадання членів кооперативу;
- правління перевищує та зловживає своїм посадовим станом проти інтересів членів кооперативу та у власних інтересах;
- незаконний захват неприватизованого житла у кооперативному будинку;
- порушення прав членів кооперативу.

2. Основні проблеми, які виникають під час розгляду справи у суді:

- ототожнення понять ОК, ЖБК, ОСББ як рівноцінних;
- розгляд мешканця кооперативного будинку – не члена кооперативу як такого, що має права та обов'язки члена кооперативу;
- прийняття деяких фактів без наявності доказів про їх наявність;
- прийняття судових рішень на підставі нормативних актів чи інших рішень суду, що є нетотожними відповідно до справи, яка розглядається;
- ототожнення членського внеску члена кооперативу із комунальними послугами для не члена кооперативу;
- ігнорування наявності деяких документів, які повинні підтверджувати формальні питання та ігнорування виявлення фактів непідтвердження даних або їх фальсифікації, наприклад обіймання посади керівника кооперативу або наявність витягу з протоколу загальних зборів та відсутність протоколу, з якого цей витяг робили;
- суд, аналізуючи як докази бухгалтерські документи, не приділяє уваги тому, в яких випадках наданий доказ не може вважатися документом (наприклад, за відсутності у ньому дати та номеру).
- суд може вважати деякі факти не суттєвими, хоча вони відіграють у процесі значущу роль.

3. Судові рішення та наслідки судових рішень за результатами судових розглядів: відмовити позивачу; задовольнити позовну вимогу позивача; апеляційні та касаційні скарги; відкриття кримінальної справи; притягнення до кримінальної відповідальності.

4. Основні причини, через які відновлення законного стану речей у господарській діяльності кооперативів не відбувається:

- плата судового збору у розмірах відповідно до мінімально заробітної плати або відсотку від позовної суми;
- велика платня адвокатам у разі, якщо сторона у судовому процесі має намір захищатися через представника;
- адвокати, як правило, не володіють знаннями в економічних питаннях лише в юридичних питаннях;
- позивач/відповідач поверхово розуміє суть справи, однак детально не бажає поглиблюватись;

– суд не витребує доказів, покладаючись на слово про факт позивача/відповідача, наприклад, що кількість членів кооперативу, які беруть участь у голосуванні, не змінювалася на протязі років;

– громадяни-боржники спіткаються з таким упередженням, що за комунальні послуги, перед кооперативом вони зобов'язані сплачувати за будь-яких умов, при цьому на другий план, а іноді ігнорується той факт, що будь-які витрати повинні бути підтвержені, розраховані та обґрунтовані, а не просто заявлені до сплати, тому що так вирішили окремі особи;

– суб'єктивність суду щодо обґрунтованості витребуваних доказів;

– складнощі доведення до кримінальної відповідальності у правоохоронних органах винних осіб. Правоохоронні органи неохоче беруться до таких справ, оскільки такі справи хоча і мають очевидні правопорушення, однак докази можуть тлумачитися по різному.

Головною проблемою розвитку цивільного та господарського права у вирішенні справ, пов'язаних з господарською діяльністю обслуговуючих та житлово-будівельних кооперативів є те, що її реалізація ускладнюється низьким рівнем обізнаності у фінансових питаннях загалом та щодо кооперативів, ОСББ зокрема як громадян, так і тих, хто за своїми прямими обов'язками повинні володіти такими знаннями, у тому числі спеціалісти з юридичною освітою.

ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ГАРАНТІЙ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

С. І. Бурденюк

(Апеляційний суд Вінницької області, м. Вінниця)

Досліджувати юридичну природу будь-яких прав і свобод людини і громадянина без аналізу умов і засобів, що їх гарантують, видається недоцільним і необґрунтованим. Адже загальноновизнаною є думка про те, що реальність прав і свобод забезпечують саме гарантії, без яких можливості людини залишаються пустими деклараціями. Виконуючи забезпечувальну функцію щодо реалізації прав і свобод людини і громадянина, гарантії перетворюють їх у цінність для кожного та суспільства загалом.

Безумовно, у правовій державі гарантом прав і свобод виступає держава. Так, в ст. 3 Конституції України визначається, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка забезпечує судовий захист, створює правові форми захисту прав і свобод особи в країні та на міжнародному рівні.

В юридичній літературі часто зазначається унікальність такого міжнародного документу як Конвенція про захист прав та основоположних свобод (далі – Конвенція) від 1950 р. В преамбулі Конвенції наголошується, що уряди європейських держав, підписали Конвенцію, саме для забезпечення колективного гарантування прав, а згідно ст. 1 Конвенції Високі Договірні Сторони гаранту-

ють кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I Конвенції.

Крім того, унікальність Конвенції полягає в тому, що визначені в ній права сформульовані в загальних термінах, а конкретним змістом визначене право наповнюється вже в рішеннях Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) – органу, створеного саме для забезпечення дотримання державами-учасницями зобов'язань за Конвенцією та протоколів до неї.

Визначені Конвенцією стандарти вирізняються складним і взаємопов'язаним характером, спрямованим на забезпечення належного здійснення правосуддя. забезпечення через його реалізацію дієвого й ефективного захисту прав та свобод людини.

Україна як держава – учасниця Конвенції та згідно ст. 9 Конституції України визнала положення Конвенції та протоколів до неї частиною національного законодавства.

Таким чином, законодавець закріпив пріоритетне значення над національним законодавством України, не тільки положення Конвенції, а й практики Європейського суду з прав людини.

Більше того, в контексті зазначеної проблеми, можна стверджувати, що в Україні наразі продовжує формуватися практика національної імплементації ст. 1 “Захист власності” Першого Протоколу до Конвенції через формування відповідної судової практики, що ґрунтується на використанні “прецедентів” ЄСПЛ. Аналіз процесуальних актів українських судів загальної юрисдикції свідчить, що така практика поки не є системною, механізм звернення залишається невідпрацьованим, в окремих випадках без чіткого розуміння причин такого посилання, суди застосовують різні схеми апелювання до таких “прецедентів”.

Впровадження прецедентної практики ЄСПЛ звісно вказує на позитив у сфері приведення національного законодавства до вимог Європейського Союзу, але поряд з цим залишаються й гострі моменти. Наприклад, в національному судочинстві при ухваленні судових рішень існує стала практика текстуального посилання на рішення ЄСПЛ (лише йде посилання на рішення, тобто вказується тільки назва; посилання на частину рішення ЄСПЛ без відповідного роз'яснення, що приводить до спотворення основного тексту рішення) і як наслідок – відбувається “самостійне” тлумачення контексту ст. 1 Першого Протоколу.

У зв'язку з цим принагідно зазначити, що важливим є послідовне **тлумачення** та застосування практики ЄСПЛ щодо захисту права власності та особливу роль в цьому відіграє такий дієвий інструмент як забезпечення єдності судової практики на національному рівні та практики ЄСПЛ. При цьому, саме впровадження судової практики ЄСПЛ в національне законодавство України повинно відігравати значну роль. Тобто європейська судова практика повинна бути частиною національного права при вирішенні спорів щодо права власності, оскільки держава посідає важливе місце в регулюванні відносин, які виникають в сфері права власності, адже держава має не лише гарантувати право володіти майном, але й обов'язково реалізовувати на практиці захист права власності особи та громадянина.

Список використаних джерел:

1. Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 2952-VI (2952-17) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Розд. 2.
3. Кузнєцова Н. Неможливість виконання судового рішення, винесеного на користь заявника, тлумачиться Європейським судом з прав людини як порушення права на мирне володіння майном [Електронний ресурс] / Наталія Кузнєцова. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua>
4. Мельничук О. Ф. Конституційно-правове забезпечення права на освіту в Україні в контексті європейського досвіду : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.02 / О. Ф. Мельничук. – К., 2015. – 459 с.
5. Подковенко Т. О. Стандарти справедливого суду відповідно до конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Т. О. Подковенко // Право і суспільство. – 2016. – № 1. – С. 30–35.
6. Яковлєв А. А. Міжнародно-правове співробітництво у захисті права власності в системі Ради Європи : дис. ... кан. юрид. наук за спец. 12.00.11 “Міжнародне право” / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2009. – 20 с.
7. Якушева І. О. Практика Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] / Якушева І. О. – Режим доступу : <http://vl.arbitr.gov.ua/sud5004/255642>

SMART-CONTRACTS, АБО ЮРИДИЧНА РЕВОЛЮЦІЯ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ДОГОВІРНОГО ПРАВА

М. С. Лохманов

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Останнім часом з'являється досить багато публікацій щодо так званих “розумних” контрактів і їх впливу на право і професію юриста в принципі. Особливо багато таких публікацій в західній пресі. Найчастіше в них вказується, що класичне договірне право чекає занепад, професія юриста скоро знеціниться, а всі сфери бізнесу чекає кардинальна перебудова процесів на основі технології блокчейн.

Актуальність “smart”-контрактів полягає у тому, що на сьогоднішній день жодною державою в її правовій системі не було прийнято жодного нормативно-правового акту, що регулює блокчейн і дає йому правову характеристику.

Також слід розуміти, що сама технологія є досить новою, як для практики, так і для розуміння взагалі, оскільки єдиної дефініції даного поняття немає.

Історичні аспекти. Вперше ідею “smart contract” була запропоновано у 1994 р. Ніком Сабо (англ. Nick Szabo), однак практичне застосування виявилось можливим лише з появою блокчейн технологій у 2008 р.

Щоб зрозуміти технологію більш детально слід навести декілька визначення поняття “smart contract”:

“Розумний контракт” (smart contract) в загальному випадку – це електронний алгоритм, який описує набір умов, виконання яких тягне за собою деякі події в реальному світі або цифрових системах (Нік Сабо, 1994 р.).

“Розумний” контракт – це договір, який існує у формі програмного коду, імплементований на платформі Blockchain (англ. Blockchain, Blockchain: block - блок, chain – ланцюжок), який забезпечує автономність і самовиконуваність умов такого договору після настання заздалегідь визначених в ньому обставин.

Таким чином, основними характеристиками “розумного” контракту виступають:

- його форма вираження (мова програмування);
- самовиконуваність;
- використання інфраструктури блокчейн.

Форма вираження. В першу чергу слід зрозуміти, що “розумний” контракт написаний штучною мовою (мовою програмування), а не на природній мові. Однак він є як і будь-який інший контракт сукупністю команд ((if) якщо ..., (else) то ..., (another) інакше ...). Принципова ж відмінність полягає в тому, що у випадку з штучною мовою дані команди виконуються машиною і без участі людини, а в разі з природною – вони виконуються або самими учасниками добровільно, або за допомогою третьої сторони (наприклад, суду).

Самовиконуваність. Даний критерій є не новим. Такі методології вже застосовуються в сфері біржової торгівлі. Зараз на торгах беруть участь біржові роботи, які самостійно приймають рішення про укладення угоди на основі алгоритму. Щодо “розумних” контрактів, то в даному випадку умови договору виконуються у середовищі автоматично, при виконанні тих, чи інших умов заздалегідь прописаних мовою програмування. Наприклад, якщо (if) контейнер перетнув митний кордон, то (else) сплатити 80 % депозиту контрагенту. Така умова виконується автоматично без втручання суб’єктів у контракт, або інших маніпуляцій з ним.

Використання інфраструктури блокчейн. Під **блокчей** слід зрозуміти розподілений публічний реєстр, що містить базу даних про всі раніше здійснені операції, що носить децентралізований характер і міститься в публічних джерелах мережі Інтернет.

Юридично зрозуміти подібну структуру досить складно, однак можна проаналізувати її певні особливості.

1. *Інформацію блоку неможливо змінити.* База даних про всі раніше здійснені операції носить децентралізований характер і розподілена між всіма учасниками системи.

2. *Публічність.* Виходячи з пункту 1. кожен учасник системи може перевірити внесену інформацію про здійснену операцію.

Основні проблеми, які можуть виникнути з використанням технології “розумний контракт”:

Якщо при написанні програмного коду виникла помилка (баг). Виконання “розумних” контрактів неможливо скасувати, так як інфраструктура блокчейн не передбачає внесення змін до ланцюжок послідовно з’єднаних між собою блоків. У зв’язку з цим використання “розумних” контрактів неминуче вимагатиме узгодження сторонами контракту порядку дій при настанні або виявленні таких помилок. Тож на сьогодні такі домовленості можуть бути зафіксовані тільки в “звичайному” контракті.

Визначення юрисдикції. Як раніше було зазначено, “розумний” контракт існує в децентралізованому середовищі (сукупності децентралізованих реєстрів). Отже, потенційно можуть виникнути питання визначення застосовуваного права до такого розумного контракту. Характер таких проблем в цілому нагадує проблеми визначення юрисдикції при використанні різних Інтернет сервісів.

Можливість конструювати складні договірні конструкції. Такі категорії як сумлінність, розумні заходи, розумний строк, зобов’язання співробітництва, процедури зміни договору і т.д. Іншими словами, не всі умови досягнуті домовленістю сторін можуть бути інтерпретовані машиною (як мінімум на поточному етапі), тому на сьогодні сфера застосування “розумних” контрактів обмежена.

Правова природа “smart” контракту полягає в прямому волевиявленні сторін і формально відповідає засадам цивільного права. Даний договір має також типову юридичну структуру – предмет, строк та ціна.

На даному етапі “розумний” контракт являє собою здебільшого хороший спосіб автоматизованого виконання досягнутих домовленостей, такий своєрідний спосіб виконання, ніж повноцінний контракт (договір), що представляє собою сформульований набір домовленостей сторін, досягнутий за допомогою переговорного процесу.

Список використаних джерел:

1. James Eyers. Blockchain ‘smart contracts’ to disrupt lawyersю May 30 2016 [Електронний ресурс] / James Eyers // Electronic data. – Режим доступу : <http://www.afr.com/technology/blockchain-smart-contracts-to-disrupt-lawyers-20160529-gr6f5e>

2. Умный контракт. Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BC%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82

3. Савельев А. И. Договорное право 2.0: “Умные” контракты как начало конца классического договорного права / А. И. Савельев // Вестник гражданского права. – 2016. – № 3. – С. 46.

4. Government Office for Science ‘FinTech Futures: Distributed Ledger Technology : beyond block chain [Електронний ресурс] // Electronic data. – Режим доступу : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/492972/g-s-16-1-distributed-ledger-technology.pdf

ПОГЛЯД НА ПРИРОДУ ТЕРМІНА “МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО”

Д. О. Савлук, А. О. Мінченко

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

1. Встановлення походження та значення терміну “міжнародне приватне право” тісно пов’язане з актуальною проблематикою термінологічного апарату міжнародно-правової науки та впливає на розвиток юриспруденції, оскільки сприяє глибшому розкриттю сутності міжнародного приватного права та дослідженню особливостей його впливу на міжнародні відносини. Вирішення цього питання в юридичній літературі переважно зводиться до констатації факту, що термін “міжнародне приватне право” вживається як загальноприйнятий для дефініції правової системи, що регулює міждержавні відносини. Саме встановлення походження терміна впливає на визначення предмета міжнародного приватного права. Доцільність використання терміну “міжнародне приватне право” є проблемою, що досі залишається у полі зору як українських, так і іноземних вчених.

Слід зазначити, що в силу свого історичного розвитку, як самостійної галузі права, міжнародне приватне право зазнавало неабияких змін, в тому числі це стосується і самого походження терміну. Так, в доктрині та практиці пропонувалися ще й такі терміни, як “міжмуніципальне право”, “трансмуніципальне право”, “приватне транснаціональне право”, “право мультиштатних проблем”, “міжнародне цивільне право” тощо. Однак ці терміни так і не знайшли серйозної підтримки з-поміж широкого загалу юристів.

2. Міжнародне приватне право, починаючи свій розвиток з *колізійного*, пройшло тривалий шлях, сприйнявши стародавнє, зокрема староримське, право [4]. Такий термін є занадто широким, оскільки його можна тлумачити як такий, що охоплює не лише колізії між приватним правом різних країн, але й також колізії у сфері публічного права. Також може скластися враження, що нібито має місце конфлікт суверенітетів держав.

На думку О. Ф. Скакун, юридична колізія – це загальний термін у якому визначаються формальні суперечності або розбіжності всередині юридичної системи держави, супроводжені уповноваженими суб’єктами нормотворчості, правозастосування, правотлумачення та заважають злагодженому її функціонуванню [3, 424]. Під юридичними колізіями розуміють розходження чи суперечність між окремими нормативно-правовими актами, що регулюють одні й ті ж або суміжні суспільні відносини, а також суперечності, що виникають у процесі правозастосування та здійснення компетентними органами й посадовими особами своїх повноважень. Можна сказати, що юридична колізія – це спірне правовідношення, що має суб’єктивну природу і виникає головним чином внаслідок помилок законодавця, передусім порушень правил формальної логіки. Таким чином, називати міжнародне-приватне право колізійним є не досить доречним, оскільки йдеться про збіг сфер дії різних національних правових систем, а не про явно виражений конфлікт норм права. Можливо, на сьогоднішній день правова доктрина виробила понятійний апарат та таку кількість наукових підходів щодо визначеності терміну колізія, саме через те, що у той конкретний

історичний період термін “колізія” ще не увібрав у себе тих значень, що вкладаються у нього сьогодні. І у зв’язку з цим на сьогодні відсутні підстави для ототожнення даних категорій у розумінні терміну “міжнародне приватне право”.

3. Перше згадування терміну “*міжнародне приватне право*” можна віднайти у працях відомого американського судді Верховного Суду – Джозефа Сторі. Проте, коректність застосування такого терміну дотепер викликає суперечки. По-перше, воно не є міжнародним, оскільки більшість його норм створено “національним” законодавцем. Вживання у назві цієї галузі права терміна “приватне” пов’язано з існуванням міжнародного публічного права. Вважається, що головним критерієм розмежування міжнародного публічного та міжнародного приватного права є характер правовідносин, що регулюються нормами відповідної галузі права. Принципова відмінність між ними полягає у тому, що міжнародне публічне право має наддержавний характер і складається з норм, що об’єднані системоутворюючим елементом – основними принципами міжнародного права. Міжнародне приватне право є внутрішньодержавною галуззю права [1, 6]. Також дискусії існують з приводу того, що воно не є приватним, оскільки не стосується лише приватноправових відносин. Це пояснюється тим, що у сучасному приватному праві відбувається “публіцизація” приватного права завдяки дедалі ширшому втручанню держави у сфері приватних інтересів людини. Проте, існування одного з основних загальноправових принципів, а саме недопустимість державного втручання у сфері приватних інтересів людини має завжди залишатись пріоритетним для розвинутої правової держави та мати чітко окреслені межі такого втручання.

4. З точки зору континентального правника “міжнародне приватне право” можна було б назвати “*міжнародним цивільним правом*”. Але в англосаксонській системі не використовують поняття цивільне право. Як відомо, у них воно замінюється загальним правом, судовим прецедентом, звичаєм. Також слід пам’ятати, що предметом міжнародного приватного права є не лише цивільні відносини ускладнені іноземним елементом, але й інші відносини (сімейні, трудові). При цьому звертається увага на те, що сьогодні вже простежується тенденція до утворення справжнього всесвітньо цивільного права як уніфіормізму приватного права у всесвітньому масштабі (головної або справжньої форми всесвітньо цивільного права), яке вже існує сьогодні в окремих ділянках. Наприклад, у сфері забезпечення прав людини або базових умов поставки тощо. Юридична спільнота до 2020 р. очікує появу Європейського кодексу цивільного (приватного) права, який, як вважають, матиме планетарне значення і, можливо, стане прообразом Всесвітнього цивільного кодексу, що матиме безпосередній вплив на подальший розвиток ЦК України та усього приватного права, який, як зазначається, має здійснюватися на основі ідеї всесвітньо-цивільного права як правової методології [2].

5. Вище викладені тези дають змогу встановити, що термін “міжнародне приватне право” є загальноновизнаним. Англосаксонський погляд на природу міжнародного приватного права збігається з континентальним правничим менталітетом. І такий термін можна розглядати, як компромісний для обох систем.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко С. Г. Міжнародне приватне право : підручник / Кузьменко С. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2010 – 316 с.
2. Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина. Вступ у цивільне право : підручник / Майданик Р. А. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / Скакун О. Ф. – Х. : Еспада, 2006. – 776 с.
4. Фединяк Г. С. Міжнародне приватне право : підручник / Фединяк Г. С. – К. : Атіка, 2009. – 500 с.

АЛІМЕНТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ НА УТРИМАННЯ ДИТИНИ: НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

І. В. Чеховська

(Навчально-науковий інститут права Університету ДФСУ, м. Ірпінь)

У 2009 р. було затверджено Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини в Україні [1]. Цей План містить напрями забезпечення оптимального функціонування цілісної системи захисту прав дітей в Україні. Так, одним із напрямів визначено захист прав дітей різних категорій (п. 4 Програми). Проте сьогодні приходиться констатувати, що зазначений вище План реалізується доволі повільно не тільки через брак необхідного фінансування, неузгодженість діяльності відповідних за виконання цього плану міністерств, а й недосконалості законодавчих норм, що спрямовані на захист прав дітей в Україні.

Варто зазначити, що сьогодні за попередніми розрахунками більше 100 тис. дітей вчасно не отримують аліментів. І це при тому, що кількість дітей і сімей, які живуть за межею бідності, є досить велика. Так, тільки протягом 2015 р. в органах Державної виконавчої служби згідно з офіційними даними Мін'юсту перебувало 671 тис. 449 виконавчих проваджень про примусове стягнення аліментів [2]. Кожна п'ята з цих справ – це боржники, що є злісними неплатниками аліментів, які ніяким чином не реагують на вимогу державного виконавця, незважаючи на наявність у Кримінальному кодексі конкретизованого поняття “злісного ухилення від сплати коштів на утримання дітей, аліментів з боку боржників”. Досить поширеною залишається ситуація, коли правоохоронні органи відмовляються у порушенні кримінальних справ, зважаючи на часткове погашення заборгованості. За інформацією Мінюсту, в 2015 р. фактично виконано 44 тис. 747 виконавчих документів. Це 6,7 % [2]. Тобто склалася така ситуація в державі, що з усіх виконавчих проваджень 30 % становлять якраз аліментні провадження, з яких 90 % не виконані.

Виокремимо основні проблеми, що впливають на загальний стан виконання рішень щодо сплати аліментів:

1. Недосконалий механізм стягнення заборгованості за аліментами.
2. Недосконалисть визначення бази стягнення аліментів.
3. Відсутність процедури спрощеного наказного провадження.

4. Відсутність процедури спрощення порядку індексації аліментів.
5. Відсутність ефективної системи санкцій за несплату аліментів.
6. Відсутність ефективної системи виявлення прихованих доходів та майна боржників.

7. Наявність великих строків розгляду справи.

8. Можливість використання аліментних коштів не за цільовим призначенням.

Наведені вище проблеми, на думку більшості учених і практиків, доцільніше вирішити за допомогою комплексного підходу. У зв'язку з цим вважаємо, що, перш за все, слід внести зміни до чотирьох законодавчих актів: Сімейний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, закони України: “Про виконавче провадження”, “Про судовий збір”.

Зокрема, пропонується удосконалити норми ст. 179 Сімейного кодексу України [3] “Право власності на аліменти, одержані на дитину”. Така норма є об'єктом скарг платників аліментів з огляду на те, що часто аліментоодержувачем кошти використовуються не за цільовим призначенням. Врахувати у ст. 182 Сімейного кодексу України “Обставини, які враховуються судом при визначенні розміру аліментів” і стан здоров'я одержувача аліментів.

Внести зміни у ст. 184 Сімейного кодексу України “Визначення розміру аліментів у твердій грошовій сумі” унормувавши процедуру встановлення чіткого співвідношення розміру аліментів із доходами і витратами платника аліментів на користь дитини.

Пропонуємо також закріпити норму в ст. 96 Цивільно-процесуального кодексу [4], ввести процедуру спрощеного впровадження наказного. Пропонуємо це закріпити як орієнтир для суддів і для стягувачів аліментів. Тобто завдяки цьому особа матиме право в спрощеному порядку через наказне провадження отримати судовий наказ без явки в суд за фактом подачі заяви або ж, якщо хоче більший розмір аліментів отримати, ніж базовий рівень визначений законодавством, тоді подає необхідні документи в загальному порядку.

Слід також внести зміни і у закон України “Про судовий збір ” [5] зазначивши неустойку (пеню) за прострочення сплати аліментів, індексацію аліментів, зміну розміру чи способу їх стягнення.

Пропонуємо також розширити повноваження державного виконавця, наділивши його правом здійснювати щорічно індексацію аліментних виплат, враховуючи рівень інфляції. Для цього слід внести зміни у закон України “Про виконавче провадження” [6].

Вищенаведені пропозиції, на нашу думку, сприятимуть удосконаленню системи стягнення заборгованості за аліментами.

Список використаних джерел:

1. Про Загальнодержавну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 р. [Електронний ресурс] : Закон України від 05.03.2009 № 1065-VI. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1065-17> (дата звернення 14.10.2016 р.).

2. Міністерство юстиції України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://minjust.gov.ua/ua>

3. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон від 10.01.2002 № 2947-III. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення 14.10.2016 р.).

4. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 14.10.2016 р.).

5. Про судовий збір [Електронний ресурс] : Закон від 08.07.2011 № 3674-VI. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3674-17> (дата звернення 14.10.2016 р.).

6. Про виконавче провадження [Електронний ресурс] : Закон України від 21.04.1999 № 606-XIV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/606-14>

ПОРЯДОК ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

О. А. Зуєва

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

П. В. Тихий

(Харківський апеляційний господарський суд, м. Харків)

Господарсько – процесуальний кодекс України (далі – ГПК) не містить положень, якими б визначалось таке поняття як втрачене провадження, закріплювались б умови визнання матеріалів господарської справи втраченими та визначались підстави та порядок відновлення провадження за умови втрати. Ця ситуація пояснюється відсутністю випадків втрати провадження у справі та відповідних звернень до господарських судів. Втім, у зв'язку з тимчасовою окупацією окремих територій Донецької та Луганської областей та проведеннями на них антитерористичної операції, суди всіх рівнів та юрисдикцій переводились в інші міста для поновлення роботи. В більшості випадків доставлення архівів судів та матеріалів справ, щодо яких відбувалось провадження до місць нового розташування судів було унеможливлено. Таким чином, суди до завершення антитерористичної операції були позбавлені можливості розглядати справи, щодо яких провадження були відкриті. Втім, це не є за ГПК підставою для припинення або зупинення провадження у справі тощо. До того ж, розгляд справ не можливий за обставин, що не залежать від сторін та інших учасників. Таким чином, їх не можна позбавити права на судовий захист.

В ситуації, що склалась, ці провадження можна було лише визначити втраченими. Як вже зазначалось, в господарському процесі відсутні норми, які б врегулювали відновлення втраченого провадження. Втім, звісно питання, пов'язані з подальшим рухом таких справ мали бути вирішені.

Відповіді на питання відновлення втраченого провадження були викладені в Постанові Пленуму Вищого господарського суду України (далі – ВГСУ) № 2 від 24 листопада 2014 р. (далі – Постанова) [1].

Так, вказаною постановою було зазначено, що відсутність в ГПК положень щодо відновлення втраченого провадження не є підставою для відмови в прийнятті чи залишенні без розгляду заяви, клопотання чи іншого передбаченого ГПК звернення учасника судового процесу до господарського суду.

Відновлення втраченого провадження згідно з п. 7.2. Постанови відбувається виключно за письмовою заявою особи (осіб), що була учасником відповідного судового процесу і звернулася до того місцевого господарського суду, який розглянув справу по суті або припинив провадження в ній чи залишив позов без розгляду, а також зазначеним господарським судом зі своєї ініціативи. Заява про відновлення втраченої справи про банкрутство або окремих її матеріалів подається до господарського суду, який припинив провадження у справі або у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, незалежно від судової процедури, яка застосовується до боржника.

Відновлення втраченої справи здійснюється місцевим господарським судом, незалежно від того, на якій стадії розгляду (в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанцій) вона перебувала. Якщо необхідно здійснити апеляційний або касаційний розгляд справи, її матеріали після такого відновлення передаються місцевим господарським судом відповідно до суду апеляційної або касаційної інстанцій.

В Постанові також містяться вимоги до заяви про відновлення втраченого провадження. До заяви заявник додає документи або їх копії, що збереглися у заявника або у справі (навіть якщо вони не посвідчені в установленому порядку), і докази надіслання копій заяви іншим відомим заявникові учасникам судового процесу, а за неможливості такого надіслання в заяві має бути зазначено і обґрунтовано поважну причину (причини), з якої відповідну копію неможливо надіслати.

Механізм відновлення втраченого провадження, закріплений цією Постановою передбачає, що не підлягає відновленню справа, втрачена до закінчення судового розгляду. В такому разі заявник не позбавлений права на подання нової позовної заяви (іншого звернення, передбаченого ГПК) у загальному порядку. При цьому про втрату справи зазначається в ухвалі про порушення провадження у новій справі.

У випадку недостатності зібраних матеріалів для відновлення справи господарський суд виносить ухвалу про відмову у відновленні втраченої справи і роз'яснює в ній заявникові його право на повторне звернення з такою заявою за наявності необхідних документів, а за неможливості відновлення втраченої справи з незалежних від заявника причин – виносить таку ж ухвалу та роз'яснює в ній право заявника на подання нового позову (або заяви, скарги) у встановленому ГПК порядку. Таке ж право заявник має і в разі втрати справи до закінчення розгляду справи судом. Про втрату справи обов'язково зазначається в ухвалі господарського суду про порушення провадження у новій справі.

Звісно, Постановою Пленуму ВГСУ неможливо вирішити всі питання поновлення втраченого провадження. Певні аспекти мають бути врегульовані в нормативному акті вищої юридичної сили, а саме в ГПК. Тому вбачається доці-

льним доповнити ГПК нормами, які визначали саме поняття втраченого провадження, підстави за яких провадження визнається втраченим, докази цього та, безперечно, порядок та умови відновлення.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін і доповнень до деяких постанов пленуму Вищого господарського суду України [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 24.11.2014 р. № 2. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0002600-14>

ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

С. С. Яценко

(Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ)

Міжнародні документи Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) передбачають суверенне право держав націоналізувати іноземну власність. Зокрема, ст. 4 Резолюції 1803 Генеральної Асамблеї ООН “Невід’ємний суверенітет щодо природних ресурсів” та п “с” ч. 2 статті 2 Хартії економічних прав та обов’язків держав визначають деякі умови націоналізації, які повинні бути дотримані, та передбачають порядок вирішення спорів щодо націоналізації.

Наприклад, держава має право націоналізувати іноземну власність. У такому разі повинна бути виплачена належна компенсація з врахуванням відповідних законів та постанов та всіх обставин, які держава буде вважати суттєвими. У будь-якому випадку, коли розмір компенсації викликає спір, він повинен бути урегульований згідно з внутрішнім законодавством та його судами, якщо тільки всі зацікавлені держави добровільно та з обопільної згоди не досягнуть домовленості щодо пошуку інших мирних засобів врегулювання на основі суверенної рівності держав та у відповідності з принципом вільного вибору засобів.

В іншому випадку, стосовно природних ресурсів, націоналізація повинна засновуватися із міркувань та мотивів суспільної корисності, безпеки, національних інтересів, які визнаються більш важливими, ніж інтереси громадян чи іноземців. Але допускається вирішення спорів щодо компенсації не тільки національним судом, але арбітражем чи міжнародним судовим рішенням. Як видно, зазначені нормативно-правові акти не містять визначення поняття націоналізації.

З’ясування сутності поняття “націоналізація” пропонується почати з дослідження його морфем. Так, відповідно до Академічного тлумачного словника української мови (1970–1980), іменник з основи “націонал-”, та суфіксу “-ізація”. Основа “націонал-” є неправильною назвою, що вживалася до осіб корінного населення національних республік і областей; є першою частиною складних слів – назв буржуазних партій і партійних угруповань, що відповідає слову націоналістичний. Відповідно “націоналізувати” означає здійснювати націоналізацію будь-чого. У той час “націоналізуватися” означає ставати національним, набувати національного характеру. “Національний” – це те, що стосується до нації, національності, пов’язаний з їх суспільно-політичною діяльніс-

ттю; властивість певної нації, її характеристика. Повертаючись до “націоналізації”, то це є примусовим відчуженням приватної власності у власність держави; або організація чого-небудь на національній основі. Отже, мовознавці вважають націоналізацію примусовим відчуженням тільки приватної власності та створенням чогось все державного, на національній основі. При цьому пов’язують це з корінним населенням, суспільно-політичною діяльністю та представництвом інтересу/або ущемленням інтересів буржуазії (верстви населення яка складається з підприємців).

Проте таке розуміння націоналізації навряд чи розкриває правову сутність цього поняття. Розмірковуючи про юридичний факт примусового відчуження власності на користь будь-кого, необхідно виходити з того, що це є правовідносини між відчужувачем та набувачем. Теоретично, кожний повинен мати як права, так і обов’язки (двосторонні правовідносини), і повинен мати правоздатність та дієздатність.

В історичній ретроспективі необхідно розрізнити націоналізацію соціалістичну та капіталістичну. Так, відповідно до Словника іншомовних слів Мельничука, націоналізація (франц. nationalisation, від лат. natio – народ) вилучення з приватної власності осіб у власність держави землі, промислових і транспортних підприємств, або цілих галузей народного господарства. Націоналізація соціалістична – примусове вилучення соціалістичною державою землі, промислових, торговельних, транспортних підприємств, банків, що належали експлуаторським класам; перетворення приватної власності на державну, загальнонародну, соціалістичну власність. Націоналізація капіталістична – оплачуване капіталістичною державою відчуження засобів виробництва у приватних осіб; при цьому націоналізована власність не змінює своєї капіталістичної природи.

Як видно, набувачем у правовідносинах націоналізації виступає держава, інтереси якої представляють відповідні органи державної влади. Тобто, можливо припустити, що таким органом може бути Фонд державного майна України та центральний орган виконавчої влади, до сфери управління якого дане майно буде належати. Тож, публічно-правові відносини між державою-набувачем в особі органів, що здійснюють управління об’єктами державної власності та суб’єктом – відчужувачем щодо не договірної передачі майна, яке не є санкцією за правопорушення, є предметом оскарження до національного суду, арбітражу або міжнародного суду (якщо майно належало іноземному суб’єкту).

Звичайно, через обмеженість роботи за обсягом не вдається розкрити всі аспекти поняття “націоналізація”. Втім, виходячи з вищенаведеного представляється можливим запропонувати наступне бачення змісту цього поняття, а саме: **націоналізація – спосіб зміни форми власності за особливих життєвих обставин, який передбачає припинення права приватної власності за умов попередньої чи наступної компенсації вартості майна з мотивів захисту державного суверенітету, задоволення суспільних потреб чи з інших підстав, передбачених актами законодавства держави.**

Звісно, запропоноване визначення ще потребує подальшого уточнення, що буде здійснено у майбутніх дослідженнях.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО БАНКРУТСТВА

М. І. Хараїн

(Національний університет “Одеська юридична академія”, м. Одеса)

Вивчення питання правового регулювання відносин, пов'язаних з банкрутством, в яких наявний іноземний елемент, нині досить актуальне.

В Україні дослідження у цій досить вузькій сфері правового регулювання суспільних відносин починає знаходити своє місце у вітчизняній науці. Юридичне вивчення цього питання є незначним. Частково це можна пояснити поки що практичною відсутністю справ про визнання іноземного підприємця – фізичної чи юридичної особи – у господарських судах України. Проте слід зауважити, що з поширенням практики веденням підприємницької діяльності на території щонайменше кількох країн ситуація кардинально зміниться. Тому актуальність таких досліджень є очевидною.

Проблема регулювання транскордонних справ про банкрутство полягає у різних підходах щодо вирішення цих справ різними країнами світу.

У таких категорій справ виникають конфлікти між нормами законодавства навіть тих країн, що належать до однієї правової сім'ї. І тому виникає питання які нормативно-правові акти повинні врегульовувати справи про банкрутство, в якому однією стороною виступає іноземний елемент. Так, відповідно до ч. 7 ст. 2 Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” – провадження у справах про банкрутство за участю кредиторів-нерезидентів регулюється цим Законом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. В ч. 8 ст. 2 Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” зазначається, що порядок виконання в Україні рішень судів іноземних держав у справах про банкрутство визначається міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. У разі відсутності міжнародних договорів України рішення судів іноземних держав у справах про банкрутство визнаються на території України взаємно, якщо інше не передбачено законом. Проте ці норми не врегульовують належним чином жодного питання, яке стосується транскордонної неплатоспроможності.

В основу врегулювання транскордонних справ про банкрутство покладено підходи передбачені: Типовим Законом ЮНСІТРАЛ (Комісія ООН з права міжнародної торгівлі) “Про транскордонну неспроможність” від 30 травня 1997 р. Мета цього Закону полягає в установленні ефективного врегулювання справ про транскордонну неспроможність. Саме цей документ містить у тому числі й колізійні норми, які застосовуються у разі виникнення конфліктів норм права у транскордонних справах про банкрутство; Регламентом Ради (ЄС) “Про провадження у справах про неплатоспроможність” від 29 травня 2000 р. №1346/2000.

Важливим чинником при вирішенні транскордонних справ про банкрутство є співпраця з іноземними судами та керуючими іноземною процедурою банкрутства, яка здійснюється шляхом:

1. Вчинення дій в іноземній державі.

2. Передачі інформації іноземному суду чи керуючому іноземною процедурою банкрутства.

3. Координації дій з управління активами та діяльністю боржника.

4. Координація дій з надання судової допомоги під час здійснення проваджень у справах про банкрутство стосовного одного і того самого боржника. Якщо іноземна процедура банкрутства та провадження у справі про банкрутство в Україні є взаємопов'язаними, господарський суд надає судову допомогу.

Процедура банкрутства, пов'язані з іноземним провадженням, якщо інше не передбачено Законом або міжнародним договором України, застосовуються за принципом взаємності. Господарський суд має право відмовити у застосуванні міжнародних аспектів банкрутства, якщо відповідний іноземний суд відмовився співпрацювати з господарським судом чи арбітражним керуючим.

Отже, проаналізувавши всі факти викладені вище можна дійти висновку про те, що з розвитком європейських інтеграційних процесів, їх поширенням на нові сфери суспільного життя, появою нових, складніших інтеграційних завдань необхідно розширити законодавство з метою правильного і всебічного вирішення питань пов'язаних з справами про банкрутство, в яких однією стороною виступає іноземний елемент.

Список використаних джерел:

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14 травня 1992 р. № 2344-ХІІ (2344-12) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440.

2. Типовий закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність від 30 травня 1997 р. [Електронний ресурс] : Доповідь Комісії Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі про роботу її тридцятій сесії // Додатково см. Документ (995_h17) від 25.05.2007. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_877

3. Про провадження у справах про неплатоспроможність : Регламент Ради (ЄС) від 29 травня 2000 р. № 1346/2000.

4. Бірюков О. М. Правові норми у сфері транскордонних банкрутств в міжнародних договорах / О. М. Бірюков // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2011.

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ІМУНІТЕТУ ДЕРЖАВИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

В. В. Зіньків, А. В. Савич

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Держава, як і інші учасники публічного права, виступає специфічним суб'єктом приватних правовідносин. Ще століття тому вона виконувала переважно традиційні функції суверена у міжнародних відносинах. Але сьогодні завдяки глобалізаційним та інтеграційним процесам у світі простежується тенденція активної участі держави і в приватноправових відносинах. З початку 70-х рр. ХХ ст.

Стали досить поширеними випадки укладення державами зовнішньоекономічних угод від свого імені, а згодом список видів договорів значно розширився.

У зв'язку з цим на практиці виникло питання, чи користується іноземна держава імунітетом від юрисдикції судів іншої держави.

Перш за все потрібно визначитись із поняттям імунітету. Імунітет держави у широкому розумінні – це принцип, згідно з яким до держави або її органів чи представників не може бути заявлений позов в іноземному суді без її згоди. У міжнародному приватному праві під імунітетом розуміють непідлеглість однієї держави законодавству та юрисдикції іншої. Такий статус характеризується як *par in parem non habet imperium* – “рівний на рівним не має влади”.

Сьогодні законодавство та практика усіх держав однозначно говорить про імперативність імунітету інших держав. Однак з кінця минулого століття деякі держави роблять винятки з цього правила – зокрема це стосується випадків, коли держава є суб'єктом цивільно-правового обігу. Це і викликає чимало дискусійних питань як щодо теоретичних, так і практичних аспектів існування такого явища.

В доктрині права виділяють теорію абсолютного та обмеженого імунітету. Коли говорять про абсолютний імунітет, то мають на увазі, що навіть при укладенні приватноправових правочинів держава не втрачає свого суверенітету і не підпадає під юрисдикцію суду країни контрагента. З іншого боку, концепція функціонального (обмеженого) імунітету заснована на принципі розмежування публічних та приватних функцій держави.

Держава залежно від здійснюваних функцій може брати участь у міжнародних відносинах як носій публічної влади – суверена (*jure imperii*), або як учасник приватноправових відносин (*jure gestionis*). За цією концепцією вказують на те, що коли держава здійснює угоди зовнішньої торгівлі, вона відмовляється від свого імунітету і розглядається як приватна особа. Так, теорія обмеженого імунітету ґрунтується на спеціальних національних законах та застосовується у судовій практиці Греції, Данії, Італії, США, Норвегії, Фінляндії, Франції, Швейцарії тощо.

Що стосується України, то варто сказати наступне. Радянська доктрина виходила з того, що держава не перестає бути суверенною, коли вона приймає участь в економічному обороті. Такої ж позиції дотримувалась практика. Як наслідок, українська доктрина, законодавство та практика в багатьох випадках також виходять з визнання саме абсолютного імунітету держави.

Так, спроба закріпити в законодавстві України правило про відмову України від судового імунітету була зроблена в Законі України “Про угоди про розподіл продукції” 1999 р., ст. 32 якого передбачала обов'язковість відмови держави від судового імунітету, імунітету від примусових заходів із забезпечення позову та виконання судових рішень щодо укладених з іноземними інвесторами угод про розподіл продукції.

Проте ця норма була визнана Конституційним Судом України такою, що не відповідає Конституції України у зв'язку з тим, що “ставить державу в нерівні умови порівняно з іншими учасниками угод про розподіл продукції, оскільки уповноважені діяти від імені держави органи позбавлені оскаржуваною нормою

права самостійно визначати умови договору”. Унаслідок цього попередня стаття була змінена і нині вона виглядає таким чином: “На вимогу іноземного інвестора (інвесторів) держава має право відмовитися від імунітету в угоді про розподіл продукції. Така відмова поширюється на всі судові рішення, рішення міжнародних комерційних арбітражів, рішення у провадженнях щодо попереднього забезпечення позову, а також виконання рішень судових і арбітражних органів”.

Після детальнішого аналізу законодавства та судової практики стає очевидним, що на сьогодні в Україні ще не існує єдиного підходу до встановлення меж імунітету держави, що може призводити до правової невизначеності і негативно впливати на інвестиційну привабливість економіки.

Вирішенням цього проблемного питання може стати розробка та прийняття спеціального закону про імунітет або про відмову від імунітету України. Він мав би врегулювати питання застосування імунітету України на практиці та визначити суб’єктів, які можуть здійснювати відмову від нього.

Список використаних джерел:

1. Про міжнародне приватне право : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – № 32. – Ст. 422.
2. Конвенція Організації Об’єднаних Націй о юрисдикційних імунитетах государств и их собственности [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_e50/conv
3. Про угоди про розподіл продукції : Закон України від 14 вересня 1999 р. № 1039-XIV // Офіційний вісник України від 22.10.1999 р. – № 40. – С. 2.
4. Проблема державного імунітету України як учасниці міжнародних приватноправових відносин [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VKhnuvs/2004_25/25/18.pdf
5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З РЕКОНСТРУКЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В. С. Новікова

(Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ)

Необхідність проведення докорінних перетворень та зміна старих способів розв’язання суспільством завдань новими, більш ефективними, набули особливої актуальності після обрання Україною курсу на євроінтеграцію. Дослідження правових засад реконструкції економіки, зокрема зарубіжного досвіду впровадження таких змін має великий інтерес для України.

Економіці, як відомо, належала ключова роль у політичному проекті європейської інтеграції, яка почала здійснюватися в Європі у 1950-ті рр. До 1990-х рр. питання щодо економічного зростання, продуктивності праці, зайнятості населення тощо вирішувалися здебільшого на національному рівні. Зважаючи на

високу гетерогенність економічного і соціального простору ЄС прийняття рішень на національному рівні тривалий час залишалося ефективним і раціональним способом врегулювання великої кількості суперечностей. Проте, після інтеграції до Європейського Союзу країни-члени позбавилися можливості будувати свої економічні курси в ізоляції один від одного, оскільки наслідки кожного зробленого ними вибору позначаються на стані єврозони в цілому.

Проблема реконструкції економіки постала перед багатьма країнами Європейського Союзу після світової фінансово-економічної кризи. За ступенем впливу на нестійкі економіки нових країн Євросоюзу цю кризу можна порівняти лише з часом Великої депресії 30-х років минулого століття. Наслідки цієї кризи для різних країн значно відрізнялися. Для одних достатнім стало вжиття невідкладних заходів підтримки, які сприяли відновленню економіки та скорішому виходу із кризи, проте для інших цього було недостатньо. Процес виходу із кризи займав більше часу, виникла потреба у реконструкції економіки.

Особливо сильно криза вдарила по країнах Балтії, падіння економік країн Балтії за всіма показниками мало обвальний характер. Системний характер кризових явищ в країнах Балтії вимагав прийняття принципово нової стратегії розвитку. У цій ситуації став необхідним перехід до нової економічної моделі та розробка стратегії розвитку держави, орієнтованої насамперед на розвиток виробництва, а не на перерозподіл фінансів. Проте, надана з боку МВФ допомога, вимагала прийняття на себе низки зобов'язань щодо структурного реформування економіки за рахунок збільшення податків і скорочення бюджетних витрат, особливо на соціальну сферу [1].

Іншим є досвід Ісландії, яка не стала йти шляхом так званого Вашингтонського консенсусу, рекомендованого МВФ, а обрала власну модель реконструкції економіки задля виходу із кризи. Крім того, уряд Ісландії не став запроваджувати заходи жорсткої економії, які для багатьох інших країн носили майже примусовий характер, натомість уряд намагався вберегти систему охорони здоров'я, систему освіти. Ісландія сприймається на даний момент, як приклад того, як долати глибоку економічну депресію, не приносячи в жертву соціальний добробут [2]. Приклад Ісландії яскраво демонструє, як світова економічна криза стала поштовхом до докорінних змін в економічній системі держави, та сприяла її реконструкції задля стрімкого вирішення назрілих проблем. Замість нав'язуваних світовою спільнотою заходів, щодо подолання кризи Ісландія виробила та запровадила власний, зорієнтований лише на її внутрішні цілі план виходу із кризи. При цьому, важливу роль у захисті інтересів свого народу під час кризи відіграв такий важливий конституційний інститут, як референдум.

Запозичення позитивного закордонного досвіду є проблемним питанням у наукових дослідженнях українських вчених. Неодноразово виникали дискусії з цього приводу. Дійсно, у процесі здійснення різного роду трансформацій часто закладається теза про те, що запозичення вже наявних зразків разом з урахуванням помилок і негативного досвіду забезпечить можливість країні-реципієнту діяти більш ефективно, раціонально, економічно. Проте, популярною є думка про суттєву обмеженість системного запозичення при трансформації систем: елементи однієї

системи не можуть бути перенесені в іншу систему без попередньої їх суттєвої зміни та урахування відповідності між рівнями розвитку запозичуючої системи та запозичуваного елемента, оскільки невідповідність рівнів призводить до дисфункції системи адаптивних, само відтворювальних можливостей [3].

З іншого боку, курс України до євроінтеграції вимагає адаптації національного законодавства до норм європейського права, при цьому досвід країн, які вже здолали цей шлях є для України актуальним та корисним. Тому основою реконструкції економіки України має бути не лише прагнення накопичувати чужий досвід для проведення власних реформ, а й аналіз, моделювання і прогнозування, активне впровадження поряд з глобальними, національними та регіональними факторів розвитку.

Список використаних джерел:

1. Цауркубуле Ж. Л. Проблемы экономического развития стран Балтии в условиях кризиса [Электронный ресурс] / Цауркубуле Ж. Л. – Режим доступа : <http://gisap.eu/ru/node/1196>

2. Песина Е. А. Особенности государственно-правового регулирования банковской деятельности в период мирового экономического кризиса в Исландии / Е. А. Песина // Вопросы современной юриспруденции: сб. ст. по матер. XI междунар. науч.-практ. конф. Часть II. – Новосибирск : СибАК, 2012.

3. Кавтиш О. П. Модернізація економіки України: теорія і практика здійснення реформ [Електронний ресурс] / Ковтиш О. П. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1737>

ПРИНЦИП ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ГАЛУЗЕВИЙ ПРИНЦИП АГРАРНОГО ПРАВА

М. М. Чабаненко

**(Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро)**

Одним із галузевих принципів аграрного права є принцип екологізації аграрного виробництва Термін “екологізація” визначають по-різному. На думку В. І. Андрейцева, процес екологізації окремих галузей законодавства тісно пов’язаний із впровадженням у матеріально-правові й процесуально-правові норми та приписи різних вимог, правил і нормативів екологічної безпеки [1, 60]. В. В. Петров, під екологізацією господарського законодавства розуміє втілення екологічних імперативів у зміст правових норм, що регламентують різні сторони господарської діяльності підприємств, організацій, установ та інших суб’єктів. Свого часу він же обґрунтовано доводив обов’язковість екологізації законодавства, що регулює ті чи інші сфери суспільних відносин, які так чи інакше впливають на стан навколишнього природного середовища [2, 7].

Сьогодні вчені-аграрники переконливо доводять, що екологізація аграрного виробництва – спеціальний новий принцип аграрного права [3, 155–157], що знаходить свій прояв у встановленні в аграрному законодавстві та практичній реалізації екологічних нормативів, вимог і приписів як уповноваженими держа-

вними органами, органами місцевого самоврядування, так і самими аграрними товаровиробниками у сфері ведення сільськогосподарської виробничої діяльності щодо захисту довкілля, екологічного використання природних ресурсів, а також виробництва якісної та екологічно безпечної сільськогосподарської продукції рослинного і тваринного походження. Отже, по-перше, екологізація аграрного виробництва має перешкоджати негативному впливу виробничих процесів на стан навколишнього середовища, що детально врегульовано нормами земельного та екологічного законодавства, а, по-друге, сприяти забезпеченню якості та безпечності продукції, яка виробляється аграрними виробниками. Найбільш ефективним способом запровадження принципу екологізації аграрного виробництва є органічне землеробство [4, 144].

Таким чином, складовими частинами принципу екологізації сільського господарства слід вважати запобігання негативному впливу виробничих процесів на стан навколишнього середовища; сприяння забезпеченню якості та безпечності продукції, яка виробляється аграрними виробниками; запровадження органічного виробництва. Перелічені компоненти цього принципу лише частково визначені чинним законодавством України. Зокрема, згідно зі ст. 5 Земельного кодексу України одним з принципів земельного законодавства є принцип пріоритету вимог екологічної безпеки, що має дотримуватися й при використанні земель сільськогосподарського призначення в аграрному виробництві. Вимога щодо забезпечення якості й безпечності сільськогосподарської продукції міститься у Законі України “Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів”. Відносини з використання генетично модифікованих організмів, у тому числі й при виробництві сільськогосподарської продукції, врегульовані Законом України “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів”.

Відносини з ведення органічного виробництва у даний час на рівні спеціального нормативного акта не унормовані, а згадується про нього лише в окремих нормативних документах. Так, у розділі 3 Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 р. (затв. Законом України від 21.12.2010 № 2818-VI) вказано, що у сфері сільського господарства передбачається створення умов для широкого впровадження екологічно орієнтованих та органічних технологій ведення сільського.

Таким чином, принцип екологізації аграрного виробництва на сьогодні безпосереднього нормативного закріплення не знайшов. Це дає підстави погодитися з А. М. Статівкою, що екологізація аграрного виробництва, як принцип аграрного права, виводиться з норм, що вказують на наявність розвинутого масиву певної галузевої належності (екологічне, земельне законодавство). Такий нормативний масив має бути системним утворенням, що об’єктивно відповідав би пласту суспільних відносин, які він покликаний врегульовувати. За відсутності таких умов і за наявності правової неврегульованості, існує потреба у принципах дещо іншого характеру, сутності і змісту. Безперечно, такі принципи повинні знайти своє відображення у посиленому формуванні публічного регулювання екологічної політики в сільському господарстві як сегмента національної екологічної політики нашої держави [5, 406–407].

Список використаних джерел

1. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки : навч. та наук.-практ. посібник / В. І. Андрейцев. – К. : Знання-Прес, 2002. – 332 с.
2. Петров В. В. Актуальные проблемы охраны окружающей среды в юридической науке и практике / В. В. Петров // Проблемы охраны окружающей среды в юридической науке и практике. – 1984.
3. Кравець Н. В. До питання про правові засади принципу екологізації аграрного виробництва / Н. В. Кравець // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 26 жовт. 2012 р.). – У 3-х ч. Ч. 2 “Приватно-правові проблеми формування правової держави”. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – С. 155–157.
4. Курман Т. В. Принцип екологізації аграрного виробництва в аспекті співвідношення аграрного, земельного та екологічного права / Т. В. Курман, О. М. Туєва // Співвідношення екологічного, природо ресурсного, земельного та аграрного права : матер. до круглого столу 9 грудня 2011 р. – Х. : Нац. ун-т “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”, 2011. – С. 141–147.
5. Статівка А. М. Деякі принципи екологічної політики в сільському господарстві України / А. М. Статівка // Правове життя сучасної України : матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (м. Одеса, 20–21 квітня 2012 р.). Т. 3. – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 406–407.

МЕЖІ ЗДІЙСНЕННЯ СУБ’ЄКТИВНОГО ПРАВА НА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ КОМП’ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ

Д. П. Скачко, А. Ю. Жолудь

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Чинне законодавство визначає комп’ютерні програми виключно як об’єкти авторського права. Так, Закон України “Про авторське право та суміжні права”, що діє на даний момент, визначає комп’ютерні програми як окремий об’єкт авторського права. Визначення цього об’єкту міститься у ст. 1 Закону, де під комп’ютерною програмою розуміється набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп’ютером, які приводять його в дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об’єктному кодах).

Стаття 18 цього ж закону поширює правову охорону літературних творів на комп’ютерні програми без врахування специфіки самого об’єкта правової охорони. Така охорона поширюється на комп’ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження.

За характером форми відображення рядки літературного твору та комп’ютерної програми мають дещо спільні риси: і рядки літературного твору, і рядки комп’ютерної програми автор створює за допомогою спеціальних символів такими символами є символи-літери або символи-оператори. Схожість процесу

щодо створення літературних творів і комп'ютерних програм стали підставою для вибору форми захисту для комп'ютерних програм саме як літературних творів.

Така правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору й не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані в творі. Тобто правова охорона в Україні поширюється лише форма виразу програм (по суті, вихідний та об'єктний коди), а їхня структура, алгоритми й ідеї, що лежать в основі програм, не підлягають охороні й можуть вільно використовуватись третіми особами.

Єдиною відмінністю правової охорони комп'ютерної програми від звичайного літературного твору є специфічні правила щодо можливостей вільного використання комп'ютерної програми особою, що правомірно володіє примірником комп'ютерної програми.

Ці специфічні особливості режиму охорони саме комп'ютерних програм як особливого різновиду твору визначено ст. 24 “Закону про авторське право та суміжні права”. Ця стаття дає право володільцю правомірно придбаного примірника комп'ютерної програми без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право на цю програму,

- зробити й зберігати одну архівну або резервну копію правомірно придбаної програми, а також

- декомпілювати (перевести з об'єктного коду у вихідний текст) й модифікувати програму (внести зміни) винятково для досягнення взаємодії з іншими програмами.

При цьому в разі, якщо подальше використання програми стає неправомірним, архівна або резервна копія має бути знищена. Наприклад, у разі передачі прав на примірник програми іншій особі первісний власник втрачає право користуватись програмою і має видалити її зі свого комп'ютеру та знищити архівну (резервну) копію. Також запроваджено обмеження щодо використання та поширення отриманої внаслідок декомпіляції комп'ютерної програми інформації.

Закон України “Про авторське право та суміжні права” надає правоволодільцю на об'єкти авторського права чи суміжних прав право використовувати технічні засоби захисту. Під технічними засобами захисту Закон розуміє технічні пристрої і (або) технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права і (або) суміжних прав при сприйнятті і (або) копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав.

П. е ч. 1 ст. 50 Закону прямо відносить будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу до самостійних порушень авторського права.

Такою можливістю активно користуються правоволодільці при виготовленні та введенні в обіг комп'ютерної програми, фактично унеможливаючи реалізацію права законного володільця примірника комп'ютерної програми на виготовлення архівної копії. Оскільки CD диск як правило містить технічний засіб захисту, що унеможливає виготовлення архівної копії власними силами

законного володільця примірника комп'ютерної програми, а будь-які дії щодо їх обходу є порушенням авторського права.

Діюча законодавча конструкція, закріплюючи суб'єктивне право, не передбачає порядку реалізації права на виготовлення архівної копії та прямо не вказує на спосіб реалізації цього права (або власними силами, або правоволодільцем за зверненням власника примірника комп'ютерної програми, або сторонньою організацією за зверненням, тощо).

Існування такої неузгодженості призводить до зловживання суб'єктивним правом на використання технічних засобів захисту правоволодільцем.

У зв'язку з чим на думку авторів ст. 24 Закону України "Про авторське право та суміжні права" слід доповнити нормою, яка б деталізувала порядок реалізації права на виготовлення архівної копії комп'ютерної програми, та враховуючи інтереси виробників комп'ютерних програм гарантувала б і інтереси споживачів програмного продукту.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОПЕРЕДНЬОЇ ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОКРЕМИХ ПЛАНІВ І ПРОГРАМ ВІДПОВІДНО ДО ПОЛОЖЕНЬ ДИРЕКТИВИ ЄС № 2001/42/ЄС

А. С. Євстігнєєв

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ)

Ефективне правове забезпечення екологічної безпеки (далі – ЕБ) у процесі здійснення спеціального природокористування потребує істотного оновлення чинних правових приписів, якими регламентовано відповідні правовідносини. Напрочуд важливе значення для названого оновлення мають приписи Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію), яка містить ряд конкретних важливих вимог до України щодо удосконалення вітчизняного екологічного законодавства.

В контексті забезпечення ЕБ серед визначених Додатком ХХХ Угоди про асоціацію важливе займає Директива № 2001/42/ЄС про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля [1]. За своїми цілями та завданнями ця Директива є подібною до Директиви № 2011/92/ЄС та має на меті забезпечити високий рівень охорони довкілля і сприятти інтегруванню екологічних міркувань при підготовці і затвердженні планів та програм з метою заохочення сталого розвитку, шляхом забезпечення здійснення екологічної оцінки окремих планів та програм, які можуть мати значні наслідки для довкілля, за первними критеріями. При цьому, під планами та програмами, що підлягають оцінці, розуміються плани та програми, включаючи співфінансовані Європейським Співтовариством, а також будь-які зміни до них які підлягають підготовці та/або затвердженню органом влади на національному, регіональному або місцевому рівнях, або які підготовлені органом влади для затвердження шляхом проходження законодавчої процедури в парламенті або уряді, та які вимагаються законодавчими, нормативними або адміністративними актами, що можуть мати значні екологічні наслідки.

Такими критеріями, зокрема, є характеристики планів та програм:

– ступінь, в який план або програма встановлюють рамки для проектної або іншої діяльності, будь то по відношенню до місця впровадження, характеру, розміру та умов функціонування або виділених ресурсів;

– ступінь, в який план або програма впливає на інші плани або програми, включаючи ті, що знаходяться в ієрархії;

– відповідність плану або програми імплементації екологічного законодавства Співтовариства, а також характеристика наслідків та території, яка ймовірно зазнає впливу, тощо.

Екологічна оцінка здійснюється щодо усіх планів та програм які підготовлені для сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, управління відходами, управління водними ресурсами, телекомунікацій, туризму, містобудування та планування сільської місцевості або землекористування, і які встановлюють основу для майбутнього надання дозволу на реалізацію проектів, наведених у Директиві 85/337/ЄЕС [2], сучасною версією якої, по суті, є Директива № 2011/92/ЄС, якою власне і припинено дію Директиви 85/337/ЄЕС.

Важливим з точки зору меж визначення специфіки процедур оцінки на національному рівні, є положення ч. 8 Преамбули Директиви № 2001/42/ЄС, відповідно до яких на рівні Співтовариства визначаються необхідні дії із запровадження засад системи екологічної оцінки, які б встановлювали загальні принципи системи екологічної оцінки і залишали б державам-членам (в нашому випадку – очевидно, й Україні) право врегулювати подробиці процедури відповідної оцінки.

Узагальнено визначена аналізованим актом ЄС процедура оцінки планів та програм передбачає проведення екологічної оцінки у процесі підготовки плану або програми і перед їхнім затвердженням або поданням на проходження законодавчої процедури. При цьому під такою оцінкою розуміється підготовку екологічного звіту, проведення консультацій, врахування екологічного звіту та результатів консультацій.

Слід зазначити, що реалізація значної частини планів і програм, щодо яких передбачено застосування визначених Директивою № 2001/42/ЄС процедур, може мати наслідком здійснення спеціального використання окремих природних ресурсів (вод, атмосферного повітря, надр, лісів, земель або тваринного світу), а тому імплементація передбачених нею процедур до вітчизняного законодавства має значення для забезпечення ЕБ у сфері спеціального природокористування.

Список використаних джерел:

1. Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0042>. – Назва з екрану.

2. Council Directive 85/337/EEC of 27 June 1985 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31985L0337>. – Назва з екрану.

ДО ПИТАННЯ ЗМІСТУ ЦИВІЛЬНОЇ ПРАВОЗДАТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

С. О. Іванов

(Університет Державної фіскальної служби України, м. Ірпінь)

І. В. Сніцар

(Хмельницький національний університет, м. Хмельницький)

Актуальними до нині постають питання взаємодії права приватного та права публічного у сфері регулювання суспільних відносин: їх взаємодія, а часто і конкуренція. Особливо ці процеси спостерігаються в момент участі суб'єктів публічного права у цивільних (приватних) відносинах (у статусі юридичних осіб публічного права). Проблемним тут, зокрема постає питання галузі права, яка повинна регулювати правовий статус цих осіб: чи право приватне (цивільне), зважаючи на те, що юридичні особи публічного права є різновидами юридичних осіб; чи право публічне, зважаючи на те, що вони є суб'єктами права публічного. Як наслідок цього, невизначеним є питання обсягу здатності юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах (зміст їх цивільної правоздатності). Проводячи аналіз чинного законодавства не можна чітко окреслити: чи юридичні особи публічного права мають загальну правоздатність, проголошену у ст. 91 ЦК України щодо юридичних осіб (приватного права); чи мають спеціальні обмежені можливості у цивільних відносинах, обумовлені імперативним обов'язком реалізації ними публічної мети їх створення (спеціальну або цільову цивільну правоздатність).

Слід зазначити, що про актуальність питання змісту цивільної правоздатності юридичних осіб публічного права і про можливість закріплення за ними саме спеціальної (або функціональної, цільової) правоздатності нині наголошують ряд вітчизняних науковців: В. Борисова [1, 8]; Л. Винар [2, 5]; А. Довгерт [3, 117] та ін.

Зрештою наведені вище теоретичні тези вчених про спеціальний обмежений характер можливостей державних та комунальних організацій знайшли своє нормативне закріплення у ряді законів України.

Так, в бюджетному законодавстві України щодо таких організаційно-правових форм юридичних осіб публічного права, як бюджетні установи, закріплений принцип цільового використання бюджетних коштів – коли бюджетні кошти ними використовуються на цілі, визначені бюджетними призначеннями (згідно п. 8 ст. 7 БК України [4]). З метою реалізації наведеного вище цільового використання бюджетних коштів чинним законодавством запроваджено казначейську форму обслуговування Державного бюджету України (див. напр. ст. 43 БК України [4]). Як наслідок цього, бюджетні установи як розпорядники бюджетних коштів повинні брати бюджетні зобов'язання та проводити видатки тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених затвердженим кошторисом. Більш того законом передбачені негативні наслідки укладання розпорядниками бюджетних коштів зобов'язань поза межами бюджетних

асигнувань, встановлених кошторисами. Будь-які зобов'язання, взяті за коштами Державного бюджету України без відповідних бюджетних асигнувань або ж з перевищенням повноважень, встановлених БК України та законом про Державний бюджет України, не вважаються бюджетними зобов'язаннями. Витрати державного бюджету на покриття таких зобов'язань не можуть здійснюватися (ст. 116 БК України [4]).

Можна також виділити ще цілий ряд окремих розроблених спеціальним законодавством заходів, направлених на досягнення реалізації бюджетними установами цільової їх діяльності. Це зокрема закріплена у п. 9 ст. 13 БК України [4] заборона створення позабюджетних фондів бюджетними установами. Крім цього, відповідно до ч. 4 ст. 16 БК України [4] бюджетна установа не має права здійснювати запозичення у будь-якій формі (крім випадків, передбачених цим Кодексом).

Наведені вище нормативні правила бюджетного законодавства об'єктивно обмежують бюджетні установи у здатності мати права, у тому числі під час їхньої участі у цивільних відносинах.

Крім бюджетного законодавства ряд обмежень в набутті прав окремими різновидами юридичних осіб публічного права закріплений у положеннях господарського права, де зокрема передбачений контроль зі сторони вищестоящего державного органу щодо статутної діяльності державних організацій, в тому числі щодо укладання ними правочинів. Наприклад, згідно ч. 5 ст. 76 ГК України [5] орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство, затверджує статут підприємства, дає дозвіл на здійснення казенним підприємством господарської діяльності, визначає види продукції (робіт, послуг), на виробництво та реалізацію якої поширюється зазначений дозвіл.

Інший приклад нормативного обмеження прав юридичних осіб публічного права у цивільному обороті – це ст. 8 Закону України “Про приватизацію державного майна” [6], де закріплене обмеження щодо покупки об'єктів приватизації на юридичні особи, у майні яких частка державної власності перевищує 25 відсотків; на органи державної влади та інші державні організації.

Цим самим, слід констатувати, що правовий статус юридичних осіб публічного права регламентується не лише положеннями цивільного законодавства, але й нормами права публічного (з відповідними від цього наслідками у вигляді специфіки їх цивільно-правового статусу). Через це логічним є те, що щодо юридичних осіб публічного права присутні доктринальні та нормативні перепони повного застосування положень ЦК України про юридичні особи приватного права і це, зокрема стосується питання проголошення за ними загальної правоздатності, як це було реалізовано у ст. 91 ЦК щодо юридичних осіб приватного права.

Проводячи аналіз питання можливості встановлення за юридичними особами публічного права спеціальної або цільової (обмеженою публічною ціллю їх створення) цивільної правоздатності слід, по-перше, встановити передумови наявності специфіки їх правового статусу у цивільних відносинах, а по-друге, наявність цивільно-правових наслідків встановлення за такими організаціями спеціальної (цільової) цивільної правоздатності (наявність цивільно-правових наслідків перевищення такої цільової правоздатності).

На основі вище зазначених наукових підходів та положень чинного законодавства України було виділено цілий ряд об'єктивно існуючих передумов специфіки участі юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах.

Наведені вище аргументи дозволяють сформулювати висновок про функціональний, залежний від реалізації основної (публічної) діяльності характер можливостей в цивільному обороті тих учасників цивільних відносин, що є особами цілі та діють на праві державної або комунальної власності (юридичні особи публічного права). Основою побудови можливостей цих суб'єктів публічного права у сфері майнових відносин є зміст поставлених перед ними публічних завдань та ресурсне забезпечення виконання цих завдань. Окремо слід зазначити, що чинним законодавством встановлені негативні наслідки, у тому числі цивільно-правового характеру у вигляді недійсності правочинів, укладених поза межами нормативно окресленої мети їх створення та діяльності. Цим самим нині створені нормативні передумови, коли зазначену залежність змісту цивільної правоздатності юридичних осіб публічного права від окресленої у публічному порядку направленості їх дій можна окреслити через закріплення у цивільному законодавстві за такими учасниками цивільних відносин *функціональної* (обумовленої обов'язком виконання публічних функцій) *цивільної правоздатності*.

При цьому, сутність функціональної правоздатності юридичних осіб публічного права можна визначити як здатність мати цивільні права та здійснювати обов'язки, які пов'язані із реалізацією покладеної у законодавстві та в установчих документах мети створення цих осіб.

У підсумку наведеного, для системності чинного законодавства, що регулює статус юридичних осіб (публічного права) положення ч. 1 ст. 91 ЦК України слід доповнити окремим пунктом про те, що у випадках зазначених у законі юридична особа здатна мати цивільні права та обов'язки, які відповідають цілям діяльності, закріплені законодавством та установчими документами (цільову цивільну правоздатність).

У перспективі встановлення цільової цивільної правоздатності щодо юридичних осіб публічного права потрібна не як показник недійсності всіх укладених за межами цієї правоздатності позастатутних правочинів, а як чинник обов'язковості виконання ними їх статутної публічної діяльності і відповідальності органів цих організацій (не їх контрагентів) у разі невиконання або неналежного виконання цієї цільової діяльності. На виконання цього необхідні будуть зміни у спеціальне (зокрема бюджетне) законодавство щодо вилучення цивільно-правових наслідків нецільової діяльності юридичних осіб публічного права, залишивши в ньому лише заходи публічно-правового характеру.

Список використаних джерел:

1. Борисова В. І. Юридична особа – універсальна правова форма участі організацій у цивільному обороті / В. І. Борисова // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2003, – № 2. – С. 3–13.

2. Винар Л. В. Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 "Циві-

льне право; цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / Л. В. Винар. – Львів, 2006. – С. 9.

3. Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар / за ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К. : Істина, 2006. – 928 с.

4. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010. – № 50–51. – Ст. 572.

5. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV.

6. Про приватизацію державного майна : Закон України від 4 березня 1992 р., № 2163-XII // ВВР. – 1992. – № 24. – Ст. 348.

ПРО ДЕЯКІ ЗМІНИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕРГАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

А. В. Коваленко, О. О. Круглова

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро)

Реформи, що відбуваються в Україні у зв'язку з інтеграцією до Європейського Союзу призводять до змін у вітчизняному законодавстві. Важливою задачею за таких умов є координування таких змін не лише для розбудови правової держави, яка покликана затвердити гуманістичні начала, забезпечити і захистити свободу, честь і гідність людини, а й для збереження національної самобутності вітчизняних законів з запозиченням прогресивного, позитивного досвіду європейських країн.

З огляду на вищевказане, досить актуальним і необхідним є наукове дослідження позитивних законодавчих прикладів країн, що входять до європейської спільноти, та подальша імплементація європейських стандартів, зокрема, у вітчизняне приватне право. Належний рівень регулювання договірних відносин в країні дозволяє забезпечити потрібним рівнем охорони приватні права та інтереси осіб.

Так, потребує уваги питання припинення договору шляхом відмови від нього однієї зі сторін. Момент такого припинення настає: а) при здійсненні відмови; б) при отриманні повідомлення про відмову іншою стороною.

В ситуації коли в законодавстві відсутня відповідь на дане питання щодо конкретного виду договору, суди доходять висновку про те, що договір був розірваний за односторонньою відмовою, навіть тоді, коли адресат не був проінформований про нього. Даний підхід не можна вважати вірним, оскільки здійснення права на відмову завжди тягне припинення прав і обов'язків іншої сторони договору, тому вона має бути обов'язково проінформована про це.

В Цивільних кодексах (далі ЦК) як України так і деяких країн Співдружності Незалежних Держав (Білорусії, Азербайджану тощо) в даний час не встановлені загальні вимоги, що передбачають необхідність повідомлення про односторонню відмову від виконання зобов'язання, як не визначений і момент настання його наслідків.

На відміну від вищезгаданих ЦК, у Німецькому Цивільному Уложенні встановлено, що відмова здійснюється через заяву здійснену зверненого до ін-

шої сторони. Після відповідної заяви сторони можуть на власний розсуд встановити строк на здійснення розірвання договору.

За відсутності таких правил на законодавчому рівні в літературі рекомендується застосовувати положення, що визначають порядок здійснення відмови для окремих видів договорів.

Зокрема, ЦК України момент розірвання договору найму визначається отриманням однією стороною повідомлення від іншої про односторонню відмову від договору. Для договору доручення, за загальним правилом, вимога щодо повідомлення не передбачено. Однак, якщо повірений діє як підприємець, то інша сторона повинна повідомити його про відмову від договору не пізніше ніж за один місяць до його припинення.

Момент розірвання договору в результаті односторонньої відмови може бути передбачений у повідомленні, законі або визначатися угодою сторін.

Положеннями ЦК України для окремих видів договорів передбачається завчасне повідомлення іншої сторони про припинення договору. Наприклад, управління майном – “за три місяці до припинення договору, якщо інше не встановлено договором” (ч. 1 п. 2 ст. 1044 ЦК України).

Таким чином, цивільне законодавство необхідно доповнити положенням про те, що право сторони на односторонню відмову від договору здійснюється шляхом повідомлення іншої сторони. Договір вважається припиненим з моменту отримання такого повідомлення, якщо інший термін не зазначений у повідомленні або не передбачений законом або договором.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua/go/435/15
2. Цивільний кодекс Республіки Білорусії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pravo.by/word-of_law/asp
3. Цивільний кодекс Азербайджанської Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.taxes.gov.kz
4. Німецьке цивільне уложення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.judish.com

ЕКОЛОГО-ПРАВОВА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Е. В. Позняк

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ)

1. Перспективи розвитку культурних засад функціонування суспільства в сфері охорони навколишнього природного середовища, природокористування та забезпечення безпечних умов існування людини й усього живого опосередковано стали предметом домовленостей нашої держави і країн світу у рамках міжнародного співробітництва в сфері екологічних відносин. У складі природничих наукових досліджень (біологічного різноманіття, середовищ існування йо-

го видів, атмосферного повітря, змін клімату тощо) в ряді випадків зазначаються положення з охорони загальної культурної спадщини людства, підтримання культури корінних народів у здійсненні ними того чи іншого виду природокористування, задоволення різноманітних культурних потреб людей та їх спільнот.

У зв'язку з цим важливою видається максимальна деталізація еколого-правових зобов'язань, які беруть на себе держави. Так, наприклад, сторонами міжнародних домовленостей можуть створюватись спеціальні органи, наділені повноваженнями з реалізації міжнародної політики у сфері екологічної культури та визначення її правових форм з метою подолання фрагментарності в правовому регулюванні зазначених відносин засобами національного та міжнародного законодавства.

2. Конституційні засади чинності міжнародних договорів на території України формують підґрунтя для широкого взаємообміну державами світу інформацією про стан навколишнього природного середовища, рівень екологічної безпеки та ризиків, обсяги використання природних ресурсів, попередження загроз в цій сфері. Вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища на основі широкого міждержавного співробітництва є важливим принципом охорони навколишнього природного середовища, як зазначається у Законі України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 р. (п. “к” ст. 3).

Необхідність систематизації екологічного законодавства України, підвищення ролі екологічної складової сталого розвитку, всебічне закріплення засад екологічної культури в міжнародних джерелах екологічного права посилюють роль і значення екологічного й культурного співробітництва держав світу задля збереження навколишнього середовища для наступних поколінь.

3. Наразі перед еколого-правовою наукою постає питання про розвиток еколого-правової культури завдяки процесам гармонізації, адаптації та конвергенції європейських і національних підходів у рамках розвитку екологічної політики ЄС. Формування єдиного культурного простору для країн ЄС та України на рівні європейського регіонального співробітництва відображено в Угоді про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з іншого боку, ратифікованій Законом України від 16 вересня 2014 р. Даною Угодою передбачаються основні напрями співпраці в економічній, політичній, правовій, екологічній, соціальній сферах, зокрема у ст. 365 мова йде про розвиток всеоб'ємної стратегії в галузі навколишнього середовища, наукового потенціалу з метою дотримання глобальної відповідальності та зобов'язань у таких сферах, як охорона здоров'я, захист навколишнього середовища, зокрема зміна клімату та інші глобальні виклики. Конкретні еколого-правові орієнтири були закріплені в Додатку ХХХ до глави 6 розділу V зазначеної Угоди.

Оскільки будь-який процес співпраці включає наближення правових систем низки європейських держав до *acquis communautaire* ЄС у рамках адаптації законодавства та конвергенції правових систем, доцільним, на наш погляд, є поєднання розгляду двох напрямків співпраці України та ЄС: охорони навко-

лишнього природного середовища та культури. В процесі вдосконалення законодавства України ці два напрями потребують об'єднання через необхідність формування екологічної культури особи й суспільства та її важливої складової – еколого-правової культури.

4. Видається очевидною необхідність комплексного підходу до вирішення глобальних проблем людства з урахуванням необхідності забезпечення глобальної екологічної безпеки та екосистемності як важливих принципів і, водночас, характеристик еколого-правової культури природокористування, охорони навколишнього середовища в цілому на етапі переходу до стійкого розвитку. Зазначеним напрямом цілком відповідають положення Основних напрямів (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 р., затверджених Законом України від 21 грудня 2010 р. Залучення громадськості до процесу екологічної освіти з метою сталого розвитку, екологічної просвіти та виховання, включення питань формування екологічної культури, екологічної освіти та просвіти в державні цільові, регіональні та місцеві програми розвитку – стратегічна ціль екологічної політики України.

Цілком логічно, що зазначені стратегічні цілі національної екологічної політики мають бути уточнені та розвинуті в Програмі збереження навколишнього природного середовища, розробка якої передбачена за вектором безпеки в рамках Стратегії сталого розвитку “Україна-2020”, схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. Оскільки окремих програм забезпечення екологічної безпеки та раціонального й ефективного природокористування зазначеною Стратегією не закріплено, вважаємо за необхідне передбачити зазначені напрями в Програмі збереження навколишнього природного середовища. В подальшому доцільно було б їх виокремити і внести до даної Стратегії, забезпечивши таким чином стале природокористування та сталий розвиток сфери екологічної безпеки (в тому числі цивільного захисту від надзвичайних екологічних ситуацій).

У даному контексті, з огляду на методологію вдосконалення усієї системи законодавства та розвиток правової і еколого-правової культури в суспільстві, вбачаємо за необхідне внести доповнення до Конституції України, зазначивши про курс нашої держави на міжнародну та європейську інтеграцію.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІЛЕЙ І ПРІОРИТЕТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРАВНИКА (НА ПРИКЛАДІ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ)

І. М. Старосуд

(Донецький окружний адміністративний суд, м. Донецьк)

Особливе місце в системі міжнародних угод в екологічній сфері займає Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Саме ця Конвенція започаткувала якісно новий етап розвитку підходів до екологічних прав громадян, окреслила перспективні напрямки їх розвитку та забезпечення,

формування пріоритетів країн-учасників тощо. Представники екологічної громадськості України доклали великих зусиль та приймали активну участь не тільки в процесі розробки цієї Конвенції, а і в процесі її впровадження у національне правове поле. Завдяки цій діяльності наша держава стала не тільки одним з перших підписантів цієї Конвенції (25.06.1998 р.), а також досить оперативно ратифікувала її, зробивши частиною національного законодавства (06.07.1999 р.). Зокрема, одним з напрямків розвитку екологічних прав було визначено право на справедливий суд з екологічних питань, зокрема:

– гарантований доступ до швидкої та безоплатної (або за помірну плату) процедури доступу до судового оскарження дій або бездіяльності пов'язаної із доступом до екологічної інформації (п.1 ст. 9 Конвенції);

– доступу до правосуддя зацікавленої громадськості або інших осіб, які вважають, що їх права порушені у зв'язку із реалізацією процедур участі громадськості у прийнятті рішень щодо конкретних видів діяльності (п. 2 ст. 9 Конвенції);

– доступ представників громадськості до адміністративних або судових процедур для оскарження дій або бездіяльності приватних осіб і громадських органів, які порушують положення національного законодавства, що стосується навколишнього середовища (п.3 ст. 9 Конвенції).

При цьому в Конвенції наголошується на тому, що засоби правового захисту, включаючи у разі потреби засоби правового захисту у формі судової заборони, повинні бути справедливими, неупередженими, своєчасними і не пов'язаними з непомірно великими витратами.

Таким чином, Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля створила певні правові стандарти, які повинні бути реалізовані в національному правовому полі. Вбачається, що така діяльність повинна мати багатовекторний характер орієнтований на створення простих процедур доступу до суду з екологічних питань, мінімізацію витрат пов'язаних із таким доступом, забезпечення кваліфікованого та неупередженого розгляду справ тощо.

Разом з тим, саме механізми кваліфікованого суддівського корпусу з екологічних питань залишаються нереалізованими належним чином, а також потребують своєї розвитку. Формально кандидати на посаду судді не в повній мірі підпадають під вимоги ч. 2 ст. 7 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”: “Екологічні знання є обов'язковою кваліфікаційною вимогою для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів та призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища”. Однак вбачається, що оскільки суди вирішують спори в екологічній сфері, та з огляду на необхідність реалізації міжнародних та національних екологічних пріоритетів як складової сталого розвитку наявність знань екологічного законодавства у кандидата на посаду судді стає невід'ємною складовою права на справедливий суд.

При цьому у 2013 році рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України було затверджено “Положення про порядок складення кандидатами на посаду судді кваліфікаційного іспиту та методика його оцінювання”. Зокрема, п. 3.5. цього Положення передбачалось, що: “Тестові запитання складаються

державною мовою і містять питання для виявлення належних теоретичних знань та рівня професійної підготовки кандидатів. Сукупність тестових запитань становить тестову базу, яка повинна містити запитання із наступних дисциплін: адміністративне право; адміністративний процес; кримінальне право; кримінальний процес; цивільне право; цивільний процес; господарське право; господарський процес; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та рішення Європейського суду з прав людини”.

Як можна бачити наявність знань з екологічного законодавства (природоохоронного, природоресурсного та з питань екологічної безпеки) не входить до переліку знань та навичок претендентів, що перевіряються, що в свою чергу, не може в подальшому відбиватись як на процесі підготовки та демонстрації знань претендентами, так і в подальшому на їх підході щодо значення екологічного законодавства, його місця в системі національного законодавства, пріоритетів екологічної безпеки тощо. Таким чином, вбачається за доцільне переглянути питання кваліфікаційного відбору суддів та включити до тестової бази при відборі кандидатів на посаду судді, а також до програм підвищення кваліфікації діючих суддів питання зі знання норм екологічного права.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_015

2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

3. Положення про порядок складення кандидатами на посаду судді кваліфікаційного іспиту та методика його оцінювання [Електронний ресурс] : Затверджено рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 10.07.2013. – Режим доступу : <http://vkksu.gov.ua/ua/dobir-kandidativ-na-posadu-suddi-vpershe/documents-pp/polozhenniasep>

ЕКОСИСТЕМНИЙ ПІДХІД У РІШЕННЯХ НАРАД КОНФЕРЕНЦІЇ СТОРІН КОНВЕНЦІЇ ПРО БІОЛОГІЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ

Є. П. Суєтнов

**(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків)**

Центральним пунктом глобальних змін навколишнього середовища, які сталися за останні 50–100 років, є не забрудненість довкілля, від якого страждає більшість населення планети, і не потепління клімату, викликане парниковим ефектом. За переконанням фахівців, такі зміни зумовлені найнебезпечнішим екологічним підсумком господарської діяльності людини – руйнуванням природних екосистем на значних морських і суходільних територіях.

Екосистема – це сукупність живих організмів, які пристосувалися до спільного проживання в певному середовищі існування, утворюючи з ним єдине ціле. Значення екосистем складно переоцінити, адже вони є гарантом стабільності довкілля та його найважливішою структурною одиницею. Разом із тим, хижацька господарська діяльність людини призвела до руйнування та істотного зменшення природних екосистем, що, у свою чергу, загрожує біосфері найкатастрофічнішими наслідками.

З урахуванням функцій екологічних систем у природі та їх значення для підтримання сприятливого стану довкілля надзвичайно важливим завданням є збереження екосистем для забезпечення сталого розвитку. Саме для досягнення цієї мети у 90-х рр. ХХ ст. була розроблена концепція екосистемного підходу.

Уперше екосистемний підхід було запроваджено в рамках Конвенції про біологічне різноманіття 1992 р., метою якої є збереження біорізноманіття, стале використання його компонентів та спільне одержання на справедливій і рівній основі вигод, пов'язаних із використанням генетичних ресурсів. Незважаючи на те, що в самому тексті цього документа екосистемний підхід не передбачено, існує низка рішень нарад керівного органу Конвенції – Конференції Сторін – стосовно цього питання.

Станом на жовтень 2016 р., усього було проведено 12 нарад Конференції Сторін Конвенції, де обговорювалися питання, які так чи інакше стосувалися екосистемного підходу. І якщо на першій нараді, яка проходила в м. Нассау (Багамські острови) з 28 листопада по 9 грудня 1994 р., Сторони лише підтвердили залежність майбутнього людства від збереження різноманітності екосистем (рішення I/8), то вже на другій нараді, яка відбувалася в м. Джакарті (Індонезія) з 6 по 17 листопада 1995 р., екосистемний підхід було визнано головною основою для подальших дій у рамках Конвенції про біологічне різноманіття (рішення II/8).

Надалі Конференція Сторін Конвенції неодноразово зверталася до використання екосистемного підходу при розробленні та реалізації робочих програм із різних тематичних і міждисциплінарних питань. Так, на третій нараді у м. Буенос-Айрес (Аргентина, 4–15 листопада 1996 р.) серед питань, що виносилися на обговорення, було розроблення багаторічної програми заходів у сфері біологічного різноманіття сільського господарства. А тому в рішенні III/11 йдеться про заохочення Сторін до того, щоб вони сприяли переходу від нераціональної практики ведення сільського господарства до сталих виробничих методів, скоригованих з урахуванням місцевих біотичних і абіотичних умов, відповідно до екосистемного підходу. На цьому ж підході, згідно з “Програмою роботи у сфері біологічного різноманіття суші: біологічне різноманіття лісів” мають ґрунтуватися стратегії раціонального використання лісів (рішення III/12).

Та найпродуктивнішою стосовно екосистемного підходу виявилась п'ята нарада Конференції Сторін Конвенції, яка проходила в м. Найробі (Кенія) з 15 по 26 травня 2000 р., оскільки на її 5-му засіданні було прийнято рішення V/6 “Екосистемний підхід”, у додатку до якого міститься опис екосистемного підходу (розділ “А”), перелік його принципів (розділ “В”) та практичні рекомендації щодо його застосування (розділ “С”).

Згідно з розділом “А” додатку до рішення V/6 екосистемний підхід являє собою стратегію комплексного управління земельними, водними та біологічними ресурсами, яка забезпечує їх збереження та стале використання на справедливій основі. Його підґрунтям є відповідні наукові методології, що охоплюють усі рівні біологічної організації, включаючи основні процеси, функції і взаємозв’язки між організмами та навколишнім середовищем. Також екосистемний підхід визнає, що люди з усім їхнім культурним різноманіттям є невід’ємною частиною екосистем.

У розділі “В” додатку перераховані 12 принципів екосистемного підходу, які є взаємопов’язаними, взаємодоповнюючими та мають застосовуватися як єдине ціле. Це такі принципи: 1) визначення завдань управління екосистемами суспільством; 2) максимальна децентралізованість управління екосистемами; 3) врахування впливу на суміжні або будь-які інші екосистеми; 4) управління екосистемами в економічному контексті; 5) забезпечення збереження структури і функцій екосистеми; 6) управління екосистемами в межах їхнього природного функціонування; 7) застосування екосистемного підходу в певних масштабах; 8) довготривалість цілей управління екосистемами; 9) врахування неминучості змін екосистем; 10) забезпечення рівноваги між збереженням та використанням біорізноманіття; 11) врахування інформації; 12) залучення зацікавлених сторін.

Щодо практичних рекомендацій із застосування екосистемного підходу, то вони, як було зазначено, закріплені у розділі “С” додатку до рішення V/6. Усього їх п’ять, а саме: 1) орієнтація на функціональні взаємозв’язки та процеси в екосистемах; 2) сприяння справедливому користуванню благами; 3) використання стратегії адаптивного управління екосистемами; 4) здійснення управління за допомогою заходів, співрозмірних питанню, що вирішується, та шляхом максимальної децентралізації; 5) забезпечення міжвідомчої взаємодії.

Таким чином, у рішеннях нарад Конференції Сторін Конвенції про біологічне різноманіття розроблені основні засади екосистемного підходу. Проте ефективність цього підходу залежатиме від його впровадження в рамках національного законодавства різних країн. З огляду на це, вважаємо, що одним із напрямів екологічної політики України має бути широке та послідовне впровадження екосистемного підходу у вітчизняне екологічне законодавство.

ІНСТИТУЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВ’ЯЗАННІ ПРОБЛЕМ ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

В. А. Зуєв

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро)

Одним з перспективних напрямків розвитку державного устрою України проголошено децентралізацію владних повноважень відповідно до якої планується перерозподіл функціональних обов’язків між центральними та місцевими органами влади з передачею вирішення цілого ряду питань на місцевий рівень. До таких питань відноситься і вирішення проблем в екологічній сфері, в тому числі в сфері поводження з відходами.

Разом з тим, слід зазначити, що оскільки законодавство про відходи та місцеве самоврядування формувались та продовжують розвиватись в межах різних систем то залишається цілий ряд неузгодженостей, а також положень які потребують свого розвитку. Вихідним положенням при врегулюванні питань поводження з відходами на місцевому рівні є те, що вони розглядаються в межах питань в галузі бюджету, фінансів та цін (ст. 28 ЗУ “Про місцеве самоврядування в Україні”); в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку (ст. 30 ЗУ “Про місцеве самоврядування в Україні”); у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища (ст. 33 ЗУ “Про місцеве самоврядування в Україні”) і не створюють стрункої системи.

Спроба комплексного узагальнення повноважень органів місцевого самоврядування міститься в ст. 21 ЗУ “Про відходи” де їм присвячено окрему статтю 21 відповідно до якої визначено, що: “Органи місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами забезпечують”:

- а) виконання вимог законодавства про відходи;
- б) розроблення та затвердження схем санітарного очищення населених пунктів;
- в) організацію збирання і видалення побутових відходів, у тому числі відходів дрібних виробників, створення полігонів для їх захоронення, а також організацію роздільного збирання корисних компонентів цих відходів;
- г) затвердження місцевих і регіональних програм поводження з відходами та контроль за їх виконанням;
- д) вжиття заходів для стимулювання суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері поводження з відходами;
- е) вирішення питань щодо розміщення на своїй території об'єктів поводження з відходами;
- є) координацію діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, що знаходяться на їх території, в межах компетенції;
- з) здійснення контролю за раціональним використанням та безпечним поводженням з відходами на своїй території;
- и) ліквідацію несанкціонованих і неконтрольованих звалищ відходів;
- і) сприяння роз'ясненню законодавства про відходи серед населення, створення необхідних умов для стимулювання залучення населення до збирання і заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини;
- ї) здійснення інших повноважень відповідно до законів України;
- й) надання згоди на розміщення на території села, селища, міста місць чи об'єктів для зберігання та захоронення відходів, сфера екологічного впливу функціонування яких згідно з діючими нормативами включає відповідну адміністративно-територіальну одиницю;
- м) здійснення контролю за додержанням юридичними та фізичними особами вимог у сфері поводження з виробничими та побутовими відходами відповідно до закону та розгляд справ про адміністративні правопорушення або

передача їх матеріалів на розгляд інших державних органів у разі порушення законодавства про відходи.

Органи місцевого самоврядування приймають рішення про відвід земельних ділянок для розміщення відходів і будівництва об'єктів поводження з відходами”.

Однак не зважаючи на достатньо широкі повноваження, передбачені законодавством, існують значні проблеми з їх реалізацією. Зокрема відсутні повноваження щодо контролю за дотриманням законодавства, а саме реалізація інспекційних повноважень органів місцевого самоврядування.

Крім того, відповідно до ст. 33 ЗУ “Про місцеве самоврядування” до відання виконавчих органів міських (за винятком міст районного значення) рад належить координація на відповідній території діяльності спеціально уповноважених державних органів управління з охорони природи. Разом з тим механізми забезпечення такої реалізації відсутні.

Зважаючи на вищевикладене, вбачається, що подальший розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в сфері поводження з відходами повинен здійснюватись у напрямку надання реальних контрольно-інспекційних повноважень посадовим особам цих органів, а також комунальних підприємств, розширення кола громадських інспекторів в сфері охорони довкілля, що працюють з органами місцевого самоврядування, забезпечення реальної координації природоохоронної діяльності тощо.

Список використаних джерел:

1. Про благоустрій населених пунктів : Закон України № 2807-IV від 06.09.2005 р. // Офіційний вісник України. – 2005. – № 40. – Ст. 2528.

2. Про відходи : Закон України № 2807-IV від 06.09.2005 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 483.

3. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України № 4004-XII від 24.02.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – Ст. 218.

4. Про місцеве самоврядування в Україні № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170

МОДЕРНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В. А. Устименко

(Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Дніпро)

Розвиток законодавства України знаходиться в руслі загального руху до встановлення загальнолюдських, загальноєвропейських цінностей, враховує економічні підвалини можливостей трансформації. Зміни парадигми становлення України, як самостійної, соціальної держави, ринкові зрушення в економіці поставили питання адаптації до вимог часу, в тому числі і господарського законодавства.

Первинним поштовхом для приведення українського законодавства до права Європейського Союзу (далі ЄС) стала Тимчасова Угода між Україною та ЄС про торгівлю й торговельне співробітництво, яка була укладена 01.06.1995 р. в Брюсселі [1]. Чинності вона набула 01.02.1996 року. Подальша трансформація у напрямку адаптації законодавства України до законодавства ЄС, приведення нормативного поля нашої країни у відповідність *acquis communautaire* ЄС, як пріоритетний напрям української зовнішньої політики була інституалізована Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими співтовариствами і їх державами – членами від 14.06.1994 р. (набула чинності у травні 1998 р.) [2].

Угода про партнерство розширила і чітко визначила правові засади адаптації європейських норм в наступних напрямках: захист прав на інтелектуальну власність; митна справа, право компаній; банківська справа; бухгалтерський облік компаній; податки; охорона праці; фінансові послуги; правила конкуренції; державні закупівлі; охорона життя і здоров'я; охорона тварин; охорона рослин; навколишнє середовище; захист прав споживачів; технічні правила і стандарти; ядерна енергія; транспорт; промисловість; сільське господарство; енергетика; відмивання грошей; соціальна сфера; діяльність малих та середніх підприємств; статистика і т.ін.

Новий етап адаптації законодавства України до законодавства ЄС відкрила однойменна Загальнодержавна програма, затверджена Законом України 18.03.2004 р. [3]. Програма визначила етапи адаптації, мету та завдання першого з них, послідовність здійснення її у пріоритетних сферах, інституціональний механізм, планові підвалини такої роботи і т.ін. Досить довгий час зазначена програма певним чином позитивно впливала на реалізацію принципів зближення правового регулювання суспільних відносин в Україні із принципами європейських підходів.

І, безумовно, найважливіше значення для подальшого руху на шляху до гармонізації української правової сфери має підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Положення Угоди і додатків до неї передбачають конкретні терміни щодо виконання вимог права ЄС, докорінну перебудову певних галузей різноманітних сторін діяльності суспільства.

Найбільших змін в цьому контексті вимагає економічна система, господарські відносини як базові для забезпечення подальшої (чи паралельної) модернізації в українському суспільстві, матеріального, фінансового, інституційного їх супроводження.

Аналіз, неодноразово проведений Міністерством юстиції, щодо виконання щорічних планів адаптації свідчить про досить значний темп перетворень, відповідність більшості прийнятих у попередні роки нормативних актів вимогам права ЄС. Однак в останні роки Кабінет Міністрів не звітує перед відповідним комітетом Верховної Ради щодо стану виконання Загальнодержавної програми. І це відобразилось на темпах адаптації, її хід не задовольняє вимогам сьогодення, якість законодавства зменшується, в тому числі і за рахунок ігнорування пропозицій вчених-юристів, відсутності процедур широкого обговорення пропозицій по вдосконаленню господарського законодавства широким колом фахі-

вців. Нажаль, практично не виконуються вимоги Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”, зокрема, не проводиться аналіз регуляторного впливу вже діючих актів (первинний, періодичний і т.ін.), не аналізуються підстави неефективності дії їх окремих норм, не розробляється прогноз економічних і соціальних наслідків і т. ін.

Особливої уваги потребує планування законотворчої діяльності, узгодженості дій всіх державних органів, інституцій у послідовному введенні не тільки в правовий обіг нових інститутів, але і прогнозування “вмонтування” в економіку найбільш “нетравматичним” способом, який би дозволив розвивати рівень відносин, а не руйнувати чи стримувати їх.

Подальший розвиток господарського законодавства можливий за рахунок його модернізації на базі положень Господарського кодексу України, як системоутворюючого нормативного акту всього його масиву. В Інституті економіко-правових досліджень була розроблена концепція такої модернізації [4], яка враховує основні тенденції генези цієї галузі права, вона може слугувати базою для подальшого вдосконалення відносин, законодавства, безумовно з урахуванням змін, які потребує сучасний стан розвитку країни.

Основними напрямками такого вдосконалення можуть бути інвестиційні, інноваційні відносини, забезпечення прав власності господарюючих суб’єктів, впровадження спеціальних, привабливих для інвесторів, режимів інвестування та оподаткування та інше.

Вбачається, що системний, послідовний, планомірно обґрунтований рух в цьому напрямі дозволить Україні зайняти достойне місце в ЄС і світі загалом.

Список використаних джерел:

1. Official Journal of the European Union [Електронний ресурс]. – 1995. – L 311/2. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu>
2. Official Journal of the European Union [Електронний ресурс]. – 1998. – L 49. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu>
3. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [Електронний ресурс] : Закон України № 1629-IV від 18.03.2004 р // Відомості Верховної Ради України – 2004 – № 29. – Ст. 367.
4. Концепция модернизации хозяйственного законодательства на базе Хозяйственного кодекса Украины (проект) // Экономика та право. – 2006. – № 2 (15). – С. 5–16.

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО НАДРА: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Р. С. Кірін

(Державний ВНЗ “Національний гірничий університет”, м. Дніпро)

З моменту ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом вітчизняне законодавство про надра стало на шлях євроінтеграційної реформи.

Державна служба геології та надр України (далі – Держгеонадра) на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 371 “Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС”, вживає заходи щодо імплементації Директиви 94/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради про умови надання та використання дозволів на пошук, розвідування та видобуток вуглеводнів (далі – Директива 94/22/ЄС).

Згідно Плану імплементації Директиви 94/22/ЄС, затвердженого зазначеним розпорядженням уряду, для реалізації Директиви має бути:

– прийнято нову редакцію Кодексу України про надра (далі – КпН). Основна новела – запровадження переходу від чинної системи отримання спеціальних дозволів на користування надрами (як документів дозвільного характеру) (далі – СДнКН) до укладення договорів про використання надр, тобто фактично запроваджується інститут угод, що носить цивільно-правовий характер;

– внесено зміни до постанов Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 № 615 та від 30.05.2011 № 594, якими затверджені відповідно – Порядок надання СДнКН та Порядок проведення аукціонів з продажу СДнКН. Новизна полягає у деталізації процедури укладення договорів про використання надр, умови їх укладення, розірвання, створення усіх необхідних умов для забезпечення реалізації державою та надрокористувачами своїх прав відповідно до вимог чинного законодавства, з урахуванням всіх переваг, які на даний час відображені у вищевказаних постановах уряду;

– розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України щодо особливостей провадження державного геологічного контролю під час здійснення суб’єктами господарювання діяльності у сфері надрокористування. Йдеться про врегулювання відносин в сфері підстав, видів та органів, що мають здійснювати державний контроль під час контрольних-наглядових заходів за додержанням законодавства про надра, умов його провадження на підставі договорів про використання надр.

Також на даний час Держгеонадра проводять роботу з доопрацювання проекту КпН (нова редакція). Останній врегулює порядок надрокористування в Україні та пропонує чимало новацій – зокрема.

1. Перейти від чинної системи отримання СДнКН до укладення між Держгеонадрами та надрокористувачем договорів про використання надр.

2. Ввести право користування надрами у цивільний оборот з можливістю його продажу, внесення в заставу, у статутний капітал суб’єкту господарювання тощо, запровадити замість аукціонів з продажу права користування надрами процедуру проведення конкурсу, що відповідно має змінити основні критерії для вибору переможця, та інші.

На даний час Держгеонадра отримали переданий листом Міністерства екології та природних ресурсів від 25.02.2016 р. № 5/1-6/1806-16 проект КпН (нова редакція). Після опрацювання проекту, його листом Держгеонадр від 23.03.2016 р. № 4604/13/04-16 додатково направлено на розгляд Державної комісії по запасам корисних копалин, Українського державного геолого-розвідувального інституту та ДНВП “Геоінформ України” для надання фахової та наукової оцінки, які реалізовані у пропозиціях від Українського державного геолого-розвідувального інсти-

туту (лист від 31.03.2016 р. № 424), та Державної комісії по запасах корисних копалин (лист від 31.03.2016 р. № 208/2). Наразі планується долучити до обговорення цього проекту представників підприємств, установ та організацій, що здійснюють діяльність у сфері геологічного вивчення та використання надр, іноземних компаній-інвесторів тощо, розмістити проект на сайті Держгеонадр.

Разом з тим листом від 04.04.2016 р. № 5414/13/04-16 Держгеонадра поінформували Кабінет Міністрів України та Мінприроди, що у підпункті 1 пункту 213 Плану дій Кабінету Міністрів України на 2016 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 № 184, в рамках реалізації мети “Створення ринку геологорозвідки” передбачається захід “Розроблення та подання Кабінету Міністрів України проектів актів щодо внесення змін до КпН, постанови Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615” “Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами”.

Тобто мова йде про внесення змін до чинної редакції КпН. У зв'язку з цим, Держгеонадра листом від 18.05.2016 р. № 8887/13/04-16 до Кабінету Міністрів України та Мінприроди висловлено прохання щодо перенесення терміну на грудень 2016 р.

Крім того, серед змісту заходів Держгеонадра на 2016 р., слід відмітити й наступні: дерегуляція у газовидобувній галузі; забезпечення поетапного приведення законодавства у відповідність з директивами ЄС (додаток ХХХ до глави 6 “Навколишнє середовище” розділу V “Економічне та галузеве співробітництво”); поширення інформації про нові інвестиційні можливості в Україні для геологорозвідувальних компаній; налагодження співпраці з міжнародними геологічними асоціаціями; розробка законопроекту щодо внесення змін до Закону України “Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 р.”; поетапне переведення геологічної інформації у цифровий формат за принципом актуальності та пріоритетності; реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища шляхом визначення єдиного контролюючого органу у цій сфері та передачі йому всіх контрольних функцій.

ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

П. В. Макушев, А. О. Лукомський

(Дніпропетровський гуманітарний університет, м. Дніпро)

В умовах глобалізації ціла низка країн світу намагається “підігнати” свою нормативно-правову базу до світових стандартів, прийнятих та узгоджених багатьма країнами світу. Не стоїть осторонь і наша держава – Україна, адже як типова пострадянська країна, намагається позбутися тієї закореєної системи та вийти на загальноприйняті міжнародні правові стандарти. На нашу думку за останні роки незалежності Україна повністю позбулася того ідеологічного тягара і на теперішній час повністю взяла курс на євроінтеграцію, але відлуння тих часів ще залишилося. Але це не єдина проблема, з якою стикається Україна в умовах міжнародних інтеграційних процесів. І в чому ж проявляються ці проблеми та які існують шляхи їх вирішення?

Виходячи з загальновідомих фактів і обговорень в суспільстві, ми можемо зробити припущення, що наша держава має не досконалу нормативно-правову базу, що в свою чергу породжує колізії та прогалини в праві.

Від цього страждають фізичні та юридичні особи. Вважаємо, що для подолання цієї проблеми необхідне приведення національної законодавчої бази до міжнародного рівня. Але цей процес можна назвати циклічним так як привівши національне законодавство до міжнародного рівня воно теж не буде вважатися досконалим, адже поняття “досконалість” досить широке. З цього виходить, що зробити досконалою нормативно-правову базу неможливо, а необхідно довести її хоча б до буденних реалій, а не те, що ми маємо зараз – тобто по-принципу відомого юридичного висловлення де-юре та де-факто.

Факторів, що створюють перешкоди ціла низка, але на наш погляд слід виділити - правовий нігілізм який, як це не прикро, є в нашому суспільстві. Неповага громадян до законів веде до того, що вони втрачають сенс. Про, які інтеграційні процеси можна вести мову? Це характерне явище насамперед в сфері господарських відносин, де “чорні” підприємці усіляким чином намагаються обійти закони.

Ще однією проблемою є – корупція. Це явище має загальні масштаби і її не можна розглядати лише в межах однієї країни. Корупція – це таке явище котре існувало, існує та буде існувати (якщо не будуть прийняті міри) в світі. Така людська природа і її не змінити якби це песимістично не звучало. Повністю викоренити корупцію не можливо. Хоча можна довести її до мінімального рівня і від цього і країна буде менше потерпати і суспільство буде краще. Отже, що ж для цього потрібно? Серед вчених та практикуючих юристів точиться серйозна “баталія” і переможців в ній так і немає. Тож на основі таких спорів можна виразити ще й наше судження і таким чином віднести себе до числа таких осіб. Проведемо певну аналогію, щоб було легше зрозуміти природу такого явища та її сутність. Як витончений та професійний хірург, що діагностує хворого в тому чи потрібно йому проводити операцію, чи можна обійтися лікуванням без неї, ми будемо намагатися теж діагностувати та надати певні рекомендації щодо вирішення питання корупції.

Першим кроком, який ми вбачаємо в вирішенні – це звернутися до досвіду зарубіжних країн, *так як щоб в себе навести порядок необхідно «підглянути», що в сусіда*. Зменшення рівня корупції до безпечного в Україні, можливе лише за умови вивчення та втілення в життя зарубіжного досвіду боротьби із цим вкрай негативним соціальним явищем, в першу чергу успішно діючих в інших країнах політичних, правових та організаційних механізмів подолання корупції. Виділення та вивчення зарубіжних програм, які спрямовані на протидію хабарництву та корупції, що довели на практиці свою ефективність, являє собою величезні перспективи для запозичення позитивного іноземного досвіду, особливо за відсутності власного реально діючого механізму протидії корупції.

Проаналізуємо досвід країн, що досягли певного успіху в цій сфері. Так, яскравим прикладом боротьби з корупцією виступає **Ізраїль**. В цій країні антикорупційна атмосфера забезпечується, так званою, політикою дублювання моніторингу за можливими корупційними діями. Здійснюється така функція урядовими організаціями і спеціальними підрозділами поліції, відомством Державного контролера, при чому особливість діяльності вищезазначених підрозділів полягає в

тому, що вони володіють незалежністю від міністерств і державних відомств. Їх функціональні обов'язки полягають в тому, що вони досліджують можливі корупційні шляхи, а якщо ж виявляють такі, то інформують органи розслідування. З низовою корупцією Ізраїль вирішив проблему за допомогою соціальних пілг для урядовців та жорстокого їх покарання за корупційні дії. Отже, для наглядності результатів, звернемося до статистики. Доведених до суду корупційних злочинів не більше 5 %, що ж цей результат є показником успішності даної політики.

Ще одну країну на, яку слід звернути увагу це **Японія** їх напрацювання полягають в тому, що одного кодифікованого акту, який би визначав політику боротьби з корупцією – немає, а норми антикорупційного характеру містяться в багатьох законодавчих актах і це навпаки не перешкоджає вирішенню корупційного питання.

Таким чином, в Японії пріоритетними у сфері боротьби з корупцією стали: по-перше заходи політичної економії (підзвітність політичного керівництва, реформа фінансування політичних партій і кампаній); по-друге реформа державної служби (гідна оплата праці, система стимулів); і нарешті, забезпечення громадських свобод (система соціально-правового контролю і моральної дії на політиків з боку громадського суспільства).

Отже, Україна пройшла не малий шлях до міжнародної інтеграції і зроблено досить багато, але на цьому не слід зупинятися тому, що перешкод, як ми зазначили, в нашій праці ще ціла низка. Потенціал нашої країни має неосяжні межі, а тому ми подолаємо такі перешкоди і ввійдемо до міжнародної “сім'ї”.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

О. В. Нестерцова-Собакарь

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро)

Охорона дитинства в Україні визнається загальнонаціональним пріоритетом і здійснюється з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток [1]. Основними законодавчими актами, що забезпечують втілення в життя поставленої мети є: Конституція України, Конвенція ООН про права дитини, Закон України “Про охорону дитинства”, Сімейний кодекс України, Правила опіки та піклування тощо. Так, у ст. 52 Конституції України закріплено: діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського виховання, покладається на державу [2]. При цьому Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Верховною Радою України 27 вересня 1991 р., наголошує, що дитині для повного та гармонійного розвитку її особистості необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові та розуміння [3]. Понад 50 тис. таких дітей перебувають у державних виховних закладах, становище яких за останні роки погіршилося внаслідок кризової ситуації в економіці та нестачі грошей в бюджеті.

Згідно з чинним законодавством України сьогодні діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, мають можливість потрапити у сім'ю шляхом їх усиновлення (удочеріння); влаштування під опіку (піклування) у сім'ю;

влаштування до дитячого будинку сімейного типу; в прийомну сім'ю, а також влаштування дитини за договором про патронат.

У Сімейному кодексі України, прийнятому 10 січня 2002 р., передбачається особливий інститут суспільних відносин, регулюючий порядок виховання дітей, що є сиротами або по інших причинах позбавлених батьківського піклування, на договірних засадах за плату. Цей інститут отримав назву патронат (від лат. *patronatus* – стан чи права патрона (патроном у Стародавньому Римі називалася багата або впливова людина (патрицій), яка брала під своє піклування (патронат) недієздатних громадян) [4].

Патронатом у сімейному праві називається передача за договором дитини, яка є сиротою або з інших причин позбавлена батьківського піклування, на виховання у сім'ю іншої особи (патронажного вихователя) до досягнення дитиною повноліття [5].

У сімейному законодавстві України поняття “патронат” з'явилося у зв'язку з прийняттям нового СК України. Глава 20 нового Кодексу так і називається “Патронат над дітьми”. Вона містить 5 статей (ст. 252–256). Специфіка патронату в сімейному праві як правового інституту виявляється в тому, що така передача здійснюється за договором про патронат, а не на підставі адміністративно-правового акта – рішення органу опіки чи піклування. Цей договір укладається між органом опіки і піклування та особою, яка дала згоду взяти дитину на виховання (патронатним вихователем). Аналізуючи зміст ст. 252–256 СК, можна дати наступне визначення договору про патронат над дітьми. За договором про патронат над дітьми орган опіки і піклування передає дитину, яка є сиротою або з інших причин позбавлена батьківського піклування, як правило, з врахуванням згоди самої дитини, патронатному вихователю за плату, а патронатний вихователь зобов'язується виховувати і утримувати дитину у своїй сім'ї, захищати її права та інтереси як опікун або піклувальник без спеціальних на те повноважень.

Патронат має подібні риси з опікою і пікуванням, але все таки патронат це не опіка і пікування. Відносини з опіки і пікування виникають на підставі рішення суду або рішення органу державної виконавчої влади, а відносини патронату – на підставі договору. Тому патронатний вихователь виконує свої договірні обов'язки, тоді як опікун або піклувальник виконує повноваження, покладені на нього від імені держави, у виконання конституційного обов'язку держави, сформульованого в частині 3 статті 51 Конституції України, а саме, сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою [2].

Патронат встановлюється на підставі договору, що укладається між органом опіки і пікування та громадянином, який бере дитину на виховання за умови надання йому державою матеріальної допомоги (ст. 252 Сімейного кодексу України).

Згідно ст. 253 Сімейного кодексу України на передачу дитини в сім'ю патронатного вихователя необхідна згода дитини, якщо він досяг такого віку, коли може її виразити. У даній статті конкретизована норма частини 2 статті 12 Конвенції про права дитини і частини 1 статті 171 Сімейного кодексу України, за якою дитина має право на те, щоб бути вислуханим посадовими особами з питань, що стосуються його особисто. Тобто, якщо дитина відповідно до віку і розумового розвитку розуміє факт його передачі в сім'ю патронатного вихователя, він має право дати на це згоду.

Договір про патронат – це платний сімейний договір. Плата за виконання патронатним вихователем своїх обов'язків за договором повинна бути, як правило, щомісячною. Розмір плати повинен визначатися в договорі з урахуванням віку, стану здоров'я дитини та інших обставин, які мають істотне значення.

Стаття 255 Сімейного кодексу України визначає обов'язки патронатного вихователя, зокрема вихователь зобов'язаний забезпечити дитину одягом, їжею, шкільним приладдям, книгами, всім тим, що необхідне для навчання, фізичного і духовного розвитку. Якщо дитина є сиротою, він має право отримувати пенсію або відшкодування у зв'язку з втратою годувальника. Йому можуть бути призначені інші соціальні виплати. Дитина може мати дохід від використання майна, що належить йому. На його утримання можуть бути присуджені аліменти від матері, батька, діда, бабці, брата, сестри, вітчима, мачухи.

Патронатний вихователь, як опікун або піклувальник, не зобов'язаний утримувати дитину за рахунок своїх, власних засобів. Він зобов'язаний забезпечити дитину всім необхідним за рахунок його майна або інших, спеціально виділених для цієї мети засобів.

У пункті 3 ст.255 Сімейного кодексу України вихователеві надано право процесуального представництва, згідно якого він має право звертатися в різні органи з відповідними заявами (наприклад, про призначення пенсії). Він має право звернутися до суду з позовом про стягнення аліментів на дитину, про повернення майна, відшкодуванні заподіяної шкоди і так далі.

Отже, метою патронатного виховання є забезпечення права кожної дитини жити і виховуватися в сім'ї. Завданнями патронатного виховання є:

- підготовка дитини до самостійного життя;
- допомога в реабілітації кровної сім'ї і можливість збереження споріднених зв'язків (у ідеальному випадку повернення в кровну сім'ю);
- формування у дитини нової прихильності, як основи подальшого благополучного розвитку особи у разі неможливості повернення в кровну сім'ю;
- подолання деприваційних порушень особи дитини, викликаних неблагополучним середовищем або життям поза сім'єю;
- засвоєння дитиною сімейних правил, норм поведінки в сім'ї та у суспільстві;
- збагачення позитивним соціальним досвідом, необхідним для подальшої соціалізації дитини.

Список використаних джерел:

1. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей : Закон України від 2 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 26 – Ст. 354.
2. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року // Україна на міжнародній арені : збірник документів і матеріалів у 2 кн. : книга 2. – К. : Юрінком Інтер. – 1998. – Ст. 495.
4. Юридическая энциклопедия, 4 т. Н-П. – К., 2002. – 719 с.
5. Семейный кодекс Украины: научно-практический комментарий. – К. : Ин Юре, 2003. – 532 с.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Chaplay I. V.	9	Жолудь А. Ю.	183
Chechelnytska H. V.	27	Журавльов А. В.	68
Chentsov V. V.	44		
		Задесенець В. В.	88
Gellert Lothar	46	Захарова Г. О.	86
		Зіньків В. В.	177
Isaac Tendai Bamusii	44	Зуєв В. А.	197
		Зуєва О. А.	172
Reshetnichenko A. V.	27	Іванов С. О.	187
Romanenko Y. E.	9		
		Калініченко З. Д.	21
Агапова В. В.	149	Карацюпа Г. Г.	143
Аліманова А. О.	62	Карнаухов О. В.	122
Алфьорова Т. М.	101	Касьяненко Л. М.	126
Антонов К. В.	29, 33	Квеляшвілі І. М.	35
		Кийда Л. І.	82
Балабан С. М.	113	Кірін Р. С.	201
Батраченко Т. С.	128	Ключник Р. М.	10
Билименко К. А.	52	Коба Я. О.	101
Білоусова Я. О.	157	Коваленко А. В.	190
Будник Г. В.	139	Коваленко Н. В.	16, 52, 56
Бурденюк С. І.	163	Козленко А. І.	75
		Копійко Ю. С.	54
Варава А. В.	135	Копотієнко І. М.	60
Варава В. В.	135	Корольов В. О.	141
Васильєва Л. О.	103	Корольов Ю. О.	115
		Коросташова І. М.	66
Гармаш Є. В.	112	Круглова О. О.	190
Герєга К. М.	29	Кувакін С. В.	91
Голубова Д. В.	64	Кунєв Ю. Д.	133
Горлов Є. В.	81, 84, 86, 88, 89	Кунєва З. Ю.	130
Грищенко І. В.	25	Кунцик Г. А.	146
Гуртовий І. І.	18	Курінний Є. В.	105
Данченко Л. О.	16	Леонова Т. О.	131
Дон О. Я.	151	Литвинова Є. В.	58
Дорофєєва Л. М.	79	Ліпінський В. В.	120
Дяченко С. В.	89	Лохманов М. С.	165
		Лукомський А. О.	203
Євстїгнєєв А. С.	185		
Єрохіна Н. А.	112	Мазур А. В.	77, 93
Єфімова І. В.	31	Макушев П. В.	203

Малишко Д. В.	50	Чабаненко М. М.	181
Миронюк Р. В.	109	Чеховська І. В.	170
Мінченко А. О.	168	Шевченко О. М.	107
Москаленко О. Ю.	71	Шевченко П. Ю.	95
Нестерцова-Собакарь О. В.	205	Шейко Д. І.	33
Новікова В. С.	179	Шишацька В. В.	117
Обушенко Н. М.	153	Яценко І. С.	14
Овчаренко А. М.	137	Яценко С. С.	174
Омелян В. О.	73		
Пилипенко А. А.	149		
Позняк Е. В.	191		
Приймаченко Д. В.	23		
Пришляк О. В.	161		
Прокопенко В. В.	97, 99		
Радченко Ю. В.	84		
Рубцова А. К.	124		
Савич А. В.	177		
Савлук Д. О.	168		
Сидоренко О. О.	12		
Скачко Д. П.	183		
Скляр Н. М.	124		
Сластьоненко О. О.	126		
Сніцар І. В.	187		
Собакарь А. О.	42		
Старосуд І. М.	193		
Старченко Л. В.	77		
Стрижак І. В.	159		
Суєтнов Є. П.	195		
Тертишник В. М.	37		
Тихий П. В.	172		
Устименко В. А.	199		
Філіпп І. Ю.	151		
Харайн І. І.	69		
Харайн М. І.	176		

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРАВА І ДЕРЖАВИ
В УМОВАХ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ”**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

25 листопада 2016 р.

Матеріали подано в авторській редакції

**Підписано до друку 15.11.2016. Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 13,12. Облік.-вид. арк. 11,67. Тираж 300 прим.
Замовлення № 856.**

**Дніпропетровськ: Університет митної справи та фінансів
(свідоцтво про видавничу діяльність ДК № 5022 від 14.12.2015 р.)
49000, м. Дніпропетровськ, вул. В. Вернадського, 2/4**